

Elukeskkonna arendamise rakenduskava

Eesti Vabariik

CCI number: 2007EE161PO002

Mai 2010

1.SISUKORD

1. SISUKORD	2
2. LÜHIKOKKUVÕTE	5
3. SISSEJUHATUS.....	7
3.1. RAKENDUSKAVA OLEMUS JA LÄHTEALUSED	7
3.2. RAKENDUSKAVA KOOSTAMINE	8
3.3. SEOSSED TEISTE RAKENDUSKAVADE JA RIIKLIKE ARENGUKAVADE RAAMES TEOSTATAVATE TEGEVUSTEGA.....	9
3.4. PARTNERITE KAASAMINE.....	10
4. OLUKORRA ANALÜÜS	11
4.1. KESKKONNAHOID	11
4.1.1 Reostuse vältimine ja vähendamine.....	11
4.1.2 Keskkonnakasutus.....	19
4.1.3 Keskkonnajuhtimine	25
4.1.4 Keskkonnainfo, -haridus ja –teadlikkus.....	25
4.1.5 Keskkonna-hädaolukordade vältimine ja likvideerimine	28
4.1.6 Keskkonnajärelevalve.....	30
4.1.7 Kogemused struktuurivahendite kasutamisest keskkonnavaldkonnas perioodil 2004-2006.....	32
4.2 ENERGIAMAJANDUS	34
4.3 REGIONAALNE JA KOHALIK ARENG.....	38
4.3.1 Olukorra kirjeldus	38
4.3.2 Arenguvajadused	43
4.3.3 Ülevaade senistest poliitikatest	48
4.3.4 Riikliku arengukava 2004-2006 rakendamisest	50
4.4 HARIDUSE INFRASTRUKTUUR	51
4.4.1 Kutseharidus.....	51
4.4.2 Kogemused struktuurivahendite kasutamisest hariduse valdkonnas perioodil 2004-2006.....	55
4.5 TERVISHOIU JA HOOLEKANDE INFRASTRUKTUUR	57
4.5.1 Tervishoid.....	57
4.5.2 Hoolekanne.....	60
4.5.3 Kogemused struktuurivahendite kasutamisest tervishoiu ja hoolekande valdkonnas perioodil 2004-2006.....	64
5 PRIORITEETSED SUUNAD.....	65
5.1 PRIORITEETNE SUUND 1: VEEMAJANDUSE JA JÄÄTMEKÄITLUSE INFRASTRUKTUURI ARENdamINE	65
5.1.1 Vajalikkuse põhjendus	65
5.1.2 Veemajanduse arendamine.....	66
5.1.3 Jäätmekäitluse arendamine	69
5.1.4 Mõju horisontaalsetele teemadele	71
5.1.5 Suurprojektid.....	72
5.1.6 Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega.....	72

5.2	PRIORITEETNE SUUND 2: SÄÄSTVA KESKKONNAKASUTUSE INFRASTRUKTUURIDE JA TUGISÜSTEEMIDE ARENDAMINE	75
5.2.1	Vajalikkuse põhjendus	75
5.2.2	Looduse mitmekesisuse säilitamine	75
5.2.3	Keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamine	77
5.2.4	Keskkonnaseire arendamine	77
5.2.5	Keskkonna hädaolukordadeks valmisoleku parandamine	79
5.2.6	Keskkonnajärelevalve arendamine	81
5.2.7	Mõju horisontaalsetele teemadele	82
5.2.8	Suurprojektid	82
5.2.9	Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega	82
5.3	PRIORITEETNE SUUND 3: ENERGIAMAJANDUSE ARENDAMINE	86
5.3.1	Vajalikkuse põhjendus	86
5.3.2	Taastuenergiaallikate laialdasem kasutamine ja välisõhu kaitse	88
5.3.3	Energiasäästu arendamine elamumajanduses	91
5.3.4	Mõju horisontaalsetele teemadele	92
5.3.5	Suurprojektid	92
5.3.6	Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega	92
5.4	PRIORITEETNE SUUND 4: PIIRKONDADE TERVIKLIK JA TASAKAALUSTATUD ARENG... ..	95
5.4.1	Vajalikkuse põhjendus	95
5.4.2	Kohalike avalike teenuste arendamine	96
5.4.3	Linnaliste piirkondade arendamine	98
5.4.4	Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine	99
5.4.5	Mõju horisontaalsetele teemadele	100
5.4.6	Suurprojektid	101
5.4.7	Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega	101
5.5	PRIORITEETNE SUUND 5: HARIDUSE INFRASTRUKTUURI ARENDAMINE	112
5.5.1	Vajalikkuse põhjendus	112
5.5.2	Kutseõppeasutuste õppekeskkonna kaasajastamine	115
5.5.3	Hariduslike erivajadustega õpilaste õpikeskkonna kvaliteedi parandamine HEV õpilaste koolide infrastruktuuri arendamine kaudu	117
5.5.4	Avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide kaasajastamine	118
5.5.5	Mõju horisontaalsetele teemadele	119
5.5.6	Suurprojektid	120
5.5.7	Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega	120
5.6	PRIORITEETNE SUUND 6: TERVISHOIU JA HOOLEKANDE INFRASTRUKTUURI ARENDAMINE	123
5.6.1	Vajalikkuse põhjendus	123
5.6.2	Tervishoiu infrastruktuuri arendamine	124
5.6.3	Riiklike hoolekandeesutuste reorganiseerimine	126
5.6.4	Mõju horisontaalsetele teemadele	128
5.6.5	Suurprojektid	129
5.6.6	Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega	129
5.7	PRIORITEETNE SUUND 7: HORISONTAALNE TEHNILINE ABI	133
5.7.1	Vajalikkuse põhjendus	133
5.7.2	Eesmärgid ja indikaatorid	134
5.7.3	Toetatavad tegevused	137
5.7.4	Toetuse saajad	137
5.7.5	Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega	137

5.8	PRIORITEETNE SUUND 8: TEHNILINE ABI	139
5.8.1	Vajalikkuse põhjendus	139
5.8.2	Eesmärgid ja indikaatorid	139
5.8.3	Toetatavad tegevused	139
5.8.4	Toetuse saajad	139
5.8.5	Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega	140
6	RAKENDUSKAVA RAHASTAMINE	141
6.1	RAKENDUSKAVA RAHASTAMISPLAAN 2007-2013 – KOGUEELARVE PRIORITEETSETE SUUNDADE LÕIKES	141
6.2	RAKENDUSKAVA RAHASTAMISPLAAN 2007-2013 – ÜHENDUSE OSALUS AASTATE JA FONDIDE LÕIKES (EUR)	142
7	ÜHENDUSE OSALUSE INDIKATIIVNE JAOTUS KATEGOORiate JÄRGI 143	
8	RAKENDUSKAVA JUHTIMINE	144
8.1	KOORDINATSIOON FINANTSINSTRUMENTIDE JA RAKENDUSKAVADE VAHEL	144
8.1.1	Läänemere strateegia	147
8.2	RAKENDUSKAVA ELLUVIIMINE	148
8.2.1	Kohustuste lahususe tagamine	148
8.2.2	Rakenduskava korraldusasutus	149
8.2.3	Rakenduskava rakendusasutused, rakendusüksused ning ülesannete delegeerimise korraldus	150
8.2.4	Projektide valiku korraldamine	151
8.2.5	Projektide kallinemise vältimine	153
8.2.6	Rakenduskava seirekomisjon	153
8.2.7	Seire ja hindamise korraldus	154
8.2.8	Andmete kogumine ja elektrooniline infovahetus	156
8.2.9	Vastavuse tagamine riigiabi ja riigihangete reeglitega	156
8.2.10	Horisontaalsete teemadega arvestamine	157
8.2.11	Finantsjuhtimine	158
8.2.12	Auditeeriv asutus	162
8.2.13	Rikkumisest teavitamise üldskeem	163
8.2.14	Info ja kommunikatsioon	163
8.3	RAKENDUSKAVAGA SEOTUD HALDUSSUUTLIKKUSE TAGAMINE	165
8.4	RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ RAKENDUSKAVA ELLUVIIMISE RAAMES	167
9	KOKKUVÕTE RAKENDUSKAVA EELHINDAMISEST	170
10	KOKKUVÕTE RAKENDUSKAVA KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISEST HINDAMISEST	174
LISA 1:	KAASATUD SOTSIAAL-MAJANDUSLIKE PARTNERORGANISAT-SIOONIDE NIMEKIRI	178
LISA 2:	RAKENDUSASUTUSED JA RAKENDUSÜKSUSED PRIORITEETSETE SUUNDADE LÕIKES*	179
LISA 3:	HORISONTAALSE TEHNILISE ABI OSAS LUBATAV RAKENDUSSKEEM	180

2. LÜHIKOKKUVÕTE

ELi liikmena osaleb Eesti ELi regionaalpoliitikas saades lähenemise eesmärgi sihtala osana abi EL struktuurivahenditest. Elukeskkonna arendamise rakenduskava 2007-2013 suunab Euroopa Regionaalarengu Fondi (ERDF) ja Ühtekuuluvusfondi (ÜF) vahendite kasutamist keskkonnakaitse, energeetika, kohaliku ja regionaalse arengu, hariduse ning tervishoiu ja hoolekande arendamise valdkonnas. See kava tugineb kaasatud ministeeriumide – Keskkonnaministeerium, Siseministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi arengukavadele ning asjakohastele valdkondlikele arengukavadele. Kava koostamise töörühmadesse ja juhtrühma olid kaasatud ministeeriumide, struktuurivahendite rakendusüksuste ja sotsiaalsete partnerite (omavalitsusliidud, mittetulundusühendused jt) esindajad. Elukeskkonna arendamise rakenduskava on läbinud avaliku kommenteerimise, sellele on tehtud eelhindamine ning strateegiline keskkonnamõju hindamine.

Elukeskkonna arendamise rakenduskava sisaldab järgmisi prioriteetseid suundi:

1. Veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamine
2. Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine
3. Energiamajanduse arendamine
4. Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng
5. Hariduse infrastruktuuri arendamine
6. Tervishoiu ja hoolekande infrastruktuuri arendamine
7. Tehniline abi
8. Horisontaalne tehniline abi

Veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamise suuna raames fookuseeritakse tegevused nõuetekohase joogiveevarustuse tagamisele ja tegevustele, mis aitavad kaasa veekogude seisundi parandamisele - veekaitse infrastruktuuride rajamisele ning põhjavee seisundit ohustavate jääkreostuskollete likvideerimisele. Jäätmekäitluse arendamisel suunatakse põhilised jõupingutused põlevkivi töötlemisjäätmete ladestamiskohtade ohutustamisele ning uute keskkonnanõuetele vastavate tööstus- ja olmejäätmete prügilate rajamisele, sulgedes ja ohutustades selle kõrval vanad keskkonnaohtlikud prügilad.

Veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri prioriteetset suunda kaasrahastatakse ÜF-st kogumalus 626 334 156 eurot.

Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamise suund hõlmab mitmekesisel keskkonnakaitse tegevusi: sh keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamist, keskkonnaseire ja -järelevalve parandamist, loodusliku mitmekesisuse säilitamise tegevusi ja keskkonna- hädaolukordadeks valmisoleku parandamist. Seda suunda kaasrahastatakse ERDF-st kogumalus 92 032 774 eurot.

Energiamajanduse arendamine taotleb energiakasutuse muutmisele efektiivsemaks ja keskkonnasäästlikumaks. Ühelt poolt toetatakse taastuvenergiaallikate laialdasemat kasutuselevõtmist ja välisõhu kaitset, teiselt poolt edendatakse energiasäästu jaotusvõrkudes ja lõpptarbijate juures, sh elamumajanduses. Seda prioriteetset suunda kaasrahastatakse ERDF-st kogumalus 87 175 488 eurot.

Piirkondade tervikliku ja tasakaalustatud arengu prioriteetne suund hõlmab, vastavalt Eesti regionaalse arengu tasakaalustamise vajadustele, kolme tüüpi tegevusi: kohalike avalike teenuste arendamist, mis on suunitletud eelkõige maapiirkondade elutingimuste parandamiseks, linnaliste piirkondade probleemide lahendamist ning piirkondade konkurentsivõime tugevdamist. Kõigi nende tegevuste tüüpide puhul on üheks fookuseks maapiirkondade ja linnade koostöö edendamine. Piirkondliku arengu prioriteetset suunda kaasrahastatakse ERDF-st kogumahas 388 582 823 eurot.

Hariduse infrastruktuuri arendamise raames on tähelepanu keskmes kutsehariduse, hariduslike erivajadustega laste koolide, avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide kaasajastamine. Seda prioriteetset suunda kaasrahastatakse ERDF-st kogumahas 212 765 713 eurot.

Tervishoiu ja hoolekande infrastruktuuri arendamise prioriteetne suund hõlmab hooldus- ja aktiivravihaiglate ning psüühiliste erivajadustega inimeste ja laste riiklike hoolekandeesutuste kaasajastamist. Tervishoiu ja hoolekande infrastruktuuri arendamise suunda kaasrahastatakse ERDF-st kogumahas 169 110 222 eurot.

Käesoleva rakenduskava spetsiifilist tehnilist abi rahastatakse ERDF-st kogumahas 2 759 832 eurot.

Horisontaalset tehnilist abi rahastatakse ERDF-st kogumahas 28 553 498 eurot.

3. SISSEJUHATUS

3.1. Rakenduskava olemus ja lähtealused

ELi liikmena osaleb Eesti ELi regionaalpoliitikas saades lähenemise eesmärgi sihtala osana abi EL struktuurivahenditest. Struktuurivahendite abi kasutamine toimub rakenduskavade raames, mis koostatakse vastavuses Euroopa Nõukogu määrusega (EÜ) nr 1083/2006, millega nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi ja Ühtekuuluvusfondi kohta (edaspidi „üldmäärus”), määrused ERDF, ESF ja ÜF kohta.

Eesti rakenduskavad on määratud 31.03.2006 Vabariigi Valitsuse korraldusega nr 216, mida muudeti 19.10.2006. Vabariigi Valitsuse korraldusega nr 589 Rakenduskavad on koostatud “Riigi eelarvestrateegia 2007-2010” väljatöötamise raames “Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007-2013” alusel ja selle elluviimiseks. Üksteist, aga ka „Eesti maaelu arengukava 2007-2013” ning „Euroopa kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava” täiendades moodustavad rakenduskavad terviku, mis on suunatud Eesti kiirele, sotsiaalselt ja majanduslikult tasakaalustatud jätkusuutlikule majanduslikule arengule. Rakenduskava moodustab loogilise seose struktuurivahendite kasutamise strateegilise raamistiku ja Ühenduse strateegilistes suunistes (*Community Strategic Guidelines*) sätestatud üldeesmärkidega. Üksikasjalikuma pildi rakenduskava paiknemisest EL ja Eesti arengudokumentide seas annab joonis 1.

Joonis 1. EL programmiperioodi 2007-2013 struktuurivahendite kasutamise peamised alusdokumendid

Käesolev Elukeskkonna arendamise rakenduskava suunab Euroopa Regionaalarengu Fondi (ERDF) ja Ühtekuuluvusfondi (ÜF) vahendite kasutamist keskkonnakaitse, energeetika, kohaliku ja regionaalse arengu, hariduse ning tervishoiu ja hoolekande arendamise valdkonnas.

Elukeskkonna arendamise rakenduskava tugineb kõigi kaasatud ministeeriumide – Keskkonnaministeerium, Siseministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi arengukavadele ning asjakohastele valdkondlikele arengukavadele.

3.2. Rakenduskava koostamine

Elukeskkonna arendamise rakenduskava koordinaatoriks (juhtministeeriumiks) on Keskkonnaministeerium, kes vastutab rakenduskava koostamise eest koos teiste rakenduskavaga seotud ministeeriumite, asutuste, organisatsioonide ja partneritega. Rakenduskava keskkonna ja looduskaitsevaldkonna analüüsi ja prioriteetsete suundade kirjelduse koostamise eest vastutab Keskkonnaministeerium. Energeetikavaldkonna analüüsi ja prioriteetse suuna kirjelduse koostamise eest vastutavad Keskkonnaministeerium ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Regionaalse ja kohaliku arengu valdkonna analüüsi ja prioriteetse suuna kirjelduse koostamise eest vastutab Siseministeerium. Haridusvaldkonna analüüsi ja prioriteetse suuna kirjelduse koostamise eest vastutab Haridus- ja Teadusministeerium, tervishoiu ja hoolekande valdkonna analüüsi ja prioriteetse suuna kirjelduse koostamise eest vastutab Sotsiaalministeerium.

Rakenduskava koostamise aluseks on 2007.-2013. aasta struktuurivahendite kasutamiseks valdkondlike rakenduskavade väljatöötamise juhend, mis on heaks kiidetud 31.03.2006 Vabariigi Valitsuse korraldusega nr 216.

Rakenduskavade koostamist koordineerib üldisel tasemel Rahandusministeerium. Erinevate rakenduskavade koostamise ühtlustamine ja ministeeriumide vahelise koostöö korraldamine toimub rakenduskavade-ülese koordineeriva töörühma kaudu. Koordinatsiooni tagamiseks teiste rakenduskavade ja elukeskkonna arendamise rakenduskava töörühmadesse ja juhtrühma kaasatud teiste rakenduskavade koostamises osalevad ministeeriumid, lisaks Põllumajandusministeerium, kes vastutab „Eesti maaelu arengukava 2007-2013“ ning „Euroopa kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava“ koostamise eest.

Elukeskkonna arendamise rakenduskava koostamiseks on moodustatud järgmised töörühmad:

- elukeskkonna arendamise rakenduskava juhtrühm,
- keskkonna- ja looduskaitsevaldkonna kavandamise töörühm,
- regionaalarengu töörühm,
- hariduse, tervishoiu ja hoolekande töörühm.

Töörühmadesse ja juhtrühma on kaasatud vastavate ministeeriumide, struktuurivahendite rakendusüksuste ja sotsiaalsete partnerite (omavalitsusliidud, mittetulundusühendused jt) esindajad. Partnerite kaasamine töörühmadesse võimaldab arvestada nende seisukohtadega operatiivselt. Töörühmadesse ja juhtrühma kaasatud sotsiaalsete partnerorganisatsioonide nimekiri on esitatud lisas 1.

Rakenduskava koostamine toimus ajavahemikus märts kuni detsember 2006 järgmiste etappidena:

- rakenduskava koostamise üldise raamistiku ja esmase projekti tutvustamine töörühmades – märts-aprill 2006;
- rakenduskava valdkondade ning prioriteetsete suundade ja nende all planeeritavate tegevuste projekti tutvustamine töörühmadele – aprill 2006;
- rakenduskava esmane tutvustamine Euroopa Komisjonile – aprill 2006;
- rakenduskava esimese tööversiooni väljatöötamine ja valdkondlikud kohtumised ning töörühmade poolt kommentaaride esitamine – mai 2006;
- rakenduskava esimese täisversiooni väljatöötamine ja selle tutvustamine töörühmadele – juuni 2006;
- siseriiklikud konsultatsioonid - juuli-august 2006;
- teine mitteametlik kohtumine Euroopa Komisjoniga - august 2006;
- siseriikliku konsultatsiooni tulemuste ning Euroopa Komisjoniga kohtumise tulemuste arutelu töörühmadega oktoober-november 2006;
- mitteametlikud konsultatsioonid Euroopa Komisjoniga – november 2006;
- rakenduskava täiendamine ja täiendatud eelnõu avalikustamine – november 2006;
- rakenduskava heakskiitmine valitsuskabinetis - detsember 2006;

Rahandusministeerium korraldas rakenduskava eelhindamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise koostöös Keskkonnaministeeriumiga ja teiste seotud ministeeriumitega.

3.3. Seosed teiste rakenduskavade ja riiklike arengukavade raames teostatavate tegevustega

Rakenduskavade koostamisel taotletakse vastastikust täiendavust ning sünergiat teiste rakenduskavadega ja siseriiklike poliitikatega.

Elukeskkonna arendamise rakenduskava hõlmab keskkonnahoiu, energeetika, regionaalarengu, hariduse, tervishoiu ning hoolekande valdkondi, olles ette nähtud “Riigi eelarvestrateegia 2007-2010” ja selles sisalduva “Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007-2013” prioriteetide „Säästev keskkonnakasutus“, „Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng“ ning “Haritud ja tegus rahvas” elluviimiseks Ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Regionaalarengu Fondi vahendite kaasabil.

Elukeskkonna arendamise rakenduskava keskkonnainfrastruktuuri ja energeetika infrastruktuuri arendamise kaudu luuakse eeldusi ettevõtluse arendamiseks, mida toetatakse Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava abil. Hariduse ning tervishoiu- ja hoolekande infrastruktuuri arendamine aitab kaasa eeskätt käesoleva rakenduskava regionaalset arengut toetavatele tegevustele. Elukeskkonna arendamise rakenduskava on vastastikuse täiendavuse suhtes ka „Eesti maaelu arengukavaga 2007-2013“ ning „Euroopa kalandusfondi 2007-2013 rakenduskavaga“, kuna keskkonnakoormuse vähendamine, looduse mitmekesisuse säilitamine ja regionaalse arengu edendamine on seotud samuti viimatinimetatud kavade elluviimisega.

Elukeskkonna arendamise rakenduskava aitab kaasa Lissaboni strateegia elluviimiseks koostatud „Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavale 2005-2007“. See on kooskõlas siseriiklike rakenduskava valdkonda käsitlevate strateegiate ja arengukavadega, millest olulisemad on järgmised: strateegia „Säästev Eesti 21“, „Eesti keskkonnanstrateegia aastani 2010“, „Eesti keskkonnanstrateegia aastani 2030“ (koostamisel), “Eesti

Keskkonnategevuskava” (koostamisel) „Eesti looduskaitse arengukava aastani 2035“ (koostamisel), „Eesti regionaalarengu strateegia 2005-2015“, üleriigiline planeering „Eesti 2010“, Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005-2008”, “Riigikutseõppeasutuste ümberkorraldamise kava 2005-2008”, “Üldharidussüsteemi arengukava 2006-2010” (eelnõu), “Eesti haiglavõrgu arengukava” ning “Eesti hooldusravivõrgu arengukava 2004-2015”.

Detailsemad seosed teiste rakenduskavade ja riiklike arengukavade raames teostatavate tegevustega on toodud rakenduskava vastavates peatükkides.

3.4. Partnerite kaasamine

Rakenduskava koostamisse on kaasatud nii rakenduskavaga hõlmatud valdkondade ministeeriumid kui ka mitmesugused sotsiaalsed partnerorganisatsioonid.

Rakenduskava koostamisega on vahetult seotud lisaks Keskkonnaministeeriumi veel Siseministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, Sotsiaalministeerium ning Rahandusministeerium. Töörühmade kaudu on lisaks vahetult koostamisega tegelevate ministeeriumite kaasatud ka Põllumajandusministeerium ja Kultuuriministeerium. Töörühmadesse on kaasatud lisaks neile ka mitmesugused sotsiaalsed partnerorganisatsioonid, mille nimekiri on toodud rakenduskava lisas 1.

Töörühmadele on edastatud regulaarselt uuendatud rakenduskava eelnõud ja muud infomaterjalid. Rakenduskava eelnõu on olnud kättesaadav ka Keskkonnaministeeriumi ja Rahandusministeeriumi kodulehtedel. Lisaks on Rahandusministeeriumi poolt korraldatud ka muude struktuurivahendite kasutamise kavandamisega seotud töö- ja infomaterjalide avalikustamine.

Laiema ringi kasusaajate kaasamine toimub läbi avalike konsultatsioonivoorude. Avalik konsultatsioonivoor toimus ajavahemikus juuli-august 2006. Konsultatsioonivoorus tehtud märkuste arvestamise-mittearvestamise tulemused on avalikustatud Rahandusministeeriumi kodulehel. Lisaks on Rahandusministeeriumi poolt korraldatud teabepäevi struktuurivahendite kasutamise kavandamise tutvustamiseks:

- juunis 2006 – Struktuurivahendite kasutamise strateegia, rakenduskavade esmaste eelnõude ja edasise kavandamise ja kaasamise protsessi tutvustamine;
- oktoober 2006 – avaliku konsultatsioonivooru tulemuste tutvustamine, keskkonnamõju strateegilise hindamise ja eelhindamise vahetulemuste tutvustamine, rakenduskavade koostamise hetkeseisu ning edasise protsessi tutvustamine.

Rakenduskava juhtministeeriumi eestvedamisel ja koostöös asjaomaste ministeeriumidega ning teiste seotud asutuste ning partnerorganisatsioonidega töötatakse vastavalt rakendusmääruse sätetele välja rakenduskava kommunikatsioonikava, tuginedes Rahandusministeeriumi eestvedamisel koostatavale kõiki rakenduskavasid hõlmavale kommunikatsioonistrateegiale. Kommunikatsioonikavade esimesed eelnõud koostatakse hiljemalt 2006. aasta lõpuks; tulenevalt rakendusmääruse nõuetest esitatakse need kavad Euroopa Komisjonile hiljemalt 4 kuud peale rakenduskavade vastuvõtmist.

4.OLUKORRA ANALÜÜS

4.1. KESKKONNAHOID

4.1.1 Reostuse vältimine ja vähendamine

4.1.1.1 Välisõhu kaitse ja kliimamuutuste leevendamine

Eesti peamised välisõhu saastajad on energeetika- ja tööstusettevõtted, transpordivahendid ja väiksemal määral ka põllumajandus. Saasteainete sisalduse piirnормide ületamist esineb eeskätt Harjumaal ja Ida-Virumaal, kus tööstusettevõtted paiknevad kontsentreeritult, ning suuremais linnades, kus välisõhu saastet tekitab transport.

Vaatamata välisõhu üldiselt heale seisundile on Eesti oma väikest majanduse mahtu ja rahvaarvu arvestades märkimisväärne välisõhu saastaja, kus heitmete hulka on vaja vähendada. Võrreldes EL keskmisega eraldub Eestis välisõhku elaniku kohta peaaegu kaks korda rohkem CO₂ - Eestis 14,2 t (2004) ning EL 25 8,5t (2003). Ka SO₂ emissioon elaniku kohta on suur - Eestis 0,07 t (2004) ning EL 25 0,03 t (2003). Paiksetest välisõhu saasteallikatest on Eestis kõige olulisemad Ida-Virumaal paiknevad suured põlevkivil töötavad elektrijaamad ning põlevkivikeemia ettevõtted.

Olulist mõju välisõhu kvaliteedile avaldab ka transport, suurendades mh peente tahkete osakeste sisaldust linnaõhus. Autode arvu jätkuvast kasvust tingituna jätkavad suurenemist ka transpordist eralduvate saasteainete heitkogused; erandiks on vaid plii, mille heitkogused on vähenemas pliivaba bensiini kasutamise kohustuslikkuse tulemusel alates 2000. a. Olukorra on normi piires hoidnud vaid uute (keskkonnasõbralikumate) autode osakaalu ja kasutatavate mootorikütuste kvaliteedi tõus.

Eesti on oma välisõhu kaitse poliitikas juhindunud EL õigusaktidest, sealhulgas suuri põletusseadmeid käsitlevast direktiivist 2001/80/EÜ, mis käsitleb emissioonide piirkontsentratsioone, ning riiklikke piirnормe käsitlevast direktiivist 2001/81/EÜ. Liitumisel ELiga on Eesti saanud üleminekuperioodi kuni 2015.a lõpuni põlevkivil töötavatele suurtele põletusseadmetele direktiivi nõuete täielikuks rakendamiseks. Vastavalt liitumislepingule ei tohi aastast 2010 Eesti välisõhku eralduvate saasteainete summaarsed heitkogused kõikidest saasteallikatest kokku tuhandetes tonnides ületada: SO₂ - 100 000 t (2004. a - 89); NO_x - 60 000 t (2004. a - 37); LOÜ-d - 49 000 t (2004. a - 40); NH₃ - 29 000 t (2004. a - 10). Põlevkivi kasutatavate põletusseadmete summaarselt lubatud SO₂ heitkogus ei tohi alates aastast 2012 ületada 25 tuhat tonni. Vastavuses EL kavandatud saasteainete riiklike piirnормide edasise alandamisega on Eestis ette valmistatud „Eesti paiksetest ja liikuvatest saasteallikatest välisõhku eralduvate saasteainete summarsete heitkoguste vähendamise riiklik programm aastateks 2006-2015”. Selle järgi tuleb Eestil 2004. aastaga võrreldes vähendada näiteks SO₂ heitkoguseid 51,3% ja NH₃ heitkoguseid 24,4%.

Võetud kohustuste tähtaegne täitmine eeldab ettevõtetelt väga suuri kulutusi tehnoloogiate täiustamiseks ja puhastusseadmete hankimiseks. Riik suunab paiksetest saasteallikatest välisõhku suunatavate saasteainete heitkoguste vähendamist ja välisõhu kvaliteedi parandamist saastelubade ja saastetasude abil. Riiklikke investeeringutoetusi ei ole seni

kasutatud. Oluline osa heitkoguste kasvu piiramisest ning vähendamisest on seotud põlevkivielektrijamade tehnoloogia uuendamisega, mida seni on tehtud AS Eesti Energia omavahendite ja krediidi arvel.

Edasiseks arengusuunaks transpordist tingitud õhusaaste vähendamisel on üleminek väävlivaba kütuse kasutamisele Eestis ning kütuse seiresüsteemi tõhus ja tulemuslik rakendamine (vastavalt direktiivide 98/70/EÜ, 1999/32/EÜ, 2003/17/EÜ, 2003/30/EÜ, 2005/33 nõuetele). Oma osa saasteainete heitkoguste vähendamisel on tulevikus biokütustel, millede osatähtsus transpordis peab 2010. aastaks tõusma 5,75%-ni.

Piiriülese õhusaaste osas avaldavad Kirde-Eestis asuvad saasteallikad mõju naaberpiirkondade õhu kvaliteedile. Eesti on liitunud kuue Genfi konventsiooni protokolliga ning EMEP-i seirevõrgustikuga, mille eesmärgiks on saada pidevat tagasisidet õhuheitmete vähendamise meetmete tulemuslikkusest, koostamaks ja vajadusel muutmaks sellekohaseid tegevuskavasid.

Kliimat mõjutavatest kasvuhoonegaasidest on kõige olulisem süsihappegaas, mille heitkogus elaniku kohta Eestis on üks Euroopa Liidu suurimaid. Kliimamuutuste vältimise eesmärgil on koostatud “Kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise riiklik programm aastaks 2003–2012”, milles on analüüsitud nii Eesti vastavaid rahvusvahelisi (Kyoto protokollist tulenevaid) kohustusi kui ka nende täitmiseks vajalikke tegutsemisviise ja meetmeid. Rahvusvahelise koostöö vahenditest on Eestile selles valdkonnas olulisemaks kasvuhoonegaaside heitkoguste kvootidega kauplemine ning ühisrakendus. Reguleerivateks õigusaktideks on ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioon, selle Kyoto protokoll ning ELi õigusaktid, millest üks põhilisi on 2003/87/EÜ direktiiv, millega luuakse kasvuhoonegaaside lubatud heitkogustega kauplemise süsteem.

Välisõhus leviva müra probleemid on koondunud eelkõige tiheasustusega aladele, maanteed, raudteede ja suurte tööstusettevõtete ümbrusesse. EL direktiivi 2002/49/EÜ nõuete täitmiseks alustatakse müra kaardistamist suuremates linnades. Tallinna mürakaart peab valmima 2007 aasta 30.juuniks ning Tartu ja Narva mürakaardid 2012. aasta 30.juuniks. Samuti koostatakse mürakaardid raudtee, suuremate sadamate ja Tallinna lennuvälja kohta. Koostatud mürakaartide alusel tuleb aasta jooksul koostada asjakohased tegevuskavad, mille elluviimisega vähendatakse keskkonnas leviva müra taset. Mürakaarte ja tegevuskavasid koostavad kohalikud omavalitsused ja müraallikate valdajad.

Kokkuvõttes on perioodil 2007-2013 Eesti välisõhu kaitse ja kliimamuutuste vältimise valdkonnas järgmised peamised ülesanded:

- Piirata transpordivahendite arvu suurenemisest tulenevat õhuheitmete kasvu;
- Vähendada paiksetest saasteallikatest – eeskätt energeetikasektori ettevõtetest - lähtuvaid heitmekoguseid.
- Tagada välisõhu vastavus keskkonnanormidele Tallinnas ja Ida-Virumaa tööstuspiirkonnas.

Nende ülesannete lahendamisel on vaja juhendada vastavatest EL direktiividest ja võetud rahvusvahelistest kohustustest. Eesti kasutab välisõhu kaitse valdkonnas positiivse arengu tagamiseks ka edaspidi peamiselt õiguslikke ja administratiivseid vahendeid. Riiklikke investeeringutoetusi on kavas kasutada turutõrgete korral, seda eeskätt seoses energiamajanduse keskkonnasäästlikumaks muutmisega.

4.1.1.2 Veekasutus ja -kaitse

Veekasutuse ja -kaitse valdkonnas on Eestis probleeme veekogude seisundi parandamisega ja elanikkonnale nõuetele vastava joogivee kindlustamisega.

Veekogude seisundit kahjustab eelkõige ebapiisavalt puhastatud heitvee laskmine veekogudesse, valdavalt põllumajandusest pärinev nii haju- kui punktreostus ning veekogude muutmine inimtegevuse tulemusel.

Ebapiisavalt puhastatud heitvesi satub veekogudesse peaaesjalikult amortiseerunud reoveepuhastite ja reoveetorustikke tõttu. Amortiseerunud reoveetorustike tõttu pääseb kanalisatsioonisüsteemi sademe ja pinnasevesi, mis toob kaasa liigse koormuse puhastile, ning, mille tulemusel puhastid ei suuda töötada nõuetekohaselt. Kuivemal perioodil satub reovesi aga läbilaskvatest torudest otse loodusesse.

Põhilised põllumajandusega seotud punktreostusallikad on suurfarmid, mille sõnnikumajandus ei vasta veel keskkonnanõuetele. Hajureostusena veekogudesse sattuvate lämmastikühendite peamised allikad on põllumajanduses kasutatavad mineraal- ja orgaanilised väetised.

Ajaperioodil 1992 – 2004 on reostuskoormus punktreostusallikatest oluliselt langenud. Orgaanilise aine näitaja BHT7 osas on vähenemine olnud 90%, lämmastiku ja fosfori osas vastavalt 58% ja 74%. Eesti jõgede seire käigus 1992-2004 a kogutud andmed näitavad, et nii BHT kui toitainete suundumus on samuti olnud langev. Selline suundumus – jõgede BHT7, lämmastiku- ja fosforiühendite kontsentratsioonide vähenemine - on olnud viimase kümnendi jooksul iseloomulik kogu EL regioonile. Kogu Läänemere, sealhulgas ka Soome lahe üheks põhiprobleemiks on eutrofeerumine, s.o merevees sisalduvate toitainete küllus ning sellest tingitud fütoplanktoni vohamine. Samas eutrofeerumine järvedes on vähenenud nii Eestis kui ka kogu Euroopas. Fosfori sisaldus järvedes on vähenenud ning samuti on vähenenud kõrge fosforisisaldusega järvede osakaal.

Reostuskoormuse vähenemine 1990. aastate algul tingis suures osas üldise tootmistegevuse vähenemine. Edasine reostuse vähenemine on seotud tootmise kaasajastamise, reoveepuhastite ehitamise ja uuendamisega. Eestis on 46 asulat reostuskoormusega üle 2000 inimekvivalendi (ie). Nendes asulates elab 69% Eesti elanikkonnast. Just nende asulate ühiskanalisatsiooni ja reoveepuhastite väljaehitamisele või rekonstrueerimisele on olnud suunatud põhiline tähelepanu. Kuivõrd üle poole Eesti territooriumist on kaitsmata või nõrgalt kaitstud põhjaveega ala ja enamiku asulate veevarustus baseerub põhjaveel, siis on selle ülesande lahendamine eluliselt tähtis ka kvaliteetse joogivee tagamiseks. Alates 1990 aastast on uued reoveepuhastid ehitatud Rakveres, Tartus, Põltsamaal, Kuressaares, Valgas, Raplas, Viljandis ja Haapsalus. Uuendatud puhastid on Tallinnas, Paldiskis, Võrus, Sillamäel ja Pärnus. Tulenevalt Eesti väikesest ja ebahühtlasest asustustihedusest on vee saasteallikatega tegelemine väga aeganõudev ning kulukas. 2004. a lõpu seisuga on üle 2000 ie-ga reoveekogumisaladel reovee kogumine läbi ühiskanalisatsiooni tagatud ca 89% sealsele elanikkonnale ning nõuetekohaselt töötab 67% reoveepuhastitest. Kanaliseeritus riigi tasandil tervikuna on ca 72%.

Vaatamata saavutatud reostuskoormuse vähenemisele on Eestis kõigist veekogudest heas seisundis siiski vaid 65% (2004. a).

Veekogude hea seisundi saavutamist takistab mitmete vooluveekogude tõkestatus paisehitistega. Lisaks on varasemate maaparandustööde käigus mitmetest looduslikest veekogudest saanud "tugevasti muudetud veekogud" (jões on sirgeks kaevatud, järvede veetasel on alandatud). Maavarade kaevandamisel ja maaparandustööde käigus on paljud looduslikud veekogud likvideeritud või asendatud tehisveekogudega. Tugevasti muudetud ja tehisveekogude puhul tuleb tagada nende võimalikult looduslähedane ökoloogiline potentsiaal.

Viimase kümne aasta jooksul on veekogude seisundit otseselt parandatud eeskätt maaparandussüsteemide hooldamise käigus. Kuivenduskraavide puhastuse käigus eemaldatakse settinud reoained ja vähendatakse setet veejuhtmetes. Taastustööde käigus on mitmel pool rajatud settebasseine ja puhverlodusid, mis kahandavad põllumajandusliku reostuse edasikandmist.

Põhjavee seisund Eestis on tervikuna hea. Erandiks on Ida-Viru põlevkivibasseini Ordoviitsiumi veekompleks, mille seisund on halb kõrgeenenud sulfaatide sisalduse, mineraalsuse, kareduse ja ohtlike ainete (eeskätt fenoolide) esinemise tõttu.

Pinna- ja põhjavett ohustavad Eestis jätkuvalt jääkreostuskolded (põlevkivitööstuse jäätmete nagu lendtuhk, poolkoks jm ladestamiskohad, vanad asfaltbetoonitehased, õlijäätmehoidlad), mille ohutustamine nõuab suuri kulutusi, ka on paljude kollete puhul probleemseks reostuse tekke eest vastutava omaniku puudumine. Neil juhtudel jääb reostuse likvideerimine riigi kanda. Jääkreostuse puhul on vajalik reostuse likvideerimise kohustuste täpsustamine vastavates õigusaktides. Lisaks on vajalik toetada jääkreostusobjektide avaliku andmebaasi loomist ning arendamist, paika panna andmebaasi pidamise ning täiendamise kord ja andmeedastuskohustused. Rannikuvee seisundit mõjutab lisaks maismaalt pärinevale reostuskoormusele meretransport.

Joogivee kvaliteedi osas on Eestis peamiseks probleemiks liigne rauasisaldus (30% ühisveevärgi tarbijatel) ning kohati on probleemiks ka liigne fluorisaldus (2,5% ühisveevärgi tarbijatel). Esineb ka mangaani, ammoniumi, kloriidi ja radionukliidide liigset sisaldust, mis on loodusliku päritoluga või tingitud torustike kehvast seisundist. Olukorra parandamine nõuab nii olemasolevate joogiveesüsteemide rekonstrueerimist kui ka joogiveepuhastite rajamist. 2004. aasta lõpu seisuga tarbis ligikaudu 77% elanikkonnast ühisveevärgi vett. Joogivee kvaliteet ühisveevärgis on mikrobioloogiliste näitajate ja indikaatorite osas mõnevõrra paranenud. Tänu rakendatud abinõudele ja riiklikule järelevalvele ei ole viimase kümne aasta jooksul esinenud joogiveest tingitud grupiviisilisi haigestumisi.

Riik suunab veemajandust lisaks õigusraamistiku kehtestamisele nii administratiivselt (veekasutus- ja saastelubade kaudu) kui ka otseste investeeringutoetustega. Viimaste puhul on peamised abisaajad kohalike omavalitsuste veemajandusettevõtted.

Veeinfrastruktuurirajatiste ajakohastamisel ja ehitamisel on laialdaselt kasutatud välisabi, eeskätt EL eelstruktuuritoetusi (PHARE rahvuslik programm, PHARE CBC, ISPA). ISPA rahastamisel on tehnilise abi korras ette valmistatud projektide järjekord Ühtekuuluvusfondi jaoks. 2005. a viidi läbi mitmeid Ühtekuuluvusfondist kaasrahastatavate

veemajandusprojektide hankeid. Veekogude seisundi parandamiseks vajalikke saneerimistöid ja jääkreostusobjektide ohutustamist toetatakse Keskkonnainvesteeringute Keskuse veekaitse programmist ning alates 2004 aastast ka Eesti riikliku arengukava raames ERDF-st. Põllumajandusliku reostuse vähendamisele on kaasa aidanud Eesti maaelu arengukava raames tootjatele keskkonnasõbraliku tootmise toetuse maksmise sidumine keskkonnakaitse nõuete täitmisega. Lisaks makstakse eraldi toetust põllumajandustootmise nõuetega vastavusse viimiseks ja programmeerimisperioodil 2004-2006 on meetme raames toetatud sõnnikuhoidlate investeeringuid.

Kuivõrd EL-is on veekaitse- ja -kasutamise valdkond suurel määral reguleeritud direktiividega, siis on Eesti jaoks esmatähtis saavutada direktiivides kehtestatud nõuetele vastavuse saavutamine.

Peamiseks veemajandust reguleerivaks õigusaktiks on Eestis veeseadus, mille alusel on kehtestatud alamaid õigusakte veemajanduse olukorra reguleerimiseks. Kõik nõuded ja kohustused, mis on kehtestatud EL veealaste õigusaktidega on rakendatud Eestis peamiselt veeseadusest lähtuvalt.

Vastavalt veepoliitika raamdirektiivile 2000/60/EÜ peavad 2015. aasta lõpuks Eesti veekogud olema saavutanud hea seisundi. Veekogude hea seisundi saavutamiseks toimub veemajanduse korraldamine alamvesikondade veemajanduskavade alusel. Veemajanduskavad loovad ühtse tegevusraamistiku, mis aitavad kaitsta ja parandada vee ökosüsteemide seisundit ning vältida nende seisundi edasist halvenemist, edendada säästvat veekasutamist, kaitsta veekeskonda heidete, emissioonide ja muude kahjude eest ning ohtlike ainete eest, et saavutada piisaval hulgal hea kvaliteediga pinna- ja põhjavee olemasolu säästvaks ning tasakaalustatud vee kasutuseks.

EL liitumisläbirääkimiste tulemusena anti Eestile veevaldkonna direktiividest üleminekuperioodid asulareovee direktiivi 91/271/EMÜ ja joogivee direktiivi 98/83/EMÜ, kui kõige investeeringumahukamate direktiivide, rakendamiseks: 2010. a lõpuks peab olema tagatud asula reovee kogumine ja nõuetekohene puhastamine kõigil üle 2000 ie-ga reoveekogumisaladel. 2013. aasta lõpuks peab nõuetelevastav joogivesi olema tagatud üle 50 elanikuga asulate elanikele. Nimetatud kahe direktiivi rakendamine eeldab reoveepuhastite ja joogiveetöötusjaamade rekonstrueerimist ning uute rajamist, samuti ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni laiendamist ning amortiseerunud torustike rekonstrueerimist.

Nitraadidirektiivi 91/676/EMÜ nõuetest lähtuvalt on Eestis põhjalike uurimiste tulemusel määratud Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundlik ala kogupindalaga 3250km². Sellest direktiivist tulenevalt on vajalik ka sõnnikuhoidlate korrastamine (nõuetekohased sõnnikuhoidlad peavad olema rajatud nitraaditundlikul alal 2008. a lõpuks, mujal 2010. a jaanuariks).

Kokkuvõttes tuleb Eestil veemajanduse valdkonnas perioodil 2007-2013 jätkuvalt tegelda kahe peamise ülesande lahendamisega, milleks on:

- veekogude seisundi parandamine,
- elanikkonnale nõuetele vastava joogivee kindlustamine.

Mõlema ülesande lahendamisel on arengusuunad ja sihttasemed määratud EL direktiivide nõuetega. Vajaliku progressi saavutamine sõltub nii avaliku sektori investeeringutest veekaitserajatiste ning veevarustussüsteemide väljaehitamisse või renoveerimisse kui ka

põllumajandustootmise keskkonnanõuetele vastavusse viimisest. Kuivõrd asulate veevarustuse ja veekaitse tagamine, aga samuti jääkreostuse kõrvaldamine ja veekogude saneerimine on valdavalt avaliku sektori kanda ja Eesti mahajäämus selles osas EL nõuetest on veel suur, siis on veemajandus keskkonnanahoiuvaldkonna avalike investeeringute kõige kulukam allvaldkond. Ühtlasi on veemajanduse probleemide lahendamine vajalik elanikkonna terviseriskide vähendamiseks ning ettevõtete arendamiseks vajalike eelduste loomiseks, panustades seega Majanduskasvu ja Tööhõive tegevuskava eesmärkide saavutamisse.

4.1.1.3 Jäätmekäitlus

Jäätmete tekke poolest ühe elaniku kohta Eesti on ühel esimestest kohtadest maailmas, seda aga eelkõige meie põlevkivienergeetika ja põlevkivikeemiatööstuse tõttu. Eestis tekkis 2004. a 17,5 miljonit tonni jäätmeid, millest 7,2 miljonit tonni liigitati ohtlikeks jäätmeteks ja 10,3 miljonit tonni tavajäätmeteks. Põlevkivi kaevandamise ja kasutamisega seonduvaid jäätmeid tekkis kokku 12,2 miljonit tonni, see on 70 % üldisest jäätmetekkest. Ohtlikke põlevkivijäätmeid (kolde- ja lendtuhk, põlevkivifuussid ja poolkoks) tekkis kokku 6,9 miljonit tonni, mis moodustab ohtlike jäätmete kogutekkest 96%. Olmejäätmete tekkimine Eestis oli 2004. a ühe inimese kohta 449 kilogrammi, mis jääb alla EL 25 vastava näitaja (537 kg), kuid olmejäätmete hulk kasvab.

Üldtunnustatud põhimõtete kohaselt on eesmärgiks jäätmetekke vältimine, tekkivate jäätmete taaskasutamine, samuti nende korduskasutamine ja materjalina ringlussevõtt või taaskasutamine energia saamiseks. Kõrvaldamine, sealhulgas ladestamine keskkonnakaitse nõudeid arvestades, on viimane lubatav käitlusviis, siiski ladestatakse suur osa olmejäätmetest Eestis endiselt sortimata kujul ja keskkonnanõuetele mittevastavatesse prügilatesse. 2004. aastal ladestati prügilatesse 11,5 miljonit tonni jäätmeid. Olmejäätmeid ladestati ühe elaniku kohta 283 kg, mis on enam kui EL25 keskmine (247 kg). Võrreldes 1999. a, mil prügilatesse ladestati 85% tekkinud olmejäätmete üldkogusest, on ladestatavate olmejäätmete osatähtsus vähenemas, moodustades 2004.a vaid 65% tekkinud olmejäätmete üldkogusest.

Jäätmekäitluse nõuetekohasuse tagamiseks tuleb lõpetada jäätmete illegaalne ladestamine ja maastike reostamine jäätmetega, parandada jäätmete kogumist, sorteerimist ning taaskasutusse suunamist; rajada uued keskkonnanõuetele vastavad prügilad ning sulgeda vanad prügilad. Suuri kulutusi tuleb teha maastiku puhastamisele jäätmetest. Nende ülesannete lahendamiseks võeti Eestis 2002.a vastu üleriigiline jäätmekava ja uuendati 2004.a jäätmeseadust. Koostatud on maakondlikud jäätmekavad ja Biolagunevate jäätmete käitlemise tegevuskava aastani 2013 (2006). Eestis on viimastel aastatel suletud ligikaudu 200 nõuetele mittevastavat prügilat; 2005 a seisuga töötab 24 tavajäätme-prügilat, millest aga vaid viis on rajatud viimastel aastatel ja vastab keskkonnanõuetele. Kavas on rajada piirkondlikud prügilad Kagu- ja Lääne-Eestis. Investeeringute tulemuslikkuse tagamiseks on vajalik jäätmete kogumise halduskorralduse tagamine, inimeste keskkonnateadlikkuse kasv ning järelevalve tõhustamine.

Ennekõike olme- ja sarnaste tavajäätmete käitlemisel tuleb EL- prügiladirektiivi nõuete kohaselt keskenduda prügilates biolagunevate jäätmete ladestamise vähendamisele. See on ka osa üldisemast jäätmete ladestamiseelse töötlemise nõudest. Teiste maade kogemusi arvestades on uuendatud Üleriigilise Jäätmekava koostamisel (valmib 2007) ladestamiseelse töötlemise võimalustena arutusel:

- tekkekohal liigitikogumise oluline arendamine, eraldikogutud bio-lagunevate jäätmete ringlussevõtt sh. kompostimine või bio-gaasistamine, samuti teatud jäätmeliikidest jäätmekütuste tootmine nende koospõletamiseks;
- jäätmete ladestamiseelne mehaanilis-bioloogiline töötlemine (*MBT – Mechanical-Biological Treatment*), mis on olemuselt intensiivkompostimine, eesmärgiga vähendada jäätmete kogust ja prügila keskkonnamõju (nõrgvee reostuskoormus, prügilagaas), seejärel võimalusena tekkinud jäätmemassist põlevfraktsiooni väljasõelumine ja nn. jäätmekütuste tootmine (põletamine võimalik näit. Kunda tsemenditehases jne.);
- jäätmete masspõletus (protsessis tekib koldetuhka e. räbu 20-25 % algsest segajäätmete massist, sellest osa on teatud tingimustel kasutatav teedehituses v. tsemenditootmisel jne.).

Alternatiivide valikul on olulised nii majanduslikud asjaolud (näit. on masspõletus suhteliselt kallis lahendus, kuid selle põhjendatus sõltub nii prügila ladestuse hinnast kui ka elektri- ja soojaenergia hinnast jne.), aga ka alles käimasolevad arutelud EL Jäätmete vältimise ja taaskasutamise strateegia osas, millest sõltub, kas jäätmete masspõletust üldse taaskasutus-toiminguna aktsepteeritakse või mitte.

Nende oluliste lahenduste osas kulude hinnangud jm. olulised arutelud alles kestavad, kuid loetletud meetmete rakendamine sobivas valikus jäätmete ladestamise, eelkõige biolagunevate jäätmete ladestamise, vähendamiseks, on vältimatud. Vastavad projektid vajavad ka olulist investeeringute toetust.

Olme- ja nendesarnaste tavajäätmete käitluse arendamiseks on vajalik arendada nn. jäätmejaamade võrgustikku. Eesti suurust ja asutustihedust arvestades on optimaalne 80-100 jäätmejaamast koosnev võrgustik, praegu on tegutsevaid jäätmejaamasid ca 20.

Kuigi nõuetele mittevastavad prügilad on edasiseks prügi ladestamiseks suletud, vajab nende ohutustamine rahalist toetust. 2004-2006. a on sellist struktuuriabi ERDF kaasrahastamisel võimaldatud, kuid see pole leidnud aktiivset kasutamist. Struktuuritoetust vajab ka uute piirkondlike prügilate rajamine. Kasutades ISPA tehnilist abi on uute prügilate projektide dokumentatsioon osaliselt ette valmistatud.

1990ndate aastate algusest on ohtlike jäätmete käitlemise süsteemi oluliselt arendatud, seejuures on kasutatud ka välisabi, eeskätt EL Phare programmi vahendeid. On rajatud ohtlike jäätmete käitluskeskus Vaivaras, kogumiskeskus Tallinnas Suur-Sõjamäel, kaasaegsed kogumiskeskused on kavandatud ka Pärnusse ja Tartusse. Viimased toimivad käitlusettevõtete baasil juba praegu, kuid vajavad veel tehnilist täiustamist. Samas on seni ümber korraldamata põlevkivielektri jaamade tuhaärrastustehnoloogia ja sulgemata olemasolevad tuhaväljad.

Rakendamisel on üleriigiline pakendite kogumise ja taaskasutamise süsteem, sh joogipakendite osas, mis vastab EL direktiivile 94/62/EMÜ. 2005. aastat võib lugeda pakendijäätmete kogumise- ja taaskasutamise üleriigilise süsteemi rajamise algusaastaks. Alustasid tööd keskkonnaministri poolt akrediteeritud 3 pakendi taaskasutus-organisatsiooni, kellele pakendiettevõtjad võisid üle anda oma turule lastud kauba pakendi ja pakendijäätmete kogumise ja taaskasutamise kohustused. Pakendiseaduse eesmärkide saavutamiseks rakendati uute majandusmeetmetena 1. maist 2005 pakendite tagasivõtu kohustus ning kehtestati tagatisraha õlle, vähese etanoolisisaldusega alkohoolse joogi ja karastusjoogi klaas-, plast- ja metallpakenditele 1. juulist 2005 hakkas kehtima pakendiaktsiis lisaks alkoholi- ja

karastusjoogi pakenditele ka muudele müügipakenditele kui neid seaduses ettenähtud koguses ei taaskasutata.

Alates 13. augustist 2005. a rakendus nõue, mille kohaselt kodumajapidamises kasutamiseks mõeldud elektri- ja elektroonikaseadme turustaja peab tarbijalt tasuta tagasi võtma arvulise vastavuse alusel turule lastava seadmega sama liiki ja otstarvet täitva kasutatud elektri- ja elektroonikaseadme.

Kuivõrd EL-is on jäätmekäitluse valdkond suurel määral allutatud direktiividele, siis on Eesti jaoks esmatähtis saavutada vastavus direktiivides kehtestatud nõuetele. Samas ei ole Eesti jäätmekäitluse valdkonnas suuteline täitma mõningaid nõudeid direktiivides ettenähtud tähtaegadel, mille tõttu on liitumislepinguga või eraldi EL otsustega kehtestatud üleminekuperioodid. Alates 2009. a (direktiivi 1999/31/EÜ üleminekuperiood) ei tohi enam laadestada jäätmeid keskkonnanõuetele mittevastavates prügilates, mis tähendab, et selleks ajaks peavad olema rajatud uued piirkondlikud prügilad.

Euroopa Komisjonile esitatud taotluste alusel saadi Euroopa Liidu nõukogu 30. märtsi 2004. a otsusega 2004/312/EÜ erand elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete direktiivi 2002/96/EÜ osas, mille kohaselt tuleb direktiivis ettenähtud jäätmete taaskasutamise määr, mis varieerub sõltuvalt seadme liigist 50-st kuni 80 %-ni seadme massist, saavutada direktiiviga võrreldes 2 aastat hiljem, so 31. detsembriks 2008. Põhimõtteline otsus võeti Euroopa Liidu Nõukogus ja Parlamendis vastu ka pakendidirektiivi 94/62/EÜ muutmise direktiivi 2004/12/EÜ osas, mis annab Eestile õiguse lükata edasi pakendijäätmete taaskasutamise kõrgemate sihtarvude (taaskasutada 60 %, sealjuures ringlussevõtuna 55 – 80 % pakendijäätmete kogumassist) saavutamist 4 aasta võrra, so 31. detsembrini 2012. Praeguseks on see otsus sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2005 direktiiviga 2005/20/EÜ.

Kokkuvõttes tuleb jäätmekäitluse arendamisel perioodil 2007-2013 Eestis lahendada järgmised peamised ülesanded:

- ohustada põlevkivi töötlemisjäätmete ladestamiskohad, mis kujutavad jätkuvat ohtu põhjaveele,
- kiirendada progressi jäätmete vältimise, vähendamise ja taaskasutamise suunas,
- rajada uued keskkonnanõuetele vastavad prügilad, sulgedes ja ohustades selle kõrval vanad keskkonnaohtlikud prügilad.

Kõigi nende ülesannete puhul tuleb jõupingutused suunata EL direktiividega määratletud miinimumnõuete saavutamisele. Kuivõrd põlevkivitööstuse jäätmete ladestamiskohtade korrastamine ja regionaalsete prügilate ja jäätmejamade võrgustiku kiire väljaarendamine on võimalikud vaid kaasates riigi rahalisi vahendeid, on jäätmekäitlus keskkonnahoiuvaldkonna avalike investeeringute teine kulukam allvaldkond veemajanduse kõrval. Samas on jäätmetekke ennetusega, jäätmete taaskasutuse edendamisega ning jäätmete ladestuskohtade ohutustamisega seotud tegevused oluliseks eelduseks Majanduskasvu ja Tööhõive Tegevuskava eesmärkide saavutamisele.

4.1.2 Keskkonnakasutus

4.1.2.1 Metsavarud

Eesti tugevuseks võib pidada seda, et on piisavalt metsa nii puidu saamiseks kui muulaadsete hüvede pakkumiseks ja metsaomanikud on oma metsade majandamisel suhteliselt aktiivsed. Eesti metsade tagavara on hinnatud 456 mln tihumeetrile ja puistute aastast tagavara juurdekasvu 12,2 mln tihumeetrile. Perioodil 1999–2003 on keskmine raiemaht olnud 11,8 mln tihumeetrit aastas. Eesti metsaressurss omab suurt potentsiaali bioenergeetika arendamisel. Tänu metsade aktiivsele majandamisele on välja kujunenud kaasaegne metsandust teenindav sektor ning metsade majandamisel rakendatakse uuenduslikke tehnoloogiaid. Tugev ja kaasaegne riigimetsanduse süsteem on toetanud kogu metsasektori arengut (eelkõige avalike teenuste pakkumise osas). Puuliigiti on raie olnud intensiivsem okasmetsades, mis survestab okaspuu enamusega metsatüübid.

Sektori nõrkusena tuleb mainida madalat rentaablust. Metsade majandamise rentaablus on tingituna looduslikest oludest suhteliselt madal ja jääb ekspertide hinnangul alla 5%. Selline tase ei motiveeri erametsaomanikke investeerima metsamaa parandusse ega metsade uuendamisse. 2004. aastal oli raiete pindala 16800 ha, samas tehti metsauuendust vaid 3600 ha, seda ülekaalukalt riigimetsas, Erametsaomanikud eelistavad jätta omi metsi looduslikule uuenemisele, mis aga ei taga väärtuslike okas- ja lehtpuistute piisavat uuenemist, kuna reeglina viljakad kasvukohatüübid uuenevad looduslikult eelkõige väheväärtuslike lehtpuupuistutega (hall-lepikud). Probleemi süvendab osaliselt veel ebapiisav kompensatsioonisüsteem keskkonnapiirangutega alade osas (Eestis on erinevate režiimidega kaitse alla ligi 26% metsamaast). Erametsaomanike ühistegevus on tagasihoidlik ja omanike teadlikkus säästvast metsade majandamisest küllaltki puudulik. Eelkõige on see tingitud asjaolust, et metsaomanikeks on saadud maade erastamise ja tagastamise käigus ning seoses sellega on tihti metsaomandid väikesed ja killustatud (keskmise suurusega ca 6,8 hektarit), elatakse oma metsaomandist eemal ja ei tegeleta igapäevaselt metsade majandamisega. Selline olukord piirab avalike hüvede efektiivset pakkumist erametsadest, põhjustab erametsade ja sinna tehtavate investeeringute madalat tootlikust ja samas suurendab riigi halduskoormust (järelvalve väheteadlike metsaomanike üle). Pikas perspektiivis muudab see Eesti metsasektori väheatraktiivseks majandusvaldkonnaks, mis kaotab konkurentsipositsiooni nii uute investeeringute, turgude kui tööjõu osas.

Metsade säästliku majandamise suunamiseks ja toetamiseks on koostatud „Metsanduse arengukava aastani 2010” mida hetkel kavandatakse osaliselt uuendada lähtuvalt Euroopa Liidu ja muudest rahvusvahelistest Eestile olulistest initsiatiividest. Arengukava kavandatakse uuendada eelkõige võttes aluseks EL metsanduse tegevuskava (koostamisel), Maaelu arengu strateegiat 2007-2013, Bioenergeetika tegevuskava ja ENA-FLEG protsessi tegevuskava. Riigi metsanduspoliitika peaesmärk on tagada Eestis optimaalne puidukasutus ja bioloogilise mitmekesisuse säilimine ning erametsade säästev majandamine ja konkurentsivõimeline rentaablus. Selle kõrval on oluline ka metsade mitmekülgse kasutuse edendamine, metsade tervisliku seisundi kaitse ning metsade senisest ulatuslikum rakendamine elukeskkonna kvaliteedi parandamiseks. Käesoleval ajal moodustavad rangelt kaitstavad metsad Eestis 7,2% metsade pindalast. Vastavalt metsanduse arengukavale peaks nende osakaal aastaks 2010 tõusma vähemalt 10%-ni. Metsade roll elukeskkonna kvaliteedi tagajana on aasta-aastalt tõusnud. Ainuüksi veekaitsemetsi on Eestis 99400 ha ja metsi infiltratsioonialadel 89300 tuhat hektarit.

Täna rakendatud metsanduse riiklikud toetused on olnud suunatud metsauuendusse, metsaomanike nõustamise ja nende ühistegevuse toetamise, samuti metsakahjustuste likvideerimise ja infrastruktuuri (teed, kuivendussüsteemid) rajamise. Lisaks riiklikele toetusskeemidele on aasta-aastalt kaasatud ka enam välisabi vahendeid erametsanduse arendamiseks. Eesti maaelu arengukava 2004-2006 raames on toetatud alates 2005. aastast põllumaade metsastamist ning 2006. aastal alustati Eesti riikliku arengukava 2004-2006 raames toetuste andmist metsandusliku ühistegevuse arendamiseks ning metsade säästavamaks majandamiseks. Järgmisel programmiperioodil on kavandatud nii riigieelarve vahenditest kui uue Eesti maaelu arengukava 2007-2013 toetusmeetmete raames lisaks eelpooltoodule kompenseerida metsaomanikele keskkonnakaitselistest piirangutest tulenevalt saamata jäävat tulu ja täiendavaid kulusi.

Kokkuvõttes on Eesti kõige kriitilisemad arenguvajadused metsanduse valdkonnas seotud erametsandusega. Peamised ülesanded perioodil 2007-2013 on järgmised:

- tagada metsade uuendamise mahu kasv erametsades,
- edendada metsaomanike organiseerumist ja professionaalse nõuandeteenuse kasutamist metsade majandamisel,
- peatada erametsateede ja -kuivendussüsteemide seisundi jätkuv halvenemine,
- välja töötada ja rakendada konkurentsivõimelised turumehhanismid metsa mittepuiduliste väärtuste pakkumise edendamiseks.

Nende ülesannete lahendamisel tuleb kasutada administratiivsete ja fiskaalsete meetodite kõrval ka riiklikke toetusi, kasutades mh Euroopa Põllumajandusfondi Maaelu Arengu vahendeid.

4.1.2.2 Maavarad

Maavarade hulgast on Eestis tähtsaim põlevkivi, mille varud paiknevad Ida-Viru maakonnas. Taasiseseisvumise järgne majanduse üleminekukriis tõi kaasa põlevkivi nõudluse vähenemise ning mitme kaevanduse sulgemise või peatamise. Energiavajaduse kasv ja kütuste hinna tõus maailmaturul on tekitanud konkurentsi uute kaavelubade saamiseks. 1999-2005. a on väljastatud kaevandamislubasid kokku 23,75 mln t aastas, reaalne tootmismahut oli 2005. a siiski 14,51 mln t. Eelkõige soovitakse kaevandada lihtsamini kättesaadavat varu jättes kasutamata raskemates mäegeooloogilistes tingimustes oleva varu. Võrreldes varasemaga on aga oluliselt suurenenud keskkonnamõjude kitsenduste hulk ja tugevnenud kohalike omavalitsuste ja elanikkonna vastuseis uute kaavelubade väljastamisele. Põlevkivi kaevandamise peamised keskkonnamõjud on põhjaveetaseme alanemine, kaevandamisest tulenev maastike rikkumine ning allmaakaevanduste kohal esinevad maapinna langused. Kehtiva maapõueseaduse alusel on maavarasid kaevandavad ettevõtted kohustatud kaevandamisega rikutud alad omal kulul korda tegema. Kaevandatud põlevkivikarjääre on rekultiveeritud ja mingil määral on aherainemägesid hakatud kasutusele võtma, kuid kaevandamise järelvastutuse pikkus on ebapiisav ja hilisemad võimalikud järelmõjud jäävad omavalitsuste ning riigi likvideerida või korvata.

Turvas on põlevkivi järel tähtsusetult teine strateegiline energiaressurss. Kütteks sobib raba alumistes kihtides olev hästilagunenud turvas, aianduses kasutatakse eelkõige raba pealmistes kihtides asuvat vähelagunenud turvast. Viimastel aastatel on turbaekspord kasvunud. Eesti on maailma kolmas-neljas turbaeksporditööstus. Tekkinud on raskused turbamaardlate ratsionaalse ja

ökoloogiliselt soovitatava kasutamise tagamisega. Riikliku maavarade registri andmetel on ligi 100 turbamaardlal kokku üle 8 000 ha mahajäetud turbatootmisalasad, kus vähemtulusad kihid on kaevandamata jäetud või siis on tootmisalad jäänud nõukogude ajast rekultiveerimata. Seal ei taastu enamasti ise turba looduslik juurdekasv, turbavaru hävib mineraliseerumise läbi, mille juures vabaneb ühtlasi palju süsihappegaasi ja taimkatteta turbaväljad on tuleohtlikud.

Riik reguleerib maavarade kasutamist õigusraamistiku ja administratiivsete meetmetega eesmärgiga tagada maavarade säilivus võimalikult pikaks ajaperioodiks ning nende kaevandamine võimalikult komplekselt ja minimaalsete negatiivsete keskkonnamõjudega. 2005.a jõustus uus maapõueseadus, samuti 14 sellel põhinevat määrust. 2005.a alustati keskkonnaregistri maardlate nimistu kaasajastamist, mis viiakse lõpule 2006.a. Jätkub geoloogiline kaardistamine (uute alade kaardistamine) ja geoloogiateabe kandmine kaasaegsetele infokandjatele, sh olemasolevate geoloogiliste kaartide digitaliseerimine. Alustatud on maavarade kasutamise arengukavade koostamist. Põlevkivi kui strateegilise ressursi säästliku kasutamise tagamiseks on käesoleval ajal (2006) koostamisel „Põlevkivi koostamise riiklik arengukava 2007-2015”. Sellega seoses on mh kaalumisel kaevandamise aastamahule piirangute seadamine ning kaevandamismahu järk-järguline vähendamine. Alustatud on mahajäetud turbatootmisalade revisjoniga, et selgitada välja nende täpne paiknemine ja seisukord. Turba kaevandamise jaoks on kehtestatud aastased piirkogused maakonniti ja kogu riigi jaoks (2,6 mln t). Soode ja turbaalade säästliku kasutamise ning kaitse arengukava tarbeks on alustamisel teaduslikud uuringud. Loodusvarade säästvama kasutamise tagamiseks on algatatud ökomaksureform.

Aastail 2007-2013 jääb maavarade kasutamise suunamisel Eesti riigi peamiseks ülesandeks jätkuvalt nende säästliku kasutamise tagamine. Selleks kasutatakse õiguslikke ja administratiivseid vahendeid. Riiklikke investeringuid võidakse kasutada neil kaevandatud alade korrastamise või rekultiveerimise puhkudel, kus kaevandaja vastutust pole enam võimalik rakendada.

4.1.2.3 Kalavarud

Kalavarude looduslik taastumine sõltub eelkõige elukeskkonna kvaliteedist ja väljapüügi koormusest. Viimastel aastatel on vee kvaliteet paranenud, kuid paljude liikide inimtegevuse mõjul hävinud kudealad pole veel taastunud. Kalavarusid piiravad suur püügikoormus ja siirdekaladel rändeteede tõkestatus, kuid samuti ebaseaduslik kalapüük. Kalastussuremus tõenduslikul püügil on kõrge. Merereostus ja kliimamuutused kahjustavad samuti kalavarusid.

Läänemeres on hoolimata rahvusvahelistest jõupingutustest kalapopulatsioonide seisundi parandamiseks mitmete oluliste töõnduskalade varud madalseisus, mistõttu on lubatud püügikoormusi aasta-aastalt vähendatud. Läänemere rahvusvaheliselt reguleeritavate kalaliikide (kilu, räim, tursk, lõhe) kogu lubatav väljapüügimaht (TAC) näitab viimastel aastatel üldiselt languse tendentsi. 2000.-2006. a on suurenenud üksnes kilu, mille varu on heas seisus, püügikvoot. Heas seisus, kuigi viimastel aastatel teatud määral kahanevad, on ka Liivi lahe räimevarud, kuid Läänemere avaosas räimevarud on ajalooliselt ühel madalaimal tasemel. Siiski võib seal näha olukorra paranemise trendi.

Rannikumeres on rahuldavas seisus vaid Pärnu lahe ahvenavarud, mis andis viimasel kolmel aastal 85% kogu rannikumere ahvena saagist. Väinamere ja saarte rannikumere ahvenavarud

on halvas seisus. Koha on meie kõige hinnalisem ekspordikala, mille varud on aastatel 1995-2000 ülepüügi tagajärjel vähenenud. Kalavarude taastumist rannapiirkonnas takistab püügile lisaks ka kormoranide arvukuse suurenemine, kelle toiduobjektiks on väiksem kala.

Peipsi järves on kalavaru seisund üldiselt hea ja ametlik väljapüük on kasvanud. Probleemiks on seal külmaveeliste kalaliikide (siig, räabis) arvukuse vähenemine.

Võrtsjärve kalamajandus põhineb juba aastakümneid sinna asustatavatel angerjatel ja selle jätkumine sõltub suuresti Euroopa Liidus kavandatavatest angerja kaitsemeetmetest. Kui 1991. aastal ulatusid angerja saagid Võrtsjärvest 48 t, siis viimastel aastatel on saagid langenud ja 2005. aasta saak ulatus 17 tonnini.

Eesti kasutab oma Läänemere rahvusvaheliselt reguleeritavate kalaliikide püügivõimalusi maksimaalselt, välja arvatud lõhe püügil. Arvestades kalavarude olukorda ja püügivõimalusi, ületab Eestis olemasolev püügivõimsus püügivõimalusi. Eesti riikliku arengukava 2004-2006 raames on kasutatud struktuuritoetusi laevade püügilt kõrvaldamiseks, mis aga ei suuda katta võimsuste vähendamise koguvajadust. Samas ei ole olemasolev kalanduse riikliku reguleerimise ja järelevalve korraldus seni osutunud piisavalt tõhusaks registreerimata või ebaseadusliku püügi avastamiseks ja tõkestamiseks. Olukorra parandamiseks on viidud kalapüügi seadusandlusesse sisse täiendavaid meetmeid ebaseadusliku kalapüügi ohjamiseks. Samuti aitab järelevalve paranemisele kaasa internetipõhine kalanduse infosüsteemi käivitumine, mis võimaldab korraldada süsteemsemat ja suunatud kontrolli. Üheks oluliseks teguriks ebaseadusliku kalapüügi piiramisel tuleb lugeda ka avalikkuse teadlikkuse tõstmist. Ebaseadusliku püügi tõkestamine on üks ühise kalanduspoliitika peamisi prioriteete. Vastu on võetud ühenduse tegevuskava ebaseadusliku, teatamata ja reguleerimata kalapüügi lõpetamiseks COM(2002) 180 final of 28.5.2002.

Kalavarude taastootmist korraldatakse Eestis vastavalt keskkonnaministri poolt kinnitatud „Eesti riiklikku kaitset vajavate või ohustatud kalaliikide ning Eesti veekogude kalavarude kalakasvatustliku taastootmise programmile (2002-2010)“ ning Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmiseks Rahvusvahelise Läänemere Kalanduskomisjoni poolt lõhevarude kaitseks vastuvõetud tegevuskava *Salmon Action Plan* raames. Peamine finantseerija on Keskkonnainvesteeringute Keskus läbi oma kalavarude programmi. Eesti peab aastaks 2010 tagama lõhejõgedes lõhevarude taastamise 50% ulatuses selle jõe looduslikust potentsiaalst. Asustamise eesmärk on suurendada populatsiooni suurust piirini, kus jõkke tagasitulevad kudekalad suudavad ise looduslikult varusid piisavalt taastoota. Paraku takistavad eesmärkide saavutamist jõgedele rajatud paisud. Lõhelaste elupaikadena kaitstavatel jõgedel on olemasoleva info kohaselt ca 130 paisu. Täpsem paisude arv ja loetelu saadakse kokku 2006. aasta lõpuks. Paisude korrastamine või lammutamine ja vajadusel kalatreppide rajamine on otstarbekas ühitada vooluveekogude üldiste saneerimisprojektidega.

Kokkuvõttes on perioodil 2007-2013 Eesti peamiseks vajaduseks kalavarude poliitikas aidata kaasa nende seisundi parandamisele. Selleks kasutatakse nii püügisurvet vähendavaid kui kalavarude taastootmist parandavaid meetmeid. Investeeringute tegemisel on kavas rakendada nii Euroopa Liidu Kalandusfondi kui ka Ühtekuuluvusfondi osalust.

4.1.2.4 Looduse mitmekesisus

Looduse mitmekesisust iseloomustatakse enamasti haruldaste ja ohustatud liikide ning nende elupaikade seisundiga ning maastike seisundiga.

Võrreldes mitmete EL keskpäärtkonna riikidega on Eestis looduse mitmekesisus suhteliselt hästi säilinud. Eestis on märkimisväärsed suurulukite (karu, ilves, hunt jt) asurkonnad. Eesti maismaaterritooriumist on kaitstavate aladega kaetud 16 %. 1. novembri 2005 seisuga oli Eestis 5 rahvusparki (Lahemaa, Karula, Soomaa, Vilsandi, Matsalu), 80 looduskaitseala, 116 maastikukaitseala, 186 uuendamata kaitsekorraga ala ja 127 hoiuala. Lisaks kaitstakse meil 1.01.2005 seisuga 544 parki ja puistut ning 1172 üksikobjekti. Looduskaitseaduse alusel on korraldatud ohustatud ja haruldaste taime-, seene ja loomaliikide ning kivististe ja mineraalide kaitse.

Euroopa Liiduga liitumise eeltingimusena esitas Eesti EL linnu- ja loodusdirektiivi (79/409/EMÜ ja 92/43/EMÜ) alusel kaitstavate elupaikade ja liikide kaitse korraldamiseks Eesti Natura 2000 alade esialgse nimekirja, mis koosneb 66 linnualast (kogupindalaga 1 236 808 ha) ja 509 loodusalast (kogupindalaga 1 058 981 ha). Kokku on Eestis Natura 2000 alasid 1422500 ha. Osale nimekirjas olevatest aladest, mis ei paikne olemasolevatel kaitsealadel, kehtestati keskkonnaministri määrusega ajutised piirangud majandustegevusele tagamaks ohustatud liikide ja elupaikade säilimine senikauaks, kuni nendest aladest saavad kas traditsioonilised kaitsealad, leebema režiimiga hoiualad või liikide elupaikade kaitseks mõeldud püsielupaigad. EL looduskaitseõuete täitmiseks tuleb tagada kõikide loodus- ja linnudirektiivis toodud liikide ja elupaigatüüpide soodne looduskaitseline seisund või vajadusel see taastada. Selle üheks eelduseks konkreetsete taastamis- ja hooldustegevuste kõrval on loodushariduse ja -teadlikkuse edendamine.

Igal aastal satub inimtegevuse tagajärjel abitusse seisundisse sadu metsloomi ja linde, kelle abistamine on vastavalt looduskaitseaduse paragrahvile 62 Päästeameti ja Keskkonnaameti ülesanne, kusjuures viimane peab korraldama sealhulgas vigase või haige looma elujõulisuse taastamist. Keskkonnaametis on loodud abitusse olukorda sattunud loomade taastamiseks Pärnumaal Nigula Metsloomade Taastuskeskus. 2007. a andmete kohaselt tegid Keskkonnaameti eellane Riiklik Looduskaitsekeskus 286 väljasõitu, kokku osutati abi 350 isendile ning keskusesse võeti ravile 189 isendit. Teostatud väljasõitudest toimus 49% Harju-Rapla regioonis ja 37% Jõgeva-Tartu regioonis, seetõttu oleks transpordikulude kokkuhoiu eesmärgil otstarbekas rajada täiendavad metsloomade taastuskeskused Tallinna ja Tartu ümbrusesse.

Eestis toimub jätkuv kaitsekorralduslike dokumentide uuendamine. Kõikidele seni uuendamata kaitsekorraga aladele on kavas koostada uued kaitse-eeskirjad. Kaitse paremaks planeerimiseks koostatakse kaitstavatele objektidele kaitsekorralduskavad. Kaitstavate liikide soodsa seisundi saavutamiseks või säilimise tagamiseks koostatakse tegevuskavad. Eesti riik ja kohalikud omavalitsused on jõudumööda investeerinud kaitsealade külastusvõimaluste tagamiseks (külastuskeskused, laudteed, linnuvaatlustornid jm), mis ühelt poolt laiendab võimalusi loodusturismiks ning aitab kaasa loodushariduse ja loodusteadlikkuse paranemisele, teiselt poolt aga väldib külastuskoormuse kontrollimatut kasvu.

Üheks probleemiks looduse mitmekesisuse säilimisele on Eestis võõrliikide levimine. Neist Sosnovski karuputke tõrjeks on algatatud riiklik programm.

Looduse mitmekesisuse üheks osaks on maastikud. Eesti asendist ja kujunemisloost tulenevalt on siin tegu suure maastikulise mitmekesisusega. Eesti maastikke ohustavad kõige tugevamini nende rikkumine või täielik hävitamine maavarade kaevandamise ja tööstusettevõtete rajamise tõttu, samuti maastike degradeerumine seoses põllumajanduslikust maakasutusest väljalangemisega ning mõnes piirkonnas ohjeldamatu ehitustegevuse tõttu.

Eesti üheks omapäraks ja rikkuseks on inimese ja looduse ajalooliselt muutlikus koosmõjus kujunenud kultuurmaastikud (sh eriti pool-looduslikud kooslused), mis on meie geobotaanilises vööndis ühed suurima liigirikkusega elupaigad, ent nende seisund on viimastel kümnenditel halvenenud. Loopealsete, puis-, lammi- ja rannaniitude ning puiskarjamaade pindala on oluliselt vähenenud. Selle põhjuseks on traditsiooniliste põllumajandusvõtete (niitmine, mõõdukas karjatamine) kadumine.

Sood moodustavad olulise osa meie loodusmaastikust. Kahjuks pole aga enamik neist enam looduslikus seisundis. Kunagi enam kui 20% Eesti territooriumist katnud soodest 2/3 on tänaseks rikutud või hävinenud. Kui rabakooslustest on säilinud üle 70%, siis peaaegu et 90% madalsookooslustest on hävinenud või kinni kasvanud tänu laiaulatuslikule kuivendusele.

Eesti metsade kogupindalast on erineva looduskaitseliku režiimiga kaitse all rohkem kui 20%, sellest range kaitse all 7,5% metsadest. Metsanduse arengukava järgi peab range kaitse all olevate metsade osakaal suurenema vähemalt 10%-ni.

Mererannik ja suurjärvede rannik on Eesti jaoks väga oluline ning Eesti rannajoone pikkus ühe elaniku kohta on üks Läänemere piirkonna pikemaid. Viimasel ajal on tekkinud uued ohud rannikutele seoses tormidest tingitud rannikute kiirendatud erosiooniga, merereostusega ning hoogustunud kinnisvaraarendusega.

Kaitse tagamiseks on Eestis maamaksust vabastatud alad, kus majandustegevus on täielikult keelatud. Seni pole aga rakendatud kompensatsioone võimaliku saamata jääva tulu korvamiseks, mis on aktuaalne eelkõige kaitstavate metsade puhul.

Eesti maastikulise mitmekesisuse säilitamisel on seni riik peamist tähelepanu pööranud pool-looduslike koosluste, mis vajavad ekstensiivset majandamist, hääbumise pidurdamisele. Säilitamiseks ning taastamiseks suure liigilise mitmekesisusega pool-looduslike kooslusi makstakse alates 2001. a loodushoiutoetust väärtuslike kaitsealade, hoiualade või püsielupaikade pool-looduslike rohumaade traditsiooniliseks majandamiseks (karjatamiseks ja niitmiseks). Selle toetuse abil hooldatakse igal aastal 17 000 – 18 000 hektarit pool-looduslike rohumaaid. See ei ole aga piisav tagamaks kasvõi ainult kõikide Natura 2000 aladel asuvate pool-looduslike rohumaade pidevat hooldamist. Maaelu arengukava 2004-2006 raames makstakse põllumajandustootjatele EAGGF tagatisrahastust keskkonnavalaste kitsendustega piirkondade toetust (Natura-toetust), mis aitavad mh jätkata poollooduslike koosluste majanduslikku kasutamist. Eesti maaelu arengukavas 2007-2013 on ette nähtud alustada EAFRD toetuse maksmist ka väljaspool Natura 2000 võrgustiku alasid asuvate väärtuslike poollooduslike koosluste majandamiseks.

Muudest EL toetustest on looduskaitse seni enim kasutatud *LIFE-Nature* fondi abi, kusjuures aastatel 2000–2006 on EL kaasfinantseering ulatunud 65 miljoni kroonini. ERDF vahendite kasutamine on jäänud loodetust tagasihoidlikumaks. ERDF kaasrahastamisel on taastatud pool-looduslike koosluste, soode ja märgalade ning metsaelupaiku. Tänu ÜF tehnilise abi projektile on analüüsitud looduskaitse infrastruktuuri arendamise vajadust ning koostatud

projektdokumentatsiooni Natura 2000 pool-looduslike rohumaaade majandamiseks, mis kavandatud ellu viia ERDF kaasrahastamisel.

Kokkuvõttes on aastatel 2007-2013 Eestis looduse ja maastike mitmekesisuse säilitamiseks vaja:

- senisest enam pöörata tähelepanu kaitsemeetmeid täiendava tasakaalustatud toetuste ja maksusoodustuste süsteemi väljatöötamisele ning rakendamisele maastike ja koosluste mitmekesisuse säilimise tagamiseks,
- kiirendada kaitsekorralduskavade ning ohustatud liikide kaitse tegevuskavade uuendamist ja elluviimist,
- tagada range kaitse alla võetud metsade osatähtsuse suurendamine vähemalt 10%-ni,
- arendada looduskaitse infrastruktuuri ning tagada kaitsealuste pool-looduslike rohumaade majandamine vastavuses ülalnimetatud kavadele.

4.1.3 Keskkonnajuhtimine

Keskkonnajuhtimine on osa organisatsiooni üldisest juhtimisest, mille eesmärk on lahendada organisatsiooni keskkonnavalaseid küsimusi plaanipäraselt. Keskkonnajuhtimine on kõige paremini korraldatud läbi keskkonnajuhtimissüsteemide, mis on peamisteks vabatahtlikeks vahenditeks organisatsiooni keskkonnategevuse parandamiseks. Keskkonnajuhtimissüsteem on osa organisatsiooni üldisest juhtimissüsteemist, mis sisaldab struktuuri, tegevuskavasid, määratletud vastutust, toiminguid, protseduure, protsesse ning ressursse, mis on vajalikud süsteemi rakendamiseks ja alalhoidmiseks.

Eesti organisatsioonid, kes soovivad rakendada standardiseeritud keskkonnajuhtimissüsteemi, võivad valida kas rahvusvaheliselt tunnustatud keskkonnajuhtimise standardi ISO 14001 kohase sertifitseerimise või Euroopa Ühenduse keskkonnajuhtimis- ja keskkonnanäidatõendamisüsteemi (EMAS) kohase registreerimise. Euroopa Ühenduse keskkonnajuhtimis- ja keskkonnanäidatõendamisüsteemi edendamiseks tegeleb Keskkonnaministeerium.

Eestis on standardiseeritud keskkonnanajuhtimissüsteeme rakendatud veel suhteliselt vähe – 2006.a märtsi seisuga 156 organisatsioonis. Aastane juurdekasv viimase viie aasta jooksul on keskmiselt 30 organisatsiooni. Ametiasutuste huvi on aga selle vastu olnud väga madal – sertifitseeritud oli vaid üks ametiasutus.

Eelnevast tulenevalt on Eestis järgnevatel aastatel vaja kaasa aidata avaliku sektori organisatsioonides keskkonnajuhtimise juurutamisele, mille lõpptulemusena kasvaks ISO 14001 ning EMAS rakendamine. Keskkonnajuhtimise arendamine avalikus sektoris tuleb lõimida üldise haldussuutlikkuse parandamisega.

4.1.4 Keskkonnainfo, -haridus ja –teadlikkus

4.1.4.1 Keskkonnainfo kogumine, analüüs ja kättesaadavaks tegemine

Et saavutada või säilitada hea keskkonnaseisund, on vaja jälgida ja hinnata selle muutusi, mõjureid ja trende. Keskkonnaandmete alusel kavandatakse nii sotsiaalmajanduslikku arengut

ja asustuspoliitikat (planeeringud, arengukavad ja programmid), reguleeritakse majandustegevust kui kehtestatakse ka omandiõiguse kitsendusi ja piiratakse liikumisvabadust. Keskkonnaandmestiku saamise peamiseks allikaks on keskkonnaseire. Keskkonnaandmete kogumist, töötlemist, hoidmist ja avalikustamist käsitleb enamuse keskkonnakaitse valdkonda reguleerivaid rahvusvahelisi leppeid ja seadusi.

Kuigi vastavalt Keskkonnaseire seadusele on keskkonnaseires kolm tasandit: riiklik, kohaliku omavalitsuse (või ka maakonna) ja ettevõtja tasand, saadakse põhiosa informatsioonist riikliku keskkonnaseire tulemustest. Keskkonnaseisundi jälgimiseks riikliku seireprogrammi raames tehakse välisõhu, põhjavee, siseveekogude, rannikumere, mulla, metsa, eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seiret, kiirgus- ja seismoseiret, meteoroloogilist ja hüdroloogilist seiret jt. Muuhulgas võimaldab seiresüsteem kaudselt makrotasemel hinnata ka keskkonnainvesteeringute tulemuslikkust.

Seire vajadused määratakse lähtuvalt keskkonnaprobleemide iseloomust, rahvusvahelistest ja siseriiklikest õigusaktidest ning riikidevahelistest lepetest. Olulisemad nendest on Piiriülese õhusaaste kauglevi konventsiooni ja selle koostööprogrammide, Stockholmi konventsiooni, EMEP seirestrateegia ja mõõtmisprogrammi, Läänemere piirkonna merekeskkonna kaitse konventsiooni (HELCOM), Piiriveekogude ja rahvusvaheliste järvede kaitse ja kasutamise konventsiooni, Bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni, Kliimamuutuste raamkonventsiooni, Osoonikihi kaitsmise konventsiooni ja nende protokollide ning välisõhu kaitse, looduskaitse ja veeseaduse raames esitatavad nõuded.

Õhu, vee, mulla ja looduse mitmekesisuse seire korraldatakse lähiajal ümber vastavalt uutele vajadustele ja ühtlustatud nõuetele Euroopas. Aastast 2009 käivitub uus seire aruandlussüsteem kõigis seirevaldkondades. Juba 2009. a peab olema rakendunud siseveekogude valgalapõhine majanduskava koos meetmete ja seireprogrammiga, mille näitajad on võrreldavad 29 Euroopa riigis. Toimib aruandlus Euroopa Komisjonile vastavate seireprogrammide veekvaliteedi näitajate alusel.

Ümberkorralduste käigus suureneb tunduvalt ohustatud alade keskkonnaseire maht. Seoses sellega suureneb saasteainete määramisel vajadus kasutusele võtta uusi tundlikke analüüsimeetodeid ja tugevdada uurimislaborite tehnilist baasi, et hinnata keskkonnaseisundit kaasaegsel tasemel. Radionukliidide, raskmetallide, pestitsiidide ja paljude orgaaniliste saasteainete määramisel praegu kasutusel olevad seadmed ja meetodid ei võimalda seoses rangemate piirväärtuste kehtimahakkamisega nõuetekohase tundlikkusega seiret. Täienema peab seiretulemuste teadusliku analüüsi ja mudelite rakendamise maht, mis diskreetsete mõõtmiste korral võimaldab saada tulemusi kogu jälgitava perioodi kohta ning ühtlasi prognoosida inimtegevuse ja kliimamuutuste mõjul kujunevaid keskkonnaseisundi muutusi.

Oluliseks muutub ettevõtte ja kohaliku omavalitsuse seire arendamine, mis praegu on Eestis võrreldes teiste riikidega vähe kasutusel ja mille osatähtsus suureneb seoses uute seirenõuetega. Keskkonnalubade alusel tehtav ettevõtja keskkonnaseire ja omavalitsuste poolt tellitavate või tehtavate seiretööde andmed ei laeku praegu kogumahu keskkonnaregistrisse. Kavandatud seadusmuudatuste kohaselt muutub ka andmete edastamise kord. Muutuma peab andmete operatiivne kättesaadavus ja uute infotehnoloogiliste vahendite rakendamine keskkonnaregistri ja kogu andmevahetuse osas. Kasvab kaugseire meetodite väljatöötamine ja kasutamine kontaktmõõtmiste vaheperioodil.

Senisest enam tuleb tähelepanu pöörata andmete tõlgendamisele ja seostamisele: keskkonnainfo ei saa seega piirduda vaid keskkonnaseire andmetega, mis tihtipeale on üldsuse jaoks liiga tehnilised ning ei anna laiapõhjalist ja integreeritud ülevaadet keskkonnaseisundist, seda mõjutavatest teguritest, mõjust inimese tervisele ning meetmetest, mida ohu vältimiseks või keskkonnaseisundi parandamiseks rakendatakse. Lisaks keskkonnaregistrile ja trügis ilmuvatele keskkonnaseisundi ülevaadetele arendatakse riikliku keskkonnaseire veebilehekülge, mille loomisel arvestatakse laiema üldsuse huvisid. Vt <http://eelis.ic.envir.ee/seireveeb>

Keskkonnaseire võimekuse parandamiseks aastatel 2007-2013 on vaja:

- Täiustada seadusandlust, et harmoniseerida seireandmete saamist ja tagada andmete edastamine kõigilt vajalikelt institutsioonidelt;
- Arendada keskkonnaindikaatorite süsteemi kooskõlas Eesti keskkonnastrateegia ja keskkonnategevuskavaga ;
- Automatiseerida ja täiustada aruandlussüsteemi, et tagada EL liikmesmaade vahel ühtlustatud aruandluse Eestipoolne komponent ja osaleda rahvusvaheliste programmide töös;
- Arendada koordineeritud seiret kõikidel (riigi, maakonna, kohaliku omavalitsuse ja ettevõtja) seiretasanditel;
- Uuendada riiklikke seiresüsteeme õhu-, vee- ja mullaseires ning integreerida looduse mitmekesisuse seire allprogrammid Natura 2000 aladega;
- Luua ühtne automaatne infosüsteem andmekogumise, -vahetuse ja -kasutuse korraldamiseks keskkonnaregistris aastaks 2008;
- Täiustada seiretulemuste analüüsi- ja hindamisesüsteemi ning arendada andmete avalikustamise vorme.
- Maakasutuse arvestuse, keskkonnaseire ja keskkonnaregistri töö tulemusena kogutav keskkonnainfo tuleb teha kättesaadavaks kontrollitud ühtse infosüsteemi abil.
- Ülaltoodud ülesannetest vajavad kõige enam finantsvahendeid ülesanded 4-6. Seal on otstarbekas täiendada siseriiklikku rahastamist EL struktuuriabiga.

4.1.4.2 Keskkonnaharidus ja –teadlikkus

Keskkonnateadlikkus ja seda kujundav loodus- või keskkonnaharidus on olulised toetavad tegurid kõigi keskkonnaeesmärkide saavutamisel. Keskkonnateadlikkuse kujundamise esmaseks ja lihtsaimaks teeks on vastava info levitamine. Kestvamaid ja paremaid tulemusi võimaldab saavutada keskkonnaharidust edendades.

Keskkonnaharidust annavad õppekava alusel töötavad koolieelsed lasteasutused, üldhariduskoolid, kutseõppeasutused ja kõrgkoolid ning täiendõpet pakuvad asutused ja organisatsioonid. Mitteformaalse loodusharidusega tegelejaid on palju, kuid tulenevalt valdavalt projektipõhisest rahastamisest puudub selles valdkonnas süsteemsus. Nõustamise, koolituse ja arendusega on võimelised järjepidevalt tegelema vaid suuremad keskused (positiivsed näited on Tartu Keskkonnahariduse Keskus, Sagadi ja Palupõhja Looduskoolid, Pärnu Noorte Loodusmaja). Tallinnas pakuvad lastele muu tegevuse hulgas loodusharidust Huvikeskus Kullo ja Nõmme Noortemaja, kuid puudub eraldi loodusmaja või keskkonnahariduskeskus, mis pakuks keskkonnahariduslikku metoodilist ja praktilist tuge kogu maakonnale.

Olulist rolli keskkonnahariduses omavad teaduskeskused (SA AHHA, Eesti Loodusmuuseum, Tartu Ülikooli Zooloogiamuuseum, Tartu Ülikooli Geoloogiamuuseum, SA Tallinna Tehnika- ja Teaduskeskus Energiakeskus, Tallinna ja Tartu botaanikaaiad ning Tallinna Loomaaed). Neil on ekspositsioonid, mis on suunatud huvi äratamisele looduse ja mitmesuguste loodusnähtuste vastu, palju kasutatakse avastusõpet. Lisaks on suur potentsiaal loodushariduse edendamisel kaitsealadel ja rahvusparkidel, kellel on olemas vastavad ekspositsioonid, tutvustavad materjalid, väljatöötatud loodusõppe programmid ja õpperajad.

Enamus praktilist loodusharidust pakkuvatest institutsioonidest tunnetab sellealast tegevust piirava tegurina rahaliste vahendite puudust, mis toob kaasa ruumide, juhendajate ja õppevahendite nappuse. Sageli puudub palgafond loodusharidusspetsialisti tarbeks või napib aega loodusõppega süstemaatiliseks tegelemiseks teiste kohustuste kõrval.

Keskkonnahariduse hetkeseisu kirjeldab praktilise loodus- ja keskkonnahariduse projektipõhine rahastamine peamiselt SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse keskkonnateadlikkuse programmi kaudu. Nimetatud programmi prioriteedid aastal 2006 on: (1) keskkonnasõbralik käitumine ja säästvad tarbimisharjumused; (2) keskkonnaharidus ja elusloodus õpiprotsessis; (3) keskkonnateavitus ja avalikkuse kaasamine otsustusprotsessi; (4) elanike mõjutamine käitumaks tänapäevaste jäätmekäitluspõhimõtete järgi. (2007. aasta prioriteete muudetakse, looduskaitse arengukavast ja keskkonnahariduse kontseptsioonist tulenevate meetmete tõhusamaks täitmiseks: (1) keskkonnasõbralik käitumine ja säästvad tarbimisharjumused; (2) keskkonnaharidus; (3) keskkonnahariduse alane arendustöö ja täiendkoolitus ning (4) keskkonnateavitus ja avalikkuse kaasamine otsustusprotsessi). Senini puudub riiklik süsteemne keskkonnahariduse baasfinantseerimine. Õppekavakohased praktilised tegevused (õppekäigud, praktilised tööd, vaatlused) jäävad sageli täitmata rahaliste vahendite puudusel (puudub võimalus abiõpetaja kaasamiseks, pole vahendeid transpordile, õppevahenditele).

Keskkonnahariduses valitseva olukorra parandamiseks on Keskkonnaministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi koostöös valminud EV keskkonnahariduse kontseptsioon. Nimetatud kontseptsiooni ning Valitsuses heakskiidetud Looduskaitse arengukava aastani 2035 raames tehtavad ettepanekud keskkonnahariduse edendamiseks ja valdkondadevahelise koostöö arendamiseks Eestis eeldavad keskkonna ja säästva arengu temaatika lõimimist nii formaal- kui mitteformaalharidusse ning Haridus- ja Teadusministeeriumi tõhusat toetust.

Perioodil 2007-2013 on vaja:

- luua koordineeritult toimiv keskkonnahariduse tugikeskuste võrgustik,
- parandada elanike, kodanikeühenduste ja kohalike omavalitsuste jaoks keskkonnainfo kättesaadavust,
- arendada looduse eksponeerimise võimalusi (looduse õpperajad, püsiekspositsioonid, infotahvlid jne).

4.1.5 Keskkonna-hädaolukordade vältimine ja likvideerimine

4.1.5.1 Merereostus

Hädaolukorrad on määratletud Siseministeeriumi poolt koostatud "Ministeeriumide ja maakondade riskianalüüsi kokkuvõttes 2005". Ulatuslikku merereostust põhjustavate ohtude

määratlemisel on oluline pöörata tähelepanu läbi Eesti sadamate veetavate kaubakoguste pidevale kasvule, mis asetades põhirõhu Soome lahele ja ka mujale Eesti merealadele, suurendab reostusohu merekeskkonnale. Suurimateks ohupiirkondadeks tuleb sadama tegevusega seoses pidada Muuga lahte, Tallinna lahte, Paldiski lahte, Kopli lahte, Narva lahte. Arvestades Eestis toimunud sündmusi, tuleb merereostuse hädaolukordade toimumise tõenäosust hinnata suureks, st üks kord 1-10 a jooksul ning tagajärgi rasketeks või väga rasketeks, mis on tingitud ennekõike tagajärgedest inimeste elule ja tervisele otseselt või läbi keskkonna ja/või elutähtsa valdkonna toimimise. Valmisolek on vaja tagada ka lähtuvalt rahvusvahelistest konventsioonidest:

Läänemere piirkonna merekeskkonna kaitse konventsiooni (*Helsinki Convention* 1992); 1990.a konventsioon valmisolekust, vastutusest ning koostööst naftareostuse korral (*OPRC* 1990).

Koostamisel on riiklik merereostustõrje plaan, mis kaardistab kaitstavad alad ja valdkonnad, määrab ära riskid ja riskianalüüsi põhjal vajalikud meetmed (võimekused) riskide maandamiseks. Eelneva baasil näidatakse ära erinevate ministeeriumide ja teiste organisatsioonide (Siseministeerium, Keskkonnaministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, firmad, vabatahtlikud, kohalikud omavalitsused) rollid ja ülesanded reostuse likvideerimiseks, samuti kirjeldatakse peamisi operatsioone ahelas: ennetamine e. preventatsioon – avastamine – likvideerimine – taastamistööd e. rehabilitatsioon.

Merereostuseks valmisolek on Eestis seni puudulik mitmetes kirjeldatud valdkondades, seda eriti arvestades üha suurenevat naftasaaduste ja kemikaalide vedu Läänemerel ja Soome lahel. Päästestruktuuride varustus ulatuslike reostuste avastamiseks, lokaliseerimiseks ja kõrvaldamiseks on ebapiisav. Puudub infrastruktuur reostustehnika hooldamiseks ja ladustamiseks. Näiteks on piirivalvel kasutada vaid üks õlitõrjelaev, millel asuv korjemahuti võimaldab mahutada 115t reostusaineid. Selle laeva reostustõrjevõimekus on ca 0,6 km² merealal reostuse kõrvaldamine 12 h jooksul, mis on 13% HELCOMi miinimumvajadustes ettenähtud merealalt.

Eesti valmistab ette riiklikku merereostustõrje kava. Plaani I ja II osaa, mis kirjeldavad reostusjuhtumitele reageerimist strateegilisel tasandil, on valitsuse poolt heaks kiidetud. III osa, mis käsitleb asjaosaliste asutuste operatiivseid kohustusi, kommunikatsiooni, varustust jm on 2007. a maikuu seisuga väljatöötamisel. See kava selgitab asjaosaliste kohustuste jaotuse mere ja ranniku reostuse tõrjel ning määratleb vajalikud edaspidised hanked tõrjevahendite ja tehnika soetamiseks.

Merereostuse likvideerimise võimekuse tõstmiseks tuleb:

- arendada merereostuse seire võimekust – maal ja merel;
- arendada merereostuse likvideerimise võimekust – reostuse lokaliseerimine ja likvideerimine merel ning rannikul;
- arendada reostusproovide võtmise süsteemi;
- arendada eluskeskkonna rehabilitatsiooni – mobiilsete rehabilitatsioonikeskuste valmistamine, vastava väljaõppe korraldamine.

4.1.5.2 Muud hädaolukorrad

Muud suure tõenäosuse ja raskete tagajärgedega hädaolukorrad on seotud “Ministeeriumide ja maakondade riskianalüüsi kokkuvõttes 2005” loodusõnnetuste, suurte tulekahjude ja transpordiõnnetustega raudteel.

Eestis on kõige suuremateks loodusõnnetusi põhjustavateks ohtudeks tormid, nendest tingitud mererannikute üleujutused ning rohketest sademetest (vihm, lumi) tingitud üleujutused. Väiksema tõenäosusega on üleriikliku hädaolukorra tekkimine lumest (erakorraline sademete hulk ja lumetormid) või erakordselt kõrge või madalast õhutemperatuurist (kuumus, külm) tingituna.

Kõige suuremaks hädaolukorda põhjustavaks ohuks on metsatulekahju (metsa - ja rabatulekahju). Teised ohud, mis võivad põhjustada suure tulekahju/plahvatusega seotud hädaolukorra, on väiksemad - näiteks tulekahju/plahvatus suurõnnetuse ohuga tootmisettevõttes, tulekahju/plahvatus suurõnnetuse ohuga ohtlike kemikaalide hoidlas, lekked keemiaettevõtetes.

Oluliseks riskiallikaks tuleb lugeda ka õnnetust ohtlike kemikaalide transpordil raudteel. Üheks tõsiseks hädaolukorda põhjustavaks ohuks on ohtlike veoste kogunemine tiheasustusega punktides. Raudteejaamadesse kogunevad ja läbisõidujärjekorda ootavad tuleohtlike, kokkusurutud või vedeldatud vedelike ja gaasidega ning väetisega täidetud tsisternid ja kaubavagunid suurendavad raskete tagajärgedega tulekahjude ja plahvatuste ohtu. Viimastel aastatel on raudteeveostega seoses toimunud mitmeid tulekahjusid ja teisi õnnetusi, kus väga rasked tagajärjed on jäänud olemata vaid tänu juhusele. Kasutusel olevad amortiseerunud veeremid võivad samuti põhjustada õnnetusi, millega kaasneb otsene oht inimeste elule ja tervisele ning ümbritsevale keskkonnale.

Päästestruktuuride võimekus eelpool nimetatud suurõnnetuste lokaliseerimiseks ja kõrvaldamiseks vajab parandamist nii institutsioonidevahelise koostöö kui tehnilise varustuse osas.

Arendada tuleb järgmisi võimekusi:

- Suurõnnetuste päästetöödeks – kaasaegsete päästevahendite soetamine, ulatuslike päästetööde juhtimiseks vahendite hankimine;
- Tööstus ja transpordiõnnetuste päästetöödeks – vahendite soetamine päästetöödeks ohtlike ainetega (keemia- ja kiirguskaitsevarustus) seotud õnnetuste korral ja reostuse likvideerimiseks ning personali ettevalmistamiseks.

4.1.6 Keskkonnajärelevalve

Keskkonnajärelevalvet teostavad Keskkonnainspeksioon, Maa-amet ja kohalik omavalitsusorgan või -asutus. Piiratud ulatuses menetlevad keskkonnavalaseid õigusrikkumisi ja määravad karistusi ka teised asutused : politseiprefektuurid , Piirivalveamet, Maksu- ja Tolliamet, Päästeamet, Veeteede Amet, Tervisekaitseinspeksioon, Tehnilise Järelevalve Inspeksioon, Veterinaar- ja Toiduamet ja Taimetoodangu Inspeksioon.

Keskkonnainspeksioon teostab ainsa organisatsioonina Eestis järelevalvet kõigis keskkonnakaitse valdkondades. Juhtiva järelevalveasutusena on Keskkonnainspeksioonile seatud laiapõhjalised ülesanded:

- kontrollida loodusressursside kasutamise seaduslikkust
- kontrollida keskkonda mõjutava tegevuse seaduslikkust
- lõpetada või peatada keskkonda mõjutav ebaseaduslik tegevus
- nõuda ja kontrollida kohustuslike keskkonnakaitseabinõude rakendamist
- menetleda keskkonnavalitsuse väärtegusi, sealhulgas langetada kohtuvälise menetlejana
- otsuseid väärtetoimikutes
- teha edasilükkamatuid menetlustoiminguid kriminaalasjades.

Maa-amet teostab keskkonnajärelevalvet, kontrollides maakasutuse, maakorralduse ja maa-arvestuse nõuetest kinnipidamist.

Kohaliku omavalitsuse tasandil kontrollitakse volikogu kehtestatud keskkonna-alaste otsuste järgimist, lisaks looduskaitseaduse, maapõueseaduse, jäätmeseaduse ja pakendiseaduse nõuete täitmist. Seadusega võib kohalikule omavalitsusüksusele panna ka täiendavaid keskkonnajärelevalve ülesandeid.

Keskkonnajärelevalve edukus sõltub suuresti eri asutuste koostööst. Siin on kandev roll Keskkonnainspeksioonil kui kesksel keskkonnajärelevalve asutusel. Koostööd on arendatud kolmel suunal: teiste järelevalveõiguslike riigiasutustega, keskkonnakaitse korraldavate asutustega ning kohalike omavalitsustega. Riiklikul keskkonnajärelevalvel on oluline roll omavalitsusliku keskkonnajärelevalve arengu toetamisel. Peale igapäevase koostöö ja juhendamise viib Keskkonnainspeksioon läbi keskkonnajärelevalve koolitust kohalike omavalitsuste keskkonnatöötajatele. Koolitusega alustati 2004. aastal.

Keskkonnainspeksiooni koosseisu kuuluvad Tallinnas paiknev keskus ja seitse piirkondlikku osakonda. Piirkondlike osakondade alluvuses on maakondlikud bürood. 2006. aasta lõpu seisuga oli KKI-s töötajaid kokku 237, neist järelevalvega oli otseselt seotud 160.

Keskkonnajärelevalve on aasta-aastalt tõhustunud. Registreeritud rikkumiste arv ja tekitatud kahju summa on vähenenud. Rikkumiste arv on kahanenud 7052 (2002) kuni 4342 (2006). Tekitatud kahju on samal ajavahemikul vähenenud 126,7 mln kr 25,2 mln kr-ni.

Suurimate registreeritud rikkumiste arvuga paistavad silma kalapüügi, heakorra- ja kaevetööde, jäätmekäitluse ja metsakasutuse valdkonnad. Rahaliselt hinnatud keskkonnakahjud on kõige suuremad metsakasutuse ja looduskaitse nõuete rikkumise tõttu.

Kuigi järelevalveasutuste võimekus on kasvanud, on nende tegevus siiani ebapiisavalt süsteemne ja tulemuslik. Õigusrikkumiste suure arvu tõttu on KKI põhitähelepanu seni olnud pööratud nende avastamisele. Samas oleks süsteemse lähenemise tagamiseks vaja tunduvalt enam tähelepanu pöörata õigusrikkumisi tingivate probleemide lahendamisele koostöös keskkonnakaitse väljaandjate ja keskkonnakaitse korraldava poolega.

Tehnilise varustuse poole pealt on kõige suuremad vajakajäämised seotud proovivõtu- ja analüüsivahenditega esmaste tulemuste kiireks teadasaamiseks, et hinnata edasiste tegevuste vajalikkust ja ulatust. Kiirema ja adekvaatsema reageerimise rikkumistele aitaks tagada ka olemasolevate andmekogude täiendamine ja ühildamine ning mobiilsete inspektori töökohtade loomine andmebaaside (lisaks KKI enda baasidele ka keskkonnakaitse andmeid jms sisaldavad andmekogud) laialdase ning paindliku kasutamise tagamiseks. Sageli tekib välitingimustes vajadus operatiivseks infopäringuks andmebaasidest, mis võimaluse

olemasolul aitaks kokku hoida inspektorite aega, kiirendada kontrolliprotsessi ja rikkumiste menetlust ning optimeerida tööd piiratud ressursi tingimustes.

Kriitilise tähtsusega järelevalve tõhustamisel on Keskkonnainspektsiooni operatiiv- ja koolituskeskuse väljaehitamine. Keskkonnaalastele õiguserikkumistele kiire reageerimise ja rikkumiste ennetamise seisukohalt on informatsiooni kogumine ja analüüs ühe olulisema tähtsusega. Infovoogude suurenemist on lähiajal veelgi näha, mis eeldab ka andmete töötlemise, edastamise ja analüüsi koondamist ühte keskusesse. Samasse on otstarbekas rajada ka koolitusruumid koos tänapäevase varustusega keskkonnakaitseinspektorite kvalifikatsiooni tõstmiseks ja säilitamiseks.

Kokkuvõttes on peamised ülesanded keskkonnajärelevalve tõhustamisel:

- koostöö edendamine riigi teiste ametiasutustega ja kohalike omavalitsustega keskkonnaalaste õigusrikkumiste ennetamisel ja avastamisel ning piiride ja rollide täpsustamine,
- õigusnormide ning keskkonnalubade tingimuste täpsustamine,
- Keskkonnainspektsiooni ja teiste järelevalveasutuste tehnilise baasi tugevdamine; eelkõige vajab tugevdamist tehniline baas proovide võtmiseks ja nende esmaseks analüüsiks vee ja välisõhu rikkumiste puhul,
- Keskkonnainspektsiooni olemasolevate andmebaaside arendamine ja sidumine ning andmete analüüsi ning töötlemise tõhustamine.

4.1.7 Kogemused struktuurivahendite kasutamisest keskkonnavaldkonnas perioodil 2004-2006

Aastail 2004-2006 kasutatakse Eestis keskkonnavaldkonnas nii ÜF, ERDF kui EAGGF arendusrahastu vahendeid.

ÜF kasutamine toimub indikatiivse projektijärjekorra alusel, mis tuleneb Ühtekuuluvusfondi kasutamise kavast keskkonnasektoris 2004-2006. ÜF projektide rakendamisel on ilmnenu järgmised peamised probleemid:

Projektide mitmeastmeline kontroll pole otstarbekas, kuna vastupidi selle kehtestamise mõttele vastutus hajub erinevate kontrollijate vahel ning projekti vajakajäämist väljaselgitamine võib jääda puudulikuks.

Toetuse saajate oskused mahukate projektide rakendamisel pole piisavalt head.

Mõlemad nimetatud asjaolud tekitavad viivitusi hangetes. Ehitusturu ülekuumenemine kergitab järjekorras olevate projektide hindu, viib hangete ebaõnnestumiseni ja hangete järgnev kordamine, lisaks sisulise progressi aeglustumisele, viib ka projektide täiendavale kallinemisele. Projektide kallinemine tingib ühelt poolt programmi rakendamise füüsiliste mahtude vähenemist, teiselt poolt raskendab projektide kaasfinantseerimist taotlejate poolt.

ERDF osalusel rahastatakse projekte RAK meetme 4.2 “Keskkonna-infrastruktuuri arendamine” raames. Meetme kogumaht planeeriti suhteliselt väiksena, see on omakorda sihtotstarbeliselt jaotatud üksikute allvaldkondade vahel ja rakendusmehhanismiks on avatud taotlusvoorude läbiviimine. Meetme rakendamisel on ilmnenu järgmised probleemid, mida tuleks arvestada 2007-2013 tegevuste kavandamisel:

Meetme väikesest mahust tulenevalt kehtestatud toetuse ülempiir ühele taotlejale võimaldab küll rahuldada enam taotlusi, kuid selle tõttu jäävad rahastamata mitmed potentsiaalselt

suurema mõjuga projektid. Veemajanduse ja jäätmekäitluse allvaldkondades jääb „tühik” võimalike suurimate RAK kaudu rahastatavate projektide ja ÜF-st rahastatavate projektide vahele. Seetõttu on raskendatud regionaalsete veemajanduskavade ja jäätmekavade süsteemne rakendamine.

Ainult avatud taotlusvoorude kasutamine väikese meetme mahu juures viib paljude taotlejate loobumiseni, kuna võimalused saada toetust isegi heatasemeliste projektidele on väikesed.

Ainult avatud taotlusvoorude kasutamisel on raske prognoosida taotlejate huvi allvaldkondade kaupa, mistõttu saavutatud tulemused võivad erineda prognoositutest. Taotlejate aktiivsusele põhinev rakenduskorraldus ei ole soodne regionaalsete kavade süsteemseks elluviimiseks ja sellest tekkiva sünergia saavutamiseks.

EAGGF arendusrahastust toetatakse perioodil 2004-2006 RAK meetet 3.7 Metsamajandus. Kuivõrd järgneval perioodil aga sellelaadsed tegevused hakkavad toimuma Eesti maaelu arengukava 2007-2013 alusel, siis selle meetme käsitlemine siinkohal ei ole tarvilik.

Ülalpool esitatust tulenevad järgnevad järeldused arvestamiseks järgneva programmiperioodi struktuurivahendite rakendamisel:

- ÜF projektide rakendamise protseduuri tuleb muuta lihtsamaks ja osalejate vastutus selgemalt lokaliseerida. Abi saajate toetamiseks on soovitatav koostada juhendid ning korraldada koolitusi haldussuutlikkuse tõstmiseks. Tehnilise abi korras on otstarbekas toetada toetuste saajaid projektijuhtimisel.
- ÜF projektide kallinemise negatiivsete mõjude tasakaalustamiseks tuleb rakendusaktidega näha ette vastavad abinõud.
- ERDF osalusel realiseeritavate projektide valikul on otstarbekas kombineerida avatud taotlusvoorude kasutamine, mis on ainuvõimalik viis kaasata mittetulundussektorit ja kohalike omavalitsusi keskkonnaprobleemide lahendamisse, projektijärjekordadega. Viimaste abil on otstarbekas realiseerida süsteemset regionaalseid ja valdkondlikke kavasisid.
- Kaaluda omaosaluse protsendi suuremat diferentseerimist sõltuvalt projekti iseloomust ja abi taotleja majanduslikust olukorrast.

Neid järeldusi võetakse arvesse rakendussüsteemide ja struktuuride asjakohasel tasemel. Hinnatõusu vältimise ja leevendamise abinõusid on käsitletud osas 8.2.4.

4.2 ENERGIAMAJANDUS

Eesti energiaressurssides ja primaarenergia bilansis on kodumaiste energiaallikate osatähtsus kõrge, baseerudes suures osas põlevkivil. Põlevkivi suuremahulise kasutamise peamiseks positiivseteks külgedeks on riigi energeetiline varustuskindlus ning vähenenud hinnasõltuvus maailmaturust. Negatiivse poolena tõusevad esile suured keskkonnakahjustused nii põlevkivi kaevandamisel kui ka kasutamisel ning põlevkivi madal kütteväärtus.

Põlevkivi osakaalu primaarenergia bilansis mõjutab oluliselt elektrienergia ja põlevkiviõli ekspordimaht – mida suuremad on elektri ja õli eksport, seda suurem on põlevkivi osakaal primaarenergiabilansis. Aastal 2005 oli Eesti elektri netoeksport 15,8% elektri kogutoodangust ning välja veeti 60% põlevkiviõli toodangust. Seejuures elektrienergia tootmine võrreldes 2004. aastaga vähenes ligikaudu 1%, põlevkiviõli tootmine aga suurenes ligikaudu 5%.

Primaarenergiaga varustatus 2005. aastal oli 216 PJ, sellest moodustas põlevkivi ligikaudu 61% ning puit ja turvas kokku 12%.

Energia kasutamise efektiivsus Eestis on madal. See on peamiselt tingitud asjaolust, et puuduvad suured hüdroelektrijaamad ning üle 90% elektrienergiast toodetakse kondensatsioonielektrijaamade poolt, mille kasutegur on ca 30%. Energiasektori efektiivsuse näitajat vähendavad ka kaod elektri- ja kaugküttevõrkudes, elektri ja soojuse koostootmise väike osakaal ning muundatud energia (elekter, põlevkiviõli ja -koks, turbabrikett, puiduhake) eksport.

Sisemajanduse koguprodukti energiamahukus (primaarenergiaga varustatuse suhe SKP-sse) on Eestis tunduvalt vähenenud, jäädes 2005. aastal esimest korda alla 1000 toe¹/ mln euro (1995) kohta. Siiski jääb Eesti selle säästva arengu näitaja osas nii Eurostati kui Rahvusvahelise Energiaagentuuri andmetel veel oluliselt maha EL keskmisest tasemest, samuti võrreldava kliimaga naaberriikidest. Ennekoike on see tingitud meie SKP madalast tasemest.

Eesti sisemajanduse koguprodukti energiamahukus ja primaarenergia kasutamise efektiivsus näitavad suurt potentsiaali tõhusamaks energiakasutuseks. Senisest enam tuleks pöörata seetõttu riiklikku tähelepanu energiatarbimise kasvu ohjamisele ning efektiivsuse tõusule ning lõpptarbijapoolsele energiasäästule kõigis majandussektorites. Energiasäästu Sihtprogrammi tegevustes tuleb ette näha senisest tõhusamad vahendid energiasäästu saavutamiseks.

Seoses Eesti eluasemefondi amortiseerumisest tuleneva eluasemekvaliteedi langusega, eluasemekulude kasvuga ning Euroopa õiguskeskkonnast tulenevate kohustustega on üles kerkinud elamufondi energiasäästlikumaks muutmise küsimus. Kuna Eesti eluasemefondist 70% eluruumi asub korterelamutes, mis on ehitatud 1960-1980ndatel, vajab energiasäästlikkuse tõstmise aspektist tähelepanu just see osa fondist. Tulenevalt asjaolust, et Eesti elamufond on saavutanud oma kasutusea ning on nii füüsiliselt kui ka moraalselt vananenud, on Eesti keskmine energiatarbimine elamutes võrreldes teiste ELi liikmesriikidega ruutmeetri kohta kõrgem. Eestis on see näitaja ligikaudu 250 kWh/m², Soomes ja Rootsis alla 150 kWh/m². Keskkütte hind on Eestis keskmiselt 422 kr/MWh

¹ Tonni õli ekvivalenti

Eksptarvamuste põhjal on korterelamu korraliku rekonstrueerimis- ja renoveerimistegevuse tulemusel võimalik saavutada keskmiselt 20-30% energiasäästu, millest lähtuvalt võib rahaline kokkuhoid ulatuda Eesti jaoks tervikuna kuni 0,5 miljardi kroonini aastas. Peamised kitsaskohad eluasemevaldkonnas on ehitiste liialt suur energiatarve, hoonete energeetiline kaardistamatus, energiaaudiitorite vähesus ja pädevuse ebaühtlus ning samuti energia edastamisel ja jaotamisel tekkivad kaod.

Elektrimajandus on riigi strateegiline valdkond, mis peab tagama varustus- ja töökindluse elektri tootmisel, ülekandel, jaotamisel ja tarbimisel elektri tootmise, ülekande ja jaotamise võimalikult minimaalsete hindade juures. Seejuures peab elektrisüsteemi efektiivsus tagama elektrimajanduse jätkusuutlikkuse ning elektri nõuetekohase kvaliteedi Eesti majanduse konkurentsivõime ja elanikkonna heaolu säilimiseks ning suurendamiseks. Lisaks on elektrimajandusel oluline roll regionaalarengu tagamisel läbi tööhõive.

Kuigi elektrienergia tootmisvõimsusi on tänasel päeval Eestil piisavalt, ei ole tootmisvõimsuste struktuur süsteemi vajadusi arvestades ratsionaalne (tipukoormuse katmiseks puuduvad kiiresti reguleeritavad tootmisvõimsused, elektritootmise kontsentreeritus) ning võimsuste amortiseerumisega kaasnevad suurenevad kulud ning madalam talitluskindlus. Täna kasutada olevast elektrilisest tootmisvõimusest on alates aastast 2016 võimalik töös hoida Narva Elektriijaamade kahte uut keevkiht põletustehnoloogial põhinevat energiaplokki, Iru Elektriijaama ja väikejaamasid, millede tootmispotentsiaal on ca 25-30% tänasest tootmismahust

Viimastel aastatel on elektrimajanduses tehtud suuri investeeringuid karmistuvate keskkonnanõuete täitmiseks, energiasäästu saavutamiseks ja talitluskindluse suurendamiseks. Selleks renoveeriti ja anti ametlikult 2005. aastal käiku kaks tsirkuleerival keevkihil töötavat energiaplokki Narva Elektriijaamades. Kevvkihttehnoloogia kasutamine vähendab oluliselt keskkonda paisatavaid heitmeid ning vähendab elektri tootmiseks vajamineva põlevkivi hulka. Elektri ülekande ja jaotusvõrkude renoveerimiseks tehtavate investeeringute tulemusel vähenevad võrgukaod ning tagatakse elektrivõrkude uuendamine 30-40 aastastes perioodides. Eesti varustuskindluse suurendamisele aitab kaasa Eesti ja Soome vahele rajatav alalisvoolu merekaabel ülekandevõimsusega 350MW. Projekti realiseerumisel tekib tehniliselt võimalus eksportida ja importida elektrit Eesti ja Soome vahel. Tehniliselt on oluline, et avariiolukordades on võimalik tarnida elektrit Soome süsteemist Eestisse (suurima tarbimisega piirkonda Eestis) ja ka vastupidi, seega suureneb oluliselt Tallinna elektriga varustamise kindlus. Kaabel peaks käiku antama 2006. aasta jooksul

2005.aastal töötas Eestis 16 elektri ja soojuste koostootmistehnoloogiat rakendavat elektriijaama ning sel viisil toodeti 10% elektrienergiast. Jõudsalt kasvab taastuvate energiaallikate kasutamine elektri tootmiseks. 2005.aastal andis Eestis võrku elektrit 22 hüdro- ja 7 tuulejaama, hõlmates kogu toodetud elektrist ligi 0,7%. Võrreldes 2004.aastaga kasvas tuulest toodetud elektri hulk 7 korda.

Elektroenergeetika peamise puudusena võib mainida suurt keskkonnakoormust ja elektritootmise koondumist ühte geograafilisse piirkonda. Samuti on elektritootmine sõltuvuses ühest peamisest ja taastumatust energiaallikast põlevkivist, mis keskkonnakoormuse tõttu ei ole pikemas perspektiivis konkurentsivõimeline energiaallikas. Võrreldes nii taastuvate kütustega kui ka muude fossiilkütustega on põlevkivi märksa suurema keskkonnamõjuga kütus: madalam kütteväärtus, suhteliselt kõrge väävli- ja ülikõrge tuhasisaldus, mistõttu tekib põlevkivist elektri tootmisel muude kütustega võrreldes märksa

suurem keskkonnakahju. Nii paisatakse näiteks Eestis 1 kWh elektri tootmisel õhku keskmiselt 1,18 kg süsinikdioksiidi, seevastu Poolas on see elektritootmise keskkonnamõju näitaja 0,96 kg, Saksamaal 0,46kg, ELi keskmisena 0,34kg ja näiteks Rootsis vaid 0,03kg. Erisused põlevkivist elektritootmise kahjuks on ka muude keskkonnaheitmete osas vastavalt sellele, milliseid kütuseid või tehnoloogiaid mujal kasutatakse. Lisaks sellele on oluline keskkonnamõju põlevkivi kaevandamisel.

Taastuvate energiaallikate osakaalu tõusu piiravad tihti madal tasuvus elektritootmisel, biokütuste kättesaadavus energia tootmiseks, madal hüdroenergeetiline potentsiaal ning elektri tootmisvõimsuste struktuurist (Eestis puuduvad kiiresti reguleeritavad elektri tootmisvõimsused) tulenev piiratud võimalus katta tuulest elektri tootmisel tulenevaid ebatasasusi.

Tuleviku süsteemi vajadusi ja keskkonnahoidu arvestades tuleb Eesti elektri tootmisvõimsuste struktuuri ratsionaalsemaks muutmiseks teha investeeringuid elektritootmise hajutamiseks ja kasutatavate ressursside mitmekesistamiseks. Selleks tuleb tuua turule järjest rohkem taastuvaid energiaallikaid, tuleb võtta suund uute tehnoloogiate kasutuselevõtuks ja innovatsiooniks. Riiklike energiatehnoloogiaalaste prioriteetide määramine ja nende toetuseks korraliku haridusstruktuuri ülesehitamine aitavad kaasa lisaks tehnoloogiarendusele ka tõhusale tehnoloogiasiirdele.

Soojamajandust on samuti muutnud viimasel kümnendil Eesti ühiskonnas toimunud muudatused. Võrreldes 1991. aastaga on soojuse tootmine vähenenud ca 2,4 korda ja stabiliseerunud ligikaudu 10 TWh-le aastas. 2005. aastal toodeti 41% soojusest gaasist, 21% puitkütustest ning 13% vedelkütustest. Lokaalküte tugineb hinnanguliselt ligikaudu ~75% ulatuses puidule ja turbabriketile, ülejäänud osas peamiselt maagaasile. Võrreldes 2004. aastaga on maagaasi osakaal soojuse tootmiseks vähenenud, suurima tõusu on läbi teinud aga puitkütuste kasutamine soojuse tootmiseks, kasvades üle 10%.

Soojamajanduses on seni valdav olnud kaugküte, moodustades kogu küttest üle 70%, soojuse ja elektri koostootmisjaamades toodetud soojuse osakaal kaugküttes on ligikaudu kolmandik. Samas on kaugküttevõrkude (ja ka tootmisseadmete) tehniline seisund paikkonniti halb. See omakorda vähendab kaugküte kasutamise eeliseid ja annab indikatsiooni minna üle lokaalküttele, mis on regionaalse soojussüsteemi jaoks sageli ebaefektiivne lahendus ning piirab elektri- ja soojuse koostootmise potentsiaali.

Eesti soojussektori esmane probleem on tänasele tarbimisele mittevastavad soojusvõrgud ning suured kaod. Keskmine arvutuslik võrgukadu on hinnanguliselt üle 15% (Soomes ligikaudu 6%). Nii soojuse tootmise, edastamise kui ka lõpptarbija juures on energiasäästu võimalused suured.

Eelnevast lähtudes on kaugküttevõrkude säilitamine ja arendamine riiklik prioriteet, mis võimaldab laiendada soojuse ja elektri koostootmist ning vähendada soojusvarustuse keskkonnamõjusid.

Valdkondlik haridussüsteem ning teadusarendustegevus on kahtlemata energiamajanduse arengu aluseks. Energiatehnoloogia alases hariduses ja teadusarenduses on Eestis olemas arvestatav tööstuspotentsiaal ning pikaajaline teadustegevus kõigis suuremates teadusasutustes. Samas on vastav haridus- ja teadusstruktuur aegunud ning ei suuda alafinantseeritusest tingituna pakkuda piisaval määral tuge energiaspektori kaasajastamisel. Et

tagada Eesti energiasektori jätkusuutlikku arengut ning võimaldada tulevikus põlevkivienergeetika asendamist alternatiivsete energialiikidega tuleb panustada kvaliteetsesse energiatehnoloogia alasesse haridusse ning teadus- ja arendustegevusse.

Peamised vajadused energiamajanduse arendamisel, selle muutmisel varustuskindlamaks ja keskkonda säästvamaks on perioodil 2007-2013 järgmised:

- elektritootmise võimsuste struktuuri ratsionaliseerimine (hajutamine, tipukoormuste katmine),
- elektri ja soojuse koostootmise osatähtsuse suurendamine,
- taastuvate energiakandjate osatähtsuse suurendamine,
- energiasäästu edendamine tootmises, võrkudes ja lõpptarbijate juures.

Energiamajanduse riiklikul suunamisel kasutab Eesti peamiselt fiskaalseid ja administratiivseid vahendeid ning riigi omanduses oleva kontserni Eesti Energia majanduslikke võimalusi (kontsern omab põhilisi riigi põlevkivikaevandusi, elektritootmisvõimsusi, ülekande- ja jaotusvõrkusid).

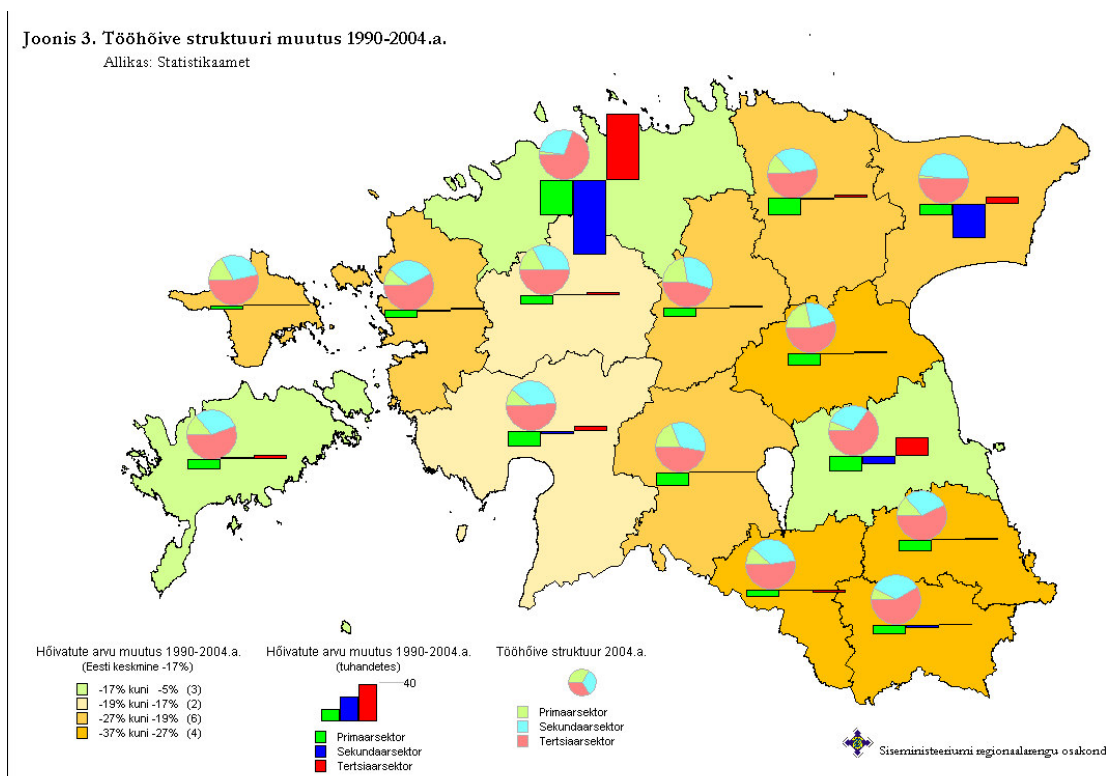
4.3 REGIONAALNE JA KOHALIK ARENG

4.3.1 Olukorra kirjeldus

Eesti ühiskonna ruumstruktuur on ümber kujunemas. Veel 15 aastat tagasi oli oluline osa maapiirkondade tööhõivest seotud põllumajandusega, tänaseks on aga selle majandusharu osatähtsus langenud (vt. joonis 2). Vaatamata juurdetekkinud uutele töökohtadele teistes majandussektorites (metsamajandus, turism, teenindus), iseloomustab maapiirkondi täna suhteliselt madal tööhõive näitaja (vt. joonis 3).

Joonis 3. Tööhõive struktuuri muutus 1990-2004.a.

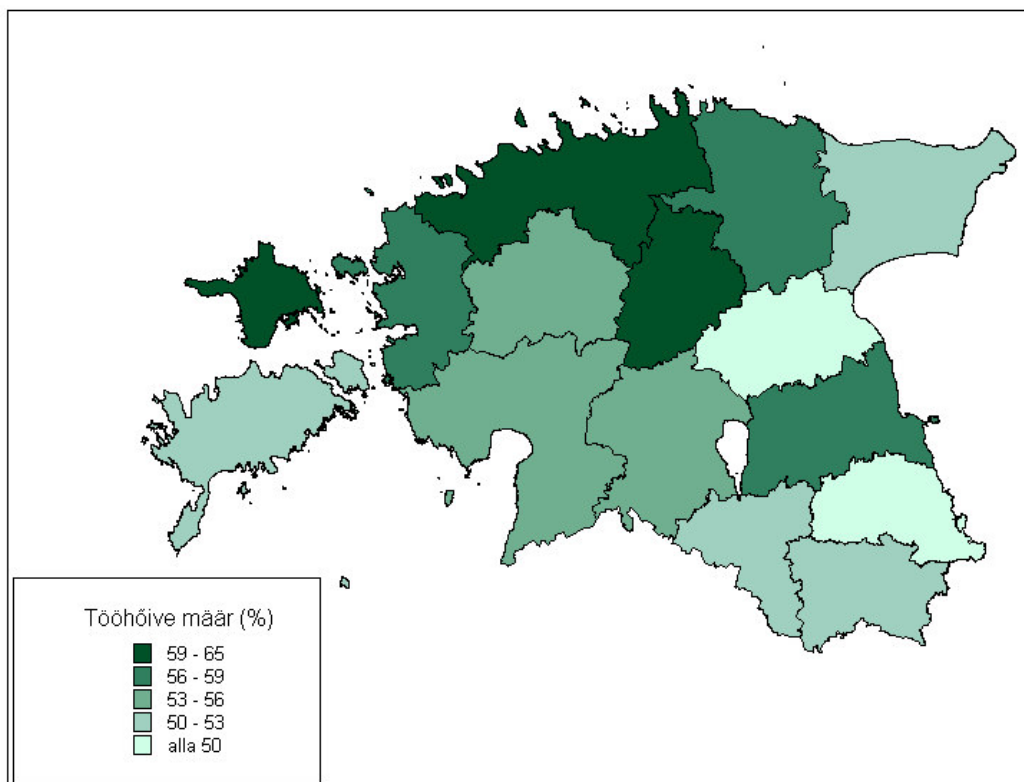
Allikas: Statistikaamet

Joonis 2. Tööhõive struktuuri muutus 1990-2004. a.

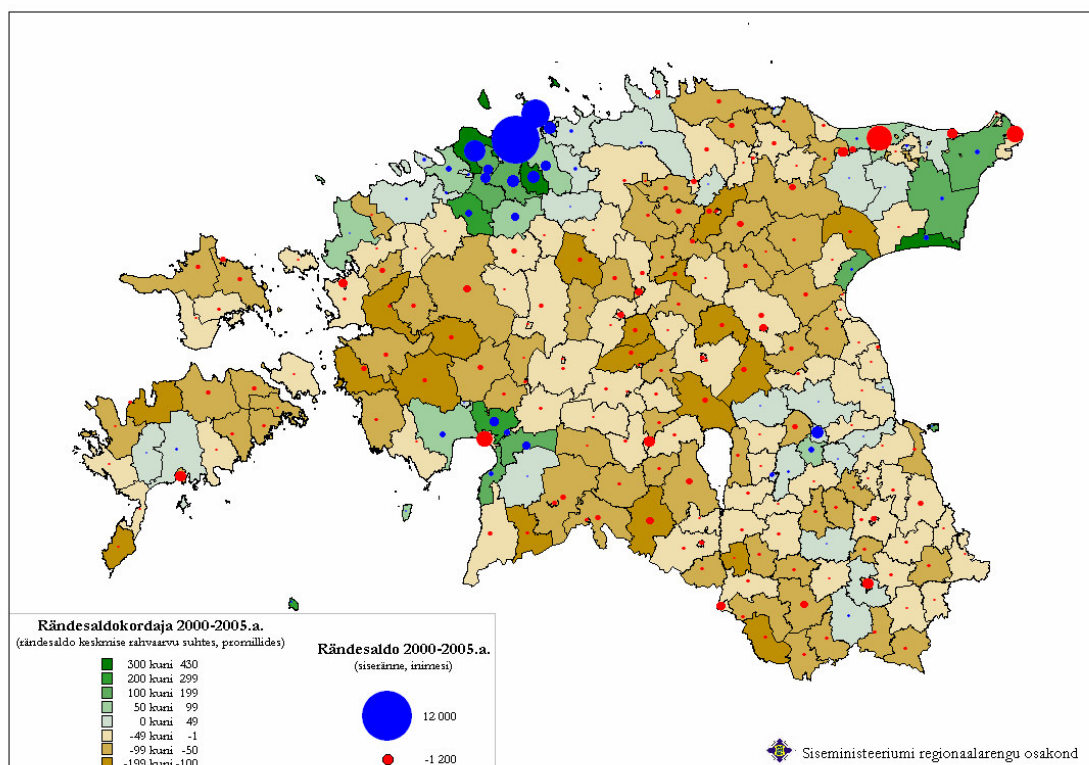
Allikas: Siseministeeriumi Statistikaameti andmete põhjal

Erinevused regionaalsetes heaolunäitajates ja ettevõtlustingimustes tingivad rahvastiku ja majandustegevuse jätkuvat koondumise suurematesse keskustesse ja nende tagamaadele (vt. jooniseid 4 ja 5). Samas eksisteerivad siiski teatud tegurid, mis takistavad rahvastiku ulatusliku rännet maalt linna (nagu madalad sissetulekud, mis ei võimalda maaelanikel sageli soetada linnas eluaset, vt. jooniseid 6 ja 7). Selle tõttu on kujunenud välja ulatuslik igapäevane pendelränne maakonnakeskustesse tööle, kohati aga ka pikema perioodiga tööränne kaugematest maakondadest Tallinna. Kui 1998. aastal käis 30,2% hõivatud maainimestest töö linnades ja samas vallas töötas 62%, siis 2004. aastal olid vastavad arvud 38,5% ja 50,7%.

Joonis 3. Tööhõive määr 2005.

Allikas: Siseministerium Statistikaameti andmete põhjal

Joonis 4. Rahvastiku siseränne 2000-2005

Allikas: Siseministerium rahvastikuregistri andmete põhjal

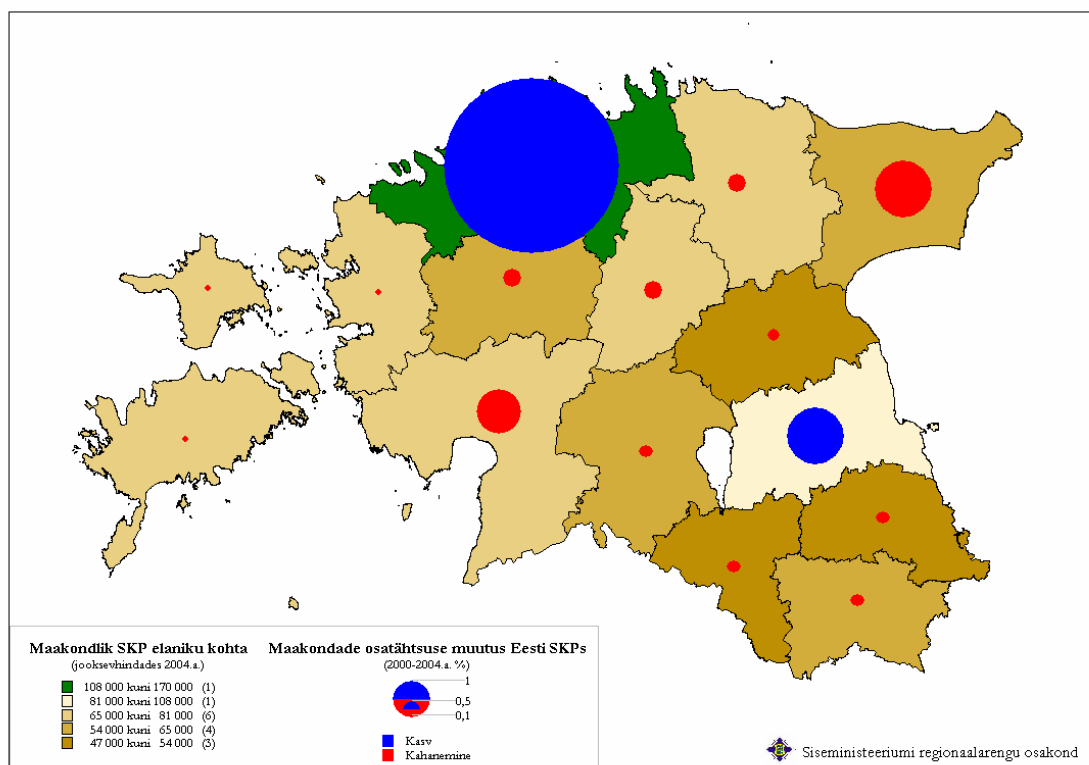
Konkurentsivõime arendamise, tööhõive ja teenuste tagamise ning vastavate spetsiifiliste probleemidega seoses võib Eestis rääkida järgmistest keskuskohtade tasanditest:

Tallinna regioon - oluline Eesti rahvusvaheline konkurentsivõime tagamiseks.

Tallinn, Tartu, Pärnu, Ida-Viru linnastud - linnaregioonide kui regionaalse arengu eestvedajate edukus määrab üha enam ära regionaalsed ebavõrdsused. Nii on Harjumaa, Tartumaa ja Pärnumaa suhteliselt soodsad regionaalarengu näitajad otseseoses vastavate keskustinnade hea majandusliku seisundiga, Ida-Virumaa probleemid seotud sealsete tööstuslinnade restruktureerumiskustega.

12 linnapiirkonda – 2002. a. valminud Eesti linnaregioonide arengupotentsiaali analüüsi alusel määratleti Eestis 12 linnaregiooni: lisaks eeltoodutele Haapsalu, Kuressaare, Paide, Rakvere, Valga Viljandi ja Võru. Neis kokku elab umbes 70% Eesti rahvastikust ja paikneb üle 90% viiesajast suuremast ettevõttest.

44 tööjõuareaalide keskust ehk kohalikku keskust - loetelu sisaldab lisaks eelpoolnimetatud linnadele ka suuremaid kohalikke teeninduskeskusi.

Joonis 5. Sisemajanduse koguprodukt maakondades 2004.a.

Allikas: Siseministeerium Statistikaameti andmete põhjal

Võttes arvesse Eesti kahanevat rahvaarvu ja vananevat rahvastikku, tuleb majandusarengu kiirendamiseks iga tööjõulise inimese oskused maksimaalselt välja arendada ja leida neile rakendus, soodustada elukestvas õppes osalemist. Madal hõivemäär, s.t. tööjõuturult kõrvale jäänute suur osakaal mitmetes piirkondades viitab selgelt olemasoleva inimressursi alarakendatusele. Madalal tööhõivel on mitmesuguseid põhjuseid – tööturu nõudluse ja pakkumise ebakõlast tulenev struktuurne tööpuudus, madal ettevõtlikkus ja tagasihoidlik töökohtade loomine, pikaajalisest tööpuudusest ja tööjõu madalast kvaliteedist tulenev mitteaktiivsete inimeste suur osakaal, tööjõu piiratud ruumiline mobiilsus või muud piirkonna majanduse struktuurset eripärast johtuvad tegurid. Tööhõive madal määr piirkondades

peegeldab majandusarengusse kaasamata nn. vaba tööjõuressurssi ning tingib ebavõrdset piirkondlikku heaolu (elatusaseme näol) (vt. tabel 1).

Tabel 1. Piirkondlikud erinevused.

Maakond	Elatus- tase	rahvastiku tööjõuturg	vanusstruktuur ja		majanduslik aktiivsus ja tootlikkus				
	Jõukus ¹	sotsiaalne koormus ²	tööhõie ve määr ³	vaba tööjõud ⁴	SKP ⁵	Tootlik- kus ⁶	Investee- ringud ⁷	teadus- arenduste- gevus ⁸	ettevõt- likkus ⁹
Harjumaa	2637,5	44,7	62,8	9,6	160632	1105296	632964	0,09	47,0
Hiiumaa	1373,0	49,0	62,3	5,8	70009	427852	248930	0,04	26,0
Ida-Virumaa	1464,5	46,5	48,9	18,1	63005	547733	305369	0,10	11,3
Jõgevamaa	1189,2	53,7	44,9	14,8	45478	557137	301307	0,20	14,9
Järvamaa	1644,0	49,7	57,2	11,4	67732	816431	442081	0,04	15,7
Läänemaa	1592,0	51,3	55,9	8,3	62616	508614	285615	0,01	21,0
Lääne- Virumaa	1945,4	52,7	54,9	6,9	69862	650478	360170	0,02	19,6
Põlvamaa	1254,6	54,8	45,2	14,3	48688	652289	350488	0,00	16,9
Pärnumaa	1780,2	51,3	55,5	6,9	76234	596270	336252	0,00	26,6
Raplamaa	1874,1	49,8	56,3	5,9	59471	675915	367693	0,01	20,3
Saaremaa	1475,8	51,1	54,7	5,3	67292	611272	339282	0,01	21,8
Tartumaa	1963,5	47,9	58,9	5,2	88370	792506	440438	0,09	28,5
Valgamaa	1280,5	57,6	52,5	9,5	52783	492600	272691	0,03	16,0
Viljandimaa	1405,3	53,1	55,6	9,2	59925	650119	355022	0,02	16,9
Võrumaa	1305,2	55,4	47,4	8,7	55608	539322	297465	0,01	16,5
Eesti keskmine	2012,0	51,2	57,1	9,9	103454	859061	63904	0,08	30,2
Regionaalsed ¹⁰ erinevused	2,22	1,29	1,40	3,50	3,53	2,58	4,05		4,17
regionaalsete erinevuste tendents	↓	↓	□	↑	↑	↑	□	□	↑

¹ – 2003-2005 a. keskmine kuusissetulek palgatööst leibkonnaliikme kohta, krooni.

² – ülalpeetavate määr - 2003-2005 a. keskmine mittetööealiste elanike arv tööealiste elanike (vanuses 15-64 aastat) suhtes, protsenti.

³ – 2003-2005 a. keskmine hõivatute osatähtsus tööealises rahvastikus (vanuses 15-74 aastat), protsenti.

⁴ – töötuse määr, 2003-2004 a. keskmine töötute osatähtsus majanduslikult aktiivses rahvastikus ehk tööjõus (vanuses 15-74 aastat), protsenti.

⁵ – 2003-2004 a. sisemajanduse kogutoodang elaniku kohta, krooni

⁶ – 2003-2004 a. keskmine ettevõtete netokäive hõivatute kohta (vanuses 15-74 aastat), krooni.

⁷ – 2003-2004 a. keskmine põhivarasse tehtud investeeringute maht töötaja kohta (20 ja enama töötajaga ettevõtete osas), krooni

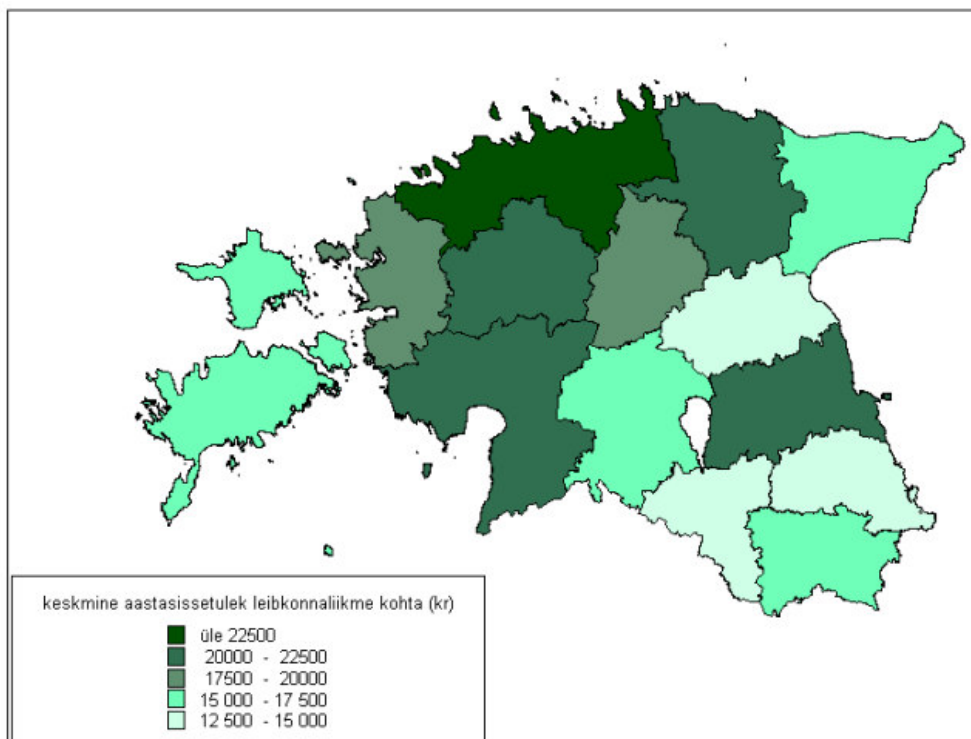
⁸ – 2003-2004 a. ettevõtete teadus-arenduskulutuste keskmine osakaal netokäibest, protsenti.

⁹ – ettevõtlusaktiivsus 2003-2005 a keskmine äriühingute arv 1000 elaniku kohta.

¹⁰ – suurima ja vähima maakondliku näitaja erinevus kordades.

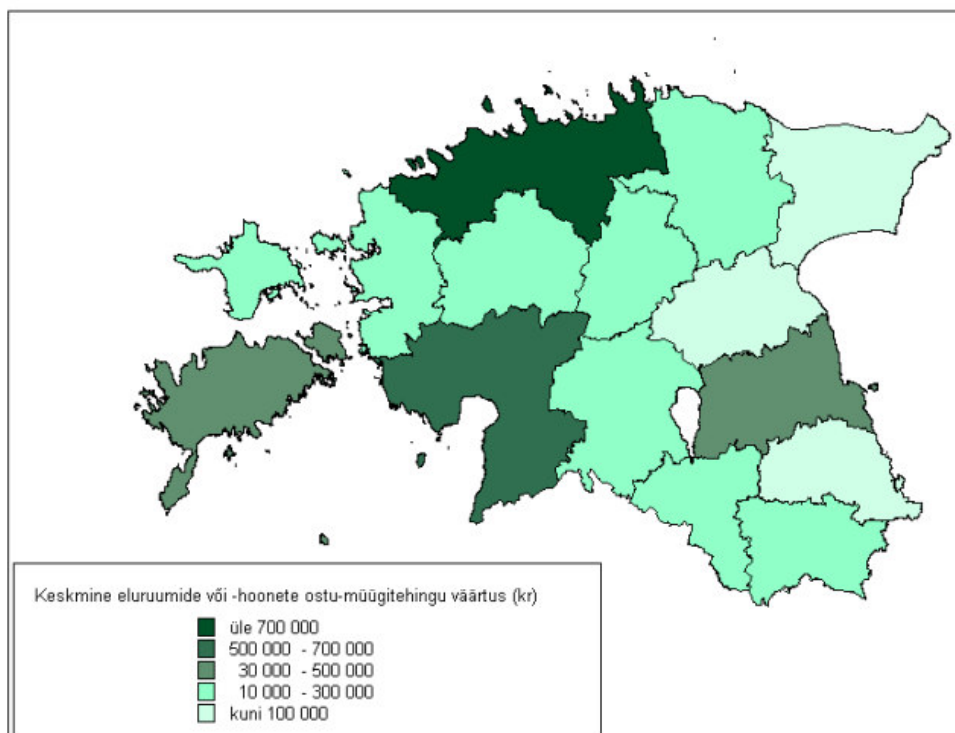
Allikas: Siseministerium Statistikaameti andmete alusel

Püsiv tööjõu ja noorte väljaränne neist maapiirkondadest vaid kahandab nimetatud inimressursi taaskasutamise võimalusi, suurendab sotsiaalset tõrjutust, süvendab olemasoleva infrastruktuuri alarakendatust ning kokkuvõttes vähendab seega nende piirkondade iseseisvat toimetulekuvõimet. Ka rahvastiku jätkuv koondumine linnapiirkondadesse toob ühiskonnale tervikuna kaasa täiendavaid kulutusi: vajaduse täiendava infrastruktuuri järele, kasvava surve looduskeskkonnale, täiendava inflatsiooni, mitmete sotsiaalsete probleemide teravnemise jm.

Joonis 6. Keskmised aastasissetulekud palgatööst ja individuaalsest teisest tegevusest leibkonnaliikme kohta ajavahemikul 2000-2005.

Allikas: Siseministeerium Statistikaameti andmete põhjal

Joonis 7. Keskmised kinnisvara hinnad 2004.a.

Allikas: Siseministeerium Statistikaameti andmete põhjal

4.3.2 Arenguvajadused

Regionaalse heaolu väljenduseks on inimeste põhivajaduste – elukoht, töökoht, haridus, teenused, puhkus – rahuldamine. Inimeste põhivajaduste rahuldamise ruumiline ebaühtlus on tinginud piirkonniti rahvastiku väljarände ning on takistuseks olemasoleva rahvastiku paigalpüsimisele ja uute elanike ligimeelitamisele.

Majandustegevuse süvenev globaliseerumine ja rahvusvahelistumine ning sellest tulenev majanduskeskkonna sagedane muutumine on tekitanud vajaduse üha enam välja arendada piirkondade spetsiifilist atraktiivsust investorite ja külastajate jaoks.

Inimeste põhivajaduste parem rahuldamine eeldab seega ühelt poolt kvaliteetsete avalike teenuste kättesaadavuse parandamist ning teiselt poolt eelduste loomist uute töökohtade tekkeks.

Arenguvajadused maapiirkondades ja linnapiirkondades on erinevad.

4.3.2.1 *Avalike teenuste kättesaadavus väljaspool suuremaid linnapiirkondi*

Üheks oluliseks tegurite grupiks, mis põhjustab tööjõu väljarännet maapiirkondadest, on igapäevaselt vajalike haridus- ja tervishoiuteenuste (lasteaed, algkool, põhikool ja gümnaasium, perearst, apteegiteenus) puudumine või vastavate asutuste kehv tehniline seisund. Seejuures on eriti oluline hariduse kättesaadavus ja kvaliteet. Kvaliteetse hariduse kättesaadavus on sageli mõjuvam põhjus elukoha vahetamiseks kui töökohtade kättesaadavus ja valik, sest laste iseseisvad liikumisvõimalused on täiskasvanute omadest palju väiksemad. Mitte vähem olulised ei ole ka muud avalikud teenused, mille olemasolu lähipiirkonnas ja rahuldav kättesaadavus parandavad oluliselt inimeste heaolu. Samuti on nende olemasolu täiendavaks eelduseks piirkondade atraktiivsusele investeeringute ja külastajate seisukohast. Vastav infrastruktuur hõlmab nii vaba aja võimalusi (kultuurikeskused, rahvamajad, seltsimajad, noortekeskused, külakeskused, raamatukogud, huvikoolid jms.), sportimisvõimalusi (spordiväljakud ja -platsid, võimlad, suusa- ja terviserajad jms.) kui hoolekandeteenuseid (turva-, päeva- ja vanadekodud, sotsiaalmajad jms).

Viimase kümne aasta jooksul on üldhariduskoolide õpilaste arv sündivuse languse tõttu vähenenud 30 000 võrra, õpilaste arvu kahanemine jätkub. Stabiliseerumine toimub alles 2010.-2011. õppeaastal, mil õpilaste arv jääb püsima 140 tuhande tasemele. Seda on 1995.-1996. õppeaasta 221060 õpilasega võrreldes 37% vähem. Õpilaste arvu vähenemine avaldab otsest mõju koolivõrgule. Paljud õppeasutused ei vasta tervisekaitse, tuleohutuse, turvalisuse, ehitusstandardite ja invanõuetele, pole varustatud piisava arvu arvutitöökohtade, projektorite ja kiire võrguühendusega. Koolieelses eas lapsi, kes ei ole ei lasteaia ega kooli ettevalmistusrühmaga kuidagi seotud, on püsivalt ligikaudu 10% eearühmast. Selleks, et tagada laste õppimist takistavate probleemide varajane märkamine, sujuv üleminek kooli ning tagada lastele võrdsed võimalused alushariduse omandamiseks, tuleb kõigile lastele luua võimalused aasta enne kooli osaleda eelõpetuses. Teisalt on lastehoiuteenuse tagamine olulise tähtsusega piirkonna tööhõive seisukohalt. Lisaks takistab lasteaiakohtade puudumine või halb kättesaadavus juba praegu paljudes piirkondades naistel peale lapsepuhkust tööturule

naasmist. Seoses nn Laulva revolutsiooni aastatel sündinute jõudmisega pereloomise ja laste sünnitamise ikka on ette näha vajaduse suurenemist lastesõime- ja lasteaiakohtade järele peale 2010. aastat. Samuti võib prognoosida suurenevat vajadust päevakeskuste, huvikoolide jm lasteasutuste järele.

Tervishoiuteenuste osas on tänaseks kogu riik ühtlaselt kaetud perearsti- ja kiirabiga, mis tagab esmaste tervishoiuteenuste kättesaadavuse. Kuna eriarstiabi teenuste osutamine on koondunud keskustesse, siis on need teenused maapiirkondades mõnevõrra vähem kättesaadavad. Hõreasustus seab piirid ka esmatasandi tervishoiuteenuste osutamise korraldusele maapiirkondades. Kuigi üldiseks trendiks nii Eestis kui mujal maailmas on perearstide koondumine grupipraksistesse, ei ole maapiirkondades perearstide koondamine suurematesse perearstikeskustesse otstarbekas, kuna sellega väheneks oluliselt nende teenuste kättesaadavus. Seetõttu on maapiirkondades erinevate teenuse osutajate võimalused korraldada koostööd ning investeerida infrastruktuuri ja tehnoloogia arendamisse oluliselt piiratud. Probleemiks on eelkõige perearstidele nõuetele vastava tegevuskoha tagamine, aga ka perearsti toetavate diagnostika, õendusabi, hooldus- ja taastusravi ning teiste seotud teenuste piiratud kättesaadavus.

Eelnevast tulenevalt peab suurenema kohalike omavalitsuste roll (eelkõige kohalikes keskustes ja väljaspool keskusi) esmatasandi tervishoiuteenuste osutamiseks vajaliku infrastruktuuri tagamisel. Oluline on tagada olemasoleva infrastruktuuri võimalikult ratsionaalne kasutamine, arvestades optimaalset teenindatavate arvu ja teenuste mahtu ning arendades vajadusel välja polüfunktsionaalseid keskuseid, mis hõlmavad erinevaid tervishoiu- ja sotsiaalteenuseid.

Hooldusteenuste madalat kvaliteeti põhjustab teenuste osutamise killustatus. Hoolekanne on sõltuv ja tihedalt seotud naabersektoritega nagu haridus, tervishoid, tööhõive, kus igapäevatöös on möödapääsmatu koostöö erinevate spetsialistide vahel. Vajalik on ka integreeritud abi osutamine, näiteks eakate hoolduse ja hooldusravi korraldamisel tervishoiu ja sotsiaalteenuste ühendamine ning pakkumine ühe asutuse poolt. Tervikuna takistab teenuste eraldiseisev planeerimine ja osutamine inimeste liikumist erinevate sektorite teenuste vahel vajaduste muutumisel.

Sotsiaaleluruume (sotsiaalkorter, -pind, tugikodu) oli 2004. aastal Eestis 2727, neist kolmandik mugavusteta. Sotsiaalpinnal elas 2004. a. kokku 3439 inimest. Kohaliku omavalitsusüksuste hinnangul on täiendavate kohtade vajadus 354, neist 35 erivajadustega inimestele kohaldatud pindu. Lisaks on täiendavalt vajalik kohendada olemasolevaid pindu erivajadustega inimestele sobivaiks.

Eesti eri piirkondades ei ole ühetaolisel kõrgel tasemel tagatud abi erinevatele sihtrühmadele suunatud päevakeskuste, rehabilitatsioonikeskuste ja turvakodude näol, sh. naistevastase vägivalla ohvritele. Näiteks kui mujal Euroopas peetakse normiks iga 7500 elaniku kohta ühe spetsialiseeritud naiste varjupaiga olemasolu, siis Eestis eksisteerib täna 3 sellist varjupaika (Tallinnas, Tartus ja Kohtla-Järvel), mille on rajanud mittetulundusühingud ja kus on kokku 25 kohta.

Eestis on kokku 569 rahvaraamatukogu ning ligemale 300 seltsi-, rahva-, kultuurimaja või kultuurikeskust. Rahvaraamatukogude võrk on püsinud stabiilsena juba selle loomisest 1920-ndail aastail. Pea igas saja elanikuga asustatud punktis on raamatukogu. Kõikides raamatukogudes on kodanikele tasuta interneti kasutamise võimalus. Vajadus kaasaegsete

kultuuri- ja spordikeskuste rajamise ja kaasajastamise järele on eelkõige kohalikes keskustes. Maaliste kogukondade puhul on probleemiks rahvamajade amortiseeritus ja ühekülgsed tegevusvõimalused. Muust kasutusest välja jäänud objektid on ressursiks seltsimajade ning täiendavate vaba-aja võimaluste loomisel.

Eestis napib ikka veel sportimispaiku. Tihti pole neid elukoha läheduses ja nad ei vasta ka spordiharrastuse struktuurile. Igapäevase liikumisharrastuse võimaldamise seisukohalt on esmatähtis arendada välja kõigile kättesaadavate lähiliikumispaikade võrk, mis lähtuks elamurajoonide ja koolide paiknemisest ning arvestaks rajatiste läbilaskevõimet eraldi suve- ja talveoludes kooskõlas piirkonna elanike arvu ning spordiharrastuse struktuuriga. Samuti on maakondades veel täielikult välja arendamata nn 3 laine põhimõtted, mille kohaselt igas maakonnas peab olema vähemalt üks staadion, spordisaal ja ujula, mis vastavad üle-eestiliste võistluste nõuetele. Probleemaatilises seisukorras on paljude koolide juures paiknevad võimlad ja ujulad. 1/3 põhikoolidest ja gümnaasiumidest spordisaal üldse puudub.

Suures osas maapiirkondadest ei ole ühe või mitme avaliku teenuse kättesaadavus piisavalt tagatud, kusjuures vajakajäämised on piirkonniti erinevad. Olemasolevad infrastruktuuriobjektid on ehitatud enamasti aastakümneid tagasi. Käesolevaks hetkeks on need sageli muutunud ebafunktsionaalseks – teenustemahu kahanemise tõttu on hoonete ja rajatiste algupärane funktsioon kadunud või teisenenud. Lisaks on hoonete ja rajatiste tehnosüsteemid, üldkonstruktsioonid ning üldkasutatavad osad vananenud, millest tuleneb nende ebaökonoomsus, mittevastavus tänapäevastele tehnilistele, keskkonna- ja tervisekaitsej- m nõuetele. Kohalike omavalitsuste tulud ei ole paljudel juhtudel piisavad nende omanduses oleva sotsiaalse infrastruktuuri nõutaval tasemel hooldamiseks, veel vähem põhjalikuks kaasajastamiseks. Nimetatud infrastruktuuri tarbijaskond maapiirkondades pidevalt väheneb, mistõttu on otstarbekas anda alakoormatud objektidele lisafunktsioone teiste teenuste näol.

Avalike teenuste paiknemine ning vajaliku infrastruktuuri kavandamine peab tuginema kohalikule ja maakondlikule planeerimisele (omavalitsusüksuste arengukavad, maakondlikud arendusdokumendid, sh sotsiaalse infrastruktuuri teemaplaneering), arvestama muuhulgas ökonoomsust (optimaalne arv teenindatavaid, teenuste koososutamine) ja lähikeskuste paiknemist. Täiendavaid investeeringuid on vaja teha ühistranspordi kättesaadavuse parandamiseks. Rahvastiku hõreastutuse ning elanike madala maksevõime tingimustes ei ole võimalik tõsta ühistranspordi piletihindu, mistõttu on kasutusel olevad sõidugraafikud hõredad ega rahulda elanike liikumisvajadusi. Ühistranspordisüsteemi paindlikumaks ja mugavamaks muutmine on üks osa avalike teenuste kättesaadavuse parandamisest.

4.3.2.2 Linnapiirkondade spetsiifilised arenguvajadused

Linnapiirkondade eripära tuleneb kiirest kvantitatiivsest kasvust tingitud probleemidest ning taanduva majandusega linnapiirkondade regenereerimise vajadusest.

Käesoleva rakenduskava mõistes on linnapiirkondadeks Tallinn koos tagamaa omavalitsusüksustega, Kohtla-Järve linnapiirkond, Tartu, Pärnu ning Narva. Nende elanike arv moodustab ca 56% kogu Eesti rahvastikust (1. jaan. 2006).

Viimastel aastatel aset leidnud ekstensiivne kasv eelkõige Tallinnas, aga ka Tartus ja Pärnus on asetanud ehitussurve alla avaliku linnaruumi. Samas on suur potentsiaal seni kaasaegselt väljaarendamata kaldaalade ning linnaruumi ebasobivate tootmisalade regenereerimises. Uusi

lahendusi on vaja leida transpordikorralduses, eelkõige ühistranspordi ja kergliikluse, aga ka liiklussõlmede ning parklate väljaarendamise näol.

Oluline märksõna Eesti linnaliste probleemide hulgas on valglinnastumine, mis on teravaks probleemiks Tallinna, aga ka Tartu ja Pärnu tagamaal (vt. joonis 4). Valglinnastumine väljendub nii rahvastiku ümberpaiknemises linnalisest keskusest lähitagamaale kui ka tootmis- ja kaubandusüksuste poolt kasutatavate alade juurdekasvust linnalähistel rohealadel. Kuigi ehitustegevuse laienemine linnade tagamaale on paljuski paratamatu, on see Eestis toimunud väga kiiresti ja stiihiliselt. Paratamatult toob see kaasa planeerimatu maakasutuse, kohalike avalike teenuste osutamiseks vajalike infrastruktuuride ülekoormatuse, linnalähiste avalike puhkealade ülekoormuse ning transpordiprobleemide kiire kasvu. Eeltoodud probleemid tingivad üldise elukeskkonna halvenemist ning ohutuse ja turvalisuse langust neis piirkondades, tuues kaasa olulisi terviseriske. Samuti on paljudes kohtades vajadus uute avalike infrastruktuuriobjektide järele (nt lasteasutused). Täiendavat arendamist vajavad linnalähised avalikud rekreatsioonialad.

Tulenevalt kiirest rahvastiku juurdekasvust ja uutest tootmisinvesteeringutest on liikluskoormuse kasv olnud märkimisväärne, linnalähedastel aladel on teatud kohtades toimunud liiklusvoogude mitmekordistumise. Nii näiteks toimus 2005. aastal võrreldes 2004. aastaga mitmetel teelõikudel enam kui kümneprotsendiline kasv, ulatudes kohati isegi 27%ni. Samal ajal on ühistranspordi osakaal pidevalt langenud. See tingib transpordinfrastruktuuri probleemide teravnemist, transpordisõlmede ja ühenduste läbilaskevõime ammendumist. Ühistranspordil ja kergliiklusel on eeldusi leevendada liiklussageduse kasvust tingitud probleeme. Vajalikul tasemel tuleb välja arendada transpordisüsteeme, reisijaid teenindavat infrastruktuuri ja ühistranspordi eelistussüsteeme, aga samuti jalakäijatele ja jalgratturitele vastuvõetavat liikumiskeskond.

Samuti on linnade probleemiks sotsiaalsete probleemide (töötus, kodutus, vaesus, kuritegevus jne) kontsentreerumine teatud linnapiirkondadesse. Kõige selgemini väljendub linnapiirkonna kompleksse restruktureerimise vajadus Ida-Viru tööstuspiirkonna puhul. Teistes linnades ei ole sellised linnapiirkonnad veel selgelt välja kujunenud. Selle vältimiseks tuleb tõhustada linnaplaneerimist, luua aktiveerimis- ja rehabilitatsioonikeskusi ning arendada muid sotsiaalprobleeme ennetavaid ja leevendavaid teenuseid ning vajalikku infrastruktuuri.

Üheks olulisemaks kitsaskohaks linnades ja nende lähipiirkondades on lasteaiakohtade puudus. Lisaks on seoses nn Laulva revolutsiooni aastatel sündinute jõudmisega pereloomise ja laste sünnitamise ikka ette näha täiendavalt suurenevat vajadust lastesõime- ja lasteaiakohtade järele peale 2010. aastat. Samuti võib prognoosida suurenevat vajadust päevakeskuste, huvikoolide jm lasteasutuste järele.

Tõhustamist vajab linnalähiste alade kavakindel planeerimine, samuti linna ja selle tagamaa valdade omavaheline koostöö linnapiirkonna kui terviku haldamisel ning arenguprobleemide lahendamisel. Koostatud planeeringud peavad tagama tervist toetava ja turvalise elukeskkonna, arvestama keskkonna saastekoormuse vähendamise vajadusega ning looma soodsa keskkonna ettevõtlusele.

4.3.2.3 Piirkondade konkurentsivõime

Piirkonna konkurentsivõime tähendab võimet kohaneda majanduses toimivate muutustega ning võimet ära kasutada spetsiifilisi arengueeldusi, säilitades või kasvatades elanike heaolu ja hõivet. Piirkondade konkurentsivõime tagamisel on otsene seos ettevõtete konkurentsivõimega. Viimaste struktuur ja osakaal ajas muutub ning majandusarengu ning regionaalpoliitiliste vahendite abil saab vajalikke muutusprotsesse kiirendada.

Nii linna- kui maapiirkondade areng sõltub ühelt poolt nende sisemisest võimest leida ja ära kasutada spetsiifilisi arenguressursse ning teiselt poolt võimest kontsentreerida jõupingutused olukorrast tulenevate kitsaskohtade likvideerimisele. Kvaliteetne elukeskkond, ettevõtete, mittetulundus- ja avaliku sektori aktiivne koostöö ning kogukonnasisesed sidemed muutuvad tulevikus üha olulisemaks piirkondade arenguteguriks. Sellest tulenevalt arenguperspektiivita piirkondi Eestis ei eksisteeri. Piirkondades on hulgaliselt kasutamata arengupotentsiaali omanäolisuse (eripalgelise konkurentsieelise) väljaarendamiseks.

Viimase 15 aasta jooksul on kadunud suurem osa põllumajandus- ja oluline osa tööstushõivest. Peaasjalikult linnades (eriti Tallinnas) on kasvanud teenindushõive. Välisinvesteeringute toel on üksikud tööstusharud (puit, metall, elektroonika) osa hõivest taastanud, kuid lähiaastail on selle eestiseses geograafias toimumas suured muutused: vastav tootmine liigub suurlinnadest välja viimaste lähialadele või siis ääremaadele, kus tööjõudu veel saadaval. 2005 toimus näiteks oluline hõive kasv (3500 uut töökohta) Ida-Virumaal. Järgmisel kümnel aastal kahaneb 2000ndail ääremaakondades kasvanud tööjõumahukate ettevõtete pakutav hõive palgatõusu survele aga taas oluliselt, mis seab erilise väljakutse regioonidele, kus tootmissektori osakaal suurem.

Valdav osa investeerimis- ja ettevõtlusaktiivsusest (eelkõige kõrgemat kvalifikatsiooni eeldavast) on koondunud Tallinna ja selle tagamaale, mõõdukamal määral Tartusse, mis tingib ka jätkuva tööjõu kontsentreerumise. Ida-Virumaa tööstuskompleks vajab jätkuvat restruktureerimist. Maakonnakeskuste potentsiaal oma tagamaa tööjõuareaalide kujundajana on tagasihoidlik, samuti nende atraktiivsus investeerimispaigana. Põhjuseks on muuhulgas nõrgad kommunikatsioonivõimalused, väheatraktiivne ja ühekülgne elukeskkond kõrgkvalifitseeritud elanikkonnale, nõrgad keskuse ja tagamaa vahelised seosed, kohapeal paiknevate arendusasutuste vähene panus piirkonna arengusse ning ettevõtluspaikade vähene ettevalmistatus.

Eestis on puudulikult välja arendatud regionaalsete kompetentsikeskuste võrgustik. Regioonides paiknevad ülikoolide kolledžid ja kutseõppeasutused ning maakondlikud arenduskeskused, kuid nende omavaheline sidustatus ning nende ühispanus regioonide arengusse on võrrelduna naaberriikides edukalt käivitatud regionaalsete innovatsioonisüsteemidega veel nõrk.

Turismisektor moodustab arvestatava osa Eesti majandusest. Statistikaameti andmetel annab turism ligi 8% Eesti sisemajanduse koguproduktist ning sama suur osa kõigist hõivatutest saab tööd tänu turismile. Turismimajandus on tähtis eksporditulu seiskohast (turismiteenuste eksport moodustas 2005.aastal 38% teenuste ekspordist ning 11% kaupade ja teenuste koguekspordist).

Eesti erinevad piirkonnad evivad rikkalikku, paljuski Euroopa mõistes unikaalset kultuuri- ja looduspärandit, mida on võimalik rakendada kohaliku arengu teenistusse loodus- ja

kultuuriturismi edendamise kontekstis. Loodusobjektidena on 1. jaanuari 2005. a seisuga Eestis kokku 373 kaitseala, 544 parki ja puistut ning 462 ajutise piiranguga ala; Eesti maismaaterriitoriumist on kaitstavate aladega kaetud 16,3%. Kultuurimälestistena on Eestis kaitse all 24 742 objekti ja 12 muinsuskaitseala. Asulates on eristatud umbes 40 arvestatavat miljööväärtuslikku piirkonda (sh 21 juba kehtestatud piirkonda).

Eestis tegutseb umbes 210 erineva omandivormiga muuseumi, mis on kujunenud olulisteks kultuuriturismi sihtpunktideks. 2004. aasta ca 1,7 miljonist muuseumikülastajast olid hinnanguliselt 1/5 välisturistid. Objektide lõikes on külastatavamad ennekõike vaatamisväärsustega seotud objektid, mis on atraktiivseks turismimagnetiks nii välis- kui siseturistidele.

Arvestades paratamatut linnastumist ja eeslinnastumist, kasvab ka sisemaine nõudlus rekreatsiooni järele. Loodus- ja kultuuripärandi baasil välja arendatud turismiinfrastruktuur ja -turundus on oluliseks piirkondliku mainekujunduse allikaks.

Kultuuri-ja loodusobjektide potentsiaali rakendamist kohaliku arengu edendamiseks on seni takistanud nende tehniline seisukord, vähene ligipääsetavus ja eksponeeritus, varustatus tugiinfrastruktuuriga, vähesed lisateenused, samuti objektide nõrk omavaheline sidustatus. Samas on paljud puhke- ja külastusobjektid teatud perioodidel ülerahvastatud, ületades nii looduse kui kohaliku elanikkonna koormustaluvuse. Turismisektorit iseloomustavateks kitsaskohtadeks on ka väliskülastajate Eestis viibimise lühiajalisus ning turismiteenuste sesoonsus.

Arvestades nõukogudeaegset pärandit, on nii keskustes kui ka maapiirkondades hulgaliselt endisi militaar-, tööstus- ja põllumajandusobjekte, mis ühelt poolt risustavad keskkonda ja miljööväärtust, kuid teiselt poolt kujutavad paljud neist nii maa kui objektide osas seni kasutamata potentsiaali. Nende kasutuselevõtmine ilma avaliku sektori poolsete abinõudeta ei ole siiski piisavalt atraktiivne. Täiendavat ressursi kujutavad enesest ka maapiirkondades avalikust kasutusest jätkuvalt välja jäävad objektid.

Internetiühendusi loob ja teenust pakub Eestis erasektor. Turu toimimine iseenesest ei taga siiski alati kaasaegseid ühendusvõimalusi seal, kus nendest puudust tuntakse – näiteks äärealadel ja hajaasustusega piirkondades. Ka avalikes kohtades interneti kättesaadavaks tegemine on regionaalses mõttes oluline tegevus, milleks ei piisa ainult era- ja kolmanda sektori initsiatiivist. Otstarbekas on kesksete vahendite kasutamine interneti kättesaadavuse parandamisele suunatud tegevuste toetamisel.

4.3.3 Ülevaade senistest poliitikatest

1995. aastast alates rakendas Eesti regionaalpoliitikat, mis pööras põhitähelepanu restruktureerumiskeskustes piirkondade toetamisele. Regionaalarengu tegeliku suunamise võimalusi on piiranud nii valdkonnale eraldatud rahaliste vahendite nappus kui ka erinevate harukondlike poliitikate tagasihoidlik koordineeritus ja koostoime.

Eesti regionaalse ja kohaliku arengu suundumusi, probleeme ning investeeringuvajadusi käsitlevad põhidokumendid on Eesti ruumilise arengu strateegia “Eesti 2010”, Eesti regionaalarengu strateegia aastateks 2005–2013, maakondlikud arengukavad ja planeeringud ning linnade ja valdade arengukavad. Linnade ja valdade arengukavade elluviimisele aitab

riik kaasa nii sihtotstarbeliste toetustega infrastruktuuri arendamiseks kui ka programmiviisiliste toetustega. Viimaste hulgas on RAK meede Kohalik sotsiaalmajanduslik areng. EL liitumise järel on Eesti maapiirkondadele avanud uusi võimalusi rida RAK maaelu arengu, põllumajanduse ja kalanduse, MAK ja ühise põllumajanduspoliitika meetmeid.

Kohaliku omavalitsuse süsteemi taasloomise tulemusena perioodil 1990-1993 anti kohalike avalike teenuste osutamise ülesanne riigilt üle kohalikule omavalitsusele. Kuivõrd alates 1994. aastast kehtib Eestis ühetasandiline kohaliku omavalitsuse süsteem, kuuluvad need ülesanded valdade ja linnade pädevusse. Kohaliku omavalitsuse pädevus kujunes küllaltki ulatuslikuks, hõlmates endas ka gümnaasiumihariduse ning esmatasandi ja osaliselt ka teise tasandi tervishoiu. Koos teenuste osutamise kohustusega anti omavalitsusüksustele üle ka vastav infrastruktuur. Hoolimata sellest, et varasemast pärit infrastruktuuri seisund ei vastanud kaugeltki vajadustele, puudusid kuni 1996. aastani nii omavalitsustel kui ka riigil igasugused võimalused selle kaasajastamiseks ja täiendamiseks. See tekitas tühimiku tehtavate investeeringute osas, mis avaldab mõju tänaseni. Alates 1996. aastast moodustati riigieelarve raames riiklike investeeringute programm, mille koosseisu kuulusid ka toetused kohalike omavalitsuste investeeringutele. Kuni aastani 2000 toetati kohalikke investeeringuid maakondlike investeeringute programmide kaudu, mis hõlmasid eelkõige investeeringuid üldhariduskoolide, kultuuri- ja spordiobjektide, samuti vähemal määral sotsiaalobjektide arendamiseks. Vahendite jaotamise alusena koostati maakondades investeeringuvajaduste pingerida. Alates 2000. aastast toetatakse üldhariduskoolide ja kultuuriobjektide investeeringuid vastavate ministeeriumide eelarvete kaudu. Arvestades vahendite puudulikkust, jäid vaeslaste ossa lasteasutused, huvikoolid ning sotsiaalobjektid. Lisaks eksisteerivad mitmed väikesemahulised toetusprogrammid, mille abil viiakse ellu parendustöid mahuga kuni pool miljonit krooni. Perioodil 2004-2006 toetatakse kohaliku avaliku infrastruktuuri arendamist ulatuslikult ka Euroopa Liidu struktuurifondidest.

Kohaliku ettevõtlus- ja külastuskeskkonna arendamine on valdavalt kohaliku omavalitsuse ja kohalike mittetulundusorganisatsioonide kanda. Riiklikke institutsioone esindavad selles osas riiklikud kaitsealad ning riiklikud muuseumid, kelle investeeringuvõimalused on seni olnud piiratud. 1997. aastal loodi konkreetsetele sihtaladele suunatud riiklikud regionaalarengu programmid, mille ülesandeks oli projektiviisiliselt eelkõige kohaliku ettevõtlus- ja külastuskeskkonna parandamine. Regionaalarengu programmide kogemuste baasil kujundati perioodiks 2004-2006 vastav Euroopa Liidu struktuurifondide toetusmehhanism. Väikesemahulisi ettevõtmisi toetatakse jätkuvalt siseriiklikest vahenditest. Avalikke turismiinvesteeringuid toetatakse ka PHARE ning INTERREG programmide raames.

Regionaalarengu programmide hulgas on olnud tähtis ja püsiv koht Kohaliku omaalgatuse programmil, mille tulemusena on arenenud Eestis küllaltki tugev külaliikumine. Käesolevaks ajaks on mitmed külaseltsid suutelised ette võtma ka laiemat regionaalset tähtsust omavaid projekte. Perioodil 2004-2006 toetatakse omaalgatuslikke ettevõtmisi ka maaelu arendamise raames.

Valla- ja linna arengukavasid hakati kohustuslikus korras koostama juba alates 1990. aastast, kuid pikaks ajaks jäid need suhteliselt formaalseks. Alates 2000. aastast peab vastavalt seadusele igal omavalitsusüksusel olema arengukava vähemalt kolmeks eelseisvaks aastaks, mis on aluseks kohaliku eelarve koostamisele ning rahaliste kohustuste võtmisele. Alates 2004. aastast kehtib Euroopa Liidu toetuste ning valdava osa siseriiklike toetusvahendite eraldamisel arengukavast tulenevuse nõue. Eelkõige selle nõude sisseviimise tulemusena on kohalikud arengukavad käesolevaks hetkeks saavutanud varasemaga võrreldes kvalitatiivselt

uue taseme, enamiku arengukavade koostisosaks on konkreetne tegevuskava. Sarnaselt kohaliku arengukavaga on kohustuslik ka valla või linna üldplaneeringu olemasolu. Alates 1996. aastast asuti koostama maakonna üldplaneeringuid. Käesolevaks ajaks on kõigil maakondadel rida erineva suunitlusega arendusdokumente, mis süstematiseerivad ja prioriteerivad erinevaid kohalikke arenguvajadusi. Samas on koostöö osas riikliku, regionaalse ja kohaliku tasandi vahel veel arenguruumi.

4.3.4 Riikliku arengukava 2004-2006 rakendamisest

Riikliku arengukava 2004-2006 raames toetatakse kohalikke ja regionaalseid initsiatiive eelkõige meetme 4.6 „Kohalik sotsiaal-majanduslik areng” kaudu. Meede jaguneb kaheks osaks.

Meetme osa 4.6.1 „Kohaliku füüsilise elukeskkonna parandamine” toetab kohalikest arengukavadest tulenevaid investeeringuid üldhariduskoolide, lasteaedade, tööhõive seisukohast oluliste sotsiaalobjektide, transpordiinfrastruktuuri, kaugkütte ning tänavavalgustuse valdkonnas. Toetusmehhanism on kavapõhine, koosnedes toetuse saaja jaoks kahest etapist: eeltaotus ning kavasse lülitatud objektide puhul teise etapina põhitaotlus. Eeltaotlusi laekus maakonniti võrreldes olemasolevate vahenditega neli korda suuremas mahus, seega ületab nõudlus oluliselt käesoleva perioodi võimalused. Projektide elluviimine kulgeb plaanipäraselt. Kavapõhine menetlusprotsess on end üldjuhul õigustanud ja otstarbekas rakendada ka perioodil 2007-2013.

Kogemusele tuginevalt on järgmisel programmeerimisperioodil otstarbekas tõsta toetuse miinimummäära projekti kohta. Samuti on otstarbekas laiendada toetatavate tegevuste nomenklatuuri selliselt, mis võimaldaks lahendada erinevate piirkondade kõige olulisemaid kitsaskohti kohalike avalike teenuste valdkonnas. Tulenevalt probleemide spetsiifikast on otstarbekas toetusmeetmete osas eristada omavahel maa- ja linnapiirkonnad.

Meetme osa 4.6.2 „Piirkondade konkurentsivõime tõstmine” toetab kohaliku külastuskeskkonna atraktiivsuse tõstmisele suunatud tegevusi, samuti endiste tööstus- ja militaaralade saneerimist. Nõudlus toetustele on algselt eeldatust suurem, mistõttu 2006. aasta maiks olid eraldatud rahalised vahendid kohustustega kaetud. Toetused on valdavalt suunatud kohaliku külastuskeskkonna arendamisele, vaeslapse ossa on jäänud muud omavalitsuste poolt initsieeritavad tegevused kohaliku ettevõtluskeskkonna elavdamiseks.

Perioodil 2007-2013 on otstarbekas toetada lisaks kohaliku külastuskeskkonna arendamisele kohalikku ettevõtluskeskkonda laiemalt. Rakendatud jooksev taotlemismehhanism on osutunud otstarbekaks ka perioodi 2007-2013 seisukohast.

Administratiivselt on osutunud mõnevõrra tülikaks sedavõrd heterogeense suunitluse ja menetlusprotsessiga meetme osade rakendamine ühe meetme raames. Perioodil 2007-2013 on otstarbekas rakendada prioriteetse suuna tegevusi vähemalt kolme erineva tegevussuuna/meetme raames.

4.4 HARIDUSE INFRASTRUKTUUR

Eesti näeb oma tulevikku teadmispõhise ühiskonnana, kus uute teadmiste loomine, teadmiste ja oskusteabe rakendamine majanduses ning inimkapitali arendamine on majanduskasvu, tööjõu konkurentsivõime tõusu ja inimeste elukvaliteedi paranemise allikas. Majanduskasvu jätkusuutlikkuse tagamisel muutub Eesti demograafilises olukorras üha tähtsamaks piisava kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavus.

Seetõttu on Eestis väga tähtis teha investeeringuid hariduse kvaliteedi, konkurentsivõime ja efektiivsuse tõstmiseks. Need sõltuvad suurel määral õppetingimustest, sh vastavast infrastruktuurist. Parandamiseks hariduse ja noorsooteenuste kättesaadavust tuleb infrastruktuure arendada regionaalselt tasakaalustatult. Seoses majanduslike vajadustega tuleb esmajärjekorras parandada järgmisi infrastruktuure:

- kutseõppeasutused, kuna need kindlustavad vahetult tööturгу väljaõppinud tööjõuga;
- hariduslike erivajadustega (sh puudega) õpilaste koolid, kuna turvalised ja tervislikud õppe- ja elutingimused soodustavad nende õpilaste tulevast osalemist tööturul ja kogu ühiskonnas, ennetavad nende mitteaktiivsust ja sotsiaalseid probleeme;
- noortekeskused, info- ja nõustamiskeskused ja huvikoolid, kuna see infrastruktuur on tähtis noorte haridusvalikute vastavusseviimisel tööturu vajadustega, soodustab noorte seostamist tööturuga, aitab kaasa ühiskonnale kulukate sotsiaalsete probleemide ja põhikoolist väljalangemise vältimisele, ning tööharjumuste kujundamisele.

4.4.1 Kutseharidus

Kutsehariduse arengud Eestis on kirjeldatud "Eesti kutseharidussüsteemi arengukavas aastateks 2005-2008". Selles sisalduva visiooni kohaselt on kutseharidus Eestis aastal 2015 haridussüsteemi integreeritud osa, mis lähtub Eesti ühiskonna, tööandja ja õppi ja vajadustest. Kutseharidus on hinnatud, selle kättesaadavus tagatud ning lõpetajad leiavad oma ettevalmistusele vastava rakenduse tööturul. Selle visiooni tegelikkuseks muutmiseks ning kutsehariduse ülesannete täitmisel on äärmiselt oluline roll kutseõppeasutuste arvul ja paiknemisel ning nende õpikeskkonnal sh kaasaegsetel õppeseadmetel ja -vahenditel.

Kutseõppeasutuste võrk Eestis koosneb 2006. aasta 1. oktoobri seisuga 48 kutseõppeasutusest, neist 10 on era-, 3 munitsipaal- ning 35 riigiomandis. Neist 1 on Kaitseministeeriumi valitsemisalas olev riigikaitse spetsialiseeritud õppeasutus, ülejäänud 34 riigiomandis kooli on HTMi valitsemisalas. Kokku õpib nendes õppeasutustes 32000 õpilast.

Tabel 2. Kutseõppeasutuste arv

Omandivorm	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07
riigikutseõppeasutused (HTMi haldusala)	59	55	54	49	43	38	34
riigikutseõppeasutused (teiste ministeeriumide haldusala)	3	3	3	4	3	3	1
munitsipaalkutseõppeasutused		3	1	1	3	3	3
erakutseõppeasutused	17	23	26	19	18	14	10
KOKKU	79	84	84	73	67	58	48

Allikas: Hariduse ja Tööõive Seirekeskus, HTM

Koolivõrgu ümberkujundamisega on tegeletud jõulisemalt ning sihikindlamalt eriti viimased kuus aastat Nii oli näiteks 2000. aastal 79 kutseõppeasutust, mis tähendab kutseõppeasutuste arvu vähenemist 31 võrra. Eriti ilmekas on olnud just riigikutseõppeasutuste arvu optimeerimine 62-lt 35-le. Käesoleva aasta lõpuks väheneb kutseõppeasutuste arv veelgi 1 võrra. Kui 2000. aastal oli ühe kutseõppeasutuse kohta keskmiselt 460 õppurit, siis käeoleva aasta lõpuks peaks see arv olema 615 õppurit ning vastav arv riigikutseõppeasutuste osas on aasta lõpuks juba 775. Seega on kutseõppeasutuste võrk oluliselt efektiivsemaks muutunud ning aastaks 2008 on kutseõppeasutuste võrk ümber korraldatud ning vastab ühiskonna võimalustele ja vajadustele - koolid paiknevad Eesti hajaasustuse tingimustes selliselt, et kutseharidus on endiselt kättesaadav kõigile soovijaile. Seetõttu saame väita, et alates 2008-2009 aastatest on kõik toimivad koolid või koolituskohad (ei välistata edaspidi koolide juhtimiste ühendamist) jätkusuutlikud ka 10-15 aasta perspektiivis.

Hoolimata sellest, et demograafiline situatsioon Eestis näitab lähema kümne aasta jooksul kahanevat trendi õpingualiste noorte osas, prognoosime kutseõppeasutustes õppivate õppurite arvu säilimist tervikuna ja seda järgmistel põhjustel:

- kutseõppeasutused on üha rohkem muutumas ka täiskasvanute tööalase täiendus- ja ümberõppe läbiviimise kohtadeks. 2005. aastal läbis riigikutseõppeasutustes koolituse ligi 17 000 täiskasvanut ning vajadus selle koolituse järele tulevikus suureneb oluliselt. Kuna Eestis puudub omaette toimiv täiskasvanute koolituskeskuste süsteem, vajadus tööalase täiendus- ja ümberõppe järele aga suureneb lähiaastatel kordades seoses vajadusega üle minna teadmistepõhisele majandusele, siis koolitusmahud kutseõppeasutustes suurenevad oluliselt
- õppida soovijatel on alates käesolevast aastast suurenenud õppimisvõimalused kutseõppes seoses uute paindlike kutseõppeliikide kasutuselevõtuga (kutseõpe põhihariduseta noortele, kutseõpe ilma üldkeskhariduseta, õpipoisikoolituse sisseviimine jm), mis omakorda toob kutseõppesse rohkem potentsiaalseid õppijaid;
- alates 2007 muudetakse veelgi paindlikumaks riiklik koolitustellimus ning selle alusel koolide rahastamine, mis peaks võimaldama paindlikumaid otsuseid ning paremat arvestamist kohapealsete sihtgruppidega ning nende koolitusvajadustega;
- õppekeskkonna olukorra paranemise, õppe kvaliteedi tõusu jt soodsate tegurite mõjul suureneb kutsehariduse atraktiivsus ja maine ning seetõttu on prognoositud, et üldhariduskoolide lõpetajate osakaal, kes jätkavad haridusteed kutseõppeasutustes, suureneb. Täna näiteks läheb põhikoolide lõpetanutest edasi kutseõppeasutustesse ligikaudu 30%, aastateks 2009-2010 on osakaaluks prognoositud juba ligi 40%.

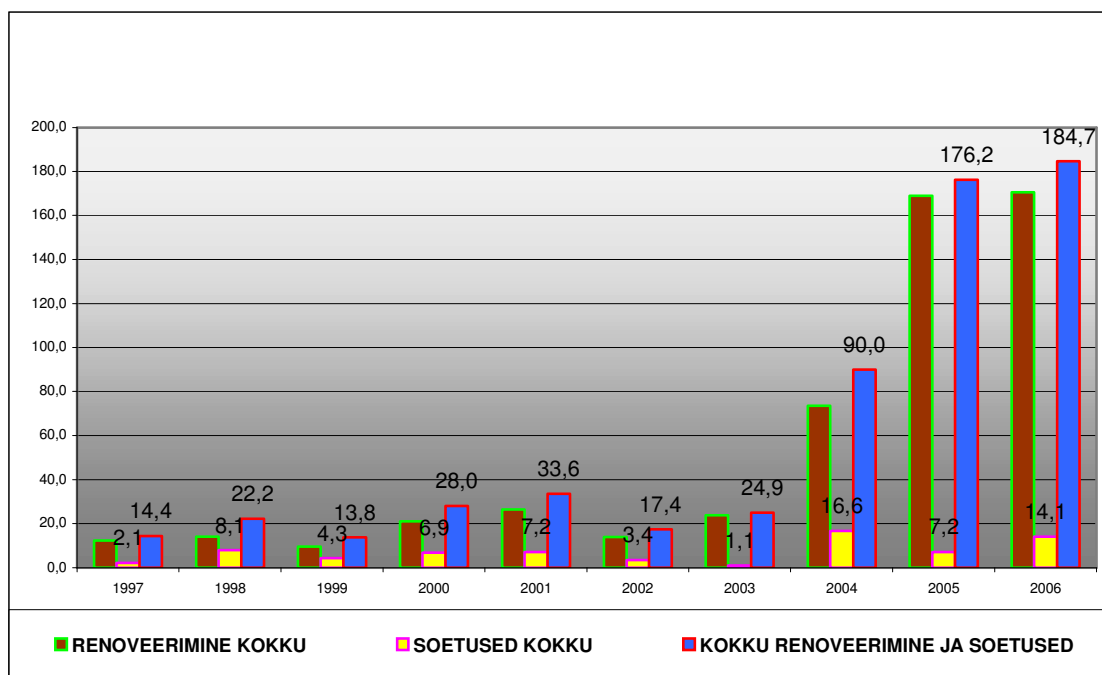
Kutsehariduse peamised probleemid:

- Kutseharidus ei ole piisavalt atraktiivne, tänapäevane ja kvaliteetne - üheks põhjuseks on kindlasti see, et kutseõppes kasutatavad õppevahendid ja –seadmed on suures osas vananenud nii füüsiliselt ja/või moraalselt ning on omakorda seotud ka kutseõppe kvaliteedi tagamisega. Samuti on kutsehariduse maine seotud õppeasutuste õppe- ja olmeruumide ja hoonete seisundiga, mis pigem tõukavad noori eemale – õppijasoovijatel ei teki kindlust, et sellistes tingimustes on võimalik head kutseõppe kvaliteeti tagada.
- kutseharidusse minnakse sageli teise valikuna (esimene valik on üldharidus), kuna kutsehariduse maine on madal. Samas on üldharidusest lihtsam jätkata kõrghariduse suunas, kuhu enamik noori ongi motiveeritud minema – kuigi juba praegugi valitseb Eesti tööjõuturul struktuurne tööjõupuudus ning järgnevatel aastatel prognoosime selle tendentsi jätkumist;

- kutseõpetajate esmane väljaõpe on olnud suhteliselt jäik ja ühekülgne ning täienduskoolitus piisavalt korraldamata; kutseõpetajaks saamine ei ole olnud piisavalt motiveeritud;
- ligipääs võimetele ja õppija eelistustele vastavale õppele võib olla mõjutatud elupiirkonnast, õppuri sotsiaal-majanduslikust olukorrast, hariduslikest erivajadustest või muudest teguritest, mis loob ebavõrdseid võimalusi,
- liiga palju on õpilasi, kelle koolitee katkeb, kuna haridussüsteem ei paku piisavalt tugimeetmeid individuaalseks lähenemiseks, hariduslike erivajaduste arvestamiseks ning õpiraskuste ületamiseks.

Eesti kutsehariduse probleemide põhjused on kompleksed. Kutseharidus on pikka aega olnud ühiskonnas nii moraalselt kui ka materiaalselt vähe väärtustatud, mis on kujundanud ka inimeste ja ühiskonna hoiakuid. Kutseharidusse on lubamatult vähe viimasel paaril aastakümnel investeeritud, mistõttu õppekeskkond enamikel juhtudel ei vasta kaasaja nõuetele ning osaliselt ka seetõttu jätab õpetuse tase paljudel juhtudel soovida. Valdavalt on õppe- ja tootmishooned ehitatud ajavahemikul 1970-1990 ning viimaste aastate jooksul ei ole ehitatud ühtki uut õppehoonet. Järgneval diagrammil on näha, et viimase kümne aasta jooksul on kutseharidusse investeeritud kokku 966 miljonit krooni, samas kui kogu munitsipaal- ja riigi kutseõpeasutuste õppe- ja olmekeskonna kaasajastamiseks kulub hinnanguliselt veel 4,3 miljardit krooni.

Joonis 8. Investeeringud kutseharidusesse 1997 – 2006 (mln krooni).

Allikas: Haridus- ja Teadusministeeriumi Koolivõrgu büroo

Kutseõppe kvaliteedi parandamise seisukohalt on tähtsal kohal investeeringud ajakohastes õppebaasidesse tagamaks vajalike nüüdisaegsete seadmete ja töövahendite olemasolu sh ka infotehnoloogia kaasaegse taseme. Õppekeskkonna oluline parandamine aitab tõsta kutsehariduse madalat mainet ja parandada koolituse kvaliteeti, mis on Eesti üheks olulisemaks oskustööjõu juurdekasvu piiravaks teguriks.

Käesolevas dokumendis käsitletakse erivajadustega õpilaste (HEV) koolidena koole, kus õpivad keha-, kõne-, meele- ja vaimupuuetega ning psüühika- ja tervisehäiretega õpilased, samuti kasvatus eritingimusi vajavad õpilased. HEV õpilaste koole (mis on praegu suures enamuses riigikoolid, kuid on ka munitsipaalomandis olevaid koole) on Eestis kokku 46, millest enamuse ehk 40 kooli, on põhikoolid. Algkooli on 4 ja 2 on koolid, kus põhikool ning gümnaasium tegutsevad ühe õppeasutusena. Riigi üldhariduskooli erivajadustega õpilastele on kokku 27.

Kohustusliku põhihariduse omandamine neis koolides toimub kas põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava, põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava või toimetuleku riikliku õppekava alusel. Et kohalikud omavalitsused ei ole olnud suutelised looma erivajadustega õpilastele toetavat õpikeskkonda ja paljud erivajadustega õpilased pärinevad sotsiaalsetest riskiperedest, siis on riik pidanud vajalikuks sellise arvu riigikoolide ülalpidamist. Erivajadustega õpilaste koolides õppis 2004/2005. õppeaastal kokku 4926 õpilast, neist õppis riigikoolides 2998 õpilast. Oma teeninduspiirkonna järgi on suur osa nimetatud koolidest nn. maakondliku komplekteerimisega. Üleriigilise komplekteerimisega nn. ainukoole on 8.

Erivajadustega õpilaste koolide hooned on suuresti halvas olukorras (amortiseerunud) ja õpilaste olme- ja õpitingimused ei vasta tervisekaitse nõuetele. Õpi- ja olmekeskkond ei ole turvaline ning ei ole tagatud tänapäeva nõuetele vastav õppekeskkond. Koolidel napib vajalikke kaasaegseid õppevahendeid ja ka nõutavat õppebaasi, mistõttu ei suuda koolid osutada kõiki õpilaste ja lastevanemate poolt nõutavaid tugiteenuseid.

Aastatel 2001 kuni 2006 on HEV õpilaste riigi üldhariduskoolide renoveerimiseks eraldatud 102,7 miljonit krooni.

Erivajadustega õpilaste koolide peamised probleemid:

- Koolide infrastruktuur on halvas olukorras ja koolidele eraldatud investeeringud ei ole suutnud lahendada koolide infrastruktuuri kaasajastamist ja tänapäeva nõuetele vastava õpi – ja olmetingimuste kujundamist
- Koolidel napib vajalikke kaasaegseid õppevahendeid ja ka nõutavat õppebaasi, mistõttu koolid tulevad suurte raskustega toime õpilastele vajalike tugiteenuste osutamisega.
- Aasta-aastalt halveneb riigi elanikkonna tervis, seega peab erivajadustega õpilaste koolide õppekeskkond vastama kõrgendatud tervisekaitse ja turvalisuse nõuetele.
- Koolides on hariduslike erivajadustega õpilaste arv näidanud viimaste aastate lõikes vähest kahanemistendentsi. Kasvatusraskustega õpilaste arv on aga isegi suurenenud. Põhjuseks on nii ühiskonna sotsiaalsed probleemid kui ka riigi hariduspoliitiline põhimõte – kaasata kõik HEV lapsed haridusprotsessi. Näiteks õppis 2002./2003. õppeaastal HEV õpilaste koolides 5166 õpilast (2,7 % õpilaste koguarvust) ning 2004/2005. õppeaastal 4926 õpilast (moodustab samuti 2,7 % õpilaste koguarvust). Võrreldes üldise õpilaste arvu vähenemisega on see näitaja suhteliselt stabiilne. Tavakoolides aga õppis erivajadusega õpilasi 2002/2003. õppeaastal 21665 ning 2004/2005. õppeaastal 23 125 õpilast. Erivajadustega õpilaste arvu suurenemine tavakoolides on toonud kaasa vajaduse hästitoimiva õpilasi, lapsevanemaid ja õpetajaid toetava nõustamissüsteemi järele, mis praegu on killustatud ja piirkonniti ebahomogeenselt kättesaadav. Inimressursi arendamise rakenduskavas on ühe tegevusena ettenähtud integreeritud nõustamissüsteemi loomine, kus pedagoogilis-psühholoogilise nõustamisteenuse pakujatena on oluline roll ka erivajadusega õpilaste koolidel. HEV koolide praegune materiaaltehniline baas ei võimalda aga seda ülesannet täita.

2005. aastal oli Eestis noorsootöö sihtrühmaks olevaid 7-26 aastaseid noori 366 914 ehk 27,2% kogu elanikkonnast. Noorsootöö teenuste kvaliteet ja kättesaadavus on erinevate noorsootöö valdkondade lõikes ja erinevates Eesti piirkondades ebaühtlased ja ei toeta noorte valmisolekut ühiskonnas hakkamasaamisel ja tööturule sisenemisel. Selle üks põhjusi on noorsootöö peamiste teenuseid osutavate infrastruktuuri osade – avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide – kehv seisukord.

Huvikoole on Eestis üle 300, noortekeskusi 140 ja teavitamis- ja nõustamiskeskusi 20, kuid vaid vähesed neist vastavad kaasaegsetele nõuetele. Põhjuseks on hoonete amortisatsioon ja kohalike omavalitsuste, kellele millele objektid peamiselt kuuluvad või kelle hallata need on, vähene võimekus neid renoveerida.

Keskuste ja huvikoolide olukord on väga erinev. Suurem osa neist asub endiste lasteaedade ja koolide ruumides, tühjaksjäänud kontoriruumides, korterites ja keldrites. Suurim vajadus ruumide renoveerimine - aknad, uksed, katused, põrandad, sanitaarsõlmed, olmeruumide sisustus, tehnilised vahendid jm. Osati on probleemiks ka ruumipuudus, mille osas on vajalik hoonete laiendamine. Infotehnoloogilised vahendid ja tegevusteks vajalik inventar on enamjaolt vananenud nii füüsiliselt kui moraalselt. Praegune olukord mõjutab tugevalt osutatavate teenuste kvaliteeti ning tingib kaadri voolavuse ja teenuse järjepidevuse puudumise. Ka ei soovi halbadesse tingimustesse tulla noored ise, jättes nad ilma formaalharidusele lisaks antava mitteformaalse õppimise võimalustest ning selle kaudu omandatud oskustest ühiskonnas hakkamasaamisel, oma võimete realiseerimisel ja tööturule sisenemisel.

Noorsootöö peamised probleemid:

- Noorsootöö teenuste ebaühtlane kvaliteet ja kättesaadavus;
- Noorsootöö võimaluste vähene teadvustatus;
- Noorsootöö infrastruktuuri seisukord on halb, noorsootöö teenuse osutamise keskkond on amortiseerunud ning materiaalne baas kehv;
- Noorte vähene kaasatus otsustusprotsessides.

4.4.2 Kogemused struktuurivahendite kasutamisest hariduse valdkonnas perioodil 2004-2006

Kutsehariduse valdkonnas perioodil 2004-2006 ning jätkuna kuni 2008. a on olnud eesmärgiks renoveerida olulises osas 10 kutseõppeasutuse õppe- ja olme keskkond ning kaasajastada seeläbi 5000 õpilasele õppimise tingimused. Käesoleval õppeaastal õpib nendes koolides kokku ligi 13 000 õpilast. Arvestades juba tehtud investeeringute mahtu ning jätkuvaid vajadusi nende 10 kooli osas, võib hinnata õppe- ja olmekeskonna kaasajastatuse määraks ligi 25% Sama osa 13 000-st õpilasest moodustab 3250. Kuid arvestades, et jätkuvate vajaduste hulgas on ka need investeeringud, mis ei ole otseselt seotud õppe- ja olmetingimuste kaasajastamisega (tehnovõrgud, tugisüsteemid jms moodustavad hinnanguliselt kolmandiku), siis võib väita, et püstitatud eesmärk saab täidetud.

Eelmise perioodi suurima probleemina võib välja tuua objektide rahastamise planeerimisvead. Ei arvestatud piisavalt võimalikku ehitushindade järsku tõusu ja möödalaskmisi ehitus- ning remonttööde maksumuste esialgsetes hinnangutes, aga samuti sellega, et kogu käibemaks ei ole abikõlblik. Selle tulemusel on eelmise perioodi algsest planeeritud objektide

rahastamisvajadus suurenenud 176 miljoni krooni võrra ning seetõttu ei ole võimalik kõiki esialgu planeeritud töid täies mahus teostada. Järgmisel perioodil arvestatakse võimalike hindade tõusuga ning käibemaksu abikõlbmatusega.

Eesti riikliku arengukava 2004-2006 raames ei investeeritud HEV õpilaste koolide renoveerimisse.

Noorsootöö valdkonnas investeeriti perioodil 2004-2006 noorte teavitamis- ja nõustamiskeskustesse ning avatud noortekeskustesse. Sellel perioodil renoveeritakse seitse avatud noortekeskust ning viis teavitamis- ja nõustamiskeskust. Kahel juhul ehitatakse uus noortekeksus. Renoveerimine sisaldab peamiselt olme- ja sanitaartingimuste parandamist, juurdepääsuvõimaluste loomist erivajadustega inimestele ning inventari ja tehniliste vahendite soetamist. Kokku on võimalik Euroopa Regionaalarengu Fondist nende renoveerimiseks saada 21,86 mln krooni. Suurimad probleemid nii avatud noortekeskuste kui teavitamis- ja nõustamiskeskuste puhul olid ehitushindade tõus ning projekti haldamise keerukus. Ühel juhul loobus omavalitsus objekti renoveerimisest, kuna ei pidanud võimalikuks võtta endale projekti läbiviimisega seotud kohutusi. Ehitushindade tõusu põhjustatud eelarvekasvu osas leiti lahendusi kas omavalitsuste omaosaluse suurendamise ja ERDF osa suurendamise kaudu. Riiklikku kaasfinantseerimist sai 7 objekti.

Avatud noortekeskusi ja teavitamis- ja nõustamiskeskusi on kokku u 160, millest enamus vajab investeeringuid. 2004-2006 perioodil renoveeritakse neist alla 10%, mistõttu on vajalik seda kvaliteetsete teenuste osutamise tagamiseks jätkata ka uuel programmeerimisperioodil.

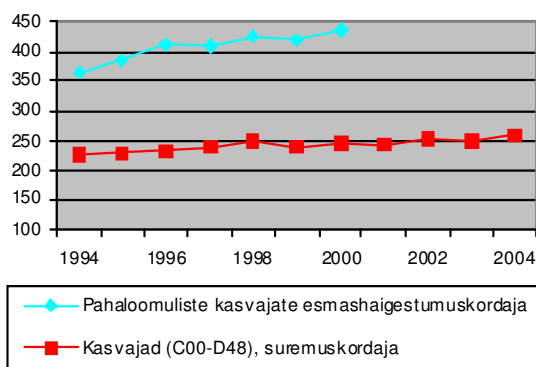
4.5 TERVISHOIU JA HOOLEKANDE INFRASTRUKTUUR

4.5.1 Tervishoid

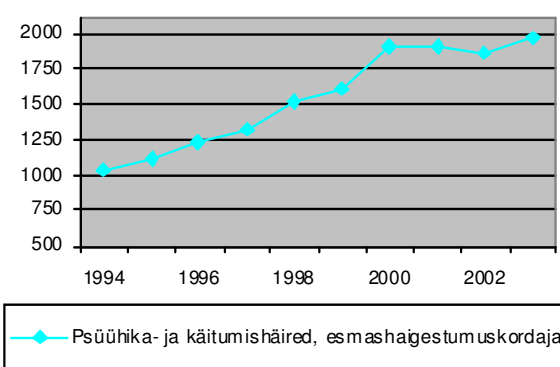
Tervishoiu- ja hoolekandesüsteemi ülesandeks on toetada inimeste iseseisvat sotsiaalset ja majanduslikku toimetulekut ning luua kõigile ühiskonnaliikmetele võrdsed võimalused tööturul ja ühiskonnaelus osalemiseks. Samas on igas ühiskonnas inimesi, kes kõrge ea, tervisliku seisundi või muude asjaolude tõttu ei ole võimelised tööturul osalema. Seega on tervishoiu- ja hoolekandesüsteemil toetavate teenuste pakkujana oluline roll ühiskonna sotsiaalse kaasatuse suurendamisel ja vaesuse ning sotsiaalse tõrjutuse ennetamisel ja leevendamisel.

Kuigi keskmine eeldatav eluiga on aasta-aastalt tõusnud, on Eesti elanikkonna tervises seisund võrreldes mitmete teiste EL liikmesriikidega endiselt tunduvalt kehvem ning tervena elatud eluiga üle 10 aasta madalam kui EL keskmine. See väljendub ka mitmeid kordi kõrgemates suremuse ja haigestumuse näitajates. Näiteks on vereringeelundite haigustest tingitud suremus 3,5 korda, pahaloomulistest kasvajatest tingitud suremus 1,3 korda ning välispõhjustest tingitud suremus 4,7 korda suurem kui Euroopa Liidu vanade liikmesriikide vastav keskmine näitaja. Vereringeelundite haigused, kasvajad ja välispõhjuste on ka levinuimad surmapõhjuste Eestis. Keskmine eeldatav eluiga ulatus 2004. aastal meestel 66,25 ja naistel 77,78 eluaastani. Haigestumuse struktuuris võib seoses elanikkonna vananemisega prognoosida krooniliste haiguste üha laialdasemat levikut. Kuigi õnnetusjuhtumite tagajärjel hukkunute arv on aasta-aastalt vähenenud, on vigastuste arv jätkuvalt kasvutendentsiga (joonis 9). Haigestumus ja suremus vähki on suurenenud nii naiste kui meeste hulgas (joonis 9). Haigustest põhjustavadki Eesti elanikkonna tervisekadu kõige enam kasvajad (17% haigestumusest tingitud tervisekaost), sellele järgnevad luu- ja lihaskonna haigused (16%), südame- ja veresoonkonna haigused (13%) ning psühhiaatrilised haigused (10%). Ka psüühika- ja käitumishäireid esineb aasta-aastalt üha rohkem (joonis 9). Kõik need on haigused, mille diagnoosimise ja ravi efektiivsusest sõltub olulisel määral inimeste elukvaliteet ja toimetulek. Krooniliste haiguste üha laialdasem levik esitab teistsuguseid nõudmisi ka tervishoiusüsteemile. Seoses demograafiliste ja epidemioloogiliste trendidega ning meditsiini ja tehnoloogia arenguga väheneb tulevikus haiglaravi vajadus ning suureneb esmatasandi teenuste vajadus, mis on seotud haiguste ennetamise, krooniliste haiguste jälgimise ja raviga.

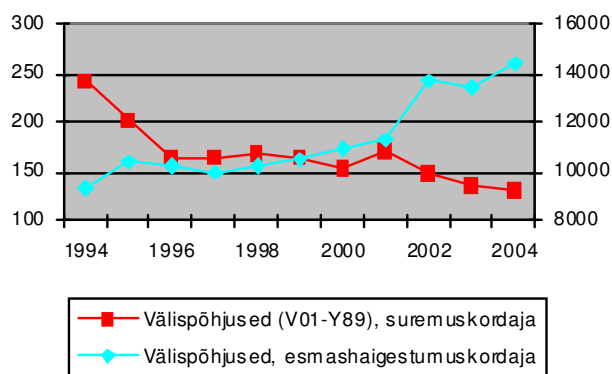
Pahaloomulised kasvajad

Psüühika- ja käitumishäired

Välispõhjused

Joonis 9. Trendid elanikkonna haigestumuses ja suremuses, 100 000 elaniku kohta.

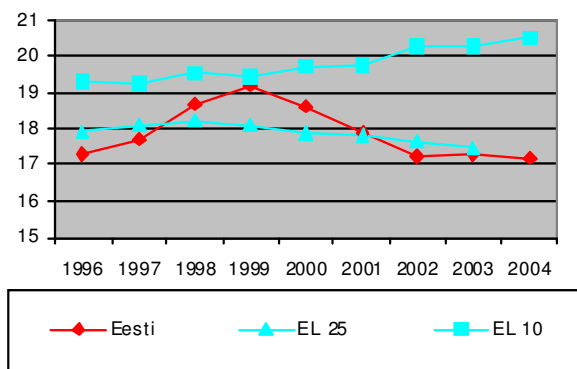
Allikas: Eesti Statistikaamet, Sotsiaalministeerium

Eestis on loodud hästitoimiv tervishoiu finantseerimise süsteem, mis tagab enamikule elanikkonnast haiguse korral finantskaitse ning vajalike tervishoiuteenuste kättesaadavuse. Eesti elanikkonnast 94% on kaetud ravikindlustusega (Eesti Haigekassa, 2005). Tervishoiusüsteemis on läbi viidud mitmeid ümberkorraldusi, mis on aidanud kaasa ressursside efektiivsemale kasutamisele: välja on arendatud kogu riiki hõlmav perearstisüsteem, perearstivisiitide arv on kahekordistunud ning haiglasse suunamiste ja hospitaliseerimiste arv on vähenenud. Ka haiglate ja voodikohtade arv on aasta-aastalt vähenenud ning aktiivravi haiglavõrgu efektiivsuse näitajad on jõudnud Euroopa Liidu keskmisele tasemele. Samal ajal on märgatavalt suurenenud päevaravis ravitud inimeste arv ning päevakirurgias teostatud operatsioonide arv. Aktiivravihaiglate keskmine voodihõive on siiski endiselt tunduvalt madalam kui Euroopa Liidu liikmesriikides keskmiselt, mis näitab, et aktiivravi efektiivsust on võimalik veelgi tõsta (joonis 10).

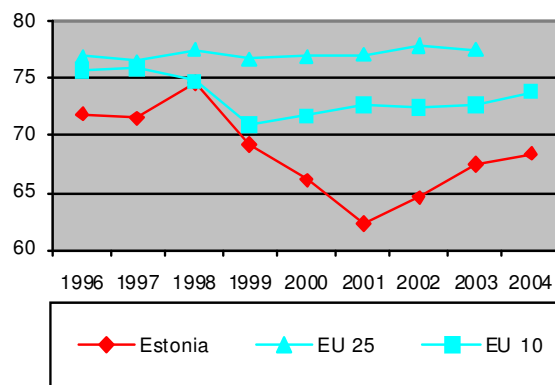
Arvestades vananeva elanikkonna ja järjest laiema krooniliste haiguste levikuga ei ole piisavalt tagatud hooldusravi- ja taastusraviteenuste kättesaadavus.

Aktiivravi voodikohtade vähenemisega haiglates ei ole kaasnenud vajalikus mahus õendus- ja hooldusteenuste väljaarendamist. Kuigi koduse ja päevase õendusabi teenuste maht on aasta-aastalt tõusnud, ei ole ka need teenused veel vajalikus mahus välja arendatud.

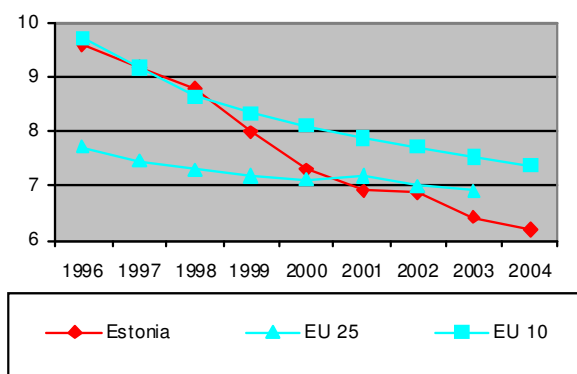
Hospitaliseerimiste arv 100 000 elaniku kohta

Voodihõive aktiivravihaiglates

Keskmine ravikestvus aktiivravihaiglates

Joonis 10. Aktiivravi haiglavõrgu põhinäitajad

Allikas: WHO-Health for all database, 2005

See tähendab, et paljud eakad ja kroonilist haigust põdevad inimesed ei saa praegu nende vajadustele vastavaid õendus- ja hooldusteenuseid. Samuti ei ole pakutavad teenused tihti piisavalt kvaliteetsed ning kaasaja nõuetele ja ühiskonna ootustele vastavad nii ruumide, väljaõppinud personali (õed, hooldajad) kui ka teenuste rahastamise ebapiisavusest tingituna. Paljudes hooldushaiglates ja hoolekandetasutustes on suureks probleemiks ruumikitsikus, mis ei võimalda kaasaegsetele standarditele vastava teenuste osutamist.

Pikaajaliste õendus- ja hooldusteenuste kvaliteeti ja kättesaadavust piirab ka asjaolu, et teenuseid osutatakse nii tervishoiu kui hoolekandesüsteemis, mis on korralduslikult eraldiseisvad ning kus teenuseid finantseeritakse erinevatest allikatest. Kuna tervishoiu- ja hoolekandeteenuste sihtgrupp on suuresti kattuv (peamiselt üle 65-aastased inimesed), siis on vajalik tervishoiu ja hoolekandeteenuste integreerimine ning parem koordineerimine, et paremini rahuldada eakate ja kroonilist haigust põdevate inimeste tervise ja hooldamisega seotud vajadusi.

Eesti hooldusravivõrgu arengukava 2004-2015 kohaselt on Eestis kokku vaja umbes 6600 voodikohta, pikaajaliste õendus- ja hooldusteenuste osutamiseks. Vajalike kohtade arvestuse aluseks on, et 3% üle 65-aastastest elanikest vajab pikaajaliselt hooldamist hooldusasutuses. Eesti Statistikaameti rahvastikuprognosi kohaselt on 2005. aastal Eestis 221 011 elanikku vanuses 65 aastat ja vanemad. 2015.aastaks on prognoositud 65-aastaste ja vanemate inimeste arvuks 223 181 inimest (Eesti võimalik rahvaarv ja vanuskoosseis aastani 2050, Rahvastik 2002, Statistikaamet).

2004. aasta lõpu seisuga on Eestis 51 haiglat, neist 18 on hooldushaiglad. Voodikohti on 2004. a lõpu seisuga kokku 7850, neist 1089 on hooldusravi voodikohad. Hooldusraviteenust osutavad lisaks hooldushaiglatele ka aktiivravihaiglad. Kokku on riiklikus tegevuslubade registris 43 statsionaarse hooldusraviteenuse osutajat. Ravikindlustuse vahenditest kaetakse koduse õendusabi teenuse osutamise ning piiratud aja ulatuses statsionaarse hooldusravi teenuse osutamise kulud (keskmine ravikestvus 27 päeva). Eesti Haigekassa rahastas 2005.a 10 347 statsionaarse hooldusravi juhtu (2% rohkem kui 2004.a) ja 10 015 ambulatoorse hooldusravi juhtu (23% rohkem kui 2004.a).

Kuna ravikindlustuse eelarvest rahastatavate hooldusravi teenuste maht on piiratud ning see ei kata pikaajalise õendushooldusteenuse vajadusi, siis on teatud osa õendushooldusteenust vajavatest patsientidest praegu hooldusel ka täiskasvanute hoolekandetasutustes, mida

rahastatakse põhiliselt teenuse kasutajate endi ja/või nende lähedaste (50,3% kuludest) ning kohalike omavalitsuste (47,6% kuludest) poolt. 2005. aastal oli Eestis 114 täiskasvanutele hooldamisteenust osutavat asutust (v.a erihooldekodud), millest 74% kuulub kohalikule omavalitsusele. Hooldamisteenusel kus 2005. aasta lõpu seisuga üldhooldekodudes 4479 inimest.

Hooldusraviteenuste piiratud kättesaadavus tingib nii tervishoiu- kui hoolekanderessursside ebaefektiivset kasutamist, kuna osa inimesi, kes tegelikult vajavad pikaajalist õendushooldust, viibivad praegu haiglates aktiivravivooditel ja üldhooldekodudes. Teisalt võib teenuste piiratud kättesaadavusel olla negatiivne mõju ka tööhõivele. 2005.a ei osalenud hõives 13 800 inimest (4% kõigist 15-69 aastastest mitteaktiivsetest), kelle mitteaktiivsuse põhjuseks on laste või teiste pereliikmete eest hoolitsemise vajadus (siia alla ei kuulu rasedus-, sünnitus- ja lapsehoolduspuhkus). Peamiselt jäävad sel põhjusel hõivest välja naised (91% vastavast mitteaktiivsete grupist).

Tabel 3. Mitteaktiivsuse põhjused vanusgrupis 25-49 eluaastat

	2004	2005	2006
Kõik põhjused	64,1	64,7	48,9
Õppimine	4,5	5,4	3,5
Haigus või vigastus	14,2	15,4	13,6
Rasedus-, sünnitus- ja lapsehoolduspuhkus	19,3	18,2	17
Pereliikmete hooldamine	10,5	10,6	8,5
Heitunud	8,9	8,5	2,9
Muud põhjused	6,6	6,5	3,3

tuhandetes, aasta keskmine

Allikas: Statistikaamet

Vanusgrupis 25 – 49 eluaastat on vajadus hoolitseda laste või teiste pereliikmete eest kõikidest mitteaktiivsuse põhjustest kolmandal kohal (vt tabel 3).

4.5.2 Hoolekanne

Erinevalt täiskasvanute üldhoolekande teenusest, mille korraldamise kohustus on kohalikel omavalitsustel, on orbude ja vanemlike hoolituseta laste asenduskodu teenus ning täiskasvanud psüühilise erivajadusega inimeste hoolekandeteenus praegu korraldatud riiklikult.

Riigi omanduses on täna 29 lastele ja psüühikahäiretega isikutele mõeldud hoolekandetasutust, mis paiknevad üle Eesti 11 maakonnas (Harjumaal 4, Lääne-Virumaal 3, Ida-Virumaal 3, Tartumaal 3, Viljandimaal 3, Põlvamaal 2, Pärnumaal 2, Saaremaal 3, Läänemaal 3, Jõgevamaal 1 ja Raplamaal 2) ja alluvad oma asukohajärgsele maavalitsusele.

Kui laste hoolekandetasutustes elavate laste arv on aastate lõikes vähenenud, siis psüühilise erivajadustega täiskasvanute hoolekandes võib täheldada tendentsi, kus teenuse kasutajate arv aasta-aastalt veidi kasvab (tabel 4).

Tabel 4. Sotsiaalhoolekande teenuseid osutanud asutuste ning teenuseid kasutanud isikute arv 2002 - 2004

	Teenuse osutajate arv (aasta lõpus)		Teenust kasutanute arv (aasta jooksul)	
	2002	2005	2002	2005
Orbude ja vanemlike hoolituseta laste hooldamise teenus (lastekodud)	39/37	38	1881*/1539	1567**
Täiskasvanud psüühilise erivajadustega inimeste hoolekandeteenus	21*/71	86	2457*/4491	4901
sh ööpäevaringse hooldamise teenus, ööpäevaringse tugevdatud toetusega hooldamise teenus ja ööpäevaringne tugevdatud järelevalvega hooldamise teenus	21	27	2457*/2413	2419

Allikas: Sotsiaalsektor arvudes 2005

* kuni 2002. aastani pakuti ainult institutsionaalseid teenuseid ning alates 2002. aastast lisandusid toetavad teenused täiskasvanud psüühilise erivajadusega inimestele, mille kohata on andmed esitatud alates 2003. aastast.

** ainult riiklikul hoolekandeteenusel viibivad lapsed. Arvestatud ei ole laste hoolekandetasutustes vanema avalduse alusel viibivaid raske ja sügava puudega lapsi, keda 2005. aastal oli kokku 116. Nendega koos oli 2005. aastal hoolekandeteenuseid kasutavaid lapsi kokku 1683)

2003. aastal viidi Euroopa Liidu sotsiaalse kaasatuse meetme raames läbi uuring, mille teemaks oli laste vaesus. Kokkuvõtteks võib uuringust välja tuua, et vaesus põhjustab lapsevanemate terviseprobleeme ja noorte halba tervisekäitumist, vanemate madalat haridustaset ning madalat enesehinnangut, teistest erineva olemise tunnet. Perede toimetulekuraskuste, tõrjutuse, vanemate puudulike oskuste või muude tegurite tõttu satub meie riigis igal aastal lastekaitsetöötajate huviorbiiti umbes 1250 uut vanemliku hoolituseta last. Adekvaatse ning õigeaegse sekkumise puhul on meil võimalik ära hoida uue põlvkonna tõrjutud inimeste teket.

Juhul kui lapse kasvamine oma bioloogilise perekonna keskel osutub võimatuks ja laps tuleb paigutada asendushooldusele tuleks alati eelistada ennekõike perekeskseid teenuse vorme. Juhul kui asendushoolduse lapsesõbralikumaid vorme (eestkostja määramist või perekonnas hooldamise teenust) pole võimalik rakendada, tuleb laps paigutada asenduskoduteenusse. 2006. aasta seisuga viibis asenduskoduteenusel kokku 1505 last, kellest 443 on puudega lapsed, 87 väikelapsed (0-3. aastat) ja 1172 last vanuses 3-18 ning kellest elas riigile kuuluvates laste hoolekandetasutustes 794 last.

16. oktoobril 2003 Vabariigi Valitsuses heakskiidetud „Lapse õiguste tagamise strateegia“ punktis 2.5 (Tagatud meetmed vanemliku hoolituseta lapsele vajaliku abi ja toetuse osutamiseks) on öeldud, et lastekaitse korraldus peab toetama lapse kasvamist perekondlikus keskkonnas, mis on parim lapse suunamiseks, juhendamiseks, hoolitsemiseks ja ülalpidamiseks. Sellest tulenevalt oleme laste asendushoolduse tulevikku kavandades seadnud oluliseks kliendikesksuse - individualiseerituse ja subsidiaarsuse arendamise. Lastele turvalise ja tervist toetava arengukeskkonna loomine on oluline seetõttu, et just lapseas pannakse alus hoiakutele ja käitumisharjumustele, mis mõjutavad tervise seisundit täiskasvanueas ja toimetulekuks täiskasvanuna.

Kui laste hoolekandeesutustes elavate laste arv on aastate lõikes vähenenud, siis psüühilise erivajadustega täiskasvanute hoolekandes võib täheldada tendentsi, kus teenuse kasutajate arv aasta-aastalt kasvab. Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste saajaid, st inimesi, kellel on määratud puude raskusaste, oli 2004.aastal ligikaudu 103 000, sealhulgas 5 300 last. 2004. aasta statistika arstliku ekspertiisi esmaste ja korduvhindamiste alusel võib hinnata psüühikahäirega inimeste osatähtsuseks 15-20%, liikumispuudega inimeste osatähtsuseks 40% kõigist puudega inimestest.

Vaimne tervis on inimese üldise tervises seisundi lahutamatu osa, mida mõjutavad elukvaliteet, toimetulek, kultuurikeskkond, ühiskondlikud protsessid ja hoiakud. Erinevate uuringute andmetel on Eesti elanike vaimne tervis halvemas seisus kui teiste Lääne- ja Põhja-Euroopa riikide elanikel. Haigestumine psüühikahäiretesse on jätkuvalt suurenenud (vt tabel 2) ja vaatamata elanikkonna märgatavale vähenemisele on psühhiaatriliste teenuste vajadus viimase kümne aasta vältel pidevalt kasvanud, eriti meeleolu- ja ärevushäirete esinemissagedus.

Tabel 5. Psühhiaatri poolt ambulatoorselt konsulteeritud isikute arv, 2005

Profiil	Aasta jooksul konsul- teeritud isikute arv	neist				neist esmakorredeid haigusjuhte				
		lapsed		noorukid ja täiskasvanud		kokku	lapsed		noorukid ja täiskasvanud	
		M	N	M	N		M	N	M	N
KOKKU	121 695	7 275	3 331	47 673	63 416	29 003	2 935	1 537	10 910	13 621
Psüühika- ja käitumishäired	112 097	6 933	3 085	42 895	59 184	25 585	2 761	1 411	9 700	11 713
Närvisüsteemih aigused	2 410	129	77	1 040	1 164	658	24	11	262	361
Epilepsiaga	972	31	29	526	386	73	5	2	48	18
Psüühiliselt terved	7 188	213	169	3 738	3 068	2 760	150	115	948	1 547

Allikas. Sotsiaalministeerium

Kuna Eesti elanike haigestumise risk psüühikahäiretesse on küllaltki suur, siis tingib see ühiskonnas ka suurema vajaduse psüühiliste erivajadustega täiskasvanutele pakutavate hoolekandeteenuste järele. Toetudes aastatel 2000/2001 läbiviidud „Psüühilise erivajadusega inimestele riikliku hoolekande teenuseid osutatavate asutuste erialalis-juhtimisalane“ auditi hinnangule on Eestis ca 7000 raske või püsiva psüühikahäirega inimest, kes vajaksid erihoolekandeteenuseid. Hetkel on kõikidele erihoolekandeteenustele järjekord (2006.a riiklikult rahastatud teenusekohti 4533, kahte teenust saavad 407, teenuseid saavaid isikuid kokku 4126). Riigile kuuluvates psüühikahäiretega isikutele mõeldud hoolekandeesutustes oli 2004. a teenusel 2297 isikut, neist 1910 olid kolmel ööpäevaringsel teenusel (ööpäevaringse hooldamise teenusel 1608 klienti, ööpäevaringsel tugevdatud järelevalvega teenusel 165 klienti ning ööpäevaringsel tugevdatud toetusega teenusel 137 klienti).

Ebapiisava teenuste mahu tõttu hooldavad täna oma psüühikahäirega pereliikmeid kodus hinnanguliselt 2000 tööeas inimest, kes on seetõttu sunnitud tööturult kõrvale jääma. Uute teenusekohtade loomine toob juurde ca 460 töökohta erihoolekandesüsteemis.

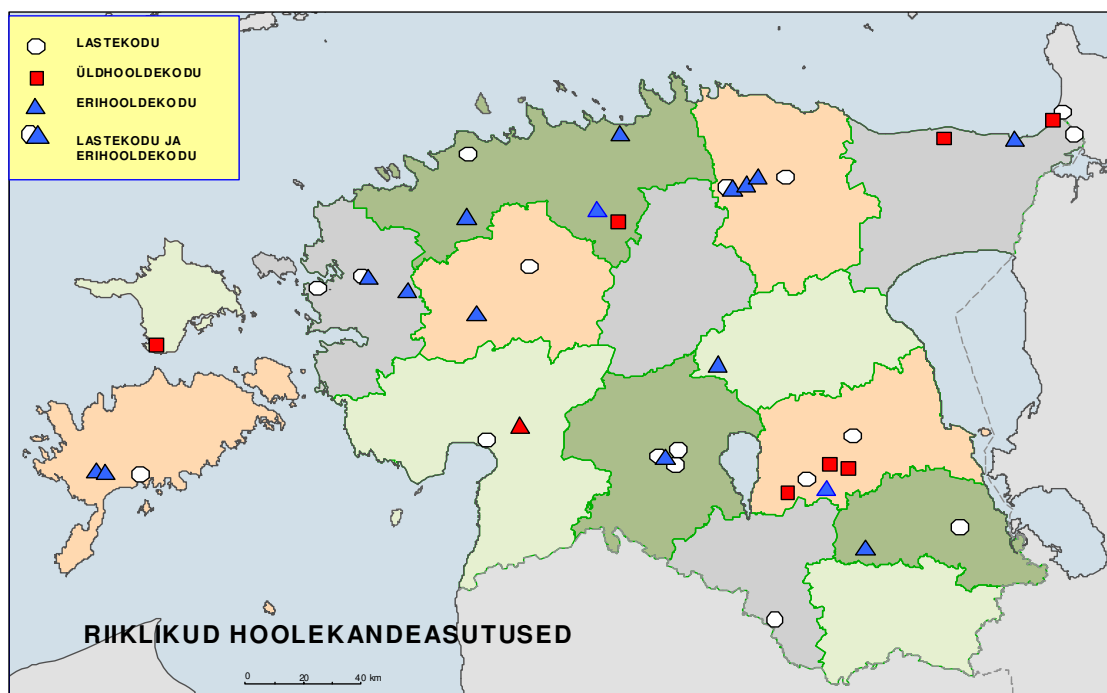
Kui vaadata tänast riiklike hoolekandeesutuste paiknemist Eesti kaardil, siis võime tõdeda, et seoses Eesti ühiskonnas asetleidnud muutustega, kus rahavastik ja majandustegevus on koondunud suurematesse keskustesse ja nende tagamaadele, ei ole olemasolevate

hoolekandeesutuste baasil võimalik inimestele pakkuda kvaliteetset, tulemuslikku ja kõigile ühetaoliselt kättesaadavat hoolekandeteenust.

Lastele ja psüühilise erivajaduste täiskasvanud isikutele mõeldud hoolekandeesutuste arengut piirab täna oluliselt nende paiknemine (limiteeritud võimalused kvalifitseeritud töötajate leidmisel ja kaugel asukoht tänastest piirkonnakeskustest, mille tulemusel on takistatud inimeste juurdepääs avalikele teenustele sh haridus-, töö; kultuuri ja õppimisvõimalustele) ning olemasolevate hoonete (suured nõukogudeaegsed ehitised) moraalne vananemine ning mittevastavus tervisekaitsenõuetele kui kaasaegsetele hoolekandeprintsiipidele (nt pere-tüüpi kaheksale kuni kümnele inimesele mõeldud majutusüksuste tagamine, inimeste privaatsuse säilitamine), mida on süvendanud oluliselt hoonete rekonstrueerimiseks või uute ehitamiseks tehtavate investeeringute piiratud mahud.

Kaasaegses ühiskonnas on tunnustatud printsiip, et riik tagab oma kodanikele sotsiaalse kaitse, mis annab kindlustunde tuleviku suhtes ning võimaluse elada inimväärselt kogu elu. Sotsiaalse kaitse meetmed jagunevad sotsiaalkindlustuseks ja hoolekandeks. Hoolekanne on toimingute süsteem, mille eesmärgiks on inimestele erinevate vabaduste kindlustamine ning inimressursi arendamise kaudu majanduse arendamiseks paremate võimaluste loomine. Samal ajal suurendatakse sotsiaalset kaasatust, ennetatakse ja leevendatakse laiaulatuslikumalt ning tõhusamalt vaesust ja sotsiaalset tõrjutust.

Joonis 11. Tänapäevaste riiklike hoolekandeesutuste paiknemine

Allikas: Hoolekande kontseptsioon

2004. aastal valminud hoolekandekontseptsiooniga püüame hoolekandeteenuste puhul üle minna põhimõttele abi andmine kodanikule toimub subsidiaarsuse põhimõttest lähtuvalt ning rakendatakse kliendikeskse hoolekande põhimõtteid, kus kesksel kohal on indiviid oma erinevate vajadustega ja pakutavate teenuste-toetuste komplekt töötatakse välja konkreetsest inimesest ja teda ümbritsevast keskkonnast lähtudes.

Tulenevalt eelnevast on laste- ja psüühilise erivajaduste täiskasvanute hoolekande korraldamisel võetud samuti suund järgida tulevikus kodulähedase teenuste pakkumise põhimõtteid, mis tähendab, et inimene peaks saama teenust oma koduvallast, -linnast või – maakonnast ning läbi selle aidatakse kaasa sellele, et praeguselt asutusepõhiselt hoolekandelt liigutakse peretüüpi, elukeskkonda integreeritud hoolekande suunas.

4.5.3 Kogemused struktuurivahendite kasutamisest tervishoiu ja hoolekande valdkonnas perioodil 2004-2006

Haiglavõrgu arendamise osas jätkuvad perioodil 2004–2006 Eesti riikliku arengukava meetme 4.4 „Haiglavõrgu reorganiseerimine“ raames alustatud tegevused haiglavõrgu infrastruktuuri korrastamiseks. Aastatel 2004-2006 alustati kahe suure regionaalhaigla ümberkorraldusi ning viidi lõpule ühe keskhaigla uue hoone ehitus ja kasutuselevõtt. Regionaalhaiglate infrastruktuuri kaasajastamise esimese etapi realiseerimise tulemusel on võimalik oluliselt optimeerida haiglate kasutuses olevate hoonete arvu ning pinna kasutust. Ravitegevuse koondamine ühte hoonekompleksi nendes haiglates võimaldab ka meditsiinitehnoloogia ja personali optimaalsemat kasutamist ning aitab kaasa patsientide paremale teenindamisele.

Hoolekande valdkonna tegevuste näol on tegemist täiesti uue algatusega, mille puhul oleme perioodil 2007 – 2013 laste ja psüühilise erivajaduste täiskasvanute hoolekandes seadnud oma eesmärgiks parandada laste, raske- ja pikaajalise psüühilise erivajadusega noorte ja tööealiste elu- ning töövõimalusi, laste ja noorte õppevõimalusi ning tekitada senisest parem juurdepääs hariduse, tervishoiu ja tööturuteenustele.

5 PRIORITEETSED SUUNAD

5.1 Prioriteetne suund 1: Veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamine

5.1.1 Vajalikkuse põhjendus

Vastavalt „Ühenduse strateegilistele suunistele” on nüüdisaegse keskkonnainfrastruktuuri olemasolu üks peamisi tegureid Euroopa ja selle piirkondade muutmiseks atraktiivseks investeerimis- ja elukeskkonnaks. Keskkonnakaitse ja majanduskasvu sünergia tugevdamisel on esmase tähtsusega ülesannete hulgas veevarustuse, jäätme- ja heitveekäitluse infrastruktuuride väljaehitamine, aga samuti ka maa-alade saastest puhastamine, et seda uueks majandustegevuseks ette valmistada.

Veemajanduse ja jäätmekäitluse arendamise ülesanded on Eestis on aastail 2007-2013 keskkonnasektoris kõige suuremad ning riigi ja kohalike omavalitsuste jaoks kõige ressursimahukamad. Veemajandust ja jäätmekäitlust arendatakse regionaalsete kavade alusel süstemaatiliselt ning järjekindlalt. Sellest tulenevalt fookuseeritakse ÜF kasutamine, millele on iseloomulikud suured, pikka ettevalmistust nõudvad ning ettekavandatud järjekorra alusel elluviidavad projektid ainult neile allvaldkondadele. Taoline lähenemisviis kindlustab liitumiseelset perioodil ISPA kaasabil alustatud projektide järjekorra alusel ettevalmistamise lõpuleviimise ja perioodil 2004-2006 ÜF abil alustatud nende elluviimise töö järjepidevuse.

Veemajanduse ja jäätmekäitluse arendamise prioriteetse suuna raames viiakse ellu Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia prioriteeti „Säästev keskkonnakasutus”. Veemajanduse allvaldkonnas fookuseeritakse ÜF vahendid ühelt poolt nõuetekohase joogiveevarustuse tagamisele, teiselt poolt aga tegevustele, mis aitavad kaasa veekogude seisundi parandamisele. Viimatinimetatud ülesande lahendamiseks on esmatähtsad veekaitse infrastruktuuride rajamine ning põhjavee seisundit ohustavate jääkreostuskollete likvideerimine. Lisaks sellele kavandatakse siseveekogude saneerimist, mis võimaldab ühitada veekogude biokeemilise ja bioloogilise seisundi parandamisega ka kalavarude taastamise jaoks tähtsa siirdekaldade kudetingimuste parandamisega.

Jäätmekäitluse arendamisel suunatakse ÜF vahendid kahele põhilisele ülesandele - perioodil põlevkivi töötlemisjäätmete ladestamiskohtade, mis kujutavad jätkuvat ohtu põhjaveele, ohutustamisele ning uute keskkonnanõuetele vastavate prügilate rajamisele sulgedes ja ohutustades selle kõrval vanad keskkonnanõhtlikud prügilad.

Veemajanduse ja jäätmekäitluse kavandatud projektide elluviimine ÜF kaasabil annab olulise panuse Eesti lähenemisse ülejäänud EL liikmesriikidega. Käesoleva prioriteetse suuna eesmärgid ja nende saavutamist iseloomustavad indikaatorite sihttasemed on kooskõlas Eesti poolt EL liitumislepingus võetud keskkonnakaitselistele kohustustega.

5.1.2 Veemajanduse arendamine

5.1.2.1 Eesmärgid ja indikaatorid

Veevarustussüsteemide arendamine

Eesmärk: Ühisveevärgiveega varustatud inimeste osakaal on suurenenud ja ühisveevärgi joogivesi vastab nõuetele

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
<i>Tulemusindikaatorid</i>				
Ühisveevärgiga täiendavalt ühinenud rahvastik (üle 2000 tarbijaga ühisveevärgid)	Kindlustatud on joogivesi, vastavalt Sotsiaalministri 31. juuli 2001. a määrusele nr 82 "Joogivee kvaliteedi- ja kontrollinõuded ning analüüsimeetodid". Indikaator vastab tuumikindikaatorile „Veeprojektidest kasu saanud täiendav rahvastik” <i>Allikas: projektiaruanded</i>	0 (2006)	25000 (2010)	55000 (2015)
Joogiveevarustussüsteemide ja -töötusjaamade rekonstrueerimise tulemusel nõuetekohase joogiveega kindlustatud rahvastik (üle 2000 tarbijaga ühisveevärgid)	Ühisveevärgivett tarbib üle 2000 elanikuga asulates kokku ca 850000 inimest (2005) <i>Allikas: projektiaruanded</i>	0 (2006)	25000 (2010)	100000 (2015)

Veekaitse infrastruktuuri arendamine

Eesmärk: Keskkonna kaitstus asulareovee suublasse juhtimisest tulenevate kahjulike mõjude eest

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase		Sihttase
<i>Tulemusindikaatorid</i>				
Ühiskanalisisatsiooniga liitunud täiendav rahvastik (üle 2000 ie-se reostuskoormusega reoveekogumisalad)	Indikaator vastab tuumikindikaatorile „Reoveeprojektidest kasu saanud täiendav rahvastik” <i>Allikas: projektiaruanded</i>	0 (2006)	25000 (2010)	55000 (2015)
Nõuetekohaselt töötavate reoveepuhastite arv (üle 2000 ie-se reostuskoormusega reoveekogumisalad)	Puhastus vastab Vabariigi Valitsuse 31. juuli 2001. a määruse nr 269 “Heitvee vee-kogusse või pinnasesse juhtimise kord” nõuetele. <i>Allikas: Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus</i>	29 (2005)	49 (2010)	49 (2015)

Veekogude hea seisundi saavutamiseks suunatud tegevused

Eesmärk: Veekogude seisund on paranenud

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
<i>Väljundiindikaator</i>				
Lõhilaste kudemisrändeks taasavatud jõgede arv 25 Eesti pikema lõhejõe hulgas	Jõgede valik saneerimiseks vastavuses Keskkonnaministri 15. juuni 2004. a määrusega nr 73 “Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistu” Kõik jõed on seotud ka Natura 2000 võrgustiku aladega. <i>Allikas: projektiaruanded</i>	6 (2005)	11 (2010)	17 (2015)

Jääkreostuse likvideerimine endistel sõjaväe- ja tööstusaladel

Eesmärk: Endistel sõjaväe- ja tööstusaladel olevad peamised jääkreostuskolded on lokaliseeritud

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
<i>Väljundindikaator</i>				
Lokaliseeritud* reostuskollete arv	Lokaliseeritud riikliku tähtsusega jääkreostuskollete (koguarv 75 ohtlikku reostuskollet vastava andmebaasi alusel) <i>Allikas: riiklik jääkreostuskollete andmebaas</i>	22 (2005)	37 (2010)	53 (2015)

*Reostuse levik ja kahju tekitamine inimese tervisele ning looduskeskkonnale on välditud.

5.1.2.2 Toetatavad tegevused

Veevarustussüsteemide arendamine

- Joogiveevarustussüsteemide ehitamine ja rekonstrueerimine
- Joogiveetöötlusjaamade ehitamine ja rekonstrueerimine

Veekaitse infrastruktuuri arendamine

- Reoveekogumissüsteemide ehitamine ja rekonstrueerimine
- Reoveepuhastite ehitamine ja ajakohastamine

Veekogude hea seisundi saavutamiseks suunatud tegevused

- Tegevused pinnaveekogude (jões, järved ja rannikuvesi) looduslähedase seisundi, veekvaliteedi ja varude tagamiseks, sh siirdekalade kudepaikadele suundumist takistavate tammide likvideerimine või kalatreppide ehitamine
- Veekogude (nii pinna- kui põhjavee) seisundit mõjutava jääkreostuse likvideerimine või ohutustamine
- Tegevused põhjavee kvaliteedi ja varude säilitamiseks

Jääkreostuse likvideerimine endistel sõjaväe- ja tööstusaladel

- Jääkreostuskollete likvideerimine, lokaliseerimine ja ohutustamine

5.1.2.3 Toetuse saajad

- Keskkonnaministeerium
- Kohaliku omavalitsuse üksused
- Mittetulundusühingud ja sihtasutused
- Äriühingud

5.1.3 Jäätmekäitluse arendamine

5.1.3.1 Eesmärgid ja indikaatorid

Nõuetele mittevastavate põlevkivitööstuse ja –energeetika jäätmeheidlate sulgemine ja korrastamine

Eesmärk: Kõik keskkonnanõuetele mittevastavad põlevkivitööstuse ja -energeetika jäätmeheidlad on suletud ja korrastatud

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
<i>Väljundiindikaator</i>				
Suletud ja korrastatud keskkonnanõuetele mittevastavad tööstusjäätmete heidlate arv	Keskkonnaministri 29.04.04 a määrusega nr 38 kehtestatud nõuetele mittevastavate prügilate sulgemine ja korrastamine. Jäätmekäitluskohad vastavalt ametlikule prügilate nimistule. <i>Allikas: projektaruanded</i>	Sulgemist vajavaid jäätmeheidlaid 11 (2006)	11 nõuetele mittevastavat heidlat suletud, kuid kõik mitte veel korrastatud(2009)	11 (2013)*

*Tegevused lõpetatud enne 2015. a.

Nõuetele mittevastavate tavajäätmeprügilate sulgemine

Eesmärk: Kõik keskkonnanõuetele mittevastavad tavajäätmeprügilad on suletud ja korrastatud

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
<i>Väljundiindikaator</i>				
Suletud ja korrastatud keskkonnanõuetele mittevastavat tavajäätmeprügilate	Keskkonnaministri 29.04.04 a määrusega nr 38 kehtestatud nõuetele mittevastavate prügilate	Sulgemist vajavad 39 prügilat	39 nõuetele mittevastavat heidlat suletud, kuid kõik mitte	39 (2013)*

arv	sulgemine ja korrastamine. Prügilate staatus ametlikule nimistule <i>Allikas: projektaruanded</i>	(2006)	veel korrastatud(2009)	
-----	--	--------	------------------------	--

*Tegevused lõpetatud enne 2015. a.

Uute prügilate rajamine

Eesmärk: Eestis on välja arendatud optimaalne regionaalsete tavajäätme prügilate võrgustik

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
<i>Väljundindikaator</i>				
Regionaalsete tavajäätmeprügilate arv Eestis	Vastavalt Keskkonnaministri 29.04.04. a määrusega nr 38 kehtestatud nõuetele ja Riiklikule jäätmekavale <i>Allikas: ametlik prügilate nimistu</i>	5 (2006)	6 (2010)	7 (2015)

Jäätmetekke vähendamine, jäätmete kogumise, sortimise ja taaskasutusse suunamise arendamine

Eesmärk: Tagatud on nõuetele vastav jäätmete käitlemine, suurenenud on jäätmete taaskasutus ning vähenenud jäätmetekke.

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
<i>Tulemusindikaatorid</i>				
Jäätmete käitlemine vastavalt rahvusvaheliselt tunnustatud keskkonna- ja tervisekaitsenõuetele (% jäätmetest)	Vastavalt kehtestatud õigusaktidele. <i>Allikas: Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus</i>	15% (2004)	30% (2008)	100% (2009)*
Tahkete jäätmete taaskasutamise määr (v.a põlevkivi- ja põllumajandus-jäätmed)	<i>Allikas: Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus</i>	30% (2004)	40% (2010)	60% (2015)
Biolagunevate jäätmete osakaal ladestatavates jäätmetes (%)	Vastavalt jäätmeseaduse §134 kehtestatud nõuetele.	50-60% (2004)	45% (2010)	30% (2015)

	Allikas: Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus			
--	--	--	--	--

*Tegevused lõpetatud enne 2015. a.

5.1.3.2 Toetatavad tegevused

Nõuetele mittevastavate põlevkivitööstuse ja –energeetika jäätmeheidlate sulgemine ja korrastamine

- Põlevkivitööstuse ja -energeetika jäätmeheidlate sulgemine ja korrastamine

Nõuetele mittevastavate tavajäätmeprügilate sulgemine

- Prügilate sulgemine ja korrastamine

Uute prügilate rajamine

- Uute tavajäätmeprügilate rajamine

Jäätmetekke vähendamine, jäätmete kogumise, sortimise ja taaskasutusse suunamise arendamine

- Taaskasutusettevõtete rajamine (sh jäätmepõletus ja jäätmete bioloogiline ringlussevõtt)
- Jäätmejaamade (jäätmekäitluskohtade) rajamine
- Jäätmetekke vähendamisele suunatud tegevused

5.1.3.3 Toetuse saajad

- Kohaliku omavalitsuse üksused
- Äriühingud
- Mittetulundusühingud ja sihtasutused
- Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
- Keskkonnaministeerium

5.1.4 Mõju horisontaalsetele teemadele

Regionaalne areng

Veemajanduse ja jäätmekäitluse investeeringud on üldiselt regionaalselt tasakaalustava mõjuga, parandades elutingimusi ja tõstes piirkondade konkurentsivõimet pealinnaregioonist väljaspool, kuna ettevalmistatud või veel ettevalmistamisel olevad projektid realiseeritakse ülekaalukas enamuses väljaspool pealinnapiirkonda.

Keskkonnahoid

Kõik projektid on otseselt suunatud keskkonnahoiu edendamisele.

Infoühiskonna edendamine

Mõju puudub.

Võrdsed võimalused

Mõju üldjuhul puudub.

Kodanikuühiskonna areng

Mittetulundusühingud ja sihtasutused on potentsiaalsete toetusesaajate seas. See aitab kaudselt kaasa kodanikuühiskonna arengule, kuna struktuuriabi soodustab saajaorganisatsioonide võimekuse kasvu projektide kavandamisel, juhtimisel ning hindamisel. Sel viisil kasvab organisatsioonide võimekus nii oma valdkonnas tegutsemiseks kui tulemuslikuks partnerluseks.

5.1.5 Suurprojektid

Suurprojektideks loetakse struktuurivahendite üldmääruse järgi keskkonnavaldkonnas projekte abikõlbliku kogumaksumusega vähemalt 25 mln eurot. Suurprojektide indikatiivne loetelu on järgmine:

Veemajanduse arendamine

- Põltsamaa-Pedja veemajandusprojekt
- Ida-Harju ja Keila-Vasalemma veemajandusprojekt
- Vääna veemajandusprojekt
- Viljandi maakonna omavalitsuste veeprojekt
- Lääne-Viru veemajandusprojekt
- Pärnu vesikonna veeprojekt
- Pärnu linna ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni arendamine
- Vooluveekogude ökoloogilise seisundi parandamine
- Valga maakonna omavalitsuste veeprojekt
- Jääkreostuse likvideerimine endistel sõjaväe- ja tööstusaladel
- Ida-Viru väikeasulate joogiveeprojekt
- Narva, Narva-Jõesuu, Sillamäe ja Vaivara valla 5 küla vee- ja kanalisatsiooniprojekt

Jäätmekäitluse arendamine

- Poolkoksi prügilate sulgemine
- Narva elektrijaamade tuhaärastussüsteemi uuendamine ja tuhavälja katmine

5.1.6 Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega

5.1.6.1 Seosed teiste prioriteetsete suundade ja rakenduskavadega

Prioriteetne suund „Veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamine” on vastastikuse täiendavuse suhtes prioriteetse suunaga „Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine”. Kahe prioriteetse suuna rakendamine sama rakenduskava raames võimaldab nende vahelist head koordineerimist.

Inimressursi arendamise rakenduskava raames seonduvad käesoleva prioriteetse suunaga keskkonnahariduse ja teadlikkuse arendamine ning haldussuutlikkuse tugevdamine, millel on loodetavasti soodne mõju eelkõige jäätmekäitluse olukorra paranemisele (jäätmete sorditud kogumine, maastike prügistamise vähendamine jm).

Majanduskeskkonna arendamise rakenduskavale aitab veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamine kaasa parandades ettevõtluskeskkonda nii ettevõtete väliskulude vähendamise teel kui ka soodsamate elutingimuste võimaldamisega tööjõule.

5.1.6.2 Seosed “Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007-2013” prioriteetidega

Prioriteetne suund „Veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamine” viib ellu „Riikliku struktuurivahendite strateegia 2007-2013” prioriteeti „Säästev keskkonnakasutus”.

5.1.6.3 Seosed “Ühenduse strateegiliste suunistega”

Prioriteetne suund „Veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamine” viib ellu suunist: Euroopa ja selle piirkondade muutmine atraktiivsemateks investeerimis- ja töökohtadeks, täpsemalt suuniste punktile 4.1.2. “Keskkonnakaitse ja majanduskasvu sünergia tugevdamine”. Prioriteetse tegevussuuna sisu vastab suuniste selles punktis esmatähtsaks hinnatule, milleks on keskkonnakaitseteenused (jäätmekäitluse ja heitveekäitluse infrastruktuur) ja maa-alade saastest puhastamine, et seda uueks majandustegevuseks ette valmistada.

5.1.6.4 Seosed “Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavaga 2005-2007” ning Lissaboni strateegiaga

Prioriteetne suund „Veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamine” viib ellu „Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskava 2005-07” eesmärgi 6: Keskkonnakaitse ja majanduskasvu sünergia tugevdamine. Meetme 6.2: Reostuskoormuse vähendamine ja loodusvarade säästliku kasutuse tagamine raames on ette nähtud mh keskkonnainfrastruktuuri arendamise ning jääkreostuse likvideerimise toetamine, töötades välja veemajanduskavad ja jäätmekavad, korraldades ning kaas-finantseerides infrastruktuuriobjektide ehitamist ning jääkreostuse vähendamist, mis on käesoleva prioriteetse suuna sisuks.

5.1.6.5 Seosed teiste riiklike arengukavade ja poliitikatega, sh “Eesti maaelu arengukavaga 2007-2013” ja “Euroopa kalandusfondi 2007-2013 rakenduskavaga”

Prioriteetne suund „Veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamine” realiseerib strateegia „Säästev Eesti 21” eesmärgi Ökoloogiline tasakaal. Nimetatud eesmärgi üks komponente on saastumise vähendamine, millele käesolev prioriteetne suund otseselt on sihitud.

Investeeringud veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamiseks aitavad otseselt kaasa järgmiste „Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030“ (koostamisel) eesmärkide saavutamisele:

- Aastal 2030 on tekkivate jäätmete ladestamine vähenenud 30% ning oluliselt on vähendatud tekkivate jäätmete ohtlikkust;
- Saavutada pinnavee (sh rannikuvee) ja põhjavee hea seisund ning hoida veekogusid, mille seisund on juba hea või väga hea.

Veemajanduse investeeringuprojektid investeringuprojektid valmistatakse ette vastavuses alamvesikondade veemajanduskavadega. Jäätmekäitluse investeeringuprojektid on vastavuses üleriigilise ja maakondlike jäätmekavadega.

Käesoleva prioriteetse suuna investeeringutega samasuunaline mõju on SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse keskkonnaprogrammil. Viimase kaudu võidakse kaasrahastada EL poolt toetatavaid projekte.

Veekogude hea seisundi saavutamisele aitab kaasa „Eesti maaelu arengukava 2007-2013“ edendades põllumajandustootmises parimat võimaliku tehnoloogiat keskkonnasõbralikku majandamist ja mahepõllumajandust, jätkates maaparandussüsteemide korrastamist, rajades veekaitsevööndis kaitsemetsi, ning edendades põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust ja aktiivset ellusuhtumist, mis vähendab põllumajanduslikku reostust. Võimalik jäätmete taaskasutamise valdkonna toetuste kattumine põllumajandustootjate bioenergeetika edendamise toetustega, mida antakse maaelu arengukava raames, välditakse rakendussüsteemitasandil rakendusükuste infovahetusega.

Siseveekogude saneerimisega parandatakse siirdekalade varude taastumise võimalusi, mis aitab kaasa „Euroopa kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava“ eesmärkidele. Kahe rakenduskava toetatavate tegevuste kattumine on välditud sellega, et kalanduse rakenduskavast toetatakse siseveekogude rehabiliteerimisel vaid kudealade taastamist, aga mitte rändeteede taastamist, mis on käesoleva suuna tegevustega kaetud. Kudealade taastamist pole kavas toetada käesoleva rakenduskava raames finantseeritava veekogude rehabiliteerimise käigus.

5.2 Prioriteetne suund 2: Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine

5.2.1 Vajalikkuse põhjendus

Keskkonnakaitse ja majanduskasvu potentsiaalse sünergia tugevdamiseks ei piisa ainult keskkonnakaitseteenuste arendamisest, mis käesolevas rakenduskavas on koondatud prioriteetse suuna „Veemajanduse ja jäätmekäitluse arendamine” alla. Vastavalt Ühenduse strateegilistele suunistele on olulised on ka loodusvarade säästva haldamise tagamine ja nende kaitse mitmesuguste riskide eest. Nende ülesannete lahendamiseks ning ühtlasi Riikliku struktuurivahendite strateegia prioriteedi „Säästev keskkonnakasutus” elluviimiseks on ellu kutsustud käesolev prioriteetne suund, mida kaasrahastatakse ERDF-st. Loodusvarade säästvale haldamisele aidatakse kaasa:

- looduse mitmekesisuse säilitamise,
- keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamise,
- keskkonnaseire alase võimekuse tõstmise ning
- keskkonna-järelevalve võimekuse tõstmisega.

Riskide vältimiseks ja reguleerimiseks tugevdatakse käesoleva prioriteetse suuna raames keskkonna-hädaolukordadeks valmisolekut.

Kõigis nimetatud valdkondades fookuseeritakse tegevused olukorra analüüsis esmatähtsateks tunnistatud ülesannete lahendamisele.

5.2.2 Looduse mitmekesisuse säilitamine

5.2.2.1 Eesmärgid ja indikaatorid

Eesmärk: Tagatud on ohustatud liikide ja elupaigatüüpide ning kaitstavate maastike soodne seisund ning abitusse seisundisse sattunud metsloomade rehabiliteerimine.

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
<i>Väljundindikaator</i>				
Hangitud poollooduslike koosluste taastamis- ja hooldustehnika masinate arv	Traktorid, rooniidukid, niidukid, hakkurid <i>Allikas: projektiaruanded</i>	Pole rakendatav	10 (2010)	25 (2015)
Taastatud elupaikade ja maastiku pindala	Taastatud elupaikade ja maastiku pindala <i>Allikas: Projektiaruanded</i>	Pole rakendatav	500 ha (2010)	1000 ha (2015)
Võõrliikide arvukuse	Tõrjutud võõrliikide kolooniate pindala	Pole rakendatav	1000 ha (2010)	1200 ha (2015)

piiramise
pindala

*Allikas:
Projektiaruanded*

<i>Mõjuindikaator</i>					
-----------------------	--	--	--	--	--

Ohustatud liikide ja elupaigatüüpide seisund (hinnang seisundile)	Vastavalt Nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ (art 1e ja I) ning Looduskaitse seaduse §3-le <i>Allikas: Komisjoni aruanne</i>	Euroopa direktiivile (art 1e ja I) <i>Euroopa esitatud</i>	Määratakse 2007. aastal vastavalt komisjoni juhendmaterjalile „Assessment, monitoring and reporting under Article 17 of the Habitats Directive”	Ühegi ohustatud liigi ja elupaigatüübi seisund pole halvenenud (2010)	Ühegi ohustatud liigi ja elupaigatüübi seisund pole halvenenud (2015)
---	---	---	---	---	---

5.2.2.2 Toetatavad tegevused

Kaitstavate alade kaitsekorralduskavade ja ohustatud liikidele tegevuskavade koostamine ja elluviimine

- Kaitsekorralduskavade ja tegevuskavade koostamine koos ettevalmistavate rakendusuuringute ja inventuuride läbiviimisega
- Kaitsekorralduskavade ja tegevuskavade ellurakendamine, sh pool-looduslike koosluste jt ohustatud elupaikade taastamine, ohustatud liikide elupaikade taastamine, ohustatud liikide populatsioonide taastamine, võõrliikide arvukuse piiramine
- Kavade elluviimise tulemuslikkuse hindamine ja seireandmete analüüs

Kaitsealade looduskaitse infrastruktuuri rajamine ja korrastamine

- Kaitstavate maastike soodsa seisundi taastamine
- Abitusse seisundisse sattunud looduslikult esinevate loomade ja lindude abistamiseks infrastruktuuri arendamine
- Elupaikade säilitamiseks ja taastamiseks vajamineva infrastruktuuri rajamine või rekonstrueerimine
- Elupaikade säilitamiseks ja taastamiseks vajamineva varustuse ja karja hankimine
- Külastusvõimalusi loova infrastruktuuri rajamine või rekonstrueerimine
- Looduskaitse administreerimiseks vajamineva infrastruktuuri rajamine ja varustuse hankimine

5.2.2.3 Toetuse saajad

- Keskkonnaamet
- Riigimetsa Majandamise Keskus
- Loodusekaitsega põhikirjaliselt tegelevad mittetulundusühingud ja sihtasutused
- Kohalikud omavalitsused ja omavalitsusliidud

5.2.3 Keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamine

5.2.3.1 Eesmärgid ja indikaatorid

Eesmärk: Kõigis maakondades on loodava üleriigilise võrgustiku raames rajatud või moderniseeritud keskkonnahariduse tugikeskused

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
<i>Väljundindikaator</i>				
Väljaarendatud tugikeskuste arv	Igas maakonnas vähemalt üks keskus. Nõuded keskustele ja perspektiivne võrgustik määratletakse toetuse andmise ettevalmistamise käigus <i>Allikas: projektaruanded</i>	Pole kohaldatav, kuna nõuded on defineerimata	5 (2010)	15 (2015)

5.2.3.2 Toetatavad tegevused

- Keskkonnahariduse tugikeskuste võrgustiku väljakujundamine;

5.2.3.3 Toetuse saajad

- Keskkonnaamet
- Riigimetsa Majandamise Keskus
- Eesti Loodusmuuseum
- Kohalikud omavalitsused
- Kohalike omavalitsuste hallatavad asutused
- Kõrgkoolid või kõrgkoolide asutused
- Haridus- ja Teadusministeeriumi hallatavad asutused
- Mittetulundusühingud ja sihtasutused

5.2.4 Keskkonnaseire arendamine

5.2.4.1 Eesmärgid ja indikaatorid

Eesmärk: Elukeskkonna seire vastavalt Euroopa ühistele üldistele põhimõtetele

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
------------	----------	---------------	--------------	----------

			se	
<i>Tulemusindikaatorid</i>				
Nõuetekohaste seiresüsteemide tagamine eluslooduse mitmekesisuse, mulla, pinnavee, põhjavee ja rannikumere seire valdkondades	Veepoliitika raamdirektiivi 2000/60/EÜ ja ohtlike ainete direktiivi 2006/11/EÜ, linnudirektiivi 79/409/EÜ ja loodusdirektiivi 92/43/EÜ ning mulla direktiivi 86/278/EÜ nõuded ja HELCOM-i soovitusel. <i>Allikas: Keskkonnaministeerium</i>	Praegune tase: ei vasta veel täielikult EL direktiivide ja seaduste nõuetekohase seire korraldamiseks (2006)	80% (2010)	100% (2015)
Nõuetekohaste seirekavade olemasolu kohaliku omavalitsuse tasemel	Vastavalt seadusandlusele <i>Allikas: Keskkonnaministeerium</i>	Hinnanguliselt 30% (2006)	40% (2010)	100% (2015)

Eesmärk: Keskkonnainfo regulaarne tootmine ja edastamine üldsusele

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
<i>Mõjuindikaator</i>				
Keskkonnainfosüsteemi (keskkonnaregistri baasil) kasutajate rahulolu	Selgitatakse veebipõhise tagasisidega	Pole kohaldatav	40% (2010)	67% vastanutest (2015)

5.2.4.2 Toetatavad tegevused

Riigi, maakonna kohaliku omavalitsuse ja ettevõtja seiresüsteemi loomine

- Keskkonnategevuskavadega kooskõlas olevate seireprogrammide koostamine kõigil tasanditel.

Ratsionaalse ja täiusliku keskkonnaseirevõrgu loomine

- Uute meetodite rakendamine seire kvaliteedi ja sageduse tõstmiseks;
- Ühtsete metoodikate rakendamine kõigil seiretasanditel ja aparatuuri uuendamine tagamaks analüüsi tundlikkust; kvaliteedi- ja kontrollisüsteemi rakendamine kõigil tasanditel;
- Õhu, vee, mulla ja looduse mitmekesisuse seireprogrammide uuendamine, arvestades direktiivide, konventsioonide jm nõudeid.

Ühtse automaatse infosüsteemi loomine

- Infotehnoloogiliste lahenduste leidmine keskkonnaregistri suutlikkuse tagamiseks ja tõhustamiseks;
- Tarbijasõbraliku süsteemi loomine seireandmete edastamiseks, kasutamiseks ja säilitamiseks keskkonnaregistris.

5.2.4.3 Toetuse saajad

- Kohalikud omavalitsusüksused
- Keskkonnaministeerium
- Keskkonnaamet
- Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus
- Eesti Meteoroloogia ja Hüdroloogia Instituut
- Riigi äriühingud
- Mittetulundusühingud ja sihtasutused

5.2.5 Keskkonna hädaolukordadeks valmisoleku parandamine

5.2.5.1 Eesmärgid ja indikaatorid

Merereostus

Eesmärk: Merereostuse avastamise ja likvideerimise võimekust on suurendatud.

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
<i>Väljundindikaator</i>				
Hangitud reostustõrjelaevade arv	HELCOM-i soovitus 11/13 kehtestab reostustõrje nõutavaks miinimumvõimekuseks 4,5 km ² mereala 12 h vältel. Üks tõrjelaev (ja Eestil on praegu vaid üks laev) kindlustab 0,6 km ² võimekuse. <i>Allikas: projektaruanded</i>	0 (2006)	0 (2010)	2 (2015)
<i>Tulemusindikaator</i>				
Rannikureostuse likvideerimise võimekus km 48 tunni jooksul (valgel ajal)	<i>Allikas: Päästeamet</i>	1,0 (2006)	1,5 (2010)	2,0 (2015)

Muud hädaolukorrad

Eesmärk: Hädaolukordadest tingitud reostuskoormus keskkonnale on vähenenud.

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontroll-tase	Sihttase
<i>Tulemusindikaatorid</i>				
Kuni 600 hektariliste metsa-, maastiku-, ja pinnase suurtulekahjude arv, mida suudetakse samaaegselt lokaliseerida ja likvideerida, .	Näitab otseselt võimekust metsa-, maastiku- ja pinnasetulekahjude kustutamise võimekust. Mitme suure metsatulekahju üheaegne kustutamine on võimalik juhul kui nende ulatus ei ületa kriitilist piiri. Mitme üle 600 ha tulekahju üheaegne kustutamine pole võimalik. <i>Allikas: Päästeamet</i>	2 (2005)	2,5 (2010)	3 (2015)
Raskesti ligipääsetavates piirkondades (väikesaared, mets, raba) päästetööde alustamiseks vajaminev aeg	<i>Allikas: Päästeamet</i>	360 min (2005)	250 min (2010)	180 min (2015)

5.2.5.2 Toetatavad tegevused

Merereostuse seire- ja tõrjevõimekuse tõstmine

- Reostustõrje võimekuse tõstmine infrastruktuuri paremustamisega, tehnika ja vahendite (sh reostuskorjelaevade) soetamine
- Ranniku õlitõrje varustuse hankimine
- Kaugsensoorsete seirevahendite hankimine reostusseiret teostavatele lennuvahenditele,
- Välilinnuhaigla komplekteerimine koos vajaliku sisustusega ning logistika toimimiseks vajalike transpordivahendite hankimine
- Väljaõppe korraldamine merereostuse tõrje korraldamiseks seoses eelnevate tegevustega

Maismaal toimuvateks suurõnnetusteks valmisoleku tõstmine

- Loodusõnnetuste tagajärgede likvideerimise varustuse soetamine
- Metsa-, maastiku-, ning pinnase tulekahjude kustutamise varustuse soetamine.

- Raskesti ligipääsetavates piirkondades (väikesaared, metsad, rabad ja sood) päästetööde läbiviimise võimekuse suurendamiseks spetsiaalvarustuse ja tehnika soetamine.
- Tööstus- ja transpordi ning naftasaaduste õnnetuste (sh ohtlike ainete õnnetuste) likvideerimise varustuse soetamine.
- Suurõnnetuste logistilise varu ja juhtimiseks vajalike vahendite (sh IT) soetamine ning infrastruktuuri (sh väljaõppe läbiviimiseks) väljaehitamine/ümberehitamine ning sisustamine.
- Naftasaaduste saaste lokaliseerimise ja ärastusvahendite soetamine tööde tegemiseks maismaal ja siseveekogudel
- Väljaõppe korraldamine seoses eelnevate tegevustega

5.2.5.3 Toetuse saajad

- Politsei- ja Piirivalveamet
- Päästeamet
- Hädaolukordade likvideerimisse kaasatavad muud organisatsioonid (väljaõppe)

5.2.6 Keskkonnajärelevalve arendamine

5.2.6.1 Eesmärgid ja indikaatorid

Eesmärk: Keskkonnainspektsiooni kasvanud järelevalve võimekus.

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontroll- tase	Sihttase
<i>Väljundindikaator</i>				
Ehitatud ja käivitatud keskkonnajärelevalve operatiivjuhtimiskeskuste arv.	<i>Allikas: projektiaruanded</i>	Pole kohaldatav	1 (2011)	2 (2013)*

*Tegevused lõpetatud enne 2015.a

5.2.6.2 Toetatavad tegevused

- Keskkonnajärelevalve operatiivjuhtimiseks ja sellealasteks koolitusteks vajaliku infrastruktuuri renoveerimine, rekonstrueerimine ja uue ehitamine
- Spetsiaalvarustusega (proovivõtuvahendid, kaalud jm mõõtevahendid) sõidukite hankimine proovivõtuskeemi rakendamiseks
- Ilmastikukindlate arvutite ja sidevahendite hankimine andmebaasidele operatiivse ligipääsu tagamiseks
- Video- ja fotovarustuse soetamine tõendusmaterjalide salvestamiseks õigusrikkumiste menetlemisel
- Erivarustuse soetamine

- Infotehnoloogilised arendustööd ning infotehnoloogiliste lahenduste tugisüsteemi väljatöötamine ja soetamine (sh serverid, programmid ja litsentsid)
- Seadmete ja infotehnoloogiliste lahenduste kasutuselevõtuga seotud väljaõpe.

5.2.6.3 Toetuse saajad

- Keskkonnainspektsioon

5.2.7 Mõju horisontaalsetele teemadele

Regionaalne areng

Kaitsealade infrastruktuuri investeeringud on üldiselt regionaalselt tasakaalustava mõjuga, parandades elutingimusi ja tõstes piirkondade konkurentsivõimet pealinnaregioonist väljaspool. Muudel tegevustel puudub selgesuunaline regionaalarenguline mõju.

Keskkonnahoid

Keskkonnainvesteeringud ERDF-st on ülekaalukas enamuses otseselt suunatud keskkonnahoiu edendamisele.

Infoühiskonna edendamine

Infoühiskonda edendav mõju on eelkõige keskkonnaseire arendamisel, kus on kavas ühtse automatiseeritud keskkonnainfosüsteemi väljakujundamine.

Võrdsed võimalused

Mõju üldjuhul puudub.

Kodanikuühiskonna areng

Mittetulundusühingud ja sihtasutused on potentsiaalsete toetusesaajate seas. See aitab kaudselt kaasa kodanikuühiskonna arengule, kuna struktuuriabi soodustab saajaorganisatsioonide võimekuse kasvu projektide kavandamisel, juhtimisel ning hindamisel. Sel viisil kasvab organisatsioonide võimekus nii oma valdkonnas tegutsemiseks kui tulemuslikuks partnerluseks.

5.2.8 Suurprojektid

Ei ole

5.2.9 Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega

5.2.9.1 Seosed teiste prioriteetsete suundade ja rakenduskavadega

Prioriteetne suund „Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine” on vastastikuse täiendavuse suhtes prioriteetse suunaga „Veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamine” selles mõttes, et selle prioriteetse suuna kaudu rahastatakse neid keskkonnahoiu valdkondi, mida ÜF raames ei finantseerita: looduse mitmekesisuse säilitamine, keskkonnateadlikkuse arendamine, keskkonna-hädaolukordadeks

valmisoleku tugevdamine jm. Eelkõige seire ja teadlikkuse arendamisega soodustatakse jäätmekäitluse arengut õiges suunas.

Majanduskeskkonna arendamise rakenduskavaga on käesoleval prioriteetsel suunal kokkupuutepunktiks loodusturismi arendamine. Kui viimatinimetatud rakenduskava keskendub ettevõtjate toetamisele, siis elukeskkonna arendamise rakenduskava aitab välja arendada avaliku ning kolmanda sektori omandis olevaid külastuskohti ning tugiinfrastruktuure.

Prioriteetsel suunal „Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine” on loodusturismiga seoses kokkupuuteala ka käesoleva rakenduskava prioriteetse suunaga „Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng”. Seetõttu nähakse rakenduskava rakenduseeskirjadega ette selge tööjaotus looduskaitsealade valitseja ning kohalike omavalitsuste vahel selles küsimuses, mis väldib toetusmeetmete kattuvuse. Lahkmejoon kahe prioriteetse suuna tegevuste vahel kulgeb toetusesaajate vahel. Kohalike omavalitsuste tegevusi toetatakse ainult „Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud arengu” suuna raames, „Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine” raames aga rahastatakse Riikliku Looduskaitsekeskuse tegevusi.

Inimressursi arendamise rakenduskava raames seonduvad käesoleva prioriteetse suunaga keskkonnahariduse ja teadlikkuse arendamine ning haldussuutlikkuse tugevdamine. Keskkonnahariduse infrastruktuuri on kavas arendada käesoleva rakenduskava raames. Haldussuutlikkuse arendamise prioriteetne suund aga aitab mh kaasa keskkonnajuhtimissüsteemide rakendamisele avalikus sektoris.

5.2.9.2 Seosed “Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007-2013” prioriteetidega

Prioriteetne suund „Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine” viib ellu „Riikliku struktuurivahendite strateegia 2007-2013” prioriteeti „Säästev keskkonnakasutus”.

5.2.9.3 Seosed “Ühenduse strateegiliste suunistega”

Prioriteetne suund „Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine” viib ellu suunist: Euroopa ja selle piirkondade muutmine atraktiivsemateks investeerimis- ja töökohtadeks, täpsemalt suuniste punktile 4.1.2. Keskkonnakaitse ja majanduskasvu sünergia tugevdamine. Prioriteetse tegevussuuna sisu seondub suunistes esmatähtsateks ülesanneteks hinnatud loodusvarade haldamise ja keskkonnariskide vähendamisega.

5.2.9.4 Seosed “Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavaga 2005-2007” ning Lissaboni strateegiaga

Prioriteetne suund „Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine” viib ellu „Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskava 2005-07” eesmärki 6: Keskkonnakaitse ja majanduskasvu sünergia tugevdamine toetades elurikkuse säilimise

tagamist läbi looduskaitse arendustegevuste, mis on ette nähtud meetme 6.1 „Keskkonnateadlikkuse tõstmine” raames.

5.2.9.5 Seosed teiste riiklike arengukavade ja poliitikatega, sh “Eesti maaelu arengukavaga 2007-2013” ja “Euroopa kalandusfondi 2007-2013 rakenduskavaga”

Prioriteetne suund Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine” realiseerib strateegia „Säästev Eesti 21“ eesmärgi “Ökoloogiline tasakaal” aidates kaasa loodusliku mitmekesisuse ja looduslike alade säilitamisele.

Suuna „Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine” tegevused aitavad otseselt kaasa järgmiste „Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030” (koostamisel) eesmärkide saavutamisele:

- Tagada kalapopulatsioonide hea seisund ning liigiline mitmekesisus ja vältida kalapiüügitgevusega kaasnevaid negatiivseid mõjusid ökosüsteemile;
- Sidusate ja mitmeotstarbeliste maastike säilitamine;
- Liikide elujõuliste populatsioonide säilimiseks vajalike elupaikade ja koosluste olemasolu tagamine;
- Tagada elanike turvalisus ning kaitse nende julgeolekut ohustavate riskide eest.

Prioriteetse suunaga „Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine” samasuunaline mõju on SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse poolt rakendataval siseriiklikul keskkonnaprogrammi järgmiste alaprogrammidega:

- keskkonnakorralduse programm,
- looduskaitse programm,
- metsanduse programm,
- kalavarude programm,
- keskkonnateadlikkuse programm,
- maakondlik programm.

Merereostustõrje võimekuse tõstmise valdkonna eesmärgid ja tegevused on kooskõlas ettevalmistamisel oleva HELCOM-i Läänemere tegevuskavaga.

„Eesti maaelu arengukava 2007-2013“ täiendab mitmel viisil käesolevat prioriteetset suunda. Võrreldes perioodiga 2004-2006 laieneb väljaspool põllumajanduslikke maid asuvate poollooduslike koosluste hooldamise toetamine. Uue tegevusena kompenseeritakse Natura 2000 hoiualadel asuvates metsades kaitsepiirangute rakendamisest tulenevat metsamajanduslike kasumite vähenemist. Toetatavate tegevuste kattumist maaelu arengukavaga looduskaitsevaldkonnas välditakse järgmiselt:

- käesoleva prioriteetse suuna raames antakse vaid ühekordseid toetusi poollooduslike koosluste taastamiseks;
- ainult käesoleva prioriteetse suuna raames on võimalik taotleda toetust riigiomandis olevale maale;
- maaelu arengukava võimaldav jätkuvaid toetusi poollooduslike koosluste säilitamiseks põllumajanduslikel maadel;
- kattumist välditakse rakendussüsteemi tasandil infovahetusega rakendusüksuste vahel.

„Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava” telg 4 võimaldab kalanduspiirkondade aktiivrühmadel integreeritud arengustrateegia raames toetada keskkonnakaitse ning loodus-

või tööstuskatastroofidest kahjustatud kalandussektori tootmispotentsiaali taastamise tegevusi. Kuna käesolev prioriteene suund tegeleb eeskätt riigi ametkondade merereostuse tõrje võimekuse suurendamisega, siis kulgeb eraldusjoon kalandusfondi toetatavate tegevustega toetuse saaja põhiselt, sh reostuse seire ja kõrvaldamise alase väljaõppe valdkonnas. Käesoleva prioriteetse suuna raames ei anta abi kalanduspiirkonna aktiivgruppide strateegiate raames toimuvatele tegevustele. Kattumist välditakse rakendussüsteemi tasandil infovahetusega rakendusüksuste vahel.

Keskkonnajärelevalve võimekuse tõstmine käesoleva suuna raames ei hõlma kalapüügi järelevalve alaseid tegevusi, mida rahastatakse ühenduse finantsmeetmetest ühise kalanduspoliitika rakendamiseks ja mereõiguse valdkonnas (nõukogu määrus (EÜ) nr 861/2006).

5.3 Prioriteetne suund 3: Energiamajanduse arendamine

5.3.1 Vajalikkuse põhjendus

Käesolev prioriteetne suund on üks kolmest, mis realiseerivad riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia prioriteeti „Säästev keskkonnakasutus”. Selle suuna raames toetatakse tegevusi, mis vähendavad energeetika - Eesti majanduse suurimat saastekoormust tekitava haru - kahjulikke keskkonnamõjusid.

Energiatootmise saasteainete ja kasvuhoonegaaside heitekoormust vähendatakse nii energia tootmisel, jaotamisel kui lõpptarbimisel tekkivate kadude vähendamisega kui ka keskkonnasõbralikumate energiatootmistehnoloogiate või puhastusseadmete kasutuselevõtmisega. Eesti on seisukohal, et energiamajanduse restruktureerimist tuleb ka edaspidi suunata eelkõige fiskaalsete ja administratiivsete vahenditega, jättes otsesed investeerimistoetused vaid turutõrgete kõrvaldamiseks. Seepärast on toetatavate tegevuste määratlemisel oluline turutõrke olemasolu, mis seondub energiasäästuga elumajanduses ja eeskätt väiksema võimsusega kaugküttesüsteemides, ning väiksema võimsusega jõujaamade ja katlamajade rajamise või rekonstrueerimisega.

Eesti elektri tootmisvõimsuste struktuur tuleb muuta ratsionaalsemaks, et katta tipukoormust ja vähendada elektritootmise kontsentreeritust. Selleks tuleb rajada elektri ja soojuse koostootmisvõimsusi paikadesse, kus on olemas soojuskoormus, rajada taastuvaid energiaallikaid elektri tootmiseks kasutavaid tootmiseseadmeid ja tipukoormusvõimsusi.

Enamasti ei ole vajadust toetada taastuvatest energiaallikatest elektrit ja/või soojust tootvate jõujaamade rajamist, kuid tihti on probleeme tootmisvõimsuste võrku ühendamise ning väikeste ja hajutatud energiatootmiseseadmete rajamise finantseerimisega.

Et suurendada taastuvate energiaallikate osakaalu sooja tootmisel, tagada soojatarbijate varustamine soojaga ja teha seda võimalikult madala hinnaga ning säästlikult kasutada energiaressursse, tuleb toetada väiksemate kaugküttevõrkude renoveerimist ja katlamajade rajamist või üleviimist taastuvatele energiaallikatele.

Uute tehnoloogiate kasutuselevõtuks ja Eestis kasutatavate energiaressursside mitmekesistamiseks tuleb toetada kohaliku teadus- ja arendustegevuse kõrval ka tehnoloogiasüret ja rajada töötavaid ning kulutasuvaid hajutatud energiatootmist toetavaid demonstratsiooneseadmeid nii elektri kui ka sooja tootmiseks, et anda lähitulevikus tõuge nende kasutamiseks ilma investeeringutoetusteta.

Transpordis kasutatavad kütused moodustavad primaarenergiaressurssidest 1/3. Selleks, et vähendada sõltuvust imporditavatest transpordikütustest, samuti säästa keskkonda on vedelate biokütuste edendamiseks 2005. aasta lõpust alates sätestatud transpordis kasutatavale biokütusele Eestis aktsiisivabastus ning väljastatud on esimesed biokütuseload. Tulenevalt suhteliselt väikestest erinevustest hinnas ja kartusest uute toodete turuletoomise ees pole vedelad biokütused turul oodatud osakaalu saavutanud. Et tagada taastuvate kütuste ja vesiniku kasutamine transpordisektoris, tuleb panustada laialdasele informatsiooni edastamisele ja positiivsete töötavate lahenduste presenteerimisele (näiteks mõne transpordiettevõtte viimine taastuvatele kütustele või vesinikule). Eesmärgiks on vähemalt

ELi direktiivides antud osakaalude saavutamine ja vesinikul töötavate transpordivahendite olemasolu turul.

Eesti poolt välisõhu kaitseks ja kliimamuutuste leevendamiseks võetud kohustuste tähtaegne täitmine eeldab ettevõtetelt väga suuri kulutusi tehnoloogiate täiustamiseks ja puhastusseadmete hankimiseks. Kuigi riik suunab paiksetest saasteallikatest välisõhku suunatavate saasteainete heitkoguste vähendamist ja välisõhu kvaliteedi parandamist saastelubade ja saastetasude abil, võib ka siin mõningatel juhtudel kõne alla tulla investeeringutoetuste rakendamine.

Korterelamud (mis moodustavad 2/3 elamufondist) vajavad energiakaardistamist, rekonstrueerimist ja energiatõhusamaks muutmist. Riigil tuleb kaasa aidata energiaauditite tava juurutamisele. Hoonete rekonstrueerimisel vajab enim riiklikku stimuleerimist minimaalsete katalüsaatoritoetuste näol kompleksne renoveerimistegevus, kus hoone kaasajastamine toimuks terviklikult (st peale piirete rekonstrueerimist uuendatakse või häälestatakse ümber ka hoone tehnosüsteemid).

Viimasel kümnel aastal ehitatud elamute maht jääb oluliselt alla perioodi 1950 - 1989 keskmisele ehitusmahule ning pool sajandit tagasi ehitatud hoonete vanus hakkab juba lähenema normatiividega määratud elueale. Kuigi otsest hävimise ohtu ei pruugi olla, vajavad korterelamud rekonstrueerimist. Rekonstrueerimistöödega viivitamine halvendab elamute olukorda ning viib tulevikus tehtavate kulutuste suurenemisele. Perioodil 2006 - 2010 vajab mitmekorruselistes korterelamutes rekonstrueerimist ligi 3 300 elamispinda aastas (ca 150 000 ruutmeetrit aastas). Tingituna hüppelisest eluruumide ehitamise kasvust kuuekümnendatel ja seitsmekümnendatel aastatel, kasvab järgmisel kümnendil vajadus rekonstrueerimise järele kordades (aastatel 2010 - 2014 hinnanguliselt üle 8 000 korteri ehk üle 350 000 ruutmeetri aastas. Järgmistel kümnenditel veelgi enam). Seega on riiklikult vajalik erasektorit suunata juba varakult aktiivsemalt investeerima eluasemefond rekonstrueerimistöödesse.

Energiatarbimine elamute kütmiseks, ventilatsiooniks, jahutuseks, valgustuseks ja soojaveevarustuseks on märkimisväärne. Kuigi elamute energiatarbimist Eesti statistika eraldi ei käsitle, on eksperthinnangutes pakutud, et hoonete küttevajadus moodustab 40 - 50 % lõpptarbijale antud energiast ja kütusest. Viimase kahe aasta vältel toimunud laiapõhjaline energiakandjate hinna tõus on muutnud Eesti eluasemefond energiasäästlikkuse parandamise aktuaalsemaks kui kunagi varem. Aktiivsemad ja teadlikumad elamute omanikud on juba leidnud võimalusi hoonete rekonstrueerimiseks ja energiasäästlikkuse parandamiseks, kuid vastav käitumine vajaks laiendamist. Seega on rekonstrueerimise toetusmeetme ühildamine energiasäästu temaatikaga oluline nii eluasemefondi kvaliteedi parendamise kui ka eluasemefondi ülalpidamiskulude vähendamise seisukohast.

Seoses Eesti eluasemefondi amortiseerumisest tuleneva eluasemekvaliteedi langusega, eluasemekulude (sh küttehindade) kasvuga ning Euroopa õiguskeskkonnast tulenevate kohustustega on üles kerkinud elamufondi energiasäästlikumaks muutmise küsimus. Tulenevalt asjaolust, et enamuse Eesti elamufondist on saavutanud oma kasutusea ning on nii füüsiliselt kui ka moraalselt vananenud, on Eesti keskmine energiatarbimine elamutes võrreldes teiste ELi liikmesriikidega ruutmeetri kohta kõrgem. Eestis on see näitaja ligikaudu 220 kWh/m², Soomes ja Rootsis alla 150 kWh/m². Eksperitarvamuste põhjal on korterelamu korraliku rekonstrueerimis- ja renoveerimistegevuse tulemusel võimalik saavutada vähemalt

20-30 % energiasäästu, millest lähtuvalt võib rahaline kokkuhoid ulatuda Eesti jaoks tervikuna kuni 0,5 miljardi kroonini aastas.

Selleks, et parandada korterelamute seiskorda ja energiabilanssi, toetatakse kooskõlas „Eesti eluasemevaldkonna arengukavaga 2008 - 2013” korteri- ja hooneühistuid ning korteriomanike ühisusi rekonstrueerimistööde (s.h. kaasnevad tegevused) teostamisel. Tegevuste eesmärgiks on elamute energiatõhususe parandamine vähemalt 20% ulatuses ja taastuenergia kasutamise võimaldamine olemasolevates korterelamutes laenukapitali kättesaadavuse parandamise abil. Soodustatakse korterelamute rekonstrueerimist läbi terviklahenduste planeerimise, kus energiaauditis soovitatud ehitustööd planeeritakse komplekselt prima tulemuse saavutamiseks. Kortерelamute renoveerimise riikliku toetamisega aidatakse kaasa enne 1993. aastat ehitatud korterelamute põhikonstruktsioonide rekonstrueerimisele ning kütte- ja ventilatsioonisüsteemide muutmise ja asendamisega seotud rekonstrueerimistööde teostamisele ning motiveeritakse ühistuid taastuenergia kasutamise seadmeid paigaldama. Elluviidavad tegevused motiveerivad mitmekorruseliste korterelamute omanikke enam pöörama tähelepanu elamu energiasäästlikkuse tõstmisele ning investeerima eluasemefondi poolt tarbitava energiahulga (ca 40% üldisest energiakasutusest) vähendamisse.

Valdav osa Eesti korterelamute majandamise ja hooldamise tegevustest on antud elanike kanda (96% kogu elamufondist on eraomandis), kellel aga puuduvad selleks vajalikud teadmised ja professionaalsus. Sellest tulenevalt võetakse elamu parendamise, energiasäästlikkuse tõstmise ja jätkusuutlikkuse tagamise seisukohast vastu ebaõigeid otsuseid ning kasutatakse tihti ebakvaliteetseid materjale ja tööjõudu. Eriti teravalt tõuseb antud probleem miljööväärtuslikes eluasemepiirkondades, kus lisaks üldistele teadmatusest tehtud vigadele lisandub ka piirkonna eripära ja väärtuse kadumine. Eluasemefondi jätkusuutlikuks püsimiseks ja arendamiseks on väga oluline pöörata suuremat tähelepanu elanikkonna üldisele harimisele ja teavitamisele eluasemevaldkonnas toimuva osas. Selleks, et korterelamutes läbiviidavad energiasäästlikkust tõstvad rekonstrueerimis- ja renoveerimistööd teostataks mõistlikult ja pädevalt, on vajalik tõhustada teavitus- ja koolitusala tegevust erinevate korterelamute majandamise sh hooldamisega tegelevate sihtrühmadele. Toetustegevuse raames plaanitakse tõsta elamute korrashoiu sh majandamisega tegelevate inimeste teadlikkust läbi vastavasisuliste koolituste ja teavitustegevuse. Samuti viiakse läbi teavituskampaaniaid elamute energiasäästlikkuse teemadel. Aastatel 2003- 2006 on koolitatud üle 4000 korterelamute majandamisega tegeleva ühistujuhi, kinnisvarahalduri ja majavalitseja, kuid siiani rakendatud koolitustegevust on vajalik jätkata senisest intensiivsemalt ning laiaulatuslikumalt.

5.3.2 Taastuenergiaallikate laialdasem kasutamine ja välisõhu kaitse

5.3.2.1 Eesmärgid ja indikaatorid

Taastuenergiaallikate laialdasem kasutamine energia tootmiseks

Eesmärk: Taastuvate energiaallikate osakaalu kasv energiabilansis.²

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
<i>Mõjuindikaatorid*</i>				
Elektrienergia tootmise maht taastuvatest energiaallikatest aastast GWh	Sihttase tuleneb Eesti elektrimajanduse arengukavast 2005-2015. <i>Allikas: Statistikaamet</i>	110 (2005)	440 (2010)	491 (2015)
Soojusenergia tootmise maht elektri ja soojuse koostootmisjaamades ning katlamajades taastuvatest energiaallikatest aastast GWh	Sihttase tuleneb Biomassi ja bioenergia arengukavast 2007-2013. <i>Allikas: Statistikaamet</i>	2246 (2005)	3154 (2010)	3680 (2015)

* Neile indikaatoritele ei ole võimalik ettevaatavalt määrata tulemuste või väljundite sihttasemeid, sest meetmete rakendamisel avatud taotlemise kasutamise tõttu ei ole ette võimalik määrata erinevat tüüpi projektide suhtelist osakaalu (nt elektri -ja soojuse koostootmisjaamade (sh erinevate kütuste kasutamise osakaal neis) osakaalu ning taastuvenergia tootmise edendamise projektide osakaalu). Tulemusindikaatorit „Lisandunud taastuvenergia tootmismahd aastast (MWh)“, mõõdetakse ja esitatakse vastav info aruandluses programmeerimisperioodi jooksul ilma sihttasemeid eelnevalt seadmata.

Alternatiivsete energiaallikate kasutamine transpordis

Eesmärk: Alternatiivsete transpordikütuste kasutamine suureneb aasta-aastalt.

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
<i>Mõjuindikaator</i>				
Biokütuste osakaal transpordis kasutatavates kütustes (energiasisalduse alusel)	Toetatavad tegevused aitavad kaasa kontrolltaseme ja sihttaseme saavutamisele. Kontrolltasemeks on võetud Direktiivi 2003/30/EÜ kohane EL indikatiivne eesmärk ja sihttasemeks Ülemkogu	0% (2005)	5,75% (2010)	8% (2015)

² 13. mail 2010 otsustas Vabariigi Valitsus suunata osa esialgselt selle eesmärgi saavutamiseks ettenähtud vahendeid teistesse valdkondadesse. Sellest hoolimata on Eesti võtnud kohustuse täita need eesmärgid teiste riiklike vahendite ning reguleerivate meetmetega. Seetõttu jäävad esialgse EARK eesmärgid ja indikaatorid kehtima ka pärast ERF vahendite ülekandmist ja nende eesmärkide saavutamise seire jätkub.

	järelduste kohane EL eesmärk. <i>Allikas: Statistikaamet</i>			
--	---	--	--	--

Välisõhukaitse ja kliimamuutuste leevendamine

Eesmärk: Vähenenud on õhusaasteainete emissioon energiasüsteemist.

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
<i>Mõjuindikaator*</i>				
Elektrienergia tootmismahd elektri ja soojuse koostootmisjaamades aastas GWh	Sihttase tuleneb Eesti elektrimajanduse arengukavast 2005-2015. <i>Allikas: Statistikaamet</i>	1038 (2005)	1294 (2015)	1733 (2020)

* Neile indikaatoritele ei ole võimalik ettevaatavalt määrata tulemuste või väljundite sihttasemeid, sest meetmete rakendamisel avatud taotlemise kasutamise tõttu ei ole ette võimalik määrata erinevat tüüpi projektide suhtelist osakaalu (nt elektri -ja soojuse koostootmisjaamade (sh erinevate kütuste kasutamise osakaal neis) osakaalu ning taastuenergia tootmise edendamise projektide osakaalu). Tulemusindikaatorit „Lisandunud taastuenergia tootmismahd aastas (MWh),, mõõdetakse ja esitatakse vastav info aruandluses programmiperioodi jooksul ilma sihttasemeid eelnevalt seadmata.

5.3.2.2 Toetatavad tegevused

Taastuenergiaallikate laialdasem kasutamine energia tootmiseks

- Taastuvaid energiaallikaid kasutavate soojuse- ja/või elektri jaamade ja katlamajade ning energiavõrgu tipukoormuste ja tuuleenergeetika varustusstabiilsuse tagamiseks ettenähtud energia koostootmisjaamade rajamise investeeringute toetamine
- Taastuvaid energiaallikaid kasutavate soojuse- ja/või elektri jaamade ja katlamajade rajamise investeeringute toetamine, välja arvatud hüdroelektrijaamad, tuulepargid (rohkem kui üks tuulegeneraatorit), suuremad kui 4 MW installeeritud võimsusega elektri ja soojuse koostootmisjaamad ja suuremad kui 4 MW installeeritud võimsusega kaugküttekattlamajad
- Investeeringuabi tootmiseseadmete võrguühenduste rajamiseks vajaliku infrastruktuuri soetamiseks

Alternatiivsete energiaallikate kasutamine transpordis

- Tarbijate teavitamine alternatiivsete transpordikütuste kasutamisega ja kasutamisevõimalustega seonduvast
- Transpordivahendite kütusesüsteemide ümberehitamine alternatiivsete transpordikütuste (vesinik, biokütused) kasutamiseks

Välisõhukaitse ja kliimamuutuste leevendamine

- Investeeringuabi kaugküttevõrkude renoveerimiseks
- Puhastusseadmete hankimine ja paigaldamine
- Keskkonnasäästlike tehnoloogiate rakendamine energia tootmisel
- Investeeringuabi innovaatilistel lahendustel põhinevate energia demonstratsioonitootmiselajadmete rajamiseks ja lokaalseid lahendusi pakkuvate tehnoloogiate rakendamiseks

5.3.2.3 Toetuse saajad

- Kohaliku omavalitsuse üksused
- Äriühingud
- Mittetulundusühingud ja sihtasutused
- Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
- Keskkonnaministeerium

5.3.3 Energiasäästu arendamine elamumajanduses

5.3.3.1 Eesmärgid ja indikaatorid

Eesmärk: Energiatõhusamaks muudetud eluasemefond

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
<i>Tulemusindikaator</i>				
ERDF osalusega renoveeritud korterelamute osakaal kõigist enne 1993. aastat ehitatud korterelamutest	Vastavuses "Eluasemevaldkonna arengukavaga 2008-2013". Allikas: Ehitisregister.	0,3% (2006a)	5% (2011)	8% (2015)

5.3.3.2 Toetatavad tegevused

- Enne 1993. aastat ehitatud korterelamute rekonstrueerimise ja renoveerimise toetamine energiaauditis loetletud energiatõhususe tõstmiseks vajalike rekonstrueerimistööde teostamiseks, sh kaasnevad tegevused
- korterelamutes ehitise tehnilise ja energiatarbimise analüüsimine (ekspertiis, audit) ning energiaauditi alusel koostatud ehitusprojektide koostamise ja teostamise toetamine (sh kaasnevad tegevused rekonstrueerimistööde elluviimisel)
- SA Kredex energiasäästu kompetentsikeskuse toimimine tarbijate mitmekülgselt informeerimiseks ja koolitamiseks energiasäästu suurendamise võimalustest ja selle tähtsusest

5.3.3.3 Toetuse saajad

- Kohaliku omavalitsuse üksused
- Korterühistud, elamuühistud, korteriomaniike ühisused
- SA Kredex

5.3.4 Mõju horisontaalsetele teemadele

Regionaalne areng

Energiamajanduse kavandatud investeeringutoetused on regionaalarengu suhtes neutraalsed, v.a energiasäästu elumumajanduses, mis parandab enam linnaelanike elutingimusi, kuna linnades on kortermajade osatähtsus elamufondis suurem.

Keskkonnahoid

Kõik projektid on otseselt suunatud keskkonnahoiu edendamisele.

Infoühiskonna edendamine

Mõju puudub.

Võrdsed võimalused

Korterelamute energiatõhususe tõstmine parandab rohkem väiksema sissetulekuga elanikkonna majanduslikku olukorda, kuna küttekulude osakaal nende kulutustes on suurem.

Kodanikuühiskonna areng

Korteri- ja majaühistud on potentsiaalsete toetusesaajate seas. See aitab kaudselt kaasa kodanikuühiskonna arengule, kuna struktuuriabi soodustab saajaorganisatsioonide võimekuse kasvu projektide kavandamisel, juhtimisel ning hindamisel. Sel viisil kasvab organisatsioonide võimekus nii oma valdkonnas tegutsemiseks kui tulemuslikuks partnerluseks.

5.3.5 Suurprojektid

Ei ole

5.3.6 Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega

5.3.6.1 Seosed teiste prioriteetsete suundadega ja rakenduskavadega

„Energiamajanduse arendamine” täiendab prioriteetseid suundi „Veemajanduse ja jäätmeäitluse arendamine” ning „Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine”, kuna nende abil viiakse ellu ühtset prioriteeti „Säästev keskkonnakasutus”.

Käesolev prioriteetne suund omab mitmeid seoseid prioriteetse suunaga „Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng”, seda eeskätt elamufondi rekonstrueerimise, taastuenergia kasutamise, küttevõrkude rekonstrueerimise ning elektri ja soojuste koostootmise edendamise

osas. Kõik taolised projektid mõjutavad piirkonna elukvaliteeti ja konkurentsivõimet võimaldades sünergiat teiste arendustegevustega.

Majanduskeskkonna arendamise rakenduskavaga on seosed ühelt poolt läbi keskkonnasäästlike tehnoloogiate arendamise, mis võivad osalt leida rakendust ka energiamajanduse moderniserimisel. Teiselt poolt aitab prioriteetne suund „Energiamajanduse arendamine” ettevõtluse arendamisele kaasa parandades välisõhu seisundi tervislikumaks mutmise kaudu tööjõu elutingimusi. Transpordi keskkonnasäästlikumaks muutmisele aitavad kaasa kavandatud tegevused biokütuste jt säästvate mootorikütuste kasutamise edendamiseks.

5.3.6.2 Seosed “Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007-2013” prioriteetidega

Prioriteetne suund „Energiamajanduse arendamine” viib ellu „Riikliku struktuurivahendite strateegia 2007-2013” prioriteeti „Säästev keskkonnakasutus”.

5.3.6.3 Seosed “Ühenduse strateegiliste suunistega”

Suuniste punktis 4.1.3. „Traditsiooniliste energiaallikate intensiivse kasutamise vähendamine” on toodud järgnevad tegevussuunised: toetada energiaallikate tõhustamise projekte ning madala energiakuluga arengumudelite levikut; toetada taastuvate ja alternatiivsete tehnoloogiate arendamist (tuule-, päikese-, biomassienergia), mis võivad anda ELile edumaa ja seega suurendada selle konkurentsivõimet. Sellised investeeringud toetavad ka Lissaboni eesmärki tagada, et aastaks 2010 saadakse 21% elektrist taastuvatest energiaallikatest; suurendada investeeringuid traditsioonilistesse energiaallikatesse võrkude arendamiseks, kui on olemas tõendid turutõrgete kohta. Need investeeringud puudutavad peamiselt lähenemise eesmärgi sihtala, kuhu kuulub ka Eesti. Lisaks neile on punktis 4.1.2. „Keskkonnakaitse ja majanduskasvu sünergia tugevdamine” toodud tegevussuunis: Lisaks mujal käsitletud investeeringutele säästvasse energiasse ja transporti soodustada investeeringuid, mis toetavad ELi Kyoto protokolliga võetud kohustusi. Käesoleva prioriteetse tegevussuuna ja ühenduse strateegilistes suunistes toodud eelpoolloetletud tegevussuuniste vahel on täielik kooskõla.

5.3.6.4 Seosed “Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavaga 2005-2007” ning Lissaboni strateegiaga

Prioriteetne suund „Energiamajanduse arendamine” viib ellu „Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskava 2005-07” eesmärki 6: „Keskkonnakaitse ja majanduskasvu sünergia tugevdamine”, kus meetme 6.2: „Reostuskoormuse vähendamine ja loodusvarade säästliku kasutuse tagamine” raames on ette nähtud energiasäästu soodustamine (sh hoonete energiatõhususe suurendamine meetmete kavandamine ja taastumatute loodusvarade kasutustõhususe suurendamise kaudu energiatootmise keskkonnasäästlikumaks muutmine.

5.3.6.5 Seosed teiste riiklike arengukavade ja poliitikatega, sh “Eesti maaelu arengukavaga 2007-13” ja “Euroopa kalandusfondi 2007-2013 rakenduskavaga”

Prioriteetne suund „Energiamajanduse arendamine” realiseerib strateegia „Säästev Eesti 21“ eesmärgi „Ökoloogiline tasakaal” vähendades välisõhu saastamist ja säästes taastumatuid energiakandjaid.

See suund aitab kaasa järgmiste „Eesti keskkonnanstrateegia aastani 2030“ (koostamisel) eesmärkide saavutamisele:

- arendada erinevatele energiaallikatele põhinevaid väikese keskkonnakoormusega jätkusuutlikke mitmekesiseid energiatootmistehnoloogiaid
- energiatarbimise kasvu aeglustamine ja stabiliseerimine,
- tervist säästev ja toetav väliskeskkond

Käesoleval prioriteetsel suunal on” samasuunaline mõju on SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse poolt rakendataval siseriikliku keskkonnaprogrammi keskkonnakorralduse alaprogrammiga:

Käesoleva prioriteetse suuna toetatavad tegevused kajastavad riiklike energeetikat ja elumajandust suunavate strateegiliste dokumentide eesmärgi ja tegevussuundi. Need kavad on järgmised: „Kütuse- ja energiamajanduse pikaajaline arengukava aastani 2015”, „Eesti elektrimajanduse arengukava 2005-2015”, „Eesti energiatehnoloogia arendusstrateegiast (valmib 2007)”, „Biomassi ja bioenergia kasutamise edendamise tegevuskava (valmib 2006)”, „Eesti elumajanduse arengukava aastateks 2003-2008”, „Eesti eluasemevaldkonna arengukava aastateks 2007-2013 (valmib 2006)” ja „Energiasäästu Sihtprogramm”. Samuti on kõik kavandatud tegevused kooskõlas EL tasandi poliitikate ja strateegiatega.

„Eesti maaelu arengukava 2007-2013“ (MAK) täiendab käesolevat prioriteetset suunda, toetades põllumajandustootjate poolt energiavõsa kasvatamist ning nende investeeringuid bioenergia tootmisse. Et vältida topeltrahastamist põllumajandustootjate bioenergiaga seotud tegevustes, on toetuse taotlemise tingimused sätestatud ministri määruses, mis kehtestab raamistiku ning tingimused igale meetmele. MAK meetmes on võimalik tootjatel taotleda toetust ainult juhul, kui tegevuse eesmärk on kasutada toodetud energiast vähemalt 50% põllumajandustootmiseks taotleja ettevõttes. EARKs on nende objektide puhul küsimus eeskätt toodetud energia müümises. Lisaks on kattuvalt välditud sellega, et MAK meetme maksimaalne toetussumma on keskmise koostootmisjaama maksumust arvestades liiga väike. Seega ei ole koostootmisjaamade rajamise puhul MAK meede reaalne valik, mistõttu on põllumajandustootjad, kes on huvitatud suuremate jaamade arendamisest, et müüa energiat, toetatavad just EARK meetmest.

5.4 Prioriteetne suund 4: Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng

5.4.1 Vajalikkuse põhjendus

Eesti struktuurivahendite kasutamise strateegia üks prioriteete on piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng. Selle prioriteedi elluviimine korraldatakse ERDF osalusel Elukeskkonna rakenduskava raames ühtse prioriteetse suunana.

Piirkondade tervikliku ja tasakaalustatud arengu saavutamiseks on vaja arendada kõiki Eesti piirkondi: kujundada välja maakonna- ja suuremad kohalikud keskused koos tagamaaga ühtselt toimivaks tööjõuareaalideks, tugevdada keskuste rolli töökohtade looja ning avalike teenuste osutajana ning parandada tagamaa elujõulisust. Viies suuremas linnapiirkonnas tuleb keskenduda kõrgemat lisandväärtust, innovaativsust ja loovust stimuleeriva keskkonna väljaarendamisele.

Prioriteetse suuna tegevused on otseselt seotud Ühenduse strateegiliste suuniste ühtekuuluvuspoliitika territoriaalse mõõtmee eesmärkide realiseerimisega: linnade panus majanduskasvu ja tööhõivesse ning maapiirkondade majandusliku mitmekesisuse toetamine.

Tulenevalt tegevuste spetsiifikast, eesmärgistusest ja kavandamisloogikast jaguneb prioriteetne suund kolmeks allvaldkonnaks: kohalikud avalikud teenused maapiirkondades, linnaliste piirkondade arendamine ning piirkondade konkurentsivõime tugevdamine.

Kohalike avalike teenuste kättesaadavus ja kvaliteet on kriitilise tähtsusega jätkusuutliku arengu tagamisel kogu Eesti territooriumil. Tulenevalt maapiirkondade hõreasustusest ning varasemate aastate vajakust on investeerimisvajadused suured, ületades kohalike omavalitsuste ning riiklike investeeringutoetuste võimalused, samuti vajab infrastruktuurivõrk tulenevalt demograafilistest protsessidest olulist kaasajastamist. ERDF kaasabil on otstarbekas rahastada piirkondade arengu seisukohalt võtmetähtsusega suuremaid infrastruktuuriobjekte, pöörates erilist tähelepanu ühelt poolt teenuste koondamisvajadusest tulenevatele probleemidele kohalikes keskustes, teiselt poolt olemasoleva infrastruktuuri otstarbekamale kasutamisele äärealadel. Ka on tarvis teha investeeringuid ühistransporti, mis aitab parandada teenuste kättesaadavust. ERDF vahendid täiendavad Eesti riigi investeeringutoetusi üldhariduskoolidele, lastehoiuasutustele, vaba aja ja spordiobjektidele ning sotsiaalvaldkonna objektidele. Väiksemamahulisi parendustöid on otstarbekas toetada erinevate siseriiklike toetusprogrammide kaudu.

Linnaline problemaatika on aktuaalne Eesti suuremate linnade puhul: Tallinn, Tartu, Narva, Pärnu, ja Kohtla-Järve linnastu. ERDF osalusel keskendutakse tegevustes eelkõige transpordiprobleemide lahendamisele (sh kergliiklus ja ühistransport) ning linnaliste alade regenereerimist ja sotsiaalsete probleemide lahendamist toetava avaliku infrastruktuuri arendamisele. Olulisel kohal on valglinnastumise probleemide leevendamine ja ennetamine, mille puhul on oluline käsitleda linnalist keskust ja selle vahetut tagamaad ühtse tervikuna ning toetada ka planeeringute koostamist jms.

Käesoleva prioriteedi raames pööratakse toetatavate tegevustega erilist tähelepanu linnaliste keskuste ja nende maaliste tagamaade omavaheliste seoste arendamisele. Eelkõige panustavad

selle eesmärgi saavutamisele valglinnastumise ohjamiseks ruumiliste planeeringute koostamine, endiste militaar- ja tööstusalade taaskasutuselevõtt, haridusteenuse kättesaadavuse tagamine maapiirkondades, kohalike avalike teenuste osutamiseks vajaliku infrastruktuuri mitmekesistamine maapiirkondades, külastusobjektide väljaarendamine, kergteede rajamine ning rekreatsioonivõimaluste loomine lisaks turistidele ka kohalikele elanikele.

Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine seisneb eelkõige piirkondade konkurentsivõime ja atraktiivsuse suurendamises läbi kohaliku ettevõtlus- ja külastuskeskkonna parandamise, kasutades selleks iga piirkonna tugevusi ja spetsiifilisi asendilisi, looduslikke, kultuurilisi arenguressursse ning oskusteavet.

Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise seisukohalt on oluliselt tegevused, mis tugevdavad piirkonna ettevõtluskeskkonda, eeskätt regionaalsete kompetentsivõrgustike kujundamine, tööstusparkide väljaarendamine ja taaskasutusevõetavate majandustegaevusalade ettevalmistamine.

Samavõrd oluline on kohaliku külastuskeskkonna arendamine, kasutades selleks senisest tõhusamalt iga piirkonna ainuomaseid ressursse. Oluline on nii uute külastuskomplekside välja arendamine, kui ka olemasolevate külastusväärtuste varustamine kaasaegse tugiinfrastruktuuriga.

Lisaks kohalikul initsiatiivil ellu viidavatele projektidele toetatakse käesoleva prioriteetse suuna raames ka üleriigilise tähtsusega kultuuri- ja turismiobjektide väljaarendamist. Ka regionaalsete tööstusalade väljaarendamine toimub otseselt riiklike prioriteetide alusel.

ERDF vahendeid on otstarbekas suunata eeskätt kohalikul initsiatiivil ette võetud komplekssete, töökohtade loomist ergutavate ja piisavalt mahukate arendusprojektide toetamiseks, millele lisandub aktiivne konsultatsioonitugi. Väiksemamahuliste üksikobjektide arendamist, nii nagu ka kohaliku omaalgatuse edendamist ning investeringuprojektide ettevalmistustöid toetatakse siseriiklike vahendite arvel regionaalarengu programmide kaudu. Siseriiklikest vahenditest jätkatakse toetusprogrammide elluviimist, mis on suunatud väiksemamahuliste investeringuprojektidele, investeringuprojektide ettevalmistustööde läbiviimisele ning kohaliku omaalgatuse tugevdamisele.

Suurema osa tegevusi viivad ellu kohalikud omavalitsusüksused ja mittetulundusühingud. Need tegevused peavad tulenema või olema kooskõlas kohalike arengukavadega, prioriteetsed maakonna tasandil (iseäranis kohalike avalike teenuste puhul) ja kooskõlas üleriigiliste sektorarengukavade ja –strateegiatega.

Prioriteetse suuna raames toetatakse üldjuhul ainult avaliku kasutusotstarbega tegevusi.

5.4.2 Kohalike avalike teenuste arendamine

5.4.2.1 Eesmärgid ja indikaatorid

Eesmärk: Avalike teenuste kättesaadavus ja kasutusefektiivsus maakondades on paranenud

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
<i>Väljundindikaatorid</i>				
Kvalitatiivselt paranenud seisundiga infrastruktuuriobjektide arv	<i>Allikas: projektiaruanded</i>	Pole kohaldatav	65 (2010)	225 (2015)
Mitmekesisistatud kasutusega infrastruktuuriobjektide arv	Kõigi rekonstrueeritud objektide arv <i>Allikas: projektiaruanded</i>	Pole kohaldatav	15 (2010)	50 (2015)
<i>Tulemusindikaator</i>				
Investeeringutest kasu saanud inimeste arv	<i>Allikas: projektiaruanded</i>	Pole kohaldatav	35000 (2010)	120000 (2015)

5.4.2.2 Toetatavad tegevused

Toetatakse tegevusi, mis on eeskätt suunatud maakondlike ja kohalikes keskuste kvaliteetsete ja konkurentsivõimeliste avalike teenuste kättesaadavuse parandamisele ja maapiirkondade kohalike avalike teenustega seotud infrastruktuuri kasutusefektiivsuse parandamisele

- Üldhariduskoolide investeeringud (sh spordirajatised ja õpilaskodud)
- Lastehoiuasutuste investeeringud
- Vaba aja ja spordiobjektide investeeringud (rahvamajad, huvikeskused, kogukonnakeskused, raamatukogud, võimlad, spordiväljakud, lähiliikumispaidad jms)
- Sotsiaalvaldkonna investeeringud (rehabilitatsiooni- ja aktiveerimiskeskused, päevakeskused, hooldekodud, esmatasandi tervishoiuteenuste osutamiseks vajalik infrastruktuur, sotsiaalelamud, lastekodud jms)
- Investeeringud ühistranspordi kättesaadavuse parandamiseks (reisijate teeninduskeskused, ühistranspordipeatused)
- Investeeringud olemasoleva avaliku infrastruktuuri kasutuse mitmekesistamiseks ja ümberkohandamiseks avalike teenuste mitmekesistamise eesmärgil

5.4.2.3 Toetuse saajad

- Kohaliku omavalitsuse üksused
- Mittetulundusühingud ja sihtasutused

5.4.3 Linnaliste piirkondade arendamine

5.4.3.1 Eesmärgid ja indikaatorid

Eesmärk: Atraktiivsem ja paremat elukvaliteeti võimaldav avalik linnaruum

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
<i>Väljundindikaatorid</i>				
Säästva linnatranspordi arendamisele suunatud projektide arv	<i>Allikas: projektiaruanded</i>	Pole kohaldatav	3 (2010)	10 (2015)
Rajatud kergteede pikkus	<i>Allikas: projektiaruanded</i>	Pole kohaldatav	15 km (2010)	50 km (2015)
Välja arendatud avalike rohe- ja puhkealade pindala	<i>Allikas: projektiaruanded</i>	Pole kohaldatav	30 ha (2010)	100 ha (2015)
Koostatud ja kehtestatud planeeringutega määratud avalike rohe- ja puhkealade pindala	<i>Allikas: projektiaruanded</i>	Pole kohaldatav	300 ha (2010)	1000 ha (2015)
<i>Tulemusindikaator</i>				
Investeeringuprojektide st kasu saanud inimeste arv	Mõõdetakse spordi- ja sotsiaalinvesteeringute puhul. Metoodika töötatakse välja enne investeeringute kava koostamist. <i>Allikas: projektiaruanded</i>	Pole kohaldatav	1500 (2010)	5000 (2015)

5.4.3.2 Toetatavad tegevused

Toetatakse tegevusi linnaruumi arendamiseks, linnaspetsiifiliste probleemide lahendamiseks ning keskuste ja tagamaa paremaks funktsionaalseks sidustamiseks.

- Säästva linnatranspordi arendamine (sh. kergliiklusteed, liikluskorraldus, ühistranspordikorraldus jms)
- Lastehoiu parandamisega seotud avaliku infrastruktuuri arendamine
- Sotsiaalse turvalisuse parandamisega seotud avaliku infrastruktuuri arendamine (rehabilitatsiooni- ja aktiviseerimiskeskused, turvakodud, päevakeskused, hooldekodud, sotsiaalelamud, lastekodud, spordirajatised jms)
- Avaliku linnaruumi ja rekreatsioonialade väljaarendamine ning haljastuse parandamine linnades ja linnalähedastel aladel (linnasüdamed, väljakud, pargid, ranna- ja kaldaalad, valgustus jms)
- Avalikuks kasutuseks mõeldud alade planeeringute koostamine

5.4.3.3 Toetuse saajad

5 suurema linnapiirkonna:

- Kohaliku omavalitsuse üksused
- Mittetulundusühingud ja sihtasutused

5.4.4 Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine

5.4.4.1 Eesmärgid ja indikaatorid

Eesmärk: Piirkonnad on atraktiivsemad investorite, kvalifitseeritud tööjõu ja külastajate jaoks.

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
<i>Väljundindikaatorid</i>				
Rajatud või kvalitatiivselt parandatud ettevõtlusinfrastruktuuri objektide arv	<i>Allikas: projektiaruanded</i>	Pole kohaldatav	15 (2010)	50 (2015)
Piirkondlikku traditsioonilist oskusteavet arendavate projektide arv	<i>Allikas: projektiaruanded</i>	Pole kohaldatav	10 (2010)	30 (2015)
Rajatud või kvalitatiivselt parandatud külastusobjektide arv	<i>Allikas: projektiaruanded</i>	Pole kohaldatav	30 (2010)	100 (2015)
<i>Tulemusindikaator</i>				
Loodud ettevõtlus- või külastusinfrastruktuurist kasu saanud ettevõtjate arv	Metoodika töötatakse välja enne toetuste taotlemise algust. <i>Allikas: EAS uuring</i>	Pole kohaldatav	90 (2010)	300 (2015)

5.4.4.2 Toetatavad tegevused

Toetatakse tegevusi, mis on suunatud majandusarengu kiirendamisele piirkondade ainuomasete konkurentsieeliste väljaarendamise teel.

Kohaliku ettevõtluskeskkonna arendamine

- Regionaalsete tööstusparkide ja logistikakeskuste väljaarendamine
- Regionaalsete innovatsioonisüsteemide loomine ja tugevdamine ning regionaalsete ettevõtlusvõrgustike ja kompetentsikeskuste väljaarendamisele suunatud tegevused (eelkõige maakonnakeskuste baasil)
- Ettevõtluse seisukohast olulise avaliku tehnilise infrastruktuuri arendamine
- Endiste militaar-, tööstus- ja põllumajandusobjektide taaskasutuselevõtmise ettevalmistamine, väheväärtuslike objektide lammutamine
- Avalikust kasutusest välja jäävate objektide kohandamine uutele funktsioonidele
- Tingimuste loomine kohaliku tööhõive stimuleerimiseks (kohalike töötubade loomine, traditsioonilise oskusteabe kasutusevõtu soodustamine jms)
- Investeeringud internetiühenduste kvaliteedi parandamiseks (andmesideühendused turutõrkepiirkondades, avalikud internetialad ja –punktid)

Kohaliku külastuskeskkonna arendamine

- Kultuuriliselt ja looduslikult väärtuslike objektide väljaarendamine külastusobjektideks (sh külastussadamad, muuseumid, teemapargid, külastuskeskused, matka- ja õpperajad, supelrannad jms),
- Olemasolevate külastusobjektide tugiinfrastruktuuri väljaarendamine (juurdepääsu- ja kergliiklusteed (tolmutõrje), parklad, sanitaar- ja jäätmehooldustingimused, viidad, puhkekohad, internetiühendused jms)

Üleriigilise tähtsusega kultuuri- ja turismiobjektide väljaarendamine

- Investeeringud suuremahuliste, Eesti kui turismi sihtmaa konkurentsivõimet ja tuntust tõstvate kultuuri- ja turismiobjektide väljaarendamiseks

5.4.4.3 Toetuse saajad

- Kohaliku omavalitsuse üksused
- Mittetulundusühingud ja sihtasutused
- Muuseumid
- Õppe- ja teadusasutused
- Ministeeriumid

5.4.5 Mõju horisontaalsetele teemadele

Regionaalne areng

Piirkondade tervikliku ja tasakaalustatud arengu prioriteetse suuna projektid on otseselt suunatud regionaalse arengu tasakaalustamisele, regionaalse ja kohaliku iseloomuga probleemide lahendamisele ning kohalike arengueelduste tõhusama ärakasutamise toetamisele.

Keskkonnahoid

Prioriteetse suuna mitmete tegevusvaldkondade raames, eelkõige aga kohaliku ettevõtlus- ja külastuskeskkonna arendamisele suunatud projektide kaudu, aidatakse kaasa keskkonnaseisundi parandamisele või loodusvarade säästlikumale kasutamisele. Samuti

toetab prioriteetne suund läbi tegevuste, mis on suunatud rohe- ja rekreatsioonialade väljaarendamisele ning avalikuks kasutuseks mõeldud alade planeeringute koostamisele linnaruumis ja linnade lähikümbruses loodusliku mitmekesisuse kaitsmist ning suurendab tervislikuma elukeskkonna osa linnaruumis. Ka kohaliku külastuskeskkonna arendamise alategevuste kaudu toetatakse kultuuriliselt ja looduslikult väärtuslike objektide väljaarendamisel külastusobjektideks nende keskkonnasäästlikumat kasutust sealsete sanitaar- ja jäätmehooldustingimuste parandamisega.

Infoühiskonna edendamine

Infoühiskonna arendamisele aitab otseselt kaasa prioriteedi alavaldkond kohaliku ettevõtluskeskkonna arendamine, mille raames on tegevused suunatud teiste hulgas investeeringute toetamisele andmesideühenduste parandamiseks turutõrkepiirkondades, kus looduslike iseärasuste või muude asjaolude tõttu puudub või on häiritud interneti- ja muu andmesideühendus. Prioriteet aitab seeläbi parandada ligipääsu digitaalsele teabele piirkondades, kus ebapiisavate ühendusvõimaluste tõttu on infoühiskonna arengust seni vähem osa saadud.

Võrdsed võimalused

Otseselt võrdsete võimaluste tagamisele on suunatud kohalike avalike teenuste infrastruktuuri arendamine, sealhulgas tegevused sotsiaalse turvalisuse parandamisega seotud avaliku infrastruktuuri arendamiseks (lastehoiuasutuste, hooldekodude, laste- ja naiste turvakodude jm sotsiaal-, tervishoiu- ja tööhõiveteenuste osutamiseks vajalike avalike infrastruktuuride investeeringud). Piirkondade konkurentsivõime tugevdamisele ja kohalike avalike teenuste arendamisele suunatud projektid aitavad enamuses kaasa võrdsete võimaluste suurendamisele, kuna neis lähtutakse naiste ja meeste vajadustest kohalikul tasandil, parandamaks avalike teenuste kvaliteeti ja kättesaadavust ning inimeste sotsiaal-, majandus- ja kultuurielus osalemise võimalusi. Seeläbi aitavad prioriteetse suuna tegevused kaasa ka inimestele võrdsete võimaluste loomisele avalike teenuste kättesaadavuse, samuti eneseteostusvõimaluste osas sõltumata nende elukoha geograafilisest paiknemisest tulenevatest võimalikest piirangutest (nn. vastava ruumilise ebavõrdsuse vähendamine).

Kodanikuühiskonna areng

Mittetulundusühingud ja sihtasutused on potentsiaalsete toetusesaajate seas. See aitab kaudselt kaasa kodanikuühiskonna arengule, kuna struktuuriabi soodustab saajaorganisatsioonide võimekuse kasvu projektide kavandamisel, juhtimisel ning hindamisel. Sel viisil kasvab organisatsioonide võimekus nii oma valdkonnas tegutsemiseks kui tulemuslikuks partnerluseks.

5.4.6 Suurprojektid

Ei ole.

5.4.7 Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega

5.4.7.1 Seosed teiste prioriteetsete suundadega ja rakenduskavadega

Elukeskkonna arendamise rakenduskava keskkonnainvesteeringute prioriteetsed suunad

Prioriteetsed suunad on omavahel suurel määral seotud selle kaudu, et nende tegevuste elluviimine toimub käsikäes ja suures osas samade subjektide (kohalikud omavalitsused)

poolt. Loodusväärtuste säilitamisele ja väärindamisele suunatud tegevused lähtuvad säästliku arengu printsiipidest ja toetavad omalt poolt keskkonnainvesteeringute prioriteetseid suundi. Kohaliku külastuskeskkonna arendamisele ning valglinnastumisega seotud probleemide lahendamisele suunatud tegevuste toetamine aitab kaasa keskkonnakoormuse reguleerimisele külastusobjektidel ning aitab leevendada valglinnastumisega kaasnevat ehitustegevusest ja liiklusintensiivsuse kasvust põhjustatud kahjulikku keskkonnakoormust linnalähistel aladel. Kokkupuutealaks on kaitsealade infrastruktuuri arendamine, mis on osaliselt seotud turismiga. Seetõttu nähakse rakenduskava rakenduseeskirjadega ette selge tööjaotus looduskaitsealade valitseja ning kohalike omavalitsuste vahel selles küsimuses, mis väldib toetusmeetmete kattuvuse.

Keskkonnainvesteeringud toetavad omakorda käesoleva prioriteetse suuna eesmärgi, suurendades piirkondade atraktiivsust elu- ja külastuskohana.

Elukeskkonna arendamise rakenduskava „Hariduse infrastruktuuri arendamise” ning „Tervishoiu ja hoolekande infrastruktuuri arendamise” prioriteetsed suunad

Nimetatud prioriteetsete suundadega ja nende eesmärkidega on käesoleva prioriteedi tegevustel selge haakuvus. Üldhariduskoolide, hooldekodude ja esmatasandi tervishoiuteenuste osutamiseks vajaliku infrastruktuuri investeeringute toetamise kaudu piirkondades toetab prioriteetne suund tervikuna hariduse, tervishoiu ja hoolekande infrastruktuuri arendamist, aitades seeläbi kaasa nii aktiivravi, sotsiaalhoolekande teenuste kui koolivõrgu territoriaalse kaetuse ja piirkondliku kättesaadavuse jätkusuutlikkuse tagamisele.

Üldhariduskoolide infrastruktuuri kaasajastamine aitab kaasa rakenduskava eesmärgile tagada kõrgetasemeline ning ühiskonna ja tööturu vajadustele vastav õpe. Avatud noortekeskuste ja huvikoolide investeeringud aitavad kaasa noorsootöö mitmekesistamise, selle kättesaadavuse ja kvaliteedi paranemisele erinevates piirkondades, mis võimaldab pakkuda noortele mitmekesisemaid vaba aja sisustamise ja aktiivsemaid ühiskonnaelus osalemise võimalusi ka väljaspool suuremaid linnaregioone.

Sama prioriteetse suuna raames toetatakse samuti hariduslike erivajadustega õpilaste koolide ja huvikoolide infrastruktuuri arendamist, millega antud prioriteetne suund täiendab omakorda „Piirkondade tasakaalustatud ja tervikliku arengu” prioriteetse suuna üldhariduskoolide infrastruktuuride investeeringuid.

Sportimise, vabaaja ja rekreatsioonivõimaluste laiendamine „piirkondade tasakaalustatud ja tervikliku arengu” prioriteetse suuna raames toetab omakorda „tervishoiu ja hoolekande infrastruktuuri arendamise” üldiseid eesmärgi, luues piirkondades täiendavaid võimalusi mitmekesisteks terviseennetuslikeks tegevusteks, kaudselt samuti rahvatervise parandamiseks ja inimeste võimekuse suurendamiseks osaleda ühiskonnaelus, sealhulgas hariduse omandamisel.

Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava prioriteetsed suunad

Rakenduskava strateegilise ja regionaalse tähtsusega transpordi infrastruktuuri investeeringutel, sealhulgas linnapiirkondades, on selge toetav mõju „piirkondade tervikliku ja tasakaalustatud arengu prioriteetse suuna” eesmärkidele ja tegevustele, luues eeldusi ligipääsetavuse paranemisele, aeg-ruumiliste vahemaade vähenemisele, linna- ja maapiirkondade ning ääremaade paremale omavahelisele sidumisele. See omakorda loob

täiendavaid eeldusi tasakaalustatud regionaalseks arenguks, sh elukvaliteedi paranemisele, ettevõtluse arenguks ja tööhõive suurenemiseks äärepiirkondades, kuna suurendavad viimaste ligipääsetavust ja seotust teiste piirkondadega. Piirkondade tasakaalustatud ja tervikliku arengu prioriteetne suund toetab säästva linnatranspordi arendamist ja kergliiklusteede rajamist linnalistel aladel, ühistranspordi kättesaadavuse parandamist maapiirkondades ning külastusobjektidele ligipääsuteede ehitamist, täiendades sellega omakorda transpordi infrastruktuuri investeeringuid antud rakenduskava raames, mis nimetatud investeeringuid ei toeta.

Ka linnaruumi arendamisele ning keskuste ja tagamaa paremaks funktsionaalseks sidumiseks kavandatud tegevused „piirkondade tervikliku ja tasakaalustatud arengu” prioriteetse suuna raames toetavad ühendusvõimaluste arengut – eelkõige regionaalse teedevõrgu, ühistranspordi ja kergliikluse osas.

Kohalike avalike teenuste ja kohaliku ettevõtluskeskkonna arendamist toetavad eelkõige antud rakenduskava infoühiskonna arendamise alased tegevused, nagu avalike e-teenuste arendamine ja interneti kättesaadavuse suurendamine. „Piirkondade tervikliku ja tasakaalustatud arengu” prioriteetne suund panustab infoühiskonna arengusse kohalikul tasandil, olles suunatud internetiühenduste kvaliteedi parandamisele turutõrkepiirkondades. Selle kaudu on käesoleval prioriteetsel suunal omakorda toetav lisandväärtus antud rakenduskava infoühiskonna infrastruktuuri arendamise prioriteetse suuna eesmärkide saavutamisele - luua riiklikul tasandil infoühiskonda edendavaid terviklikke lahendusi.

Piirkondade arengu toetamine loob täiendavaid eeldusi ettevõtluse arengu ja tootlikkuse kasvu sihtide saavutamisele, kuna selle raames parandatakse ettevõtete toimekeskkonda ning luuakse tingimusi kohaliku tööhõive suurendamiseks, traditsioonilise oskusteabe edendamiseks ja rakendamiseks majandusarengu teenistusse.

„Piirkondade tervikliku ja tasakaalustatud arengu” prioriteetse suuna raames toetatakse muuhuldas ka regionaalsete innovatsioonisüsteemide, ettevõtlusvõrgustike ning kompetentsikeskuste väljaarendamisele ja tugevdamisele suunatud tegevusi. See tegevuskompleks aitab omakorda kaasa ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime edendamisele riigis tervikuna, mis on käesoleva rakenduskava oluline prioriteetne suund. Piirkondlike ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv võimaldab vastavates piirkondades hoogustada ettevõtlust, suurendada tööhõivet ja selle tootlikkust ning samuti pakkuda kõrgemaid sissetulekuid, mis kokkuvõttes tõstab piirkondade elukvaliteeti ja atraktiivsust.

Samuti panustavad käesoleva rakenduskava ja „piirkondade tervikliku ja tasakaalustatud arengu” prioriteetse suuna turismi- ja puhkemajanduse alased investeeringud vastastikku eesmärkide saavutamisse teineteise tegevusi täiendades. Kuna turismisektoril on piirkondade majanduslikus toimetulekus küllalt oluline roll, soodustavad antud rakenduskava turismisektori arendamisele suunatud tegevused turismi- ja puhkemajanduse ja kogu teenindussektori edenemist ja konkurentsivõime suurenemist piirkondades, luues ühtlasi eeldusi täiendavaks tööhõiveks, elukvaliteedi kasvuks ja elukeskkonna kvaliteedi paranemisele regioonides.

„Piirkondade tervikliku ja tasakaalustatud arengu” prioriteetse suuna üleriigilise tähtsusega kultuuri- ja turismiobjektide väljaarendamisele ning kohalike omavalitsuste endi poolt kohaliku külastuskeskkonna arendamisele ning loodus- ja kultuuriväärtuste väärimisele suunatud investeeringud võimaldavad omakorda suurendada turismialase konkurentsivõime

tõusu riigis tervikuna, toetades käesoleva rakenduskava riigi turismisektori konkurentsivõimelise ja jätkusuutliku arengu tugevdamisega seotud tegevusi Eesti turismipotentsiaali terviklikuma ärakasutamise eesmärgil.

Inimressursi arendamise rakenduskava prioriteetsed suunad

„Piirkondade tervikliku ja tasakaalustatud arengu” prioriteetse suuna tegevused aitavad eelkõige kaasa Inimressursi arendamise rakenduskava eesmärkide saavutamisele tööhõive suurendamise ja tööelu kvaliteedi tõusu ning ettevõtlikkuse suurendamise osas. Piirkondade arengu toetamise tulemusena luuakse eeldusi nii uute töökohtade tekkeks, ettevõtluse stimuleerimiseks kui tööelu kvaliteedi tõusuks piirkondades. Seda ennekõike läbi vaba aja ja spordiobjektide investeringute toetamise, regionaalsete tööstusparkide, ettevõtluse seisukohast olulise avaliku tehnilise infrastruktuuri arendamise ja tingimuste loomise kohaliku tööhõive stimuleerimiseks.

Inimressursi arendamise rakenduskava prioriteetse suuna „Teadmised ja oskused uuendusmeelseks ettevõtluseks“ eesmärgi toetab käesolev prioriteetne suund otseselt läbi regionaalsete innovatsioonisüsteemide, ettevõtlusvõrgustike ja kompetentsikeskuste väljaarendamisele ja tugevdamisele suunatud tegevuste toetamise. Vastavad tegevused võimaldavad edukamalt rakendada olemasolevaid ja arendada välja uusi teadmisi ning oskuseid kõrgemat lisandväärtust pakkuva ja innovaatilise ettevõtluse arendamiseks piirkondades.

Kuna prioriteetse suuna tegevused on enamjaolt suunatud kohalikele omavalitsustele ja mittetulundussektori organisatsioonidele, on olulised rakenduskava tegevused, mis on suunatud kohaliku omavalitsuse ja mittetulundussektori võimekuse suurendamisele. Kohalike omavalitsuste ja mittetulundussektori organisatsioonide strateegilise juhtimissuutlikkuse tõstmisele, innovatiivsete haldusprotsesside ja avalike teenuste väljatöötamisele ning kohalike omavalitsuste ja nende partnerite õigusloome alase suutlikkuse tugevdamisele suunatud projektide toetamine rakenduskava prioriteetse suuna „suurem haldusvõimekus” raames võimaldab tõsta avaliku ja mittetulundussektori professionaalsust ja haldusvõimekust ning tugevdada piirkondliku arendustegevuse kvaliteeti läbi piirkondliku koostöö ja koordinatsiooni tugevdamise erinevate partnerite vahel.

5.4.7.2 Seosed “Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007-2013” prioriteetidega

Prioriteetne suund Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng viib ellu „Riikliku struktuurivahendite strateegia 2007-2013” samanimelist prioriteeti. Lisaks mõjutab antud prioriteetse suuna elluviimine kõiki “Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007-2013” teisi prioriteete:

Paremad ühendusvõimalused

Käesoleva prioriteetse suuna raames linnaruumi arendamisele ning keskuste ja tagamaa paremaks funktsionaalseks sidumiseks kavandatavad tegevused toetavad ühendusvõimaluste arengut – eelkõige munitsipaalsete teedevõrgu, ühistranspordi ja kergliikluse osas. Samuti panustab sinna ka avalike teenuste arendamisel kohalike e-teenuste arendamine ja interneti kättesaadavuse suurendamine turutõrkepiirkondades.

Paremad ühendusvõimalused omakorda loovad eeldusi tasakaalustatud regionaalseks arenguks (sealhulgas saartel), sealhulgas ettevõtluse arenguks ja tööhõive suurenemiseks äärepiirkondades, kuna suurendavad viimaste ligipääsetavust ja seotust teiste piirkondadega.

Haritud ja tegus rahvas

Käesoleva prioriteetse suuna raames kohalike esmatähtsate avalike teenuste ruumilise kättesaadavuse tagamine ning kohalike avalike infrastruktuuriobjektide kasutusotstarbe mitmekesistamine toetab hariduse, tervishoiu ja sotsiaalvaldkonna arengut. Elanikkonna tervise seisundit aitab parandada ka kohaliku sportimis- ja rekreatsioonivõimaluste parandamise osas, mille kaudu luuakse piirkondades täiendavaid võimalusi mitmekesisteks terviseennetuslikeks tegevusteks ning rahvatervise parandamiseks. Samade tegevuste kaudu toetatakse ka lastele paremate arenguvõimaluste loomist ja noorsootöö tõhustamist.

Töövõimeline ja sissetulekut omav elanikkond ning töökohtade ja individuaalsete arenguvõimaluste olemasolu on omakorda iga piirkonna oluliseks arengueelduseks.

Säästev keskkonnakasutus

Prioriteetne suund on seotud säästva keskkonnakasutuse prioriteediga, kuivõrd nende tegevuste ellu viimine toimub käsikäes ja suures osas samade subjektide poolt. Loodusväärtuste säilitamisele ja väärimisele suunatud tegevused lähtuvad säästliku arengu printsiipidest. Valglinnastumisega seotud probleemidega tegelemiseks kavandatakse tegevuste toetamine aitab omakorda kaasa parema keskkonnaseisundi, loodusliku ja maastikulise mitmekesisuse tagamisele linnalähipiirkondades ning aitab leevendada valglinnastumisega kaasnevast ehitustegevusest ja liiklusintensiivsuse kasvust põhjustatud kahjulikku keskkonnakoormust linnalähistel aladel.

Keskkonna valdkonnas teostatavad investeeringud keskkonnakoormuse vähendamisse ja looduskeskkonna mitmekesistamiseks suurendavad samas piirkondade atraktiivsust elu- ja külastuskohana. Turismi- ja puhkemajanduse eelduste loomisel tagatakse rakenduskava tasandil vastastikune täiendavus ja kattuvuste vältimine keskkonna- ja turismiinvesteeringute toetamise vahel.

Teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv

Piirkondade tervikliku ja tasakaalustatud arengu prioriteetse suuna tegevused loovad täiendavaid eeldusi ettevõtluse arengu ja tootlikkuse kasvu sihtide saavutamisele, kuna selle raames toetatakse avaliku iseloomuga tegevusi ettevõtete toimekeskkonna parandamiseks ning luuakse tingimusi kohaliku tööhõive suurendamiseks, traditsioonilise oskusteabe edendamiseks ja rakendamiseks majandusarengu teenistusse. Samuti toetatakse piirkondlike kultuuriväärtuste väärimist ja rakendamist ning kohaliku aktiivsuse suurendamist. Seeläbi aidatakse kaasa turismialase konkurentsivõime tõusule riigis tervikuna.

Piirkondlike ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv võimaldab hoogustada ettevõtlust ja suurendada tööhõivet vastavates piirkondades, mis suurendab piirkondade atraktiivsust. Kuna piirkondade majanduselus on sageli märkimisväärne roll turismisektoril, siis selle arendamisele suunatud tegevused panustavad ka otseselt regionaalsesse arengusse.

5.4.7.3 Seosed “Ühenduse strateegiliste suunistega”

Ühenduse strateegilistes suunistes on eraldi käsitletud arengu territoriaalset dimensiooni, samuti käsitletakse linnade panust majanduskasvu ja tööhõivesse ning maapiirkondade majanduslikku mitmekesistumist.

Suunistes soovitatakse ettevõtluse, kohaliku tööhõive ja jätkusuutlike kogukondade arendamise toetamist nii maal kui linnas ning muutuvat demograafilist struktuuri arvesse võtvate teenuste pakkumist elanikkonnale. Samuti soovitatakse rakendada meetmeid füüsilise elukeskkonna parandamiseks ja ajaloolis-kultuurilise pärandi säilitamiseks ning integreeritud eesmärkidel arendamiseks; astuda samme maapiirkondades majanduslike tingimuste parandamiseks peatamaks väljarännet ning vältimaks majanduskasvu potentsiaali pärssimist ebaühtlase arengu poolt.

Kirjeldatud suunistele vastavad otseselt käesoleva prioriteetse suuna raames kavandatud tegevused ettevõtete toimekeskkonna parandamiseks ning tingimuste loomiseks kohaliku tööhõive edendamiseks; kultuuri- ja loodusväärtuste säilitamiseks ja nende rakendamiseks majandusarengus. See vastab ühtlasi Ühenduse suunisele keskkonnakaitse ja majanduskasvu vahelise sünergia suurendamise vajalikkuse kohta (suunis 1.2). Samuti kavandatakse käesoleva prioriteetse suuna raames tegevusi linnaruumi arendamiseks ja linnaregioonide rahvusvahelise konkurentsivõime tõstmiseks.

Kavandatud tegevused keskuste ja nende tagamaade paremaks funktsionaalseks sidumiseks ja valglinnastumise ohjamiseks ning kogukondliku aktiivsuse ja ettevõtlikkuse edendamiseks järgivad Ühenduse soovitusi keskenduda piirkondliku konkurentsivõime ja tööhõive edendamisel füüsilise juurdepääsetavuse edendamisele, juurdepääsu parandamisele mitmetele sotsiaalsetele ja tehnilistele infrastruktuuridele ning jätkusuutlike kogukondade soodustamisele.

Kvaliteetsete esmatähtsate avalike teenuste ruumilise kättesaadavuse parandamisse panustamise kaudu võimaldatakse käesoleva prioriteetse suuna tegevuste abil teostada investeeringuid haridusse ja tervise infrastruktuuri ning kindlustada side- ja infotehnoloogia infrastruktuuri kättesaadavust just eriti kaugemates ja maapiirkondades (suunised 2.3, 3.3 ja 3.5).

5.4.7.4 Seosed “Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavaga 2005-2007” ning Lissaboni strateegiaga

Piirkondade tervikliku ja jätkusuutliku arengu prioriteetse suuna raames toetatakse majanduskasvu ja tööhõive tegevuskava eesmärgi 5 “Ettevõtlikkust soosiva ettevõtluskeskkonna arendamine” saavutamist. Kavandatud tegevuste kompleks ettevõtluskeskkonna parandamiseks ja tingimuste loomiseks kohaliku tööhõive edendamiseks on suunatud eelkõige kohalike ettevõtjate ja tööjõu konkurentsivõimet soosiva infrastruktuuri edendamisele ja tugiteenuste võrgu arendamisele. Erinevalt otseselt ettevõtluse arengule suunatud tegevustest aidatakse käesoleva prioriteetse suuna raames kaasa eelkõige just avaliku sektori valduses olevate infrastruktuuride ning tugisüsteemide arendamise toetamisele, mis on ettevõtluskeskkonna arendamise üheks eelduseks.

Prioriteene suund ühildub samuti tegevuskava eesmärgiga keskkonnakaitse ja majanduskasvu vahelise sünergia tugevdamiseks (eesmärk 6), millele aitavad kaasa kultuuriliselt ja looduslikult väärtuslike objektide väljaarendamine külastusobjektideks olles suunatud ettevõtlustegevuse väljaarendamisele loodusväärtusi esitleval ja neid säästval viisil.

Peamiselt regionaalsete tööstusparkide ja logistikakeskuste väljaarendamisele ning regionaalsete innovatsioonisüsteemide arendamisele ja regionaalsete kompetentsikeskuste väljaarendamisele suunatud tegevuste kaudu loob prioriteetne suund täiendavaid eeldusi Lissaboni strateegia peamise eesmärgi saavutamisele – liikumist konkurentsivõimelise ja teadmistepõhise majanduse suunas.

5.4.7.5 Seosed “Eesti maaelu arengukavaga 2007-2013”

Vastavalt Maaelu arengukavale peab selleks, et teenus oleks pikema aja jooksul kättesaadav ning jätkusuutlik, maapiirkondade hõreasustuse tingimustes leidma uusi lahendusi, mis toimivad ka pikema ajaperioodi vältel, nagu multifunktsionaalsete teeninduskeskuste arendamine, mobiilsete lahenduste leidmine kaupade ja teenuste pakkumisel ning nüüdisaegse infotehnoloogia rakendamine, võttes samas arvesse ka erivajadustega inimeste vajadusi.

Maaelu arengukava raames soodustatakse ennekõike era- ja mittetulundussektori investeeringuid, mis aitavad kaasa külade elukeskkonna, sh ajalooliselt väljakujunenud kooskäimiskohtade (külaplatsid, hiied, kiigeplatsid, avalikud spordirajatised) säilitamisele, taastamisele ja kvaliteedi parandamisele. Need tegevused on vastastikku täiendavad käesoleva prioriteetse suuna maapiirkondade avalike teenuste parandamisele suunatud avaliku sektori poolsete tegevustega.

Ettevõtluse olukorra parandamiseks keskendutakse Maaelu arengukavas ennekõike mikroettevõtete tegevuse arendamisele. Eelistatud on kohalikul ressursil põhinev mittepõllumajanduslik tootmine, maaturism, käsitööndus ja teeninduslik ettevõtlus, mis on otseselt seotud maapiirkonna elukvaliteedi parandamisega. Käesolev prioriteetne suund toetab neid tegevusi kohaliku ettevõtlus- ja külastuskeskkonna arendamise kaudu avaliku sektori poolt.

Maaelu arengukava raames toetatakse kohaliku eripära, sh loodus- ja kultuuripärandi säästlikku kasutamist ja tutvustamist, kogukonna tegevuste arendamist, tööhõive parandamist, kohaidentiteedi rõhutamist, sise- ja väliturismi potentsiaali ära kasutamist, omapära ja traditsioonide väärtustamist ning innovatiivseid lähenemisi kasutavate ja koostööle suunatud strateegiate elluviimist era- ja mittetulundussektori poolt. Need tegevused on vastastikku täiendavad käesoleva prioriteetse suuna kohaliku külastuskeskkonna arendamisele suunatud avaliku sektori poolsete tegevustega ning mittetulundussektori regionaalse ulatusega projektidega.

Maaelu arengukava raames eelistatakse investeeringuid, millega võetakse tootmises või teeninduses kasutusele mahajäetud põllumajandusrajatisi ja põllumajanduslikku tootmispärandit kandvaid hooneid, sh mõisad, mis on eraomanduses, aidates seeläbi kaasa tööhõive võimaluste loomisele. Käesoleva prioriteetse suuna raames saneeritakse kasutusest välja jäänud avaliku sektori valduses olevaid või peremeheta objekte.

Käesoleva prioriteetse suuna raames elluviidavad tegevused täiendavad LEADER-il põhinevaid tegevusi, mida toetatakse Maaelu arengukavast. LEADER-tegevused, mis põhinevad kohalikul initsiatiivil, on nagu käesoleva prioriteedi tegevusedki suunatud kohaliku arengu tugevdamisele ja kohaliku elukeskkonna parandamisele. Võimalike kattuvuste vältimiseks abikõlblike taotlejate ja tegevuste osas määratletakse rakendusdokumentides

täpsed abikõlblikkusreeglid ja koordinatsioonimehhanismid, k.a. infovahetus rakendusüksuste ja –asutuste vahel.

5.4.7.6 Seosed Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskavaga

Prioriteetne suund „Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng“ on otseselt seotud Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava neljanda teljega „Kalanduspiirkondade jätkusuutlik areng“. Kalandusfondi rakenduskava täiendab käesoleva prioriteetse suuna tegevusi, mille eesmärgiks on arendada kohalikku turismi ja eksponeerida kultuuriliselt ja looduslikult väärtuslikke alasid, toetades loodus- ja arhitektuuriväärtuste säilitamist rannakülades ja seotud turismitegevuste arendamist. .

Kalandusfondi rakenduskava raames antakse toetust aga ainult sellistele tegevustele, mis moodustavad osa kalanduspiirkonna aktiivgrupi integreeritud arengustrateegiast. Käesoleva suuna raames antakse toetust investeeringutele nende strateegiate väliselt ja valdavalt teistele sihtrühmadele (kohalikud omavalitsused). Võimalike kattuvuste vältimiseks abikõlblike tegevuste ja taotlejate osas Kalandusfondi rakenduskava ja käesoleva suuna vahel määratletakse rakendusdokumentides täpsed abikõlblikkusreeglid ja koordinatsioonimehhanismid, k.a. infovahetus rakendusüksuste ja –asutuste vahel.

Lisaks eelnevale toimib sünergia prioriteetse suuna „Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng“ ning kalandusfondi rakenduskava kolmanda telje vahel sadamate arendamisel. Nimelt toetatakse Euroopa Kalandusfondist sadamate rekonstrueerimist kalanduse jaoks, samas kui käesoleva prioriteetse suuna raames saab ERDF toetust kasutada kohaliku turismi arengu jaoks oluliste väikeste külastussadamate arendamiseks

5.4.7.7 Seosed teiste riiklike strateegiatega

Käesoleva prioriteetse suuna suunitlus ja kavandatavad tegevused on kooskõlas ja vastavuses üleriigilise planeeringu “Eesti 2010” riigi asustussüsteemi arendamise üldkontseptsiooniga ning otsesemalt eesmärgiga “inimese põhivajaduste kindlustamine igas Eestimaa paigas”.

Samuti on prioriteetne suund otseses kooskõlas “Eesti regionaalarengu strateegiaga 2005-2015” ning orienteeritud selle eesmärkide elluviimisele. Regionaalarengu strateegia on olnud üheks aluseks prioriteetse suuna tegevussuundade kavandamisel. Prioriteetse suuna kõik toetatavate tegevuste kompleksid haakuvad strateegia üldeesmärgiga “tagada kõigi piirkondade jätkusuutlik areng, tuginedes piirkondade sisestele arengueeldustele ja eripäradele ning pealinnaregiooni ja teiste linnapiirkondade konkurentsivõime kvalitatiivsele arendamisele”. Kavandatavad konkreetsemad tegevused haakuvad eeskätt strateegia alaeesmärkide “inimeste põhivajaduste parem tagatus igas Eesti paigas” ning “piirkondade püsiva konkurentsivõime tagamine” elluviimiseks kavandatud tegevussuundadega.

Regionaalarengu strateegia eesmärkide saavutamiseks rakendatakse lisaks käesoleva prioriteetse suuna „Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng“ tegevustele mitmeid siseriiklikke meetmeid:

- Peatükis 5.4.4 „Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine“ loetletud tegevustele samalaadseid, kuid väiksemamahulisi investeeringuid toetatakse siseriiklikust „Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise väikeprojektide programmist“.
- Ka piirkondliku arengu kavandamise toetamiseks rakendatakse siseriiklikku programmi, millest on võimalik taotleda toetust piirkonna konkurentsivõime

tugevdamisele suunatud strateegiate ja arengukavade koostamiseks, et valmistada ette struktuurifondidest või riiklikest vahenditest rahastatavaid arenguprojekte.

- Käesoleva prioriteetse suunaga on seotud ka kaks spetsiifilisemat siseriiklikku programmi:
 - o regionaalsete kolledžite programm, mille eesmärgiks on tõsta võimekust valmistada ette jätkusuutlikke projekte regionaalsete kompetentsikeskuste väljaarendamiseks;
 - o kohaliku omaalgatuse programm kohalike mittetulundusühenduste võimekuse suurendamiseks viia ellu arenguprojekte.

Lisaks aitab regionaalarengu strateegia üldeesmärkide kui käesoleva prioriteedi eesmärkide saavutamisele kaasa üldine riigi eelarvepoliitika. Kohaliku omavalitsuse üksuste finantseerimise üheks peamiseks eesmärgiks on tagada, et kõigil Eesti piirkondadel oleks piisavalt vahendeid oma arenguvajaduste finantseerimiseks. Seega kasutatakse tasakaalustatud territoriaalse arengu saavutamise eelduseks oleva omavalitsuste finantsvõimekuse tasakaalustatuse tagamiseks eelarvepoliitilisi vahendeid. Peamine instrument siinkohal on Tasandusfond, mis aitab väikese omatuluga kohaliku omavalitsuse üksustel tasakaalustada tulusid ja kuluvajadusi.

Programmiperioodi jooksul jälgitakse korralduseasutuse poolt omavalitsusüksuste suutlikkust tagada struktuurivahendite projektidele vajalik kaasfinantseering ning seda eriti käesoleva prioriteetse suuna projektide jaoks. Vajadusel võetakse kasutusele lisameetmeid vastava suutlikkuse suurendamiseks, et aidata eriolukordades omavalitsusüksustel võtta kasutusele struktuurivahendeid ja seeläbi suurendada oma arengupotentsiaali.

Riiklikul integratsioonipoliitikal on eraldi roll regionaalse tasakaalustatuse eesmärgi saavutamisel, kuna mitte-eestlased moodustavad osades piirkondades märkimisväärse osa elanikkonnast, eriti Põhja-Eestis ja Ida-Virumaal, ning sageli on kuuluvad need piirkonnad vähemarenenute hulka. Integratsioonipoliitika raames kasutatakse spetsiifilisi meetmeid, sh keeleõppe võimaldamist ja tööturumeetmeid (Euroopa Sotsiaalfondist rahastatavad) ning sotsiaalmajanduslikke meetmeid (nt kultuuride teadlikkuse ja sallivusprogrammid, narko- ja HIV/AIDS ennetus, jne. – rahastatud riiklikest vahenditest), et suurendada mitte-eestlaste töötamisvõimalusi ja kaasatust ühiskonda. See panustab otseselt vastavalt regioonide arengusse kohaliku tööjõu pakkumise ja ettevõtluspotentsiaali suurendamise, sotsiaalprobleemide leevendamise, jms kaudu. Samas aitab käesoleva suuna elluviimine kaasa mitte-eestlaste kaasatuse suurendamisele ja vastava poliitika elluviimisele, sest regionaalse tasakaalustatuse suurenemine panustab piirkondade arengusse – ja mida arenenum piirkond, seda rohkem on seal töö- ja arenguvõimalusi. Eelkõige aitavad sellele kaasa käesolevas prioriteedis linnalised meetmed, mille raames on võimalik arendada linnade sotsiaalset keskkonda mitte-eestlaste paremaks kaasamiseks.

Transpordipoliitika on Eesti regionaalarengu üks võtmetegureid, pakkudes ühendusvõimalusi piirkondade vahel. Transpordipoliitika aluseks on Transpordi arengukava 2006-2013 ning sellele vastavad alaprogrammid, mis muuhulgas näevad ette meetmeid regionaalpoliitiliste probleemide lahendamiseks. Infrastruktuuri remont ja arendamine võimaldab läbi kiirema transpordiühenduse lühendada aeg-ruumilisi vahemaid tõmbekeskuste ja selle mõjualas asuvate piirkondade vahel. Ühendusvõimaluste parandamine (teed, sillad, sadamad ja lennuväljad, aga ka regionaalseid huve arvestav bussi-, rongi-, lennu- ja laevaliiklus) võimaldab paremini vähendada piirkondade arenguerisusi, pakkudes mahajäänud piirkondade elanikele töökohti nii keskustes kui ka neis piirkondades endis läbi

ettevõtlusvõimaluste avarumise. Lisaks ühendusvõimaluste parandamisele on järjest olulisem pöörata tähelepanu inimeste liikumisvajaduse mõjutamisele läbi integreeritud planeerimisprotsessi, kaugtöö soodustamise ja muude meetmete.

Turismi regionaalseks arendamiseks näeb Eesti Riiklik Turismi Arengukava 2007-2013 ette mitmeid piirkondlikku turismisektorit tugevdavaid meetmeid. Meetmete eesmärgiks on laiendada Eestit külastavate turistidele huvipakkuvate vaatamisväärsuste ja toodete valikut ja kättesaadavust ning arendada välja tooteid, mille nõudlus ei ole piiratud ainult suvise tipphooajaga, eriti pööratakse tähelepanu kultuuripärandile ja atraktsioonidele, mis ei ole oma pika tasuvusaja tõttu huvipakkuvad erasektorile või rahuldavad nn nišituristide vajadusi mitmekesisemaks pakutavate toodete valikut. Kavandatud tegevuste ühe osana nähakse kultuuri- ja loodusobjektide korrastamist ja infrastruktuuri parendamist. Toetusmeetmete tulemuseks on valik huvipakkuvaid tooteid, mis on allikaks Eesti turundamisel prioriteetsetel sihtturgudel. Eriti pööratakse tähelepanu turismimagnetitena toimivatele kohalikele kultuuriväärtuslikele objektidele, millel on tugev potentsiaal regionaalsel turismi arendamisel). Lisaks on mitmeid toetusprogramme turismiettevõtjatele, kes siis lisaks oma ettevõtte edendamisele tegelevad nii regionaalse kui kaudselt kogu riigi turismisektori edendamisega.

"Eesti ettevõtluspoliitika 2007-2013" peamised eesmärgid ja tegevussuunad on Eesti elanike ettevõtlikkuse ja ettevõtluskeskkonna arendamine, mis tähendab ühtlasi kohaliku ettevõtluse konkurentsivõime arendamist. Ettevõtluspoliitika üks peamisi väärtusi on kohalik ja piirkondlik areng ning ettevõtluspoliitika arengukava on tasakaalustatud regionaalarengu seisukohalt väga oluline dokument. Senise ettevõtluspoliitika üks prioriteetsetest valdkondadest on olnud muuhulgas inimressursi arendamine, mis on ühest küljest otseselt suunatud regionaalse ja struktuurse tööpuuduse vähendamisele ning tööjõu kvaliteedi tõstmisele. Ettevõtlusalase teadlikkuse suurendamise nõustamist pakuvad igas maakonnas asuvad maakondlikud arenduskeskused. Samuti on toetatud ettevõtluse infrastruktuuri kaasajastamist nii ettevõtete projektide kui ka KOV-ide poolt rajatavate tööstusalade investeeringute kaudu 178 mln krooniga (kuni 2006. aastani).

Samuti aitab „Piirkondade tervikliku ja tasakaalustatud arengu” prioriteetne suund kaasa Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia “Teadmistepõhine Eesti 2007-2013” (eelnõu) eesmärkide elluviimisele. Prioriteetse suuna regionaalsete innovatsioonisüsteemide, ettevõtlusvõrgustike ja kompetentsikeskuste väljaarendamisele ja tugevdamisele suunatud tegevuste aitab eelkõige kaasa strateegia kahe põhieesmärgi saavutamisele, milleks on teadus- ja arendustegevuse konkurentsivõime ja mahu kasv ning uuendusmeelsele ettevõtlusele uue väärtuse loomine globaalses majanduses. Nimetatud tegevuste elluviimine antud prioriteetse suuna raames aitab samuti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia eesmärkidele vastavaid tulemusi ja väljundeid regionaalselt ühtlasemini jaotada.

Prioriteetne suund on seotud „Eluasemevaldkonna arengukava 2007-2013” kolmanda eesmärgi „Eluasemepiirkondade mitmekesisuse ja tasakaalustatud säästva arengu tagamine” meetmetega, millega plaanitakse tõhustada kohalike omavalitsusüksuste territooriumil asuvate miljööväärtuslike alade väärtustamist, sh linnaruumi arendamist ja korrastamist, turvalise elukeskkonna kujundamist ning elukeskkonna kvaliteedi tõstmist.

Infoühiskonna arendamise põhimõtted on kehtivad aastast 1998. Infoühiskonda luuakse kõigile Eesti elanikele, sh toetades regionaalarengut ja kohalikku omaalgatust. „Infoühiskonna arengukava 2007-2010” seab üheks väljakutseks interneti kättesaadavuse ja

kvaliteedi parendamise erinevate Eesti geograafilistes piirkondades, eriti aladel kus internetiühenduse pakkumine ei ole eraettevõtjale majanduslikult tulus tegevus. Maapiirkondade internetiseerimine on oluliseks eelduseks maaelu arenguks, võimaldamaks operatiivse info ja teenuste kättesaadavust, mis aitab kaasa maaelanike elukvaliteedi tõusule, nt e-kool jt.

Prioriteetne suund on seotud „Noortepoliitika ja noorsootöö strateegiaga 2006-2013”, milles rõhutatakse kohalike omavalitsusüksuste tähtsust noorsootöö korraldajana ning tuuakse välja põhimõtte pakkuda noortele noorsootööd võimalikult nende elukoha lähedal. Strateegia nimetab noortekeskusi, noorteühendusi ja huvikoole noorsootöö korraldamise institutsioonidena.

Prioriteetne suund toetab Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala arengukava „Tark ja tegus rahvas” 2007-2010 meetet 2.2, millega kujundatakse üldhariduskoolides kaasaegne õpikeskkond, mis toetab õppurite igakülgset arengut ja tagab õppekvaliteedi piirkonniti, ning meetet 4.1, mille raames tõhustatakse noorsootöö struktuure ja noorte osalust. Meetme 2.2 tegevustena nähakse muuhulgas ette investeeringuid õpilaskodudesse, meetme 4.1 raames toetatakse muuhulgas noortekeskuste infrastruktuuri.

1998. aastal Riigikogus heakskiidetud Eesti riigi kultuuripoliitika põhialused toovad välja vajaduse tagada kõikidele ühiskonna liikmetele sõltumata elukohast kultuurist osasaamise võimalused. Lisaks pöörab riik erilist tähelepanu piirkondadele omaste ainulaadsete, eriti aga kadumisohtu olevate kultuurinähtuste säilitamisele.

Kultuuripoliitika laiem, kultuuri rolli ühiskonnas ja arengustsenaariume kirjeldav raamistik on toodud Eesti säästva arengu riiklus strateegias “Säästev Eesti 21”, kusjuures soovitud eesmärki – Eesti kultuuriruumi elujõulisust – on võimalik saavutada läbi kultuuripärandi väärtustamise.

2006. aastal kinnitas Vabariigi Valitsus Liikumisharrastuse strateegilise arengukava 2006-2010 eesmärgiga kaasa aidata tervistava liikumise laiendamisele ja kõigile jõukohaste sportimisvormide kiiremale levikule elanikkonna seas. Oluline on tagada sportimisvõimalused kõikides Eestimaa paikades ning soodustada liikumisharrastusega tegelemist vastavate võimaluste loomise kaudu.

5.5 Prioriteetne suund 5: Hariduse infrastruktuuri arendamine

5.5.1 Vajalikkuse põhjendus

Eesti näeb oma tulevikku teadmistepõhise ühiskonnana. Sisuliselt tähendab see vajadust kogu majanduse moderniseerimiseks, milles juhtroll on tehnoloogiliste uuendustega toimetulekul, mis eeldab muuhulgas ka väga head kutseõppe kvaliteeti.

Üleminek teadmistepõhisele ühiskonnale ja majandusele seab suured ülesanded tööjõuga kindlustatusele. Kvalifitseeritud tööjõu puudus on juba kujunenud üheks peamiseks probleemiks. Tööjõus osalemise määra on edaspidi üha raskem tõsta. Samas jääb Eesti kaugele maha EL keskmisest töö efektiivsuse ja tootlikkuse osas (ca 60% EL keskmisest). Edasise majandusarengu edukus sõltub seega tööjõu kvalifikatsiooni tõstmisest. Selle võtmeküsimuseks on paindlike ja nüüdisaegsete õppimisvõimaluste loomine erinevatele sihtrühmadele.

Sellest tulenevalt on Eesti kutsehariduse põhiliseks väljakutseks lähiaastatel selle sisuline uuendamine, kutseõppe tõstmine uuele kvalitatiivsele tasemele. Selleks tuleb arendada Eesti kutseharidust kahes põhilises prioriteetses suunas:

1. Kutseõpe peab olema kaasaegne ja kvaliteetne, kusjuures tänapäevasust tuleb käsitleda kui kvaliteetse kutseõppe üht esmast tingimust. Kaasaegne kutseõpe peab võimaldama koolitada selliseid oskustöölisi, tehnikuid ja keskastme spetsialiste, kes suudavad viia ellu Eesti riigi ees seisva suure väljakutse üleminekul teadmistepõhisele ja innovatiivsele ühiskonnale ja majanduse korraldusele.
2. Kutseõpe peab olema kättesaadav kõigile soovijatele ja erinevatele sihtgruppidele. Erilist tähelepanu tuleb pöörata juba töötavate oskustööliste ja spetsialistide tööalasele ümberõppele, et nad suudaksid rakendada uusi tehnoloogiaid, mida võetakse laialdaselt kasutusele nii tootmises ja teeninduses kui ka teistes ühiskonna sektorites.

Lähtudes ülalpool seatud prioriteetidest tuleb Eesti kutseharidusse investeeritavad vahendid suunata eelkõige järgmistesse suundadesse:

- Eesti kutseõppeasutuste õppekeskkonna tehnoloogilisse uuendamisesse. See tähendab eelkõige:
 - praktiliseks väljaõppeks kasutatava õppetehnika jm sisseseade kvalitatiivset uuendamist kõige kaasaegsemal tasemel
 - õppeklasside ja praktilise väljaõppe ruumide renoveerimist või uute rajamist
 - õppehoonete endi tehnoloogiliste seadmete ja kommunikatsioonide renoveerimist kaasaegsel tasemel

Kui võimalik, tuleb tehnoloogiline uuendamine läbi viia komplekselt tervete õppehoonete kaupa, silmas pidades terviklahendustest tulenevat sünergilist efekti.

- Kutsehariduse kättesaadavuse tagamisse, mille üheks olulisemaks komponendiks on õpilaste elamistingimuste kaasajastamine ning õpilaskodude kasutamisevõimaluste tagamine kõigile vajajatele

Siinkohal tuleb veelkord rõhutada, et investeeringud kutseõppeasutuste infrastruktuuri tagavad kaasaegse ja kvaliteetse kutseõppe kui ka selle kättesaadavuse nii noortele

esmaõppijatele, kui ka täiskasvanud täiendus- ja überõppijatele, kelle hulk mitmekordistub iga aastaga seoses vajalike koolitusmahtude pideva suurenemisega teadmistepõhisele majandusele üleminekul.

Kavandatavad investeeringud kutseõppeasutuste kaasajastamiseks on tugevalt toetatud ka kavandatud tegevustega Euroopa Sotsiaalfondi vahendite kasutamiseks samal programmeerimisperiodil. Ühe olulisema tegevussuunana ESF-i raames oleme kavandanud kutseõppe sisulise uuendamise programmi, mis sisaldab nii õppekavaarenduse, kutseõpetajate laialtavalitliku täienduskoolituse, metoodiliste materjalide ja muude õppevahendite ettevalmistamise ja kutseõppe kvaliteeditagamise süsteemide rakendamise. Teise olulise tegevussuunana oleme ette näinud praktilise väljaõppe ja ettevõttepraktika olulise edasiarendamise ning kutseõppe laialdase tutvustamise ja propageerimise potentsiaalsetele õppijatele, sealhulgas rahvuslike kutsevõistluste süsteemi rajamise ning käivitamise ning ettevalmistuse rahvusvahelistele kutsevõistlustele minekuks. Kõik need kavandatud tegevused eeldavad ühtlasi kaasajastatud õppekeskkonna olemasolu ning saavad realiseeruda üksnes selle olemasolul. Seega on nii kutseõppe infrastruktuuri kaasajastamine kui ka selle sisuline uuendamine teineteisega lahutamatu seotud

Kutseõppeasutuste infrastruktuuri kaasajastamine annaks olulise impulsi ka Eesti erinevate regionide arenguks, kuna kutseõppeasutused paiknevad üle Eesti ja üheks strateegiliseks sihiks kutseõppe arendamisel on ka tänapäevaste kutseõppevõimaluste tagamine kõigis Eesti maakondades. Sel juhul tugevneb oluliselt ka perspektiiv, et tulevikus võiksid kutseõppekeskustest välja kujuneda kas regionaalsed või valdkondlikud arenduskeskused, nagu see visioonina aastaks 2015 praeguses kutsehariduse arengukavas on välja käidud. Ainult tõeliselt kaasaegsel tasemel kutseõppeasutustel on tegelik eeldus sellisteks keskusteks kujuneda ja regionaalsetes või valdkondlikes arendusprojektides aktiivse partnerina osaleda.

Kuni aastani 2004 on investeeringud taganud kutseharidussüsteemi toimimise, kuid tingimuste olulisest kaasajastamist ei ole toimud. Järgneval periodil on vajalik seetõttu kaasajastada kõigi jätkusuutlike koolide õppe- ja olmetingimused. Vastasel juhul koolid, kus seda ei tehta, ei ole järgmise kümnendi kestel enam elujõulised. See omakorda mõjutab Eesti hajasustatuse tingimustes negatiivselt kutsehariduse kättesaadavust ning põhiülesanded kutsehariduse kättesaadavuse ning kvaliteedi parandamise osas jäävad täitmata ning seeläbi väheneb võimalus positiivselt mõjutada ka tööturul toimivaid protsesse läbi adekvaatse koolitusvajaduse rahuldamise.

Erivajadustega õpilastele mõeldud koolides toimuva õppetöö tulemuslikkus ja õppe kvaliteet sõltub suuresti turvalisest õppekeskkonnast ning tervislikest olme- ja õpitingimustest. Koolist väljalangevuse ennetamiseks on vajalik tagada keha-, kõne-, meele- ja vaimupuuetega, psüühika- ja tervisehäiretega ning kasvatuseritingimusi vajavatele õpilastele võimalus omandada võimetekohast põhiharidust koolis, mille õpikeskkonda (õppevorm, õpperuumid, õppevahendid, meetodid, suhtluskeel, spetsiaalse ettevalmistusega pedagoogid, vajadusel tugipersonal) on kohandatud tulenevalt kooli õpilaste erivajaduste spetsifikast. Koolides toimuva õppetöö tulemuslikkus ja õppe kvaliteet sõltub suuresti õpetamise tingimustest. Tingimused määravad ka selle, kas vastav haridusliik on selle nõudlejale kättesaadav. Analoomiliselt kutsekoolidele puudutab see nii õppe- kui ka elamistingimusi, kuna ka HEV õpilaste koolid asuvad tihtipeale kodust käimiseks liiga kaugel. On suurenenud nii hariduslike erivajadustega õpilaste kui ka kasvatusraskustega üldhariduskoolide õpilaste (edaspidi HEV õpilaste) arv. Põhjuseks on nii sotsiaalsed probleemid, aga ennekõike riigi hariduspoliitiline põhimõte – kaasata kõik HEV lapsed haridussüsteemi. Seetõttu on vajalik

kaasajastada HEV õpilaste koolide õppekeskkond, tagades vajalikud investeeringud kõigi jätkusuutlike HEV õpilaste koolide kindlustamiseks kvaliteetsete kaasaja nõuetele ja lähituleviku vajadustele vastavate õppe- ja tugistruktuuride ning – vahenditega. HEV õpilaste koolides on küll loodud õpilaste õpetamise elementaarne baas, mõningased tingimused ja enamuses töötab kvalifitseeritud kaader, kuid nendes koolides osutatakse õpilastele vajalikke tugiteenuseid minimaalses mahu. HEV koolide infrastruktuuri moderniseerimine tagab paremad õppetingimused, kuid loob ka täiendavad võimalused õpilastel põhiliste tööharjumuste kujundamiseks.

Noorsootöö sihtrühmaks on kõik noored vanuses 7-26 ja valdkonna peamise infrastruktuuri moodustavad avatud noortekeskused, teavitamis- ja nõustamiskeskused ning huvikoolid. Nende ülesanne on tagada noorsootöö teenuste mitmekesisus, kvaliteet ja kättesaadavus ning toetada noore isiksuse arenemist ja võimet olla endaga toimetulev ning teistega arvestav ühiskonnaliige. Noorsootöös osalemine aitab noortel omandada ka esmaseid töökogemusi ja -harjumusi. Ühtlasi on noorsootöö infrastruktuuril kuriteoennetuslik funktsioon, milles pakutava info ja mitte-formaalse õppimise kogemuse kaudu suureneb noore sotsiaalne kaasatus ning valikuvõimalused end positiivselt teostada. Noorsootöö infrastruktuur on hetkel väga halvas seisus, kuna on tekkinud peamiselt omaalgatuse baasilt minimaalse rahastamise tingimustes enamasti juba amortiseerunud ruumidesse või ei ole omavalitsuse asutusena saanud õigel ajal piisavalt investeeringuid. Hetkel on Eestis 140 noortekeskust, 20 teavitamis- ja nõustamiskeskust ja 300 huvikooli. Toetust selle seisundi parandamiseks vajavad eelkõige väikelinnad ja vallad, sest nende investeerimisvõime on suuremate linnadega võrreldes väga väike.

Noorte tööturule asumise soodustamiseks on tarvis noorsootöö infrastruktuurid välja arendada eeskätt Lissaboni strateegia rakendamiseks loodud Euroopa noortepakti ülesannete täitmiseks noorsootöö teenuste ja noorte kaasamise arendamise osas mitteformaalse ja informaalset õppimise keskkonnas, eesmärgiga suurendada noorte konkurentsivõimet ja pädevusi. Noorsootöö infrastruktuur toetab ESF inimressursi arendamise rakenduskava kaudu arendatavate noorsootöö eesmärkide ja meetmete saavutamist.

5.5.2 Kutseõppeasutuste õppekeskkonna kaasajastamine

5.5.2.1 Eesmärgid ja indikaatorid

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
<i>Väljundindikaator kõikidele eesmärkidele (1-3)</i>				
ERDFst toetust saanud kutseõppeasutuste arv	Munitsipaal- ja riigikutseõppeasutuste arv, mis saavad perioodil 2007-2013 investeeringute ning soetuste toetust ERDFst. Perioodil 2004-2006 on ERDFst toetust saanud 10 kutseõppeasutust Allikas: Meetme seirearuanne	10 (2006)	15 (2010)	31 (2015)

1. eesmärk: Kutseõppeasutustes on kvaliteetset ja tänapäevast õpet võimaldavad õppevahendid- ja seadmed.

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
<i>Tulemusindikaator</i>				
Kutseõppeasutuste õppepraktikabaasid e kaasajastatud õppeseadmete ja -vahendite osakaal	Taset arvestatakse lähtudes koolide taotlustest võrreldes kõigi vajalike seadmete hulgaga. Täielik tase (100%) on 30 000 kaasaegse õppetehnikaga varustatud õppekohta. <i>Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium</i>	11% (2006)	50% (2010)	90% (2015)

2. eesmärk: Kutseõppe kättesaadavuse tagamiseks on õppijatele loodud kaasaegsed elamis- ja olmetingimused

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
------------	----------	---------------	--------------	----------

<i>Tulemusindikaator</i>				
Kaasajastatud elamiskohtade osakaal õpilaskodudes	Arvestuslikult on elamiskoha pinnanormiks võetud 12 m ² . Täielik tase (100%) on 5700 õpilase elamiskohta. <i>Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium</i>	15% (2006)	40% (2010)	85% (2015) (4000 kaasajastatud elamiskohta õpilaskodudes)

3. eesmärk: Kutseõppeasutustes on õppeotstarbeline infrastruktuur kaasajastatud

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
<i>Tulemusindikaator</i>				
Kaasajastatud õppekohtade osakaal kutseõppeasutustes	Arvestuslikult on ühe õppekoha pinnanormiks arvestatud 12 m ² . Täielik tase (100%) on 30 000 õppekohta. <i>Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium</i>	12% (2006)	25% (2010)	42% (2015) (9000 kaasajastatud õppekohta kutseõppeasutustes)

5.5.2.2 Toetatavad tegevused

- Kutseõppeserialaseks ja praktiliseks väljaõppeks kaasaegsete tingimuste loomine so kaasaegsete õppevahendite ja –seadmete vajalikus koguses ja sortimendis soetamine
- Kutsehariduse kättesaadavuse tagamiseks õpilaskodude renoveerimine ja vajadusel uute ehitamine
- Kutseõppe praktilise ja teoreetilise väljaõppe ruumide ja sellega seonduvate tugistruktuurideks ettenähtud ruumide, hoonete ning tehnovõrkude renoveerimine ja vajadusel uute ehitamine

5.5.2.3 Toetuse saajad

- Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisalas tegutsevad riigi ning munitsipaalkutseõppeasutused või rakenduskõrgkoolid, mis pakuvad kutseõpet nendes õppekava rühmades, mis puuduvad kutseõppeasutustes.

5.5.3 Hariduslike erivajadustega õpilaste õpikeskkonna kvaliteedi parandamine HEV õpilaste koolide infrastruktuuri arendamine kaudu

5.5.3.1 Eesmärgid ja indikaatorid

Eesmärk: HEV õpilaste koolide õpikeskkond vastab kehtivatele normatiividele ning on kohandatud tulenevalt kooli õpilaste erivajaduste spetsiifikast.

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
<i>Väljundindikaator</i>				
ERDFst toetust saanud HEV koolide arv	HEV koolide arv, mis saavad perioodil 2007-2013 ERDF toetust õppimis- ja elutingimust kaasajastamiseks ning normatiividega kooskõlla viimiseks. <i>Allikas: Meetme seirearuanne</i>	0 (2006)	4 (2010)	9 (2015)
<i>Tulemusindikaator</i>				
HEV koolide õppimis- ja elutingimuste (sh töösüste arendamisest) kaasajastamisest ning normatiividele vastavusest kasusaavate õpilaste arv	Renoveeritud koolihooned võimaldavad rakendada õpilastele vajalikke tugistruktuure, uuendada koolide sisustust ja tehnilist varustatust <i>Allikas: Meetme seirearuanne</i>	0 (2006)	300 (2010)	1500 (2015)

5.5.3.2 Toetatavad tegevused

- Hariduslike erivajadustega õpilaste koolide renoveerimine - õppe- ja eluruumide kehtivate normatiividega kooskõlla viimine ning nende kohandamine tulenevalt õpilaste erivajaduste spetsiifikast.

5.5.3.3 Toetuse saajad

- HEV õpilaste koolid.

5.5.4 Avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide kaasajastamine

5.5.4.1 Eesmärgid ja indikaatorid

Eesmärk: Noorsootöö infrastruktuur toetab noorsootöö teenuste regionaalset kättesaadavust ja, noorte kaasatust noorsootöö tegevustesse.

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
<i>Väljundindikaator</i>				
ERDFst toetust saanud avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide arv.	Perioodil 2007-2013 ERDFst toetust saanud objektide arv. Perioodil 2004-2006 sai toetust 14 valdkondlikku objekti. <i>Allikas: Meetme seirearuanne</i>	14	20 (2010)	45 (2015)
<i>Tulemusindikaator</i>				
Avatud noortekeskuste (140 tk), teavitamis- ja nõustamiskeskuste (20 tk) ning huvikoolide (300 tk) füüsilise keskkond vastab noorte vajadustele ja toetab noorsootöö	Renoveeritud/ehitatud avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide osakaal nende koguarvus (460 tk). Investeeritakse peamistesse noorsootöö struktuuriüksustesse	3% (2006)	5,5% (2010)	10% (2015)

teenuste osutamist.	lähtudes regionaalsetest kaalutlustest, piirkondlikust noorte arvust ja noorsootöö võrgustiku arendamise vajadusest. <i>Allikas: Hariduss- ja Teadusministeerium</i>			
---------------------	---	--	--	--

5.5.4.2 Toetatavad tegevused

- Avatud noortekeskuste, noorte teavitamis- ja nõustamiskeskuste ja huvikoolide ruumide ja hoonete ja teenuse osutamiseks kasutatava ümbritseva keskkonna renoveerimine ja ehitamine
- Infotehnoloogiliste infrastruktuuride väljaarendamine
- Noorsootööd toetava tehnilise ja materiaalse baasi kindlustamiseks vajalike kaasaegsete seadmete, inventari ja töövahendite hankimine

5.5.4.3 Toetuse saajad

- Institutsiooniliselt: avatud noortekeskused, teavitamis- ja nõustamiskeskused ning huvikoolid;
- Halduslik jaotus: KOV asutused või KOV haldusalas olevad asutused, sihtasutused, mittetulundusühingud, riigi haldusalas olevad asutused, eraõiguslikud asutused.

5.5.5 Mõju horisontaalsetele teemadele

Regionaalne areng

Prioriteetse suuna rakendamisel arvestatakse õppeasutuste ja noortekeskuste paiknemist, hariduse ja teenuste kättesaadavust ning nende mõju kohalikule tööturule. Kutseõppekeskused on olulised regionaalarengu seisukohalt, nende kaasajastamine avaldab positiivset mõju ümberkaudsele piirkonnale. Noortekeskuste arendamine väljaspool suuri keskusi avardab tunduvalt maanoorte eneseteostuse võimalusi.

Keskkonnahoid

Infrastruktuuri kaasajastamisel tagatakse keskkonnanõuete järgmine projekti tasemel keskkonnamõju hindamisega, kui seda nõuab keskkonnamõju hindamise ja keskkonnaauditeerimise seadus.

Infoühiskonna edendamine

Meede aitab kaasa õppeasutuste infotehnoloogilise varustatuse parandamisele.

Võrdsed võimalused

Prioriteetse suuna rakendamisel on otsene mõju võrdsetele võimalustele. Erivajadustega inimeste juurdepääsu suurendamiseks kohandatakse renoveeritavad kutseõppeasutused liikumispuudega inimeste vajadustele vastavaks. Hariduslike erivajadustega õpilaste üldhariduskooli õpperuumide renoveerimisel ja kaasajastamisel arvestatakse kehtivate nõuetega. Avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide kaasajastamisel kohandatakse ehitised liikumispuudega inimeste vajadustele vastavaks.

Kodanikuühiskonna areng

Avatud noortekeskuste, teavitus- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide kaasajastamisel on kodanikuühiskonna arengule otsene mõju. Meetme rakendamine loob lastele, noortele ja täiskasvanutele võimaluse huvihariduse, teabe ja koolituste kättesaamiseks kaasaegsetes tingimustes, mis omakorda loob aluse inimeste kaasamiseks aktiivsesse ellu ja laiendab valikuvõimalusi ühiskonna arengusse panustamisel.

Mittetulundusühingud ja sihtasutused on potentsiaalsete toetusesaajate seas. See aitab kaudselt kaasa kodanikuühiskonna arengule, kuna struktuuriabi soodustab saajaorganisatsioonide võimekuse kasvu projektide kavandamisel, juhtimisel ning hindamisel. Sel viisil kasvab organisatsioonide võimekus nii oma valdkonnas tegutsemiseks kui tulemuslikuks partnerluseks.

5.5.6 Suurprojektid

Ei ole.

5.5.7 Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega

5.5.7.1 Seosed teiste prioriteetsete suundade ja rakenduskavadega

Elukeskkonna arendamise rakenduskava

Käesolev prioriteetne suund täiendab eelkõige suuna „Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng” tegevusi, kuna riiklikud ja munitsipaalkoolid moodustavad ühtse haridussüsteemi. Noortekeskuste arendamine täiendab muu sotsiaalse infrastruktuuri arendamist kohalike omavalitsuste poolt.

Inimressursi arendamise rakenduskava

Hariduse investeeringute prioriteetne suund on kõige tihedamalt seotud just inimressursi arendamise rakenduskavaga. Hariduse investeeringute suuna raames planeeritavad tegevused on aluseks inimressursi arendamise rakenduskava raames planeeritava kvaliteetse haridussüsteemi rakendamisele. Moderniseeritud infrastruktuur tagab paremad õppe- ja töötingimused nii õpilastele kui õpetajatele ning tõstab kutseõppeasutustesse suunduvate õpilaste osakaalu. Inimressursi arendamise rakenduskava raames arendatakse noorsootöö kvaliteeti, mille eduka rakendamise aluseks on antud suuna raames tehtavad investeeringud noorsootöö infrastruktuuri.

5.5.7.2 Seosed “Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007-13” prioriteetidega

Teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv

Kvaliteetne haridussüsteem on teadus- ja arendustegevuse aluseks. Nimetatud prioriteet omakorda tagab tippspetsialistide koolitamise ning mõjutab kõrghariduse kaudu hariduse kvaliteeti. Teadmispõhist majandust ja kõrge lisandväärtusega ettevõtlust saab üles ehitada vaid kõrgelt haritud rahvaga sh kõrge kvalifikatsiooni ning motiveeritud oskustöölisega. Kasvava majanduse tingimustes on aga tööjõu kvalifikatsiooni kõrval oluline tegur ka üldine tööjõu suurus ning käesolev prioriteet tegelebki muuhulgas tööjõu pakkumise suurendamisega.

Paremad ühendusvõimalused

Paremad transpordi ja kommunikatsioonivõimalused avaldavad mõju koolivõrgu korrastamisele ning tagavad parema ligipääsu elukohast kaugematele õppeasutustele. Riigi e-teenuste ning kohalike teede ja transpordi arendamine loob eeldused tervishoiu-, hoolekande- ja teiste avalike teenuste kättesaadavuse parandamiseks. E-tervise teenuste arendamine panustab infoühiskonna arengusse, millest omakorda sõltub nende teenuste kasutusvõimaluste ja nõudluse levik.

Transpordivõrkude arendamisega kaasneva liiklusohutuse suurendamise tulemusel väheneb liiklusõnnetustes hukkunud ja vigastatud inimeste arv, millel on oodatav positiivne mõju rahvastiku tervisenäitajatele.

Säästev keskkonnakasutus

Keskkond on oluliseks tervise mõjuriks ning keskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamine on väga tihedalt seotud riigi tegevusega keskkonnakoormuse vähendamisel. Elanikkonna tervise hoidmisel on üheks vältimatuks tingimuseks inimeste elule ja tervisele ohtlike keskkonnamõjude puudumine, mida saavutatakse keskkonnast tulenevate riskide ennetamise ja minimeerimisega. Mida haritum ja teadlikum on rahvas, seda paremad on eeldused säästvaks keskkonnakasutuseks.

Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng

Inimeste tervises seisund ning sotsiaalne toimetulek mõjutab suurel määral nende võimekust osaleda ühiskonnas sh ka hariduse omandamisel ning sellel on otsene mõju protsessi tulemustele. Teiselt poolt aitab sportimis- ja rekreatsioonivõimaluste laiendamine parandada ning selle kaudu luuakse piirkondades täiendavaid võimalusi mitmekesisusteks terviseennetuslikeks tegevusteks ning rahvatervise parandamiseks. Samade tegevuste kaudu toetatakse ka lastele paremate arenguvõimaluste loomist ja noorsootöö tõhustamist. Samuti on elukestva õppe võimaluste kättesaadavus ja kvaliteet elanikkonna üheks tervises seisundi paranemist soodustavaks aga samuti piirkonna arenguid soodustavaks teguriks.

5.5.7.3 Seosed “Ühenduse strateegiliste suunistega”

Prioriteetne suund aitab kaasa suunisele „Rohkem ja paremaid töökohti”. Nimetatud suunise raames on üheks prioriteediks inimkapitali investeerimise suurendamine hariduse edendamise ja oskuste täiendamise teel, mis käesolevas prioriteetses suunas on toetatud kutseõppeasutuste kaasajastamisega. HEV koolide ning noortekeskuste arendamise toetamine järgib suuniste seisukohta ” asjakohast tähelepanu pöörata investeringutele, mille eesmärk on parandada

riigihalduse efektiivsust, ning samuti investeeringutele hariduse, sotsiaalvaldkonna, tervishoiu ja kultuuri infrastruktuuridesse”.

5.5.7.4 Seosed “Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavaga 2005-07” ning Lissaboni strateegiaga

Kava meetmes 3.2 “Eelarvevahendite suurem ja tõhusam kasutamine majanduskasvu ja tööhõive suurenemist toetavatele tegevustele” nähakse ette teadus- ja arendustegevuse kulutuste ning kutsehariduse rahastamise suurendamist. Kava osas 2 on meetmete 4.1 ja 4.2 alusel ette nähtud tagada teadus- ja arendustegevuse jätkusuutlikkus ning kvaliteedi tõus ja teadus- ja arendustegevuse ning ettevõtluse pikaajalise rahvusvahelise konkurentsivõime arenguks vajaliku inimkapitali arendamine. Kava 3. osas on eesmärgi 7 all ette nähtud tasemehariduse, eriti kutsehariduse, paindlikkuse ja tõhususe suurendamine, õppe kvaliteedi parandamine, noorte tööhõivevalmiduse tõstmine läbi noorsootöö tõhustamise.

5.5.7.5 Seosed teiste riiklike strateegiatega

Seosed Vabariigi Valitsuse 14.07.2005 protokollilise otsusega kinnitatud “Eesti kutseharidussüsteemi arengukavaga aastateks 2005-2008”

5. eesmärgi (kutseõppe kvaliteet on oluliselt paranenud) all käsitletakse ühe meetmena koolide õppebaaside väljaarendamist ning 12. eesmärgi (juurdepääs kutseõppele tagatakse ka vähemkindlustatud peredest pärit noortele – hariduse kättesaadavus) all käsitletakse ühe meetmena korralike elamistingimustega ühiselamukohtade tagamist (arengukavas mõistetakse selle all toetuste süsteemi rakendamist) kõigile soovijatele, mis eeldab ka õpilaskodude renoveerimist.

Seosed Vabariigi Valitsuse 17.02.2005 protokollilise otsusega kinnitatud “Riigikutseõppeasutuste ümberkorraldamise kavaga 2005-2008”

Kavaga viiakse põhijoontes lõpuni kutseõppeasutuste võrgu ümberkorraldamise protsess, mille tulemusena jäävad tegutsema jätkusuutlikud koolid.

Seosed “Üldharidussüsteemi arengukavaga 2006 – 2010” (eelnõu)

Kavandatakse koolipidaja investeeringutega ja ERDF – vahendite rakendamisega viia HEV õpilaste õppeasutused ja õpilaskodud kaasaegseiks ning HEV õpilaste vajadusi arvestavaks. Hariduslike erivajadustega õpilastele tagatakse neile vajalikud tugiteenused.

Seosed Maaelu arengukavaga 2007-2013 ja Euroopa kalandusfondi 2007-2013 rakenduskavaga.

Kutsehariduse infrastruktuuri kaasajastamine parandam mh ka põllumajandusliku ja kalandusliku täiendõppe tingimusi. ERDFist toetatakse käesolevas prioriteetses suunas kutseõppe ja erialase koolituse õppematerjalide ja –vahendite soetamist. Nende õppematerjalide ja –vahendite soetamine, mis toetavad põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse tegevuste elluviimist on rahastatavad EAFRD-i ja EFF-i vahenditest, mis tervikuna toetavad valdkondlike ettevõtluse arendamist

Potentsiaalne toetatavate tegevuste kattumise võimalus on õppevahendite hankimise osas. Seda välditakse rakendussüsteemi tasandil infovahetusega rakendusüksuste vahel.

5.6 Prioriteetne suund 6: Tervishoiu ja hoolekande infrastruktuuri arendamine

5.6.1 Vajalikkuse põhjendus

Prioriteetse suuna all kavandatakse tegevusi kahe alasuunana: tervishoiu infrastruktuuri arendamine ja riiklike hoolekandeesutuste infrastruktuuri reorganiseerimine.

Selleks, et tervishoiu- ja hoolekandesüsteem suudaks vastata vananeva ühiskonna muutuvatele vajadustele ning sellega seotud kasvavatele tervishoiu- ja sotsiaalkaitse kuludele, tuleb tervishoiu- ja hoolekandesüsteem ümber korraldada ja moderniseerida.

Arvestades demograafilisi ja epidemioloogilisi ning meditsiini ja tehnoloogia arenguga seotud trende, on vajalik tervishoiusüsteemiasine restruktureerimine. Selleks, et vähendada vajadust kallihinnalise haiglaravi järele ning tervishoiuressursse efektiivsemalt kasutada, pakkudes inimestele nende tegelikele vajadustele vastavaid teenuseid, tuleb suurendada õendus- ja hooldusteenuste kvaliteeti ning kättesaadavust. Eakatele ja kroonilist haigust põdevatele inimestele nende vajadustele vastava hoolduse pakkumine selleks sobilikes asutustes võimaldab osaleda tööturul inimestel, kes ei ole saanud seda teha pereliikme hooldamise vajaduse tõttu.

Teisalt tuleb kõrgtehnoloogiline aktiivravi koondada vähematesse tegevuskohtadesse, mis võimaldab ressursside efektiivsemat ja tõhusamat kasutamist. Aktiivravihaiglate infrastruktuuri korrastamine võimaldab optimeerida ravitegevuseks kasutatavat pinda ning parandada haiglasisest logistikat. Haigla erinevate funktsionaalsete üksuste vaheline parem sidusus võimaldab optimeerida töökorraldust ja raviprotsessi ning vältida ruumide, personali ja tehnoloogia asjatut dubleerimist.

Hoolekande valdkonnas on prioriteediks riiklike laste ja psühhiaatriliste erivajadustega täiskasvanute hoolekande teenuste arendamine. Riiklike hoolekandeesutuste reorganiseerimine ning uute kodusarnaste asutuste loomine, mis on integreeritud elukeskkonda, võimaldab luua lastele ja psüühilise erivajadustega täiskasvanutele paremad elamis-, õppimis- ja töövõimalused, aga samuti parandada nende juurdepääsu avalikele teenustele ning avardada osalemisvõimalusi ühiskonna ja tööelus.

Hoolekandeteenuste osutamiseks vajaliku infrastruktuuri uuendamise käigus muutuvad teenused olulisemalt kvaliteetsemaks, tulemuslikumaks ja klientidele ühetaoliselt kättesaadavaks

Riiklike hoolekandeesutuste reorganiseerimine ning uute kodusarnaste asutuste loomise kaudu toetatakse läbi hoolekandeteenuste arendamise ka tööturumeetmeid, luues piirkondades juurde uusi täiendavaid töökohti ning plaanitakse uute töötajate täiendkoolituse osutamist läbi ESF –st tööle saamist toetavate hoolekandemeetmete.

5.6.2 Tervishoiu infrastruktuuri arendamine

5.6.2.1 Eesmärgid ja indikaatorid

Eesmärk: Õendus- ja hooldusteenuste parem kvaliteet ja kättesaadavus

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
<i>Väljundindikaatorid</i>				
Ehitatud/rekonstrueeritud õendus- ja hooldusteenuste osutamiseks kasutatav pind (m ²)	Väljundnäitaja Allikas: projektide seirearuandlus	Pole kohaldatav	33 000 (2011)	82 500 (2015)
Õendus- ja hooldusteenuste osutamiseks ehitatud/rekonstrueeritud pinnal avatavate voodikohtade arv, sh juurde loodud voodikohtade arv	Projekti tulemusel ehitatud/rekonstrueeritud pinnal avatavate voodikohtade arv. Näitab kui palju voodikohti projektide tulemusel avatakse nõuetele vastaval pinnal, mis on teenuste parema kvaliteedi üheks eelduseks. Sisaldab nii olemasolevaid kui juurde loodavaid voodikohti. Juurde loodud voodikohtade arv on projekti tulemusel ehitatud/rekonstrueeritud pinnal avatavate voodikohtade arvu ning enne projekti algust avatud voodikohtade arvu vahe. Näitab kui palju on projektide tulemusel juurde loodud voodikohti, mis on teenuste parema kättesaadavuse üheks eelduseks. <i>Allikas: projektaruanded</i>	Pole kohaldatav	600, sh 300 (2011)	1 500, sh 750 (2015)

Eesmärk: Aktiivravi infrastruktuur loob eeldused haiglate funktsionaalselt terviklikuks toimimiseks.

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontroll-tase	Sihttase
<i>Väljundindikaator</i>				
Ehitatud/ rekonstrueeritud aktiivravi osutamiseks kasutatav pind (m2)	Väljundnäitaja Allikas: projektide seirearuandlus	Pole kohaldatav	20 000 (2011)	65 000 (2015)
<i>Tulemusindikaator</i>				
Kahes või enamas erinevas hoonekompleksis statsionaarset eriarstiabi osutavate haiglate osakaal (%)	Haiglavõrgu arengukava haiglad, mille funktsionaalsed üksused paiknevad eraldiasetsevates hoonekompleksides ning mis projekti tulemusel koondatakse ühte kompleksi. Ühe hoonekompleksina käsitletakse hooneid, mis asuvad ühel krundil planeerimisseaduse mõistes. Statsionaarne eriarstiabi on määratletud tervishoiuteenuste korraldamise seaduses. Ei arvestata psühhiaatria ja tuberkuloosiravi teenuste osutamist eraldiasetsevas hoonekompleksis. <i>Allikas: projektiaruanded</i>	21% (2006)	16% (2011)	0% (2015)

5.6.2.2 Toetatavad tegevused

Õendus- ja hooldusteenuste kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamiseks ning integreeritud õendushoolduse põhimõtete rakendamiseks kohandatakse olemasolevad haiglahooned, mis on tehniliselt ja funktsionaalselt vananenud, pikaajaliste õendus- ja hooldusteenuste osutamiseks kaasaja nõuetele vastavalt.

Õendus- ja hooldusteenuste arendamisel on aluseks maakondlikud arengukavad, kus on määratletud teenuste vajadus ja paiknemine arvestades elanikkonna arvu ja paiknemist ning demograafilisi ja rändega seotud trende. Integreeritud õendushoolduse põhimõtete rakendamiseks ning majanduslikult jätkusuutliku teenuste mahu tagamiseks, arvestatakse investeeringute kavandamisel ka hoolekandeteenuste vajadust ja vastava infrastruktuuri paiknemist maakonnas. Võimalusel planeeritakse ühte hoonesse erinevaid sotsiaal- ja tervishoiuteenuseid, arvestades teenuse osutamise nõudeid ja majanduslikku otstarbekust. Esmajärjekorras arendatakse õendus- ja hooldusteenuste osutamiseks vajalik infrastruktuur välja maakonnakeskustes, kus teenuse osutamiseks vajalike kohtade puudus on kõige suurem.

Võimalikult suures osas kasutatakse ära olemasolevat infrastruktuuri, mille rekonstrueerimise tulemusel on võimalik luua teenuste osutamiseks vajalikud tingimused. Juhul, kui olemasoleva hoonestuse asukohta, tehnilist seisukorda või konfiguratsiooni arvestades ei ole võimalik nõuetele vastavate tingimuste loomine olemasolevate hoonete rekonstrueerimise teel, on põhjendatud juurdeehituse või uue hoone rajamine.

Teiseks prioriteediks tervishoiu infrastruktuuri arendamisel on keskhaiglate ja piirkondlike haiglate infrastruktuuri optimeerimine, mille tulemusel koondatakse praegu erinevates tegevuskohtades osutatav statsionaarne eriarstabi ühte kompleksi ning väheneb meditsiinitehnoloogia ja personali dubleerimine. Regionaalselt tasakaalustatud arengu ning tervishoiuteenuste ühtlase kättesaadavuse tagamiseks eelistatakse haiglaid, mis paiknevad sotsiaal-majanduslikult vähem soodsates piirkondades (Lõuna-Eesti ja Ida-Eesti piirkond).

5.6.2.3 Toetuse saajad

- Haiglavõrgu arengukava haiglad
- Hooldushaiglad

5.6.3 Riiklike hoolekandeesutuste reorganiseerimine

5.6.3.1 Eesmärgid ja indikaatorid

Eesmärk: Lastele- ja psüühilise erivajadusega inimestele on tagatud paremad elamis-, õppimis- ja töötamistingimused*

Indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Kontrolltase	Sihttase
<i>Väljundindikaator</i>				
Ehitatud pere- ja tegelusmajade arv	Pere- ja tegelusmajad valmivad aastail 2007-2015. Kokku planeeritud 95 pere- ja tegelusmaja – 29 peremaja lastele ja 55 peremaja ja 11 tegelusmaja psüühilise erivajadusega inimestele <i>Allikas: projektaruanded</i>	0 (2006)	95 pere- ja tegelusmaja – 29 lastele ja 66 psüühilise erivajadusega inimestele (2010)	95 pere- ja tegelusmaja – 29 lastele ja 66 psüühilise erivajadusega inimestele (2015)*
<i>Tulemusindikaator</i>				
Nõuetele vastavad hoolekandeesutused	Hoolekandeesutustele ja hoolekandeteenustele	Laste hoolekande asutused	3 asutust: 19 peremaja (2011)	5 asutust: 29 peremaja (2015)

esitatavad nõuded on kehtestatud sotsiaalministri 3.01.2002 määrusega nr 4. Täiskasvanute hoolekandeesutuste tervisekaitsenõuded on kehtestatud sotsiaalministri 3.04.2002 määrusega nr 58 ja laste hoolekandeesutuste tervisekaitsenõuded on kehtestatud sotsiaalministri 9.01.2001 määrusega nr 4 <i>Allikas: Sotsiaalministeerium</i>	0 asutust (2006) Psüühilise erivajadusega inimeste hoolekandeesutused 0 asutust (2006)	Psüühilise erivajadusega inimeste hoolekandeesutused 2 asutust (30 peremaja ja 6 tegelusmaja) (2011)	Psüühilise erivajadusega inimeste hoolekandeesutused 4 asutust: 55 peremaja ja 11 tegelusmaja) (2015))
---	---	--	--

*Tegevused lõpetatakse enne 2015. a.

*Riiklike hoolekandeesutuste üleminek uutesse hoonetesse toimub kolmes etapis: I etapis ehitatakse uued hooned neile asutustele, mis on halvimas olukorras; II etapis kolivad üle asutused, mis on rahuldavas olukorras; ning III etapis need asutused, mis on praegu veel suhteliselt heas olukorras – võrdlemisi uued või kuhu on viimastel aastatel tehtud investeeringuid.

5.6.3.2 Toetatavad tegevused

Kavandatud tegevuste puhul oleme toetunud Vabariigi Valitsuse poolt 2004. aastal heakskiidetud hoolekandekontseptsioonile ja 2007. aastal heakskiidetud „Riiklike erihoolekandeesutuste ja –teenuse reorganiseerimise kavale.” Nendest dokumentidest tulenevalt on võetud hoolekandeteenuste arendamisel üldiseks eesmärgiks tagada lastele ja psüühilise erivajadustega inimestele paremad elamis-, õppimis- ja töövõimalused, aga samuti parandada nende juurdepääsu avalikele teenustele ning avardada osalemisvõimalusi ühiskonna ja tööelus.

Kuna enamused hoolekandeesutuste hooned on kaasaegse teenuse osutamiseks ebasobivad, liiguvad teenused järk-järgult tänastest hoonetest välja uutesse peremaja tüüpi hoonetesse või korteritesse. Rajatavad hooned sisustatakse teenuse osutamiseks vajaliku inventariga. Teatud teenuste puhul on vajadus funktsionaalsemate esemete järele, et inimene oma elukeskkonnas iseseisvamalt tegutseda saaks. Näiteks erivajadusega inimestele tuleb leida erinevaid tegevusi, et avardada nende osalemisvõimalust ühiskonna- ja tööelus. Selleks tuleb kohandada muuhulgas ka sisustust. Uued peremaja mudelil põhinevad hooned ja korterid rajatakse enamasti piirkondlikele keskustele lähemale (linnadesse, valla keskustesse, suurematesse asulatesse). Asutuste üleviimise põhjuseks on keskuste parem infrastruktuur: transpordiühendus, esmatasandi arstiabi, samuti sotsiaal- ja muud avalikud teenused, paremad võimalused personali leidmiseks, paremad toetatud töö organiseerimise võimalused.

Üldine riiklike hoolekandeesutuste üleminek uutesse hoonetesse toimuks lähima 15 aasta jooksul kolmes etapis: esimeses etapis ehitatakse uued hooned neile asutustele, mis on täna kõige halvemas olukorras; teises etapis kolivad ümber asutused, mille olukord on täna

rahuldav; ning kolmandas etapis need asutused, mis on hetkel suhteliselt heas seisukorras – võrdlemisi uued või kuhu on viimastel aastatel investeeritud.

Esimeses etapis reorganiseeritakse psüühikahäiretega isikutele täielikult vähemalt 4 olemasolevat hoolekandetasutust (näiteks Ravila, Kernu, Aavere, Udriku) — ehitatakse kokku maksimaalselt 55 peremaja ja 11 tegelusmaja.

Toetamaks lapsekesksete ja peremudelit toetavate asenduskodude teket on riik asunud tänaseks ellu viima ka riiklike asenduskodude reorganiseerimist. Nimetatud protsessi käigus antakse täna riigile kuuluvad asenduskodud läbirääkimiste teel saavutatud kokkulepete alusel üle seniste asutuse asukohajärgsetele omavalitsusele/tele.

Kavandatavate tegevuste raames tehtavate investeeringute peamiseks eesmärgiks on parandada teenusel viibivate inimeste elamistingimusi, teenuse kvaliteeti, parandada töötajate töötingimusi. Selle raames ehitatakse ja sisustatakse uued hooned üldise riikliku kontseptsiooni kohaselt asutuste asemele mis on täna kõige halvemas olukorras või mille üleandmise valmidus on kõige paremini ettevalmistatud.

Reorganiseerimise käigus uute üksuste töötajate komplekteerimisel arvestatakse eelkõige tänaste töötajate jätkamisega uutes üksustes ning paremates töötingimustes. Täna on mõlema teenuse puhul hoolekandetasutustes vähem töötajaid kui sätestatud nõuetes on ette nähtud, seetõttu värvatakse reorganiseerimise käigus lisaks olemasolevatele töötajaid juurde täitmaks seni vakantseid kohti. Uute üksuste logistiliselt paremad asukohad ja infrastruktuur (nt transpordiühendus) ning ESF-i raames jätkuv tegevusjuhendajate ja kasvatusalatoetajate täiendkoolitussüsteem võimaldavad lahendada senist töötajate puuduse probleemi. Samaaegselt täiustatakse tegevusjuhendajate koolitusi ja jätkukoolitusi, et tõsta töötajate kvalifikatsiooni.

Täielikult reorganiseeritakse 5 asenduskodu (näiteks Inju, Pärnu, Narva-Jõesuu, Haapsalu ja Maidla) — ehitatakse kokku maksimaalselt 29 peremaja.

Vaadates investeeringute teostamist ajalisel teljel, siis on kavandatud nimetatud investeeringud läbi viia aastatel 2007 kuni 2015.

5.6.3.3 Toetuse saajad

- Sotsiaalministeerium
- AS Hoolekandeteenused (100% riigiosalus)
- Kohalikud omavalitsus üksused

5.6.4 Mõju horisontaalsetele teemadele

Regionaalne areng

Piirkondade tervikliku ja tasakaalustatud arengu eesmärgil on vajalik tervishoiu- ja hoolekandeteenuste ühtlase kättesaadavuse tagamine kõigis Eesti piirkondades.

Keskkonnahoid

Ravi- ja hoolekandetasutuste kaasajastamise tulemusel paraneb hoonete energiasäästlikkus, mis aitab kaasa keskkonnakoormuse vähendamisele. Tervishoiu ja hoolekande infrastruktuuri planeerimisel ja kaasajastamisel tuleb arvestada võimalike keskkonnamõjudega. Teisalt on keskkond oluline tervisehoidur ning keskkonnakoormuse vähendamine aitab kaasa keskkonnast tulenevate terviseriskide vähenemisele.

Infoühiskonna edendamine

Tervishoiu infrastruktuuri planeerimisel ja kaasajastamisel arvestatakse infoühiskonna edendamisest, eelkõige e-tervise teenuste arendamisest, tulenevate võimalustega, mis loovad soodsa keskkonna tervishoiuteenuse osutajate infovahetuse ja koostöö edendamiseks ning ressursside (nii inim- kui tehnoloogiliste ressursside) optimaalsemaks kasutamiseks.

Võrdsed võimalused

Tervishoiu- ja hoolekandeteenuste kättesaadavus peab olema õiglane ja kõigile ühiskonnagruppidele tagatud ühetaoliselt vastavalt vajadusele.

Kodanikuühiskonna areng

Prioriteetse suuna elluviimine ei ole seotud kodanikuühiskonna arenguga.

5.6.5 Suurprojektid

Ei ole

5.6.6 Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega

5.6.6.1 Seosed teiste prioriteetsete suundade ja rakenduskavadega

Inimressursi arendamise rakenduskava

Sünergias „Inimressursi arendamise rakenduskavas“ kavandatud eesmärkide ja tegevustega, mida rahastatakse ESF-st loob tervishoiu ja hoolekande infrastruktuuri arendamine keskkonna, mis on vajalik inimeste ning ühiskonna jätkusuutliku arengu tagamiseks. Tervishoiu- ja hoolekandeteenuste kvaliteedi tagamiseks tuleb jätkuvalt arendada nii arstide, õdede kui ka teiste tervishoius ja hoolekandes töötavate spetsialistide õppekavasid ja –tingimusi ning luua võimalusi täiend- ja ümberõppeks. ESF-st rahastatavad tegevused tervishoiu- ja hoolekandetöötajate ümber- ja täiendõppe arendamiseks ja korraldamiseks peavad toetama tervishoius ja hoolekandes läbiviidavaid ümberkorraldusi.

Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava

Infoühiskonna arendamise osana kavandatavad investeeringud e-tervise teenuste arendamiseks loovad vajalikud tingimused tervishoiuteenuse osutajate vahelise koostöö ja infovahetuse hõlbustamiseks.

5.6.6.2 Seosed „Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007-13” prioriteetidega

Prioriteet: Haritud ja tegus rahvas

Prioriteetse suuna kavandamise aluseks on "Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007-13" prioriteet 1 „Haritud ja tegus rahvas“, mis on kooskõlas nii Lissaboni strateegia ja vastava riikliku tegevuskavaga kui ka Ühenduse strateegiliste suunistega.

Sünergias „Inimressursi arendamise rakenduskavas“ kavandatud eesmärkide ja tegevustega, mida rahastatakse ESF-st loob tervishoiu ja hoolekande infrastruktuuri arendamine keskkonna, mis on vajalik inimeste ning ühiskonna jätkusuutliku arengu tagamiseks.

Prioriteet: Paremad ühendusvõimalused

Statsionaarse aktiivravi koondumisel suurematesse keskustesse on vajalik luua paremad transpordi ja kommunikatsioonivõimalused, mis tagavad parema ligipääsu ka väljaspool suuremaid linnu elavatele inimestele.

Prioriteet: Säästev keskkonnakasutus

Ravi- ja hoolekandetasutuste kaasajastamise tulemusel paraneb hoonete energiasäästlikkus, mis aitab kaasa keskkonnamuutuse vähendamisele. Teisalt on keskkond oluline tervisealase ning keskkonnamuutuse vähendamine aitab kaasa keskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamisele.

Prioriteet: Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng

Piirkondade tervikliku ja tasakaalustatud arengu eesmärgil on vajalik tervishoiu- ja hoolekandeteenuste ühtlase kättesaadavuse tagamine kõigis Eesti piirkondades.

5.6.6.3 Seosed "Ühenduse strateegiliste suunistega"

Ühenduse strateegilistes suunistes on terve ja töövõimeline elanikkond määratletud ühe võtmevaldkonnana Ühenduse tööhõivealaste eesmärkide saavutamisel. Seejuures on üheks oluliseks valdkonnaks tervishoiuteenuste kättesaadavuse parandamine ning vastava infrastruktuuri kaasajastamine. Ka toetavate hoolekande teenuste arendamine aitab kaasa tööjõu pakkumise suurenemisele.

5.6.6.4 Seosed "Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavaga 2005-07" ning Lissaboni strateegiaga

Lissaboni strateegia ja "Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavaga 2005-07" eesmärgiks on lisaks tööjõu pakkumise suurendamisele (eesmärk 8) ka fiskaalpoliitika pikaajalise jätkusuutlikkuse tagamine (eesmärk 2). Tervishoid ja sotsiaalkaitse on ühiskonna jaoks seotud märkimisväärsete kulutustega, seetõttu on oluline nii tervishoiu- kui hoolekandesüsteemi kaasajastamine, et tagada ressursside säästlikum ja tõhusam kasutamine.

5.6.6.5 Seosed teiste riiklike arengukavade ja poliitikatega

Haiglavõrgu arendamise aluseks on Vabariigi Valitsuse poolt 2003. aastal kinnitatud haiglavõrgu arengukava ning 2004.a kinnitatud Eesti hooldusravivõrgu arengukava 2004-2015. Haiglavõrgu arengukava eesmärgiks on aastaks 2015 luua optimaalne ja elanikkonna vajadustele vastav haiglavõrk, koondades kallihinnaline eriarstiabi suurematesse keskustesse

ning arendades kohalikul tasandil välja teenused, mis lähtuvad kohalikest vajadustest ja võimalustest ning tagavad ravi järjepidevuse.

Psüühiliste erivajadustega täiskasvanute hoolekandeteenuste tulevikuvisiooni koostamisel oleme toetunud Vabariigi Valitsuse poolt 2004. aastal heakskiidetud hoolekandekontseptsioonile ning Euroopa Nõukogu poolt koostatud "Tegevuskava puuetega inimeste õiguste ja täieliku kaasamise kohta ühiskonda - puuetega inimeste elukvaliteedi tõstmine Euroopas aastatel 2005-2015" soovitustele.

Hoolekandekontseptsioon näeb ette psüühilise erivajadustega täiskasvanute hoolekandeteenuste kaasajastamist eesmärgiga parandada nende majandus- ja ühiskonnaelus osalemise võimalusi.

Euroopa Nõukogu poolt koostatud "Tegevuskava puuetega inimeste õiguste ja täieliku kaasamise kohta ühiskonda - puuetega inimeste elukvaliteedi tõstmine Euroopas aastatel 2005-2015" sisaldab soovitusi liikmesriikidele:

- võimaldada puuetega inimestel planeerida oma elu ja elada kogukonnas võimalikult iseseisvalt;
- arendada ja propageerida elamupoliitikat, mis soodustab puuetega inimestele elamist nende lähikogukonnas neile sobivates elamutes;
- kindlustada kogukonnakesksete teenuste pakkumine, mis võimaldab liikuda asutuse keskselt hoolduselt kogukonnapõhisele elamisele.

Samuti on teenuste arendamise aluseks 2007. aastal Vabariigi Valitsuse poolt heakskiidetud „Riiklike erihoolekandeaustuste ja –teenuse reorganiseerimise kava”, mis fikseerib üleriigiliselt osutatavate teenuste mahud erinevate teenuste ja piirkondade lõikes ning mille puhul lähtutakse kahest alljärgnevast printsiibist:

- toetatud elamise, töötamise toetamise, igapäevaelu toetamise ning ööpäevaringse hooldamise teenuste puhul võimalikult ühtlast jaotumist üle riigi (kodulähedase teenuse põhimõte). Töötamise toetamine; toetaud elamise ja igapäevaelu toetamise teenus aitavad kaasa psüühilise erivajadustega inimestel iseseisvat sotsiaalset toimetulekut ja loovad paremad võimalused sisenemiseks tööellu ning;
- eriteenuste – tugevdatud järelevalve, tugevdatud toetuse jaotus regionaalselt (kompetentsikeskuste põhimõte väiksema kuid raskema kliendigrupi teenustele).

Laste riikliku hoolekande (asenduskodu teenuse) arendamisel lähtume samuti Vabariigi Valitsuse poolt 2004. aastal heakskiidetud hoolekandekontseptsioonist, millest tulenevalt on laste asendushoolduse tulevikku kavandades seatud olulisteks eesmärkideks individualiseerituse ja subsidiaarsuse arendamine, mida kliendile on kõige paremini võimalik pakkuda vaid kohaliku omavalitsuse tasandil.

Juba täna on laste asendushoolduse korraldamise kohustus pandud kehtiva Sotsiaalhoolekande seadusega kohalikele omavalitsustele, kelle töö sisuks on laste juhtumite lahendamine, nende õiguslike huvide kaitsmine ja nõustamine ning tegutsemine perekonnas või hoolekandeaustuses olevate laste eestkosteaustustena. Hoolekandekontseptsiooni üheks oluliseks põhimõtteks on laste asendushoolduse korraldamiseks ettenähtud rahaliste vahendite üleandmine kohalikele omavalitsustele, et tõsta omavalitsuste motivatsiooni ennetada lapse perest eraldamist ja tõhustada perekeskset abistamist. Õigeaegne sekkumine probleemide ilmnemisel peres soodustab perede sotsiaalset ja majanduslikku toimetulekut ning toetab tööalast konkurentsi, samuti ennetatakse laste sattumist asendushooldusele. Kuna kõigi laste

puhul ei ole võimalik ennetada perest eraldamist, siis oleme hoolekande kontseptsioonis oma koha näinud ka erinevatele asendushoolduse vormidele. Hoolekandekontseptsiooni kohaselt antakse täna riigi omandis olevad lastekodud üle kohalikele omavalitustele.

Nagu ka psüühilise erivajaduste täiskasvanute hoolekandes on ka laste hoolekandes koostamisel üle-eestiline teenuse arengukava, mis fikseerib üleriigiliselt osutatavate teenuste mahud piirkondade lõikes ning millest lähtutakse ka uute peremajade ehitamise puhul.

5.7 Prioriteetne suund 7: Horisontaalne tehniline abi

5.7.1 Vajalikkuse põhjendus

Programmperioodil 2007 – 2013 suureneb oluliselt EL poolt Eestile eraldatavate struktuurivahendite maht. Suurenevad toetuse mahud toovad kaasa vajaduste tõsta suutlikkust nii kvantitatiivses (töötajate arv) või ka kvalitatiivses mõttes (töötajate oskused, rakendussüsteemi kvaliteet jne.).

Rahaliste mahtude suurenemise tulemusel tekib enamikes valdkondades ja struktuuritoetuse administreerimisega seotud ametiasutustes täiendav inimressursi vajadus. Tehnilise abi vahendid võimaldavad tõsta asutuste suutlikkust kvalifitseeritud töötajate juurdevärbamise aga ka juba olemasoleva personali pideva koolitamise ning töötajate oskuste arendamise kaudu. Samuti annab eraldiseisva tehnilise abi olemasolu struktuurivahendite elluviimisega seotud riigi ametiasutustele täiendavaid võimalusi tellida uuringuid ja hindamisi ning palgata ajutiselt täiendavalt eksperte. Tehnilise abi vahendeid on vaja, et viia läbi struktuurivahendite rakendamisega seotud kohustuslikke toiminguid - seiret ja hindamist, väljamaksete tegemist, auditi ning erinevate teiste kontrollide läbiviimist nõutud tasemel.

Lisaks sellele, et tuleb tagada struktuurivahendite administreerimisega tegelevate asutuste suutlikkus toetuse andmisel ja kasutamisel, on vajalik, et taotlejad ja toetuse saajad omaksid üha paremat ligipääsu toetuste taotlemist ja kasutamist puudutavale informatsioonile. Seega on oluline jätkata aktiivset teavitustegevust ning hoolitseda selle eest, et ametiasutustel oleks piisavalt ressursse kvaliteetsete juhendmaterjalide väljatöötamiseks ning nõustamise pakkumiseks. Pidev nõustamine ja teavitamine lihtsustab projektijuhtimist, tõstab taotluste, väljamaksetaotluste ning seirearuannete kvaliteeti vähendades seeläbi administratsiooni töökoormust ning maandades tulemuste mittesaavutamise riski. Kõik mainitud tegevused toetavad omakorda struktuurivahenditest rahastatavate programmide tõhusat ja reeglipärast elluviimist.

Endiselt on vajalik struktuuritoetuse registri jätkuv arendus selleks, et kohandada infosüsteemi funktsionaalsusi uuel programmeerimisperioodil esilekerkivate vajadustega ning muuta registri kasutamine kasutajasõbralikumaks ning vähem töömahukaks.

Lähenemise eesmärgi raames koostatavatel rakenduskavadel Eestis on ühine rakendussüsteem – ühine korraldusasutus, makseasutus (sertifitseeriv asutus EL Nõukogu määruse 1083/2006 mõistes) ning auditeeriv asutus, samuti ühine struktuuritoetuse register ning ühtne õiguslik raamistik. Enamus rakendusasutustest ning –üksustest tegelevad enam kui ühe fondiga ning enamus personalist on seotud rohkem kui ühe rakenduskava elluviimisega, seega rakenduskavade elluviimise struktuurid kattuvad suurel määral. Seetõttu ei ole suurt osa tehnilise abi kuludest võimalik lihtsal moel rakenduskavade vahel jaotada - selleks, et piirata tehnilise abi haldamisega seotud kulusid ning säilitada selge kontrolljalg, on vajalik rahastada neid kulusid ühisest allikast

Horisontaalne tehnilise abi eelarve on jagatud kõigi kolme lähenemise sihtala rakenduskava vahel ning moodustab eraldiseisva prioriteetse suuna igas rakenduskavas. Peamine kriteerium, mida on kasutatud vahendite jaotamiseks rakenduskavade eelarvete vahel, on rakenduskava suhteline maht - tehnilise abi kulud on üldjoontes proportsionaalsed vahendite üldise

jaotusega. Samas selleks, et hankida ning hallata tehnilise abi seotud toiminguid ja teenuseid efektiivsel moel, kohaldatakse järgmist rakendamise korraldust:

- asutus võib läbi viia ühiseid hankeprotseduure nende teenuste ostmiseks ning toimingute teostamiseks, mida peetakse rakenduskavade osas horisontaalseteks;
- väljamaksed selliste teenuste ja toimingute baasil võib teha üks eelnevalt kokkulepitud asutus, üheainsa arve baasil ning koondmaksena üheltainsalt arvelt;
- agregeeritud kulud jagatakse kvartaalselt rakenduskavade vahel kooskõlas horisontaalse tehnilise abi eelarve jaotusega ning kantakse rakenduskavade finantsarvestusse kantud kuludena.

Seega, toetuse saajate tasandil on võimalik horisontaalsete tegevuste puhul teha ühtseid hankeid ning arved on võimalik maksta ühestainsast allikas jagamata kulusid rakenduskavade vahel. Siseriiklikult võib kõik tehingud teha jagamata eelarveid või kulusid rakenduskavade vahel.

Horisontaalsed kulud jagatakse kolme rakenduskava vahel ning kantakse iga rakenduskava kuludesse vastavalt proportsioonile horisontaalse tehnilise abi eelarvest, mis igas rakenduskavas paikneb ning seda tehakse alles hetkel, mil kulud deklareeritakse Euroopa Komisjonile. Tagatakse, et horisontaalse tehnilise abi osas deklareeritavad kulud kõigi rakenduskavade peale kokku ei ületa kõikide rakenduskavade raames kokku tehtud kulusid.

Horisontaalse tehnilise abi rakendusskeemi kirjeldab lisaks lisa x.

Horisontaalse tehnilise abi prioriteetseid suundi igas rakenduskavas kasutatakse selleks, et rahastada administratsiooni jaoks horisontaalseid kulusid ning kulusid, mille haldamine on väga kallid, kui neid peab jooksvalt rakenduskavade vahel jagama. Need sisaldavad:

- kulusid, mis on seotud kahe või enama rakenduskava elluviimisega, näiteks struktuuritoetuse registri haldamise ja arendamisega, rohkem kui ühte rakenduskava puudutavate hindamiste ja uuringutega, audititega jne.;
- kõiki töötasusid ning teisi personaliga seotud kulusid, sest enamasti personalist administratsioonis töötab enam kui ühe rakenduskava elluviimisega ning sellest tulenevalt ei ole võimalik tööjõukulusid selgelt siduda ühe konkreetse rakenduskavaga.

Tegevusi ning kulusid, mis on selgelt seotud ainult ühe rakenduskava haldamisega, rahastatakse spetsiifilistest tehnilise abi prioriteetsetest suundadest igas rakenduskavas. Nendeks kuludeks on peamiselt:

- seirekomisjoni ning rakenduskava seirega tegelevate madalamate tasandite töörühmade koosolekute korraldamine;
- hindamised ja uuringud, mis katavad ainult ühte rakenduskava;
- kommunikatsioon ja teavitamine, mis on seotud ainult ühe rakenduskavaga.

5.7.2 Eesmärgid ja indikaatorid

Prioriteetse suuna üldeesmärk: perioodi 2007-2013 rakenduskavad ning struktuurivahendite kasutamise strateegia oma struktuurivahendeid puudutavas osas, on tulemuslikult ellu viidud.

Seega antud prioriteetne suund panustab kõikide teiste suundade eesmärkide saavutamisesse.

Loetletud tulemusindikaatorid on defineeritud tehnilise abi jaoks tervikuna tulenevalt asjaolust, et kõik tehnilise abi prioriteetsed suunad panustavad sünergias nende eesmärkide saavutamisesse ning individuaalseid efekte ei ole võimalik eristada.

Väljundindikaatorid on defineeritud horisontaalse tehnilise abi jaoks tervikuna – kontrolltasemed ja sihtasemed peegeldavad kõikide kolme lähenemise eesmärgi rakenduskava panust. Neid indikaatoreid täiendavad teiste (spetsiifiliste) tehnilise abi prioriteetsete suundade jaoks määratletud indikaatorid kõikides rakenduskavades.

Indikaator	Selgitus	Baastase	Kontrolltase 2010	Sihttase
Alaesmärk 1: Eesti rahva teadlikkuse kasv struktuurivahenditega kaasnevatest võimalustest.				
Tulemusindikaatorid				
Struktuurivahendite kodulehel registreeritud külastuste arv	Kommunikatsiooni-tegevused on keskendunud sellele, et tõsta teadlikkust potentsiaalsetest infoallikatest. Struktuurivahendite koduleheküljel on peamine esmane info allikas potentsiaalsete taotlejate, avalikkuse, ajakirjanduse jt jaoks. Sellest tulenevalt peaks koduleheküljel registreeritud külastuste arv tõusma kui teadlikkus struktuurivahenditest kasvab. Saavutustase ja kontrolltase on toodud vastava aasta kohta (seega ei ole nad kumulatiivsed) ning baseeruvad ootusel, et aastate lõikes toimub pidev inkrementaalne kasv. Allikas: Külastused logitakse automaatselt ning saavutustaset on võimalik jooksvalt kontrollida.	90000/aastas (2006)	114 000/aastas	120000/aastas (2015)
Avalikkuse teadlikkus struktuurivahenditest	Antud indikaator väljendab kommunikatsiooni-tegevuste	28% (2006)	37%	45% (2015)

	tulemuslikkust – avalikkuse kasvanud teadlikkust struktuurivahenditest. Indikaatori tasemeid mõõdetakse protsendina täisealisest rahvastikust. . Allikas: Teadlikkuse uuringud, mida viiakse läbi regulaarselt (tavaliselt igal aastal). Uuringud toetuvad statistilisele valimile ning sarnasele metoodikale, seega on andmed usaldusväärsed ning neid on võimalik laiendada kogu populatsioonile.			
Alaeesmärk 2: Kasvav kogemustevahetus ning suurem rakenduskavade elluviimisel tekkinud parimate praktikate levik.				
Väljundindikaatorid				
Horisontaalsete hindamiste arv (mis katavad kõiki rakenduskavasid).	Väljendab läbiviidud horisontaalsete hindamiste kvantiteeti ning seega kõikide rakenduskavade elluviimise kohta paralleelselt kogutud hindamisandmete kättesaadavust. Allikas: Korraldusasutuse poolt kogutavad andmed.	-	2	5 (2015)
Alaeesmärk 3: Personali kogemuse ning kompetentsi kasv.				
Väljundindikaatorid				
Koolituste ning kursuste arv, mis on suunatud struktuurivahendite administratsioonile ning mida korraldab või koordineerib korraldusasutus.	Kuna suuremat osa koolitustest, mis on seotud konkreetselt struktuuritoetuse andmise ja kasutamisega, koordineerib korraldusasutus (ning tihtipeale viib ellu kas korraldusasutus, makseasutus või auditeeriv asutus),	-	90	220 (2015)

	peegeldab see indikaator struktuurivahendite rakendamisega seotud spetsiifiliste koolituste kättesaadavust struktuuritoetuse andmisega seotud administratsioonis hõivatud töötajate jaoks. Allikas: Korraldusasutuse poolt kogutavad andmed.			
--	---	--	--	--

5.7.3 Toetatavad tegevused

Toetatavate tegevuste üldiseloomustus:

- rakenduskavade ning nende elluviimiseks vajalike süsteemide ettevalmistamine ning kohandamine;
- struktuurivahendite kasutamiseks vajaliku õigusliku raamistiku ettevalmistamine, projektide vastavuse ning hindamiskriteeriumide väljatöötamine;
- projektide hindamise ning valiku korraldamine;
- rakenduskavade ülese seire koordineerimine ja hindamiste korraldamine;
- audititega seotud tegevused;
- juhtimisliini kontrollidega (sh paikvaatlusega) seotud tegevused;
- väljamaksete menetlemise ning kulude deklareerimisega seotud tegevused;
- struktuuritoetuse registri arendamine/haldamine ning e-lahenduste rakendamine struktuurivahendite administreerimise lihtsustamiseks;
- personalijuhtimise- ja arendamisega seotud tegevused, sh struktuurivahendite administratsiooni kuuluvate ametnike koolitus;
- programmide edukamaks rakendamiseks vajalike uuringute läbiviimine;
- struktuurivahenditega seotud avalikustamise ning teavitamisega seotud tegevused;
- toetatavad tegevused aitamaks lõppkasusaajatel projekte ette valmistada ja juhtida, sh nõustamise pakkumine ning vajalike juhendite ja infomaterjalide ettevalmistamine.
- teised rakenduskavade eduka elluviimise toetamiseks ning eelneva programperiiodi elluviimiseks ja lõpetamiseks vajalikud tegevused.

5.7.4 Toetuse saajad

Struktuurivahendite rakendamisega tegelevad asutused ja isikud

5.7.5 Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega

Struktuurivahendite üldise tehnilise abi prioriteetne suund on otseselt seotud kõikide rakenduskavadega ning toetab kõikide rakenduskavade ja neis sisalduvate teiste suundade elluviimist.

Kõik rakenduskavad sisaldavad täiendavalt nii horisontaalse kui ka rakenduskava spetsiifilise tehnilise abi vahendeid. Vältimaks tegevuste kattumise riski on valdkondlike rakenduskavade koosseisus kavandatud tehnilisest abist rahastatavate tegevuste ning kulude spekter piiratud. Kõiki horisontaalseid ning personaliga seotud kulusid (sh töötasu, koolitused) on kavas rahastada kõikides rakenduskavades paiknevate horisontaalse tehnilise abi suundade arvelt, rakenduskavadesse eraldi planeeritud tehnilisest abist on plaanis katta teised üksikute rakenduskavade seire, hindamise, uuringute ja kommunikatsiooniga seotud kulud.

Haldusvõimekuse tõstmine on perioodil 2007-2013 üks Euroopa Sotsiaalfondi prioriteetidest, mis tuleneb osaliselt Lissaboni strateegiast ning on esile tõstetud ka Ühenduse strateegilistes suunistes. Suurem osa üldise avaliku sektori haldusvõimekuse tõstmisega seotud tegevustest on planeeritud käesoleva rakenduskava prioriteetse suurema haldusvõimekuse suuna koosseisu. Antud prioriteetne suund hõlmab administratsiooni kui tervikut ning seega ka struktuurivahendite rakendamisega seotud ametkondi üldiselt. Et vältida tegevuste kattuvust konkreetselt struktuurivahendite administratsiooniga seotud tegevuste osas ning tagada meetmete omavaheline täiendavus, koordineeritakse tehnilisest abist rahastavaid tegevusi (sh koolituskavade koostamist ning koolituste elluviimist) teistest allikatest haldusvõimekuse tõstmise meetmetega sh toimub meetmete ning koolituste planeerimisel regulaarne infovahetus Rahandusministeeriumi ning Riigikantselei vahel.

Eesti “Riiklikus Struktuurivahendite Kasutamise Strateegias 2007-13” kirjeldab struktuurivahendite kasutamisega seotud haldusvõimekuse olukorda alapeatükk “Rakenduskavade eluviimise alase haldusvõimekuse suurendamine”.

5.8 Prioriteetne suund 8: Tehniline abi

5.8.1 Vajalikkuse põhjendus

Perioodil 2007-2013 Eestile EL poolt eraldatava ühenduse abi suurenemisel kasvab ka toetuse haldamiseks ning tegevuste elluviimise tagamiseks vajalike vahendite maht. Tehnilise abi eraldiseisev kavandamine on oluline, kuna struktuurivahenditest rahastatavate programmide elluviimine on lisanduv tegevus ning nende programmide tõhusaks ja tulemuslikuks elluviimiseks on vajalik kavandada täiendavaid ressursse haldusvõimekuse säilitamiseks ning tõstmiseks. Seega toetatakse tehnilise abiga kõikide teiste prioriteetsete suundade eesmärgipärast ning efektiivset elluviimist.

Kõikides rakenduskavades on ette nähtud prioriteetne suund „Horisontaalne tehniline abi”, mille kaudu finantseeritakse selliseid kulutusi, mis on ühised kõigile rakenduskavadele ning tegevusi ja kulusid, mille administreerimine mitme rakenduskava kaudu on keeruline ja töömahukas.

Käesolevas rakenduskavas ettenähtud tehnilise abi prioriteetne suund rahastab neid tegevusi ning kulusid, mis on otseselt seotud ainult selle rakenduskava elluviimisega.

Antud prioriteetne suund on seotud eelkõige vajadusega tagada rakenduskava seire protsessi toimivus ning tulemuslikkus. Samuti suunatakse vahendeid avalikustamise ning teavitamise meetmetesse selleks, et tõsta avalikkuse ning taotlejate teadlikkust rakenduskavast ning selle raames toetatavatest tegevustest. Lisaks on vahendite planeerimisel arvestatud vajadusega teostada rakenduskava raames uuringuid ning läbi viia hindamisi selleks, et rakenduskava elluviimise tulemuslikkust hinnata ning vajadusel tõsta.

5.8.2 Eesmärgid ja indikaatorid

Eesmärk: Elukeskkonna arendamise rakenduskava on tulemuslikult ellu viidud.

5.8.3 Toetatavad tegevused

- Rakenduskava elluviimist toetavad uuringud ja hindamised;
- Rakenduskava elluviimisega seotud teavitamine ja avalikustamine;
- Rakenduskava seirekomisjoni ja juhtkomisjonide koosolekute korraldamine ning nende teenindamine;
- Teised rakenduskava raames vajalikud ning tehnilisest abist abikõlblikud tegevused;

5.8.4 Toetuse saajad

- Struktuurivahendite rakendamisega tegelevad asutused ja isikud

5.8.5 Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega

Käesolev tehnilise abi prioriteetne suund on seotud antud rakenduskava kõigi teiste prioriteetsete suundadega ning toetab kogu rakenduskava põhitegevuste edukat ja efektiivset elluviimist.

Tehnilise abi vahendeid on lisaks planeeritud kõikides rakenduskavades sisalduvatesse prioriteetsetesse suundadesse Horisontaalne tehniline abi”, kust rahastatakse rakenduskavade jaoks ühiseid tegevusi ning kulusid, mille administreerimine rakenduskavade lõikes on tehniliselt keeruline. Horisontaalse tehnilise abi raames kavandatud tegevused ei kattu käesoleva rakenduskava antud prioriteetses suunas määratletud tegevustega

Suurem haldusvõimekus on EL struktuurivahendite efektiivse ellurakendamise eeltingimuseks. Valdav osa üldise haldussuutlikkuse tõstmisega seotud tegevustest on planeeritud “Inimressursi arendamise rakenduskava” prioriteetse suuna “Suurem haldusvõimekus” koosseisu. Antud prioriteetne suund katab administratsiooni kui tervikut ning seega hõlmab ka struktuurivahendite rakendamisega seotud ametkondi. Tehnilisest abist rahastatavate tegevuste planeerimisel võetakse arvesse ka riigi üldise haldussuutlikkuse tugevdamiseks ettenähtud meetmete suunitlust ning sisu.

Eesti riiklikus struktuurivahendite strateegias kirjeldab struktuurivahendite kasutamisega seotud haldusvõimekuse olukorda alapeatükk “Rakenduskavade eluviimise alase haldussuutlikkuse suurendamine”.

6 Rakenduskava rahastamine

6.1 Rakenduskava rahastamisplaan 2007-2013 – kogueelarve prioriteetsete suundade lõikes

Valdkondliku rakenduskava viitenumber (CCI number): 2007EE161PO002

Summad on antud eurodes, jooksevhindades.

	Fond	Ühenduse osalus (a)	Avaliku sektori osalus (b)	Erasektori osalus (c)	KOKKU (d)=(a)+(b)+(c)	Ühenduse osaluse määr (e)=(a)/(d)	EIB osalus	Muu
Prioriteetne suund 1: Veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamine	CF	626 334 156	93 617 551	16 912 006	736 863 713	85%		
Prioriteetne suund 2: Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine	ERDF	92 032 774	9 749 659	0	101 782 433	90%		
Prioriteetne suund 3: Energiamajanduse arendamine	ERDF	28 760 241	0	44 099 037	72 859 278	39 %		
Prioriteetne suund 4: Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng	ERDF	388 582 823	68 573 439	0	457 156 262	85%		
Prioriteetne suund 5: Hariduse infrastruktuuri arendamine	ERDF	212 765 713	1 188 193	0	213 953 906	99%		
Prioriteetne suund 6: Tervishoiu ja hoolekande infrastruktuuri arendamine	ERDF	169 110 222	51 457 649	0	220 567 871	77%		
Prioriteetne suund 7: Horisontaalne tehniline abi	ERDF	28 553 498	5 038 853		33 592 351	85%		
Prioriteetne suund 8: Tehniline abi	ERDF	2 759 832	0		2 759 832	100%		
KOKKU		1 548 899 259	229 625 344	61 011 043	1 839 535 646	84%	0	0

EL osalus on arvutatud abikõlblike kogukulude suhtes (k.a avalik ja erasektori osalus) vastavuses komisjoni määruse nr 1083/2006 artiklitega 53 ja 55.

EIB ja muude rahastajate osalust prioriteetsete suundade rahastamisse pole kavandatud.

6.2 Rakenduskava rahastamisplaan 2007-2013 – ühenduse osalus aastate ja fondide lõikes (EUR)

Valdkondliku rakenduskava viitenumber (CCI number): 2007EE161PO002.

Summade on antud eurodes, jooksevhindades.

	Struktuurifondid (ERDF) (1)	Ühtekuuluvusfond (2)	Kokku (3) = (1)+(2)
2007	123 070 624	68 252 789	191 323 413
2008	117 871 086	74 312 994	192 184 080
2009	122 644 751	80 918 751	203 563 502
2010	132 849 800	88 119 323	220 969 123
2011	111 083 755	96 056 639	207 140 394
2012	152 423 663	104 717 089	257 140 752
2013	162 621 424	113 956 571	276 577 995
Kokku 2007- 2013	922 565 103	626 334 156	1 548 899 259

7 ÜHENDUSE OSALUSE INDIKATIIVNE JAOTUS KATEGOORiate JÄRGI

Summad on antud eurodes, jooksevhindades.

Mõõde 1 Prioriteetne valdkond		Mõõde 2 Rahastamise vorm		Mõõde 3 Territoorium	
Kood *	Summa**	Kood *	Summa**	Kood *	Summa**
3	60 128 079	1	1 548 899 259	1	788 726 377
11	12 213 516			3	31 576 125
23	33 545 179			5	728 596 757
25	22 367 160				
43	28 760 241				
44	70 302 813				
45	203 878 160				
46	203 878 160				
50	138 045 325				
51	21 729 961				
53	38 346 989				
54	51 768 435				
55	12 213 516				
56	12 213 516				
57	12 213 516				
58	12 213 516				
59	50 733 067				
61	15 165 595				
75	264 594 864				
76	145 716 641				
77	24 059 284				
78	7 923 127				
79	75 575 269				
85	22842798				
86	8 470 532				
Kokku	1 548 899 259	Kokku	1 548 899 259	Kokku	1 548 899 259

*Kategooriate koodide määratlemisel on kasutatud iga mõõtme jaoks ettenähtud standardklassifikatsiooni vastavalt komisjoni määrusele nr 1828/2006.

**Hinnanguline Ühenduse osaluse maht kategooria kohta

8 RAKENDUSKAVA JUHTIMINE

Käesolevas peatükis on kirjeldatud erinevate finantsinstrumentide ja rakenduskvade omavaheliseks koordineerimiseks asutatavaid mehhanisme ning rakenduskava juhtimise aspekte vastavalt EL nõukogu määruse 1083/2006 artikli 37 lõike 1 punkti g) nõuetele. Rakenduskava raames rahastatavate tegevuste elluviimisel lähtutakse Euroopa Nõukogu ning Euroopa Komisjoni õigusaktides sätestatud põhimõtetest ning siseriiklikust õiguslikust raamistikust.

8.1 *Koordinatsioon finantsinstrumentide ja rakenduskavade vahel*

Struktuurivahendite eesmärgipärase ja eduka rakendamise eelduseks on efektiivne koordinatsioon vahendite administreerimisega seotud ametkondade vahel nii toetuste kavandamisel, eelarvestamisel kui ka kasutamisel. Koordinatsioonisüsteemi väljatöötamisel on lähtutud sellest, et paljud erinevate struktuurivahendite rakenduskavade vahel jagatud tegevused moodustavad reaalsuses üksteist täiendades loogilise terviku. Arvestatakse ühtlasi sellega, et rakenduskava raames toetatavaid valdkondi finantseeritakse tihti nii riiklikest vahenditest kui ka teistest ELi toetustest. Sellega tagatakse erinevate vahendite omavaheline täiendavus ning kattuvuste vältimine.

Koordinatsioonisüsteem hõlmab tegevusi erinevatel tasanditel, mis katavad kogu planeerimise ja rakendamise tsükli sh rakenduskavade ja meetmete ettevalmistamise, nende haldamise, seire ja hindamise, riskide juhtimise jne.:

1) Strateegilisel tasandil kasutatakse rakenduskavade ülese ja erinevate rahastamisinstrumentide vahelise koordinatsiooni tagamiseks järgmisi mehhanisme:

- kõigi riigi eelarveliste vahendite, sh ELi toetuste kavandamine toimub perioodil 2007-2013 ühtse eelarvestamisprotsessi (eelkõige riigi eelarvestrateegia ja riigieelarvete koostamise protsessi) raames, et vaadata eelarveliste otsuste tegemisel kõiki vahendeid koos ning vajadusel harmoniseerida nende kasutamist;
- riigieelarveliste vahendite kasutuse üle teostab seiret riigi eelarvestrateegia juhtkomisjon, kes ühtlasi jälgib meetmete ja erinevate instrumentide omavahelist täiendavust ning teeb vajadusel ettepanekuid vahendite ümbersuunamiseks;
- riigieelarveliste vahendite kasutamise ja suunamisega seotud küsimusi arutatakse regulaarselt kõikide seotud ministeeriumide kantslerite koosolekutel;
- Vabariigi Valitsusele esitatakse regulaarselt koondülevaateid ELi toetuste kasutamise kohta, lisaks arutab Vabariigi Valitsus vahendite ümberjagamisega seotud küsimusi;
- erinevate valdkondade/sectorite sisene temaatiline koordinatsioon, sh erinevate instrumentide kasutamise ja tegevuste koostoitme suurendamine toimub valdkondlike arengukavade juhtimiseks moodustatud organite kaudu. Viimaste ülesandeks on seirata ja suunata arengukavade elluviimist, sh vahendite kasutamist. Organite koosseisu kuuluvad kõigi seotud ministeeriumide, sh vajadusel RMi, ning sotsiaal-majanduslike partnerite esindajad.

2) Käesolev rakenduskava koostamisel toimus koordinatsioon eelkõige läbi järgmiste mehhanismide:

- rakenduskava koostamise koordineerimiseks oli moodustatud ministeeriumidevaheline elukeskkonna arendamise rakenduskava juhtrühm ja alljärgnevad temaatilised töörühmad,

millesse kaasati kõik seotud ministeeriumid (sh Rahandusministeerium ning Põllumajandusministeerium) ning sotsiaalpartnereid:

- keskkonna- ja looduskaitsevaldkonna töörühm,
- regionaal- ja kohaliku arengu töörühm,
- hariduse, tervishoiu ja hoolekande töörühm.
- ühe valdkonna jagamisel erinevate rakenduskavade vahel on jälgitud, et tegevused oleks suunatud sarnaste eesmärkide täitmisele, sh on jälgitud ESFist ning ERDFist rahastatavate tegevuste omavahelist kooskõla;
- valdkondades, mille puhul on oluline koordineerimine teiste ELi finantsinstrumentidega (Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfond, Euroopa Kalandusfond, 7. raamprogramm jne), on prioriteetsete suundade formuleerimisse kaasatud nende planeerimise ja elluviimise tegevust asutused;
- tegevuste kavandamisel kaardistati prioriteetsete suundade seoseid ja piirjooni teiste suundade, MAKi ja KALAKi, teiste riiklike arengukavade ja poliitikatega - ülevaade seostest on esitatud rakenduskava iga suuna tegevuste kirjelduse koosseisus (vt alapeatükke „Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega”).

3) Rakenduskava raames rahastatavate meetmete väljatöötamisel toimub asutustevaheline koordineerimine alljärgnevalt:

- ministeeriumid kaasavad meetmete väljatöötamise protsessi teisi antud valdkonnas olulist huvi omavaid ametiasutusi ning vajadusel sotsiaalpartnereid;
- elektrooniline õigusaktide kooskõlastamise süsteem tagab selle, et ministeeriumidel, sh Rahandusministeeriumil, on tagatud ligipääs teiste ametkondade õigusaktide eelnõudele (sh meetme tingimuste eelnõudele) ning võimalus neid kommenteerida;
- Rahandusministeerium on kaasatud meetme tingimuste koostamise protsessi ms rakenduskavade juhtkomisjonidesse kuulumise kaudu ning hindab kõikide kavandatud meetmete kooskõla rakenduskava ning selles defineeritud eesmärkidega, samuti kooskõla teiste väljatöötatud meetmetega;
- kattuvuste vältimiseks, koordineerimise parandamiseks ning potentsiaalsete taotlejate teavitamiseks koostab Rahandusministeerium ühtse võrdlusdokumendi, mis sisaldab informatsiooni nii struktuurivahendite kui maaelu ja kalanduse meetmete, toetatavate tegevuste ja taotlejate kohta;
- rahaliste vahendite iga-aastane eelarvestamine toimub ühtse riigieelarve koostamise protsessi raames, mis võimaldab täiendavalt iga-aastaselt ja jooksvalt vajadusel suurendada meetmete ja erinevate finantsvahendite koostoimet ja täpsustada tegevuste vahelisi piirjooni;
- korraldatakse valdkondade ja strateegiade üleseid hindamisi, mis võimaldavad hinnata ka erinevate ministeeriumide poolt rakendatavate tegevuste omavahelist sünergiat ning võimalusi vahendite efektiivsemaks suunamiseks. Hindamiste tulemusi kasutatakse vajadusel sisendina meetmete kohendamisel.

4) Koordineerimine üksikprojektide valikul ja rahastamisel leiab aset kasutades järgnevaid võimalusi:

- meetmetes, kus on vajalik asutustevaheline koordineerimine üksikute taotluste või projektide tasandil selleks, et vältida topeltrahastamist erinevate meetmete või finantsinstrumentide arvelt, kehtestatakse määruse või protseduuri tasandil vastav asutustevahelise kooskõlastamise kohustus. Topeltrahastamist aitab vältida ka struktuuritoetuse registri riskikontrolli süsteem, mis võimaldab tuvastada kõik sama taotleja varasemad struktuuritoetuse taotlused ning rahastatud projektid;

- heakskiidetud projektide loetelud avalikustatakse, mis annab ülevaate reaalsest toetusest ning võimaldab kontrollida, milliseid tegevusi on juba rahastatud;
- Põllumajandusministeerium ning tema haldusala asutused võivad osaleda projektide valikul, eeldusel, et neil on olemas vajalik asjatundlikkus.
- investeeringukavade kinnitamine Vabariigi Valitsuse poolt võimaldab strateegiliste investeeringute osas kõrgetasemelist diskussiooni, Vabariigi Valitsuse istungi materjalidega saavad tutvuda kõik ministeeriumid .
- regionaalsel tasandil koondavad ning vajadusel koordineerivad algatusi maakondlikud arenduskeskused, kes ühtlasi pakuvad nõustamisteenuseid kõikidele olulistele taotlejagruppidele (kohalikud omavalitsused, mittetulundusühingud ja ettevõtjad) ning toetuse saajatele;
- juhtudel, kus meetme raames ei ole võimalik rahastada projekti kui tervikut, vaid taotlus esitatakse projekti osa rahastamiseks, jälgitakse taotluse hindamisel ning rahuldamisel, et oleks tagatud rahastamine ka teiste projekti edukaks elluviimiseks vajalike tegevuste jaoks (teistest struktuuritoetuse meetmetest, ülejäänud EL toetustest või muude allikate arvelt). Vastava teabe planeeritud projektiga seotud teiste tegevuste ning projektide kohta lisab taotleja taotluse koosseisu. Sarnane mehhanism on kasutusel ka enamikes programmiperioodi 2004-2006 meetmetes;
- avaliku sektori projektide puhul on enamasti nõutav taotluse kooskõla valdkonna, maakonna või kohaliku omavalitsuse arengukavaga selleks, et valida välja projektid, mis võimaldavad suunata valdkonna või regiooni arengut soovitud suunas.
- Erinevate tasandite siseselt ja vaheliselt ning koordinatsioonimehhanisme täiendavalt toimub jooksev suhtlus ja infovahetus vastutavate asutuste vahel.

Lisaks planeerimisel, meetmete väljatöötamisel ning projektide rahastamisel kasutatavatele koordinatsioonimehhanismidele toetavad koordinatsiooni ka struktuurivahendite rakendussüsteemi ülesehitus ning rakendusstruktuuridega seotud kommunikatsiooni – ning teabevahetuse võimalused:

- rakenduskaval on teiste struktuurivahendite rakenduskavadega ühine korraldusasutus, makseasutus ja auditeeriv asutus, mis soodustab kõikide asutuste jaoks ühiste lahenduste väljatöötamist ning kogemuste vahetamist süsteemis tervikuna;
- rakenduskava elluviimise õiguslik raamistik on kõikide struktuurivahendite rakenduskavade ja asutuste jaoks ühine;
- rakenduskava seirekomisjoni töös osalevad kõik seotud ministeeriumid ning olulised sotsiaal-majanduslikud partnerid. Rahandusministeeriumi ning Põllumajandusministeeriumi esindajad kuuluvad kõikide rakenduskavade seirekomisjonide koosseisu.
- rakenduskava elluviivad asutused osalevad rakendussüsteemi ettevalmistamiseks ning parendamiseks loodud temaatilistes töörühmades (näiteks juriidilises, finants- ja seirealastes töörühmades), kuhu on kaasatud kõik struktuurivahenditega tegelevad ametkonnad. Struktuurivahendite administratiivse töörühma ülesannete hulka kuulub ka rakenduskavade ühiste probleemide ennetamine ja lahendamine;
- Rahandusministeerium korraldab kogemuste vahetamise, väljatöötatud juhendite ja standardite tutvustamise ning asutustevahelise kommunikatsioonivõrgustiku tugevdamise eesmärgil regulaarselt koolitusi ning seminare, mis hõlmavad kogu struktuurivahendite administratsiooni ning vajadusel ka teiste finantsinstrumentide rakendamise seotud ametkondi.

Majanduslikud ja sotsiaalpartnerid (ning ka teised partnerid) on kaasatud rakenduskavade ettevalmistamisesse ja rakendamisesse järgmisel moel.

- Eraldiseisva seirekomisjoni loomine rakenduskava jaoks võimaldab kaasata need partnerid, kes on kõige paremad asjatundjad rakenduskavaga seotud valdkondades ning kellel on kõige suurem huvi antud valdkondade vastu, hoides siiski seirekomisjoni koosseisu suurust mõistlikuna. Seega, partnerid on oodatud osalema aruteludes ning otsustusprotsessis läbi liikmelisuse seirekomisjonis, mis on peamine rakenduskava koordineerimisega tegelev organ. Seirekomisjoni suurus ja täpne koosseis võivad programmiperioodi vältel mõnevõrra muutuda, kuid üldiselt moodustavad partnerite esindajad ligikaudu 1/3 seirekomisjoni liikmetest.
- Partnerid on kaasatud RSKS ja rakenduskavade ettevalmistamise ja täiendamise protsessi erinevate töörühmade kaudu (sh peamised ministriumide vahelised töörühmad) juba rakenduskavade koostamisele eelnevalt nende aluseks olevate riiklike strategiadokumentide koostamise käigus. Partneritel on olnud arvukalt võimalusi RSKS ja rakenduskavade kommenteerimiseks. Partnerid on esitatud kommentaaride osas saanud tagasisidet kommentaaride arvestamise või mitteamvestamise kohta ning nende mitteamvestamise korral on antud ka täiendavaid selgitusi ning põhjendusi.
- Olulised sotsiaalpartnerid on kaasatud komiteedesse ning töörühmadesse, kus arutatakse, formuleeritakse ning täiendatakse riiklikke poliitikaid, mida rahastatakse nii riigi omavahenditest kui struktuurivahenditest – seega on nad kaasatud temaatilisse koordineerimisse. Antud mehhanism pakub sotsiaalpartneritele ligipääsu poliitikate formuleerimise ja seire protsessidele fundamentaalsel tasandil.
- Sotsiaalpartnerid on kaasatud meetme tingimuste määruste koostamisse mitmel moel (töörühmade liikmelisuse kaudu, meetme tingimuste eelnõude kommenteerimise võimaluste läbi jne.) – täpsed kaasamise moodused sõltuvad valdkonnast ja haldusalast. Meetme tingimused määratlevad toetatavate tegevuste täpse iseloomu ning tingimused, mis on seotud toetuse andmise ja kasutamisega.
- Paljudel juhtudel panustavad partnerid märkimisväärselt rakenduskavade hindamistesse – nad pakuvad rohujuuretasandi teavet sihtrühmade vajaduste ning võimalike rakendamises esinevate tõrgete kohta. Partnerid osalevad tihtipeale ka hindamiste tulemuste ning tehtud tähelepanekute arutamises
- Partnerite esindajad võivad osaleda projektide valimisel mõnede meetmete puhul eeldusel, et neil on vajalik asjatundlikkus ning tingimusel, et nende osalemine ei sea ohtu projektivaliku sõltumatust.

8.1.1 Läänemere strateegia

2008-2009. aastal koostati Läänemere-äärsete riikide ning arvukate huvirühmade aktiivsel kaasalöömisel Euroopa Liidu Läänemere strateegia, mille Euroopa Ülemkogu kiitis koos esialgse tegevuskavaga heaks 2009.a oktoobris.

Strateegia nelja samba eesmärgid on muuta Läänemere piirkond jõukaks, ohutuks ja turvaliseks, keskkonnasäästlikuks ning atraktiivseks ja hea juurdepääsuga piirkonnaks. Nende eesmärkide saavutamiseks kavandatud tegevused on jaotatud viieteistkümnesse poliitikavaldkonda. Eesti on poliitikavaldkonna “Läänemere regiooni siseturu arengu takistuste kõrvaldamine, sh tolli- ja maksualase koostöö edendamine” koordinaatoriks.

Programmiperioodil 2007-2013 on struktuurivahendid üheks oluliseks strateegia eesmärkide saavutamiseks vajalike tegevuste rahastamisallikaks. Kavandatud on töötada välja kriteeriumid, mille alusel hinnatakse struktuurivahenditest rahastatavate meetmete (sh projektide) võimalikku panustamist Läänemere strateegiasse. Võimalusel kaalutakse

samalaadse lähenemise kasutamist teistest allikatest rahastatavate projektide osas. Edaspidi kaalutakse võimalust arvestada Läänemere strateegia eesmärkidesse panustamist asjakohastes meetmetes ühe aspektina projektitaotluste läbivaatamisel.

Struktuurivahenditest Eestis kaasrahastatavatest meetmetest on arvestatav mõju Läänemere strateegia eesmärkide saavutamisse näiteks veeinfrastruktuuri arendamise meetmel (arvestades Eesti asendit Läänemere valgalas), keskkonnajärelevalve meetmel (eriti mereseisundit mõjutavate projektide osas), teadus- ja arendusasutuste arendamisele, teadlaste või ettevõtete vahelise koostööle ja klastrite arendamisele suunatud meetmetel ning uute eksporditurgude leidmisele suunatud meetmetel.

8.2 Rakenduskava elluviimine

8.2.1 Kohustuste lahususe tagamine

Tulenevalt asjaolust, et Rahandusministeerium täidab nii rakenduskava korraldusasutuse, makseasutuse (e. EL nõukogu määruse 1083/2006 mõistes sertifitseeriva asutuse) kui auditeeriva asutuse (e. EL nõukogu määruse 1083/2006 mõistes auditeerimisasutuse) ülesandeid ning selleks, et tagada kohustuste lahusus, on planeeritud antud asutustele EL õigusaktidega pandud ülesanded jagada erinevate Rahandusministeeriumi osakondade vahel järgnevalt:

- korraldusasutuse ülesandeid täidab välisfinantseerimise osakond;
- makseasutuse (sertifitseeriva asutuse) ülesandeid täidab Euroopa Liidu maksete osakond;
- auditeeriva asutuse (auditeerimisasutuse) ülesandeid täidab finantskontrolli osakond.

Rahandusministri poolt kohustuste lahususe tagamiseks heakskiidetava korralduse kohaselt täidab auditeeriva asutuse juhataja ülesandeid finantskontrolli osakonna juhataja ning makseasutuse juhatajaks on Euroopa Liidu maksete osakonna juhataja. Auditeeriva asutuse juhatajal on õigus heaks kiita ning allkirjastada kõik auditiga seonduvad dokumendid (kõikides töö etappides sh planeerimise, auditeerimise ja aruandluse etapis). Samasugune funktsionaalne iseseisvus on antud ka makseasutuse juhatajale. Auditeeriva asutuse ja makseasutuse juhatajatel on mõlemal õigus ja kohustus teha auditeeriva asutuse ja makseasutuse jaoks EL Nõukogu määruses 1083/2006, perioodi 2007-2013 struktuuritoetuse seaduses ning selle rakendusaktides ettenähtud kohustuste täitmisel otsuseid iseseisvalt ja sõltumatult.

Ülalkirjeldatud mehhanismid tagavad auditeeriva asutuse ja makseasutuse funktsionaalse ja rakendusliku sõltumatuse üksteisest ning korraldusasutusest.

Sellest hoolimata ning tulenevalt asjaolust, et Eestile eraldatava struktuuritoetuse maht kasvab märkimisväärselt perioodil 2007-2013 teeb Rahandusministeerium samme vastavalt Euroopa Komisjoni soovitudele suurendamaks perioodil 2007-2013 veelgi auditeeriva asutuse sõltumatust. Kõikidest muudatustest organisatsiooni struktuuris või funktsioonides, millel on mõju auditeeriva asutuse sõltumatusele, teavitatakse Euroopa Komisjoni EL nõukogu määruse 1083/2006 artiklis 71 ettenähtud tähtaega silmas pidades ning kooskõlas Euroopa Komisjoni määruses 1828/2006 ettenähtud protseduuriga.

Kohustuste lahusus tagatakse vähemalt üksuste või ametiisikute tasandil ka ülesannete delegerimisel rakendusasutustele või rakendusüksustele.

8.2.2 Rakenduskava korraldusasutus

Rakenduskava korraldusasutuse ülesandeid täidab Rahandusministeeriumi välisfinantseerimise osakond. Korraldusasutuse ülesanded määratletakse ametlikult õigusaktides sh Rahandusministeeriumi põhimääruses.

Korraldusasutus vastutab EL nõukogu määruse 1083/2006 artiklis 60 sätestatud kohustuste täitmise eest.

Planeeritud ülesannete täitmise korraldus näeb ette korraldusasutuse funktsioonide osalise delegeerimise rakendusasutustele ning rakendusüksustele. Ülesannete delegeerimise ulatus on sarnane, kuid mitte identne programpperioodiks 2004-2006 välja töötatud jaotusega.

Korraldusasutuse kavandatavad ülesanded on:

- 1) rakenduskavade juhtimis- ja kontrollisüsteemide EL nõukogu määruse 1083/2006 artiklis 58 ja teistes õigusaktides sätestatud nõuetele vastavuse tagamine ning puuduste esinemisel vajalike abinõude kasutusele võtmine;
- 2) rakenduskavade juhtimis- ja kontrollisüsteemide kirjelduse koostamise koordineerimine ja selle Euroopa Komisjonile esitamine vastavalt EL Nõukogu määruse 1083/2006 artiklis 71 sätestatule;
- 3) toetuse andmisest ja kasutamisest teavitamise ning avalikustamise koordineerimine;
- 4) struktuuritoetuse registri arenduse koordineerimine ning elektroonilise andmevahetuse võimaluste tagamine Eesti ja Euroopa Komisjoni vahel;
- 5) sertifitseerimiseks vajalike andmete olemasolu ning kättesaadavuse tagamine;
- 6) struktuurivahendite õigusliku raamistiku ettevalmistamise koordineerimine;
- 7) rakenduskavaülesannete hindamise korraldamine.

Rakendusasutuste kavandatavad ülesanded on:

- 1) prioriteedi ja meetme raames rahaliste vahendite planeerimine;
- 2) toetuse andmise põhimõtete väljatöötamine ja vastavate õigusaktide kehtestamine ning seeläbi rakenduskavas määratletud eesmärkide saavutamise tagamine;
- 3) toetuse andmise ning kasutamise aruandluse jaoks vajalike andmete esitamine;
- 4) toetuse andmise ja kasutamise seire teostamine EL Nõukogu määruse 1083/2006 artikli 66 mõistes koostöös rakendusüksustega;
- 5) seirekomisjoni töös ning seirearuannete koostamises osalemine vastavalt õigusaktides sätestatud korrale;
- 6) toetuse andmise ja kasutamise hindamise korraldamine EL Nõukogu määruse 1083/2006 artiklite 47 ja 48 mõistes;
- 7) suurprojektide hindamiseks vajaliku informatsiooni esitamine Euroopa Komisjonile.

Rakendusüksuste kavandatavad ülesanded on:

- 1) toetuse saamise võimalustest teavitamine;
- 2) toetuse taotluste menetlemine;
- 3) rahastatavate tegevuste vastavuse kontrollimine rakenduskavas sätestatule ning Euroopa Ühenduse ning siseriiklikele eeskirjadele;
- 4) kaasrahastatud toodete tarnimise ja teenuste osutamise ning toetuse saajate poolt deklareeritud kulude nõuetele vastavuse kontrollimine; ühenduse ja siseriiklike eeskirjade järgimise kontrollimine tegevuste elluviimisel;

- 5) struktuurivahendite arvelt tehtavate kulude osas eraldiseisva raamatupidamisarvestuse süsteemi olemasolu tagamine rakendusüksuse tasandil ning selle olemasolu kontrollimine toetuse saajate puhul;
- 6) toetuse väljamaksmise aluseks olevate dokumentide nõuetele vastavuse kontrollimine, sealhulgas kulude abikõlblikkuse kontrollimine ning väljamaksete teostamine;
- 7) andmete esitamine toetuse andmise ja kasutamise aruandluse jaoks;
- 8) toetuse andmise ja kasutamise kohta ülevaadete avalikustamine.

Korraldusasutus annab vajadusel välja juhendmaterjale eesmärgiga tagada ülalmainitud ülesannete korrektne täitmine. Korraldusasutuse, rakendusasutuste ning rakendusüksuste ülesandeid täpsustatakse siseriiklikes õigusaktides.

8.2.3 Rakenduskava rakendusasutused, rakendusüksused ning ülesannete delegeerimise korraldus

Korraldusasutuse ja makseasutuse funktsioone delegeeritakse teistele ametkondadele. Funktsioonide delegeerimine teistele asutustele fikseeritakse ametlikult ning delegeerimisel luuakse aruandluse süsteem, mis tagab järelevalve ülesannete korrektse elluviimise üle. Olulisemad mehhanismid delegeeritud funktsioonide täitmise üle järelevalve teostamiseks on rakendusüksuste akrediteerimine, asutuste juhtimis- ja kontrollisüsteemide kirjelduste koostamine ja analüüs, meetme tingimuste ja seotud rakendusaktide kooskõlastamine, tegevuste vastavuse kinnitamine, seirearuandlus, projekti - ning juhtimis- ja kontrollisüsteemide auditid ning nende järeltegevused. Lisaks toimub järelevalve struktuurivahendite registri kaudu, mille kaudu on Rahandusministeeriumil juurdepääs kõikide projektide andmetele, auditeid ja muid kontrolle puudutavale teabele jne. Auditeeriva asutuse ülesanded on tsentraliseeritud, rakendusasutustel ega –üksustel EL nõukogu määruses 1083/2006 nimetatud auditite teostamise kohustust ei ole, samas on neil auditeid reguleeriva määruse eelnõu kohaselt võimalus teha projekti- ning juhtimis- ja kontrollisüsteemide auditeid tulenevalt auditeeriva asutuse poolt koostatud auditeerimise aasta tööplaanist.

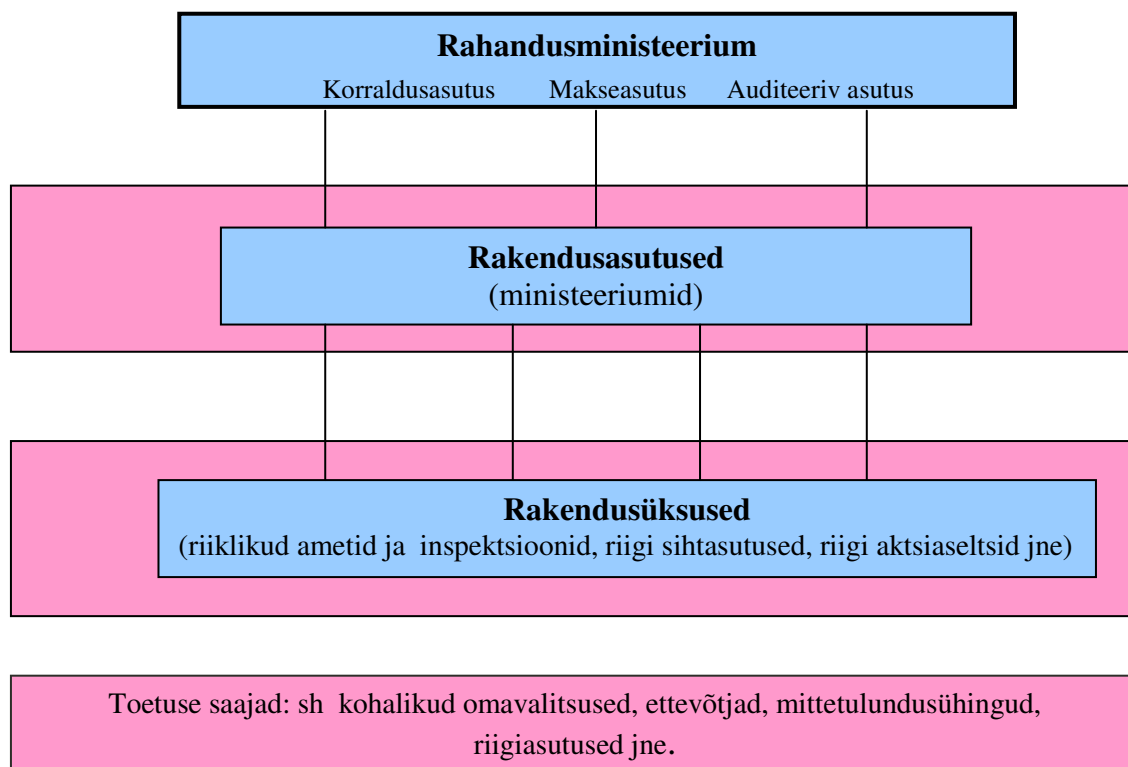
Korraldusasutuse ja/või makseasutuse poolt õigusaktide ja/või lepingute alusel delegeeritud ülesandeid täidavad rakendusasutused ja rakendusüksused. Rakendusasutuste ja rakendusüksuste ülesandeid täidavad Vabariigi Valitsuse poolt määratud asutused Vabariigi Valitsus on määranud Elukeskkonna arendamise rakenduskava rakendusasutusteks Keskkonnaministeeriumi, Siseministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeerium, Sotsiaalministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Rahandusministeeriumi. Rakendusüksusteks on nimetatud SA Keskkonnainvesteeringute Keskus, Ettevõtluse Arendamise SA, Elukestva Õppe Arendamise SA Innove, SA Kredex, Sotsiaalministeerium ja Rahandusministeerium.³

Rakendusasutustele ja rakendusüksustele korraldusasutuse ja makseasutuse ülesannete delegeerimisel lähtutakse üldistest funktsioonide lahususe põhimõtetest.

Rakenduskava rakendussüsteemi üldist struktuuri kujutab joonis 12.

³ Kehtestatud Vabariigi Valitsuse määruse 30. 04.2007 alusel ja võib edaspidi muutuda vastava Valitsuse otsuse korral.

Joonis 12. Rakendussüsteemi indikatiivne ülesehitus.

8.2.4 Projektide valiku korraldamine

Rakenduskava viiakse ellu projektipõhiste rakendusskeemide kaudu. Erinevateks rakendusskeemideks võivad olla:

1) Avatud taotlusvoorudega projektide määratlemine ja valik, kus taotleja esitab rakenduskava prioriteetsele suunale ja tegevustele vastava projektitaotluse rakendusüksusele. Rakendusüksus korraldab taotluse tehnilise kontrolli ja sisu hindamise (vastavalt üldistele kvaliteedikriteeriumitele). Projektide valik võib toimuda kahe protseduuri alusel:

- Konkureeriv protseduur, kus taotleja esitab rakendusüksusele projektitaotluse kindlaks tähtjaks. Rakendusüksus võrdleb lisaks tehnilisele kontrollile ja sisu hindamisele projektitaotlust teiste samaks tähtjaks esitatud projektitaotlustega, kaasates vajaduse korral ka eksperte. Projekti rahastamisotsus tehakse üldiselt rakendusüksuse juhi tasandil;
- Taotlejad esitavad projektitaotlusi jooksvalt, projektid läbivad rakendusüksuses tehnilise kontrolli (ja enamasti ka hindamise). Projekti rahastamisotsus tehakse üldiselt rakendusüksuse juhi tasandil.

2) Riigi ja/või kohalike omavalitsuste vajaduste järjestamisel põhinev projektide määratlemine ja valik, kus riigi ja/või kohalike omavalitsuste projektidest koostatakse investeeringute kava, mille elluviimist struktuuritoetuste baasil finantseeritakse. Investeeringute kava kiidab heaks valitsus. Kava koostamine võib toimuda alljärgnevatel viisidel:

- Kohalike omavalitsusüksuste investeeringute korral prioritseeritakse projektitaotlused (eeltaotlused) maakonna või linnapiirkonna tasandil ning esitatakse seejärel valitsusele heakskiitmiseks.

- Avaliku infrastruktuuri projektide puhul määrab valitsus üks kord aastas või harvemini programmiperioodi vältel investeeringud (projektid), mida kaasfinantseeritakse struktuurivahenditest.

Elukeskkonna arendamise rakenduskava elluviimisel võidakse kasutada kõiki ülalkirjeldatud rakendusskeeme. Rakendusskeemi valik otsustatakse eraldi iga toetatava tegevuse lõikes eraldi ning sätestatakse vastavalt seaduse “Perioodi 2007-2013 struktuuritoetuste seadus” alusel moodustatavate meetmete tingimustes (siseriiklik määrus). Seejuures lähtutakse põhimõttest, et riigiasutuste (osalt ka kohalike omavalitsuste poolt) arengukavade või -programmide elluviimisega kooskõlas ettevõetavad projektid realiseeritakse eelkõige investeeringute kava koosseisus. Samas võidakse samades prioriteetsetes suundades ja alasuundades kasutada täiendavalt avatud taotlemisega rakendusskeemi, mis võimaldab paindlikult kaasata mittetulundussektori, kohalike omavalitsuste ja teiste avalik-õiguslike institutsioonide, teatud juhtudel aga ka ettevõtjate initsiatiivi ja ressursse. Investeeringute kava põhiste rakendusskeemi kasutatakse lisaks riigiasutuste poolt hallatavatele projektidele ka nende toetatavate tegevuste puhul, kus projektide valikul lähtutakse eelkõige kooskõlast valdkondlike ja/või territoriaalsete arengukavadega. Sel puhul viiakse läbi lihtsustatud tingimustel eeltaotlusvoorud, mille tulemuste alusel ja kooskõlas arengukavadega koostatakse investeeringute kava, millesse valitud projektide taotlejad valmistavad ette juba põhjalikumad projektitaotlused. See aitab kokku hoida paljude taotlejate aja- ja töökulu ning tagada rakenduskava regionaalselt tasakaalustatud ning eesmärgipärast elluviimist.

Projektivaliku kriteeriumide määratlemisel ning taotluste hindamisel lähtutakse järgmistest üldistest põhimõtetest:

- projekt peab olema kooskõlas RSKS strateegiaga ning vastama selle strateegia prioriteedi ning rakenduskava prioriteetse suuna eesmärkidele, mille raames projekti rahastatakse;
- projekt peab olema sisult ja ajastuselt asjakohane – tuginema asjassepuutuvatele uuringutele, arengukavadele ja põhjendatud vajadustele;
- projekt peab olema majanduslikult või sotsiaalselt mõjus;
- projekt peab olema jätkusuutlik ning looma pikaajalise lisandväärtuse;
- toetus peab olema projekti teostamiseks vajalik;
- taotleja peab olema võimeline projekti ellu viima

Antud põhimõtteid peegeldavad üldiselt prioriteetse suuna tasandi valikukriteeriumid, mille kinnitab seirekomisjon. Valikukriteeriumid võtavad ühtlasi arvesse suuna võimalikku mõju horisontaalsetele teemadele ning nende teemade olulisust konkreetse prioriteetse suuna eesmärkide suhtes. Kuna prioriteetsete suundade ning meetmete eesmärgid ning sisu on erinevad, on mõned neist suunatud ühe või enama horisontaalse teema arvessevõtmisele ning sellest tulenevalt on vastavus - või valikukriteeriumide defineerimine horisontaalsete teemade baasil vahel vajalik. Näiteks teema, mis rõhutab tasakaalustatud regionaalarengut, võib olla aluseks toetuse määra piiramiseks nende projektide osas, mis viiakse ellu varakamates regioonides tagamaks suurema toetuse kontsentratsiooni vaesematesse regioonidesse

Täpsemad valikukriteeriumid määratletakse meetme tingimustes, mille kinnitavad rakendusametid või Vabariigi Valitsus. Meetme tingimustega kinnitatavad kriteeriumid võivad täpsustada või täiendada seirekomisjoni poolt kinnitatud üldiseid kriteeriume, et võimaldada nende rakendamist erinevate meetmete puhul. Sellel lisaks võivad rakenduskasutused defineerida valdkonna või meetmepõhiseid kriteeriume, et tagada meetmete täpsem fookus.

8.2.5 Projektide kallinemise vältimine

Peatükis 4.1.7 välja toodud Eesti riikliku arengukava elluviimise ja Ühtekuuluvusfondi projektide rakendamise kogemus aastatest 2004-2006 näitab, et hinnatõus võib struktuurivahendite rakendamist oluliselt mõjutada. Teatud määral saab hinnatõusu riskiga arvestada inflatsioonivõimaluse ettenägemisega finantskavades. Siiski võivad ettearvatust kiiremad ja järsemad majanduskeskkonna muutused kahandada struktuurifondide rakendamise mõju majandusele, tekitada rakendamise viibimist ja fondide ebatõhusat kasutamist.

Seepärast on tähtis püüda järske hinnatõususid ennetavalt vältida või leevendada nende mõju struktuurivahenditest kaasrahasatavatele projektidele. Selleks rakendatakse järgmisi abinõusid (vajadusel võidakse kavandada ja kasutada ka muid täiendavaid meetmeid), võttes seejuures arvesse perioodi 2004-2006 kogemusi:

- Analüüsitakse taotlejate võimekust kavandatud tegevuste ettenähtud ajakava järgseks rakendamiseks vähendades viivituste jooksul vältimatult toimuva hinnatõusu mõju;
- Suuremamahuliste tegevuste osas rakendatakse tugevdatud seiret, et varakult avastada ja kõrvaldada viivitusi põhjustavad probleemid;
- Kavandatakse optimaalse mahuga hanked, et soodustada väiksemate ettevõtete osalemist ja tihedamat konkurentsi – seda täies vastavuses riigihangete reeglitega;
- Hankedokumentidele tehakse vajadusel eelkontroll ja jälgitakse hoolikalt hankeprotseuride järgimist, et vähendada hangete vaidlustamise tõenäosust;
- Hangete väljakuulutamisel välditakse suure hulga sarnase iseloomuga pakkumiste samaaegset küsimist ühes ja samas sektoris, et tihendada pakkujate konkurentsi ja vähendada turu pakkumistega üleküllastamist.

8.2.6 Rakenduskava seirekomisjon

Rakenduskava elluviimise seire teostamiseks moodustatakse hiljemalt kolm kuud pärast rakenduskava ametlikku kinnitamist seirekomisjon. Seirekomisjon moodustatakse lähtuvalt partnerluse printsiibist ning ametkondade ja fondide vahelise koordinaatsiooni tagamise eesmärgist kaasates Euroopa Liidu finantsinstrumentide rakendamisega seotud asutusi ning sotsiaalpartnerite esindajaid. Euroopa Komisjoni esindajad osalevad seirekomisjoni töös vaatlejatena. Seirekomisjoni koosolekud toimuvad reeglina kaks korda aastas, kuid mitte vähem kui korra aastas.

Seirekomisjon:

- annab regulaarselt oma hinnangu rakenduskava elluviimisele sh tulemuste saavutamisele, võrreldes neid rakenduskava koosseisus kinnitatud eesmärkidega;
- teeb vajadusel ettepaneku rakenduskava või selle elluviimise korralduse muutmiseks;
- kinnitab projektide üldised valikukriteeriumid;
- kinnitab rakenduskava aastaaruanded ning lõpparuande.

Seirekomisjon võib oma töö tõhustamiseks moodustada täiendavalt valdkondlikke või *ad hoc* töögrupe, mis raporteerivad seirekomisjonile.

8.2.7 Seire ja hindamise korraldus

Seire üldine korraldus sätestatakse õigusaktiga selleks, et tagada ühtne lähenemine struktuurivahendite kõikide rakenduskavade ning nendes sisalduvate prioriteetsete suundade osas.

Seireandmete korje toimub mitmel rakendamise tasandil kooskõlas rakenduskavaga ning sõltuvalt prioriteetse suuna jaoks defineeritud indikaatori iseloomust. Sellest tulenevalt kogutakse projektiaandmeid peamiselt projekti tasandilt, samas saavutustasemeid võidakse mõõta uuringute või hindamiste abil ning need andmed võivad tuleneda ka üldisest statistikast. Kuigi peamiselt seiratakse rakenduskavas määratletud eesmärkide saavutamist selle jaoks samas dokumendis määratletud indikaatorite abil, võivad rakendusasutused ja rakendusüksused koguda andmeid ka täiendavate indikaatorite osas, kui nad seda konkreetse meetme või projekti puhul oluliseks peavad. Struktuuriotetuse register võimaldab seda – kõikidel rakendusüksustel on õigus registris iseseisvalt määratleda spetsiifilisi indikaatoreid. Seega iga prioriteetse suuna ning meetme jaoks on võimalik määratleda individuaalne indikaatorite kogum, mille osas saab andmeid koguda ja töödelda struktuuriotetuse registri abil.

Seireandmeid analüüsivad ametnikud igal rakendussüsteemi tasandil, sest seirearuanded koostatakse koondades andmeid madalaimalt e. meetme tasandilt ülespoole rakenduskava tasandile ning analüüsides ja töödeldes eelnevatelt tasanditelt saadud andmeid. Prioriteetse suuna seirearuanded koostatakse ning vajalik meetmepõhine analüüs teostatakse rakendusasutuste poolt. Prioriteetse suuna aruannete baasil koostab rakenduskava juhtministeerium rakenduskava seirearuande ning esitab selle seirekomisjonile. Seirekomisjon arutab seirearuannetes sisalduvat ning kiidab aruanded heaks. Igaaastased seirearuanded valmistatakse ette kooskõlas Euroopa Komisjoni määruse 1828/2006 nõuetega. Muuseas sisaldavad seirearuanded andmeid indikaatorite sihttasemete kohta, andmeid rakendamise regionaalse aspekti osas (nt väljamaksete andmeid maakondade lõikes) ning informatsiooni horisontaalsete teemadega arvestamise kohta rakendatud projektides.

Lisaks indikaatoritele, mille abil mõõdetakse prioriteetsete suundade eesmärkide saavutamist, seiratakse kogu programmiperioodi vältel ka järgmiseid tuumikindikaatoreid ning nende saavutustasemeid kajastatakse seirearuannetes:

- loodud töökohad (kogu rakenduskava),
 - sh meeste töökohad,
 - sh naiste töökohad;
- jäätmekäitlusprojektide arv (prioriteetne suund 1);
- taastuvenergeetikaprojektide arv (prioriteetne suund 3);
- lisandunud taastuvenergia tootmismahd aastas (MWh) (prioriteetne suund 3);
- välisõhu kvaliteedi parandamise projektide arva (prioriteetne suund 3);
- linna– ja maapiirkondade jätkusuutlikkust ja atraktiivsust tõstvate projektide arv (prioriteetne suund 4);
- haridusprojektide arv (prioriteetne suund 5);
- kasu saavate õpilaste (üliõpilaste) arv (prioriteetne suund 5);
- tervishoiuprojektide arv (prioriteetne suund 6).!

Väljaspool iga-aastast seiretsükli, analüüsivad andmeid (eelkõige andmeid kohustustega kaetud ja väljamakstud summade kohta) jooksvalt ning regulaarselt nii korraldusasutus kui

makseasutus hindamaks, kas rakendamine edeneb soovitava kiirusega ning kas andmed viitavad puudustele, mis vajavad täiendavat tähelepanu. Valitsust informeeritakse samuti jooksvalt nii rahalisest progressist kui võimalikest rakendamises esinevatest tõrgetest selleks, et võimaldada vajadusel edukaks rakendamiseks vajalike muudatuste tegemist juhtimissüsteemi.

Strateegilised aruanded RSKS 2007-2013 rakendamise kohta katavad kõik rakenduskavad ning need esitatakse Euroopa Komisjonile kahel korral programmiperioodi vältel – 2009 ning 2012. Rahandusministeerium koordineerib nende aruannete ettevalmistamist ning käivitab ka antud aruannete koostamiseks vajalikud strateegilised hindamised.

Konkreetselt rakenduskava või prioriteetse suuna hindamiste korraldamine on rakendusasutuse ülesanne. Hindamisi algatatakse lähtuvalt juhtimisvajadustest, seireandmetest ning riskide hindamise tulemustest. Hindamisi kasutatakse üldiselt siis, kui andmed (sh seireandmed) rakendamise kohta teatud valdkonnas on liiga piiratud, et teha juhtimisotsuseid või kui kogutud teave viitab potentsiaalsetele probleemidele, mida tuleks täpsemalt uurida enne oluliste meetmete rakendamise alustamist või sellega jätkamist.

Algatus hindamise läbiviimiseks võib tulla ka rakenduskava seirekomisjonilt, kui neile seirearuannete koosseisus esitatud andmed viitavad teemadele, mida tuleks uurida sügavuti või kui seirekomisjonil on vajadus teatud andmete järele selleks, et teha (rahalisi) otsuseid. Sellisel juhul otsustab seirekomisjon ühtlasi, milline asutus on vastutav antud hindamise korraldamise või läbiviimise eest.

Rahandusministeerium korraldusasutusena vastutab hindamise koordineerimise ning rakenduskavade ülestest hindamiste korraldamise eest. Korraldusasutus asutab hindamiste juhtkomisjoni, millesse kuuluvad kõikide rakendusasutuste ja rakendusüksuste esindajad ning mis koguneb regulaarselt. Juhtkomisjoni peamiseks ülesandeks on läbi töötada ning heaks kiita aastased hindamisplaanid, millesse kantakse kõik korraldusasutuse, rakendusasutuste ning rakendusüksuste poolt korraldatavad hindamised.

Kõikide osapoolte algatatud hindamised peab juhtkomisjon üle vaatama ning hindamisplaani koosseisus heaks kiitma selleks, et vältida tegevuste kattumist ning tõsta hindamiste potentsiaalset lisandväärtust selle läbi, et kõikidel asutustel on võimalik osaleda lähteülesannete koostamisel jne. – antud asjaolu on oluline, sest erinevate rakenduskavade ja meetmetega kaetud valdkonnad on omavahel seotud. Hindamiste juhtkomisjon vahendab ühtlasi hindamiste tulemusi rakendusasutuste ja üksuste või korraldusasutuse ülejäänud personalile, kui selleks vajadust on ning edastab neile meeldetuletusi plaanitavate hindamistegevuste osas. Seega on hindamiste juhtkomisjon peamine organ, kes tegeleb hindamiste planeerimise, koordineerimise ning läbiviimisega ja ühtlasi ka hindamiste järeltegevustega.

Kuigi Eesti jätab aastaste hindamisplaanide koostamise praktikat, koostatakse rakenduskavade elluviimise alustamisel ka üldisem hindamiste raamistik (hindamisplaan) kogu programmiperioodi jaoks. Antud raamistik sisaldab hindamiste üldise koordineerimise põhimõtteid, tõenäolisi hinnatavaid valdkondi ning indikatiivset ajakava hindamiste jaoks kõikides sektorites. Tõenäoliselt korraldatakse RSKSi vahelahindamine tulenevalt strateegiliste aruannete koostamise ja esitamise vajadusest kaks korda programmiperioodi jooksul. Samuti on kavas korraldada rakenduskavade ülevaatamine (sh hindamistegevusi) programmiperioodi keskel, tõenäoliselt 2011.aastal.

Üldiselt tellitakse hindamised asutuste poolt, kes hindamise korraldamise eest vastutavad - hindamistegevused viiakse omakorda ellu teenusepakkujate poolt. Kuigi asutusesisese hindamissuutlikkuse tõstmist kavandatakse mitmetes struktuurivahendeid rakendavates asutustes seoses üldise poliitikate hindamise suutlikkuse arendamisega, ei ole kavas luua eraldi üksusi struktuurivahendite administratsiooni sees spetsiaalselt rakenduskavade elluviimisega seotud hindamiste läbiviimiseks.

8.2.8 Andmete kogumine ja elektrooniline infovahetus

Andmete kogumine ning säilitamine toimub nii paberkandjal kui elektroonilist taasesitamist ning töötlemist võimaldavas formaadis.

Andmete kogumisel ning elektroonilise andmehalduse tagamisel kasutatakse struktuuritoetuse registrit:

- projektijuhtimiseks vajaliku informatsiooni talletamiseks;
- finantsjuhtimiseks ning seirearuandluseks vajalike andmete koondamiseks ja raportite genereerimiseks;
- väljamaksetaotluste elektrooniliseks menetlemiseks.

Edaspidi on registriga seonduvalt kavas välja arendada täiendavaid funktsionaalsusi, mis võimaldavad muuta erinevaid struktuurivahendite rakendamisega seotud protsesse infosüsteemipõhisteks.

Struktuuritoetuse registri arendamise ning haldamise eest, samuti kasutajatoe korraldamise eest vastutab korraldusasutus. Rakendusasutused ja rakendusüksused vastutavad projektide rakendamisega seotud andmete kogumise ning registrisse sisestamise eest. Kõik registrit kasutavad asutused on kohustatud tagama sisestatud andmete korrektsuse ning piisava infoturbe.

Elektroonilise andmevahetuse Euroopa Komisjoniga tagab korraldusasutus vastavalt Euroopa Komisjoni rakendusmääruses sätestatud eeskirjadele. Elektrooniline andmevahetus toimub kas elektroonilise andmevahetuslingi abil või interneti-liidese kaudu.

8.2.9 Vastavuse tagamine riigiabi ja riigihangete reeglitega

Eestis koordineerib riigiabi valdkonda (v.a põllumajandus-, kalandus- ja transpordisektoritele antav riigiabi, mida koordineerivad vastavalt Põllumajandusministeerium ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium) ning vastutab riigihangetealaste õigusaktide väljatöötamise eest Rahandusministeerium. Vajadusel valmistab Rahandusministeerium ette vastavasisulisi juhendmaterjale. Korraldusasutus tagab, et igasugune rakenduskava raames antav avaliku sektori toetus on kooskõlas protseduuriliste ja sisuliste riigiabireeglitega, mis on jõus avaliku sektori toetuse andmise hetkel. . Abi andjad analüüsivad kõiki struktuurivahenditest rahastatavaid meetmeid, tuvastamaks, kas meetmete raames antav abi võib sisaldada riigiabi (EÜ asutamislepingu artikkel 87(1) mõistes) andmist.

Riigihangete teostamine toimub vastavalt riigihangete seaduses ja riigihangete seaduse alusel kehtestatud õigusaktides sätestatule ning seega kooskõlas Euroopa Liidu riigihangete direktiividega. Järelevalvet riigihangete seaduse täitmise üle teostab Riigihangete Amet.

Juhul, kui toetuse saajal lasub riigihangete teostamise kohustus, jälgitakse antud kohustuse täitmist eelkõige järelevalve toimingute käigus. Rakendusüksustel on juurdepääs riigihangete registrisse, mille abil on võimalik jälgida hangete väljakuulutamist ning hangete teostamise seisu. Informatsioon projekti raames läbiviidavate hangete kohta salvestatakse ka struktuuritoetuse registrisse ning päringuid riigihangete registrist on võimalik teha otse struktuuritoetuse registri kaudu. Lisaks sellele kuulub hankereeglite järgimise kontroll ühe elemendina nii juhtimisliini kontrollide kui ka projektiauditite koosseisu.

8.2.10 Horisontaalsete teemadega arvestamine

Rakenduskava iga prioriteetse suuna all on kirjeldatud suuna oodatav mõju kõigile horisontaalsetele teemadele - regionaalsele arengule, keskkonnahoiule, infoühiskonna edendamisele, võrdsete võimaluste edendamisele ja kodanikuühiskonna arengule. Kuna rakenduskava näol on tegemist strateegilise taseme dokumendiga, kuid spetsiifilised horisontaalsed mõjud avalduvad meetmete ja projektide tasandil, siis ei ole detailsemate seoste väljatoomine horisontaalsete teemadega rakenduskavas asjakohane.

Iga meetme rakendamisel arvestatakse selle mõju horisontaalteemadele vastavalt konkreetse prioriteetse suuna oodatavatele mõjudele. Kuna erinevate meetmete raames toetatavate tegevuste iseloom on erinev, siis ei ole otstarbekas käsitleda kõigis meetmetes kõiki horisontaalseid teemasid, vaid keskendutakse ainult olulist ja relevantset mõju omavatele teemadele. Horisontaalsete teemadega arvestamine toimub rakenduskava elluviimisel meetmete tasandil ja väljendub järgnevas:

- meetme tingimustes spetsiifiliste eesmärkide ja tegevuste planeerimises;
- asjakohaste vastavus- ja hindamiskriteeriumide kehtestamises.

Kooskõla horisontaalsete teemadega hinnatakse projektivaliku ning rakendamise protsessis, kui selleks on vajadus. Mõned meetmed on suunatud selgemalt horisontaalsetele teemadele - nende puhul võetakse hindamisel arvesse projektide tõenäolist panust antud teema osas ning valikukriteeriumide hulka võidakse lisada horisontaalse teemaga arvestamise ulatus. Näiteks võib regionaalarengu teema olla aluseks toetuse määra piiramisele varakates regioonides elluviidavate projektide osas selleks, et tagada toetuse suurem kontsentratsioon vaesematesse piirkondadesse.

Üldiselt peavad kõik toetuse saajad andma aru oma projekti panusest (või selle puudumisest) kõikide horisontaalsete teemade osas. Antud aruandluskohustusele tuginedes kogutakse andmeid selle kohta, kui palju on olnud projekte, mis panustavad horisontaalsetesse teemadesse ning kui suures mahus on nendele projektidele toetust antud. Selle valdkonna seiret teostatakse struktuuritoetuse registri toel. Antud teave edastatakse ka seirekomisjonile seirearuannete koosseisus. Meetmete rakendamise vältel viiakse läbi erinevaid hindamisi uurimaks horisontaalsete teemade rakendamise edukust.

Horisontaalsete teemadega arvestamise lihtsustamiseks on eksperdid välja töötanud teemade definitsioonid ja nende täpsemad sisukirjeldused, mis on ära toodud “Riiklikus struktuurivahendite kasutamise strateegias 2007-2013”. Lisaks sellele koostatakse juhendid nii toetuse taotlejatele kui taotluste hindajatele, et tagada kõigi osapoolte ühtne arusaam horisontaalteemadest ja nende järgimisest projektide rakendamisel.

8.2.11 Finantsjuhtimine

8.2.11.1 Makseasutus

Rakenduskava makseasutuseks (e. sertifitseerivaks asutuseks EL Nõukogu määruse 1083/2006 mõistes) on Rahandusministeeriumi Euroopa Liidu maksete osakond. Makseasutuse funktsioonid määratletakse ametlikult õigusaktides sh Rahandusministeeriumi põhimääruses. Makseasutuse funktsioonide määratlemisel võetakse arvesse Euroopa Komisjoni juhist tõendamisfunktsiooni (sertifitseerimisfunktsiooni) parimate praktikate osas.

Makseasutus vastutab eelkõige järgmiste ülesannete täitmise eest:

- Euroopa Komisjonile konsolideeritud kuluaruannete ning maksetaotluste koostamine ja esitamine;
- tõendamine, et kuluaruanded on õiged ning koostatud kontrollitavatest alusdokumentidest ja usaldusväärsetest raamatupidamissüsteemidest lähtudes;
- tõendamine, et deklareeritud kulud on kooskõlas ühenduse ja siseriiklike eeskirjadega ning on tehtud vastavuses asjaomase rakenduskava suhtes kohaldatavate nõuetega;
- sertifitseerimise eesmärgil Euroopa Komisjonile deklareeritavate kuludega seonduvate protseduuride ja kontrollide arvesse võtmine;
- sertifitseerimise eesmärgil auditeeriva asutuse poolt või tema vastutusel teostatud auditite tulemuste arvesse võtmine;
- raamatupidamisarvestuse säilitamise tagamine elektroonilisel kujul Euroopa Komisjonile deklareeritud kulude osas;
- vajadusel toetuse väljamaksete üle täiendavate kontrolliprotseduuride teostamine;
- arvestuse pidamise tagamine tagasinõudmisele kuuluvate ning tagasinõutud summade kohta;
- tagasinõutud summade maksmine Euroopa Liidu eelarvesse, arvates need võimaluse korral maha järgmisest kuluaruandest;
- koondatud rahavoogude prognoosi Euroopa Komisjonile esitamine;
- vajadusel kohapealsete kontrollide läbiviimine;
- horisontaalsete õigusaktide ja juhendmaterjalide väljatöötamine finantsjuhtimise valdkonnas ning koostöös korraldusasutusega ka kulude abikõlblikkuse valdkonnas;
- rakendusüksuste ja -asutuste nõustamine finantsjuhtimise ning kulude abikõlblikkuse valdkonnas.

Makseasutuse funktsioone delegeeritakse teistele ametkondadele arvestades üldiseid funktsioonide lahususe põhimõtteid. Reeglina delegeerib makseasutus õigusaktides sätestatu kohaselt (osaliselt või täielikult) rakendusüksustele järgmiste ülesannete täitmise:

- kuluaruannete koostamine ning nende esitamine makseasutusele;
- sisendi andmine rahavoogude prognoosi koostamiseks.

Struktuurivahendite raamatupidamist korraldatakse vastavalt Eestis kehtivale raamatupidamiseseadusele ning raamatupidamisarvestus toimub sarnaselt muudele riigieelarvevahenditele.

8.2.11.2 Struktuurivahendite finantsjuhtimise üldise protsessi kirjeldus

- väljamaksetaotluste menetlemine ning väljamaksete teostamine;
- kuluaruannete alusel Euroopa Komisjonilt vahendite taotlemine.

Makseasutus võib viia läbi oma kontrollid rakendusüksuse üle kontrollides maksekorraldusi pärast seda, kui väljamaksmise otsus on tehtud ning maksekorraldus riigikassale edastatud. Sooritades selliseid kontrole ei ole makseasutus seotud toetuse saajate väljamaksetaotluste aktsepteerimise või kinnitamisega – antud otsused on tehtud rakendusüksuse tasandil enne maksekorralduse edastamist riigikassale väljamaksmiseks.

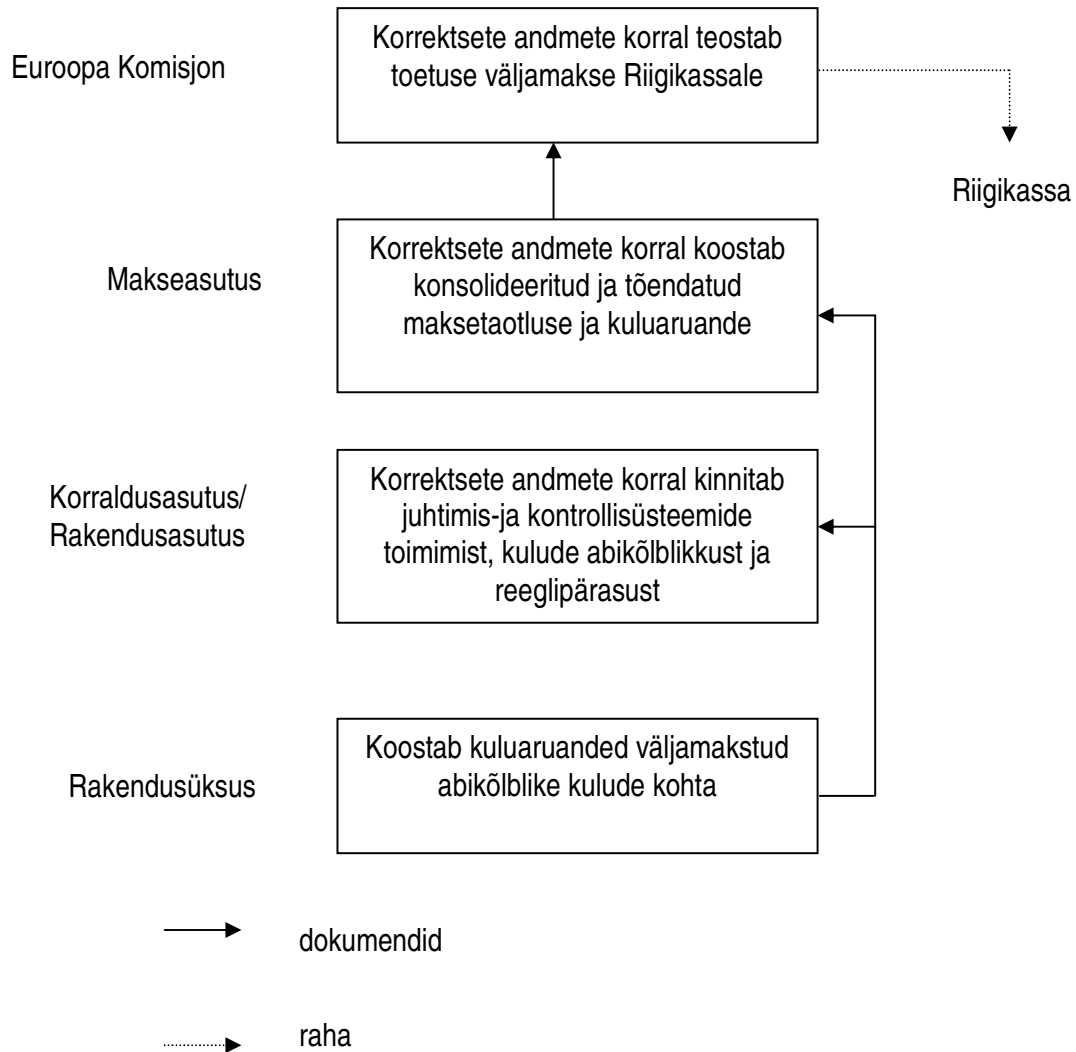
Joonis 13. Rakenduskava väljamaksete üldskeem

Kui maksekorraldustes, mille on koostanud rakendusüksused, avastatakse selgelt mitteabikõlblikke kulusid, küsib makseasutus selgitusi ning kui pärast seda on kulu endiselt selgelt mitteabikõlblik, on võimalik saata maksekorraldus riigikassast tagasi rakendusüksusele. Rakendusüksus võib siis omakorda lahutada väljamakstavast summast mitteabikõlblikud kulud või algetada väljamaksmise protsessi uuesti, kui ta on veendunud, et kulu on abikõlblik.

Rakenduskava väljamaksete üldskeemi kirjeldab joonis 13.

Rakenduskava väljamaksete skeemis võib esineda erisusi tulenevalt tegevuste iseloomust ning riskiastmest, toetuse saajate juriidilisest vormist jne.

Kontrollid, mida makseasutus maksekorralduste üle teostab pärast toetuse saaja poolt esitatud väljamaksetaotluste kinnitamist rakendusüksuse poolt, on oluliseks sisendiks saavutamaks Euroopa Komisjonile kulude tõendamiseks vajalikku veendumust vastavalt EL nõukogu määruse 1083/2006 artiklile 61 (b) ning reageerimaks võimalikult kiiresti võimalikule struktuuritoetuse väärkasutusele kooskõlas artiklitega 98 ning 61(f).

Joonis 14. Kuluaruannete ja maksetaotluste koostamine

Struktuurivahendite taotlemine Euroopa Komisjonilt toimub vastavalt vajadusele, kuid reeglina neli korda aastas. Rakendusüksused koostavad kuluaruanded ja maksetaotlused ning edastavad need makseasutusele. Juhtimis- ja kontrollisüsteemide toimivust, deklareeritud kulude abikõlblikkust ning reeglipärasust kinnitavad korraldusasutus ning rakendusasutus. Makseasutus teostab omapoolsed kontrollid, sealhulgas viib vajadusel läbi kohapealseid kontrole veendumaks deklareeritud andmete korrektsuses. Makseasutusel on õigus arvata kuluaruannetest maha kulusid, kui ta kahtleb nende abikõlblikkuses, kui osas meetmetes on avastatud olulisi rikkumisi või kui korraldusasutus ei anna teatud valdkondade puhul kinnitust juhtimis- ja kontrollisüsteemide toimivuse osas.

Saanud veendumuse, et juhtimis- ja kontrollisüsteemid tagavad piisava kindluse kulude abikõlblikkuse ja reeglipärasuse osas ning et kuluaruannetes märgitud kulud on korrektsed, edastab makseasutus koondatud ja tõendatud maksetaotluse ning kuluaruande Euroopa Komisjonile.

Üldskeemi kuluaruannete ja maksetaotluste koostamise kohta Euroopa Komisjonile kirjeldab joonis 14.

Kuluaruannete ning maksetaotluste koostamise ja menetlemise protsessis võib esineda erisusi.

8.2.12 Auditeeriv asutus

Rakenduskava auditeeriva asutuse (e. EL nõukogu määruse 1983/2006 mõistes auditeerimisasutuse) rolli kannab Rahandusministeeriumi finantskontrolli osakond. Auditeeriv asutus on iseseisev ja sõltumatu auditi üksus, mis ei osale üheski juhtimisprotsessis ega –ülesandes ning mis vastavalt oma aasta tööplaanile auditeerib erinevaid juhtimis- ja kontrollitasandeid struktuurivahendite juhtimis- ja finantskaskaadis. Selleks, et mitte ohustada audiitorite sõltumatust ja objektiivsust, ei osale nad raamatupidamise või kontrolliprotseduurides, ei tee kandeid ega ole seotud ühegi muu tegevusega, mida nad analüüsivad või hindavad (auditeerivad).

Auditeeriva asutuse planeerimise-, auditeerimise- ja aruandlusprotsessid on korraldatud korraldusasutusest ja makseasutusest sõltumatutena.

Erinevalt korraldus- ja makseasutusest on auditeeriva asutuse funktsioonid tsentraliseeritud vastavale Rahandusministeeriumi üksusele. Auditeeriv asutus võib arvestada juhtimis- ja kontrollisüsteemide auditina ning projektiauditina rakendusasutuse või rakendusüksuse poolt teostatud auditit, kui see on kooskõlas auditit reguleerivate õigusaktidega. Nimetatud auditid võib teostada koostöös auditeeriva asutusega ning need nähakse ette auditeerimise aasta tööplaanis, näidates ära auditi läbiviijad. Vajadusel võib auditeeriv asutus osta ka audititeenust sisse, kuid üldmääruses nimetatud auditite teostamise kohustus ja vastutus on auditeerival asutusel.

Auditeeriva asutuse kohustused on järgmised:

- tagada vastavusauditite läbiviimine
- tagada juhtimis- ja kontrollisüsteemide auditite läbiviimine;
- tagada projektiauditite läbiviimine asjakohase valimi alusel;
- esitada Euroopa Komisjonile struktuuritoetuse auditeerimise strateegia, auditi valimi moodustamise metoodika kirjeldus ning struktuuritoetuse auditeerimise aasta tööplaan;
- esitada Euroopa Komisjonile igaaastane auditeerimise aastaaruanne (*annual control report*);
- esitada Euroopa Komisjonile aramus, kas juhtimis- ja kontrollisüsteemid annavad piisava kindlustunde selle kohta, et Euroopa Komisjonile deklareeritavad kulud on õiged ning nende aluseks olevad tehingud seaduslikud ning korrektsed;
- esitada Euroopa Komisjonile aramus selle kohta, kas rakenduskava juhtimis- ja kontrollisüsteemide kirjeldus on vastavuses EL Nõukogu määruse 1083/2006 artiklitega 58-62.
- esitada Euroopa Komisjonile (osaline) toetuse kasutamise lõpetamise deklaratsioon.

Auditeeriv asutus tagab projektide, juhtimis- ja kontrollisüsteemide regulaarse, asjakohase ja süstemaatilise auditeerimise, analüüsimise ning hindamise (*assessment*). Selleks edastab ta auditeeritavatele ning korraldusasutusele informatsiooni ja andmeid auditi käigus tehtud tähelepanekute kohta. Täienadvalt panustab auditeeriv asutus juhtimis-ja kontrollisüsteemide parendamisse ning võimalike rikkumiste avastamisse ja korrigeerimisse. Auditeeriv asutus

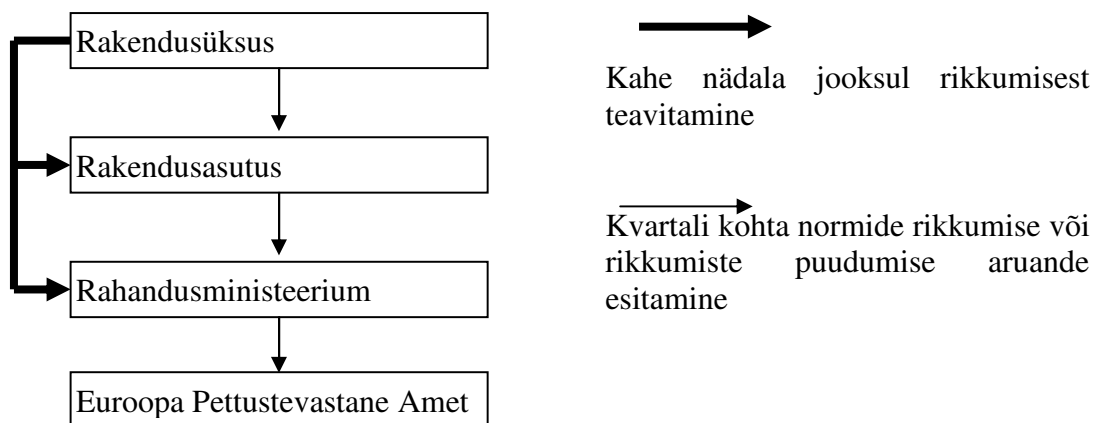
annab regulaarselt aru Euroopa Komisjonile tagamaks seeläbi Euroopa Komisjoni informeerituse auditeerimise siseriiklikust korraldusest ja tulemustest.

8.2.13 Rikkumisest teavitamise üldskeem

Rakenduskava elluviimise vältel kohaldatakse struktuuritoetusest rahastatavate tegevuste osas kehtivaid Euroopa Ühenduse reegleid sh reegleid Euroopa Ühenduse finantshuvide kaitse kohta, mis on kehtivad toetuse andmise hetkel.

Üldine rikkumiste aruandluse protsess on korraldatud järgnevalt.

Kahe nädala jooksul pärast toetuse andmisel või kasutamisel aset leidnud normide rikkumisest teada saamist edastab rakendusüksus juhtumi kohta esialgse info Rahandusministeeriumile ja rakendusasutusele.

Joonis 15. Rikkumisest teavitamise üldskeem

Kord kvartalis esitavad rakendusüksused rakendusasutusele aruande toetuse andmisel ja kasutamisel toimunud normide rikkumistest või rikkumiste puudumisest. Rakendusasutus kontrollib ja koondab rakendusüksuste aruanded ning edastab need Rahandusministeeriumile. Rahandusministeerium kontrollib esitatud informatsiooni ja edastab aruanded kvartalile järgneva teise kuu jooksul Euroopa Pettustevastasele Ametile.

8.2.14 Info ja kommunikatsioon

Kommunikatsiooniga seonduvate tegevuste kavandamisel lähtutakse lisaks EL Nõukogu määrusele 1083/2006 ja seda täpsustava Euroopa Komisjoni määruse 1828/2006 nõuetele ka perioodi 2004-2006 kommunikatsiooni väljakujunenud praktikast. Kommunikatsioon toimub läbipaistvuse ning partnerluse printsiipe järgides.

Kehtestatakse nõuded aruandluse osas – rakenduskava seirekomisjoni teavitatakse regulaarselt kommunikatsioonikava rakendamisest. Kommunikatsioonis kasutatavaid

meetmeid hinnatakse kooskõlas Euroopa Komisjoni määrusega 1828/2006, samuti viiakse läbi regulaarseid uuringuid selleks, et seirata teadlikkust struktuurivahenditest. Kommunikatsioonikavades kirjeldatud meetmeid võib muuta või täpsustada sõltuvalt hindamiste ja uuringute tulemustest kohandamiseks neid muutunud olukorraga

Avalikkusele ning potentsiaalsetele taotlejatele tehakse kättesaadavaks informatsioon rahastamisvõimaluste ning taotlemisprotseduuride kohta, samuti toetuse taotlemise ja kasutamisega seotud reeglite kohta. Avalikkust teavitatakse regulaarselt struktuurivahendite rakendamise progressist ning struktuurivahenditest huvitatud isikutel on jätkuvalt võimalus esitada spetsiifilisemaid infopäringuid struktuurivahendeid rakendavate ametkondadele. Jooksvalt avaldatakse struktuurivahendite kasutamist iseloomustavaid statistilisi näitajaid ning edulugusid. Avalikustatakse ka kõikide toetuse saajate loetelud koos informatsiooniga toetuse suuruse kohta. Taotlejaid informeeritakse sellest, et toetuse vastuvõtmisega nõustub taotleja antud andmete avalikustamisega üldises toetuse saajate nimistus.

Ülesannete jaotus

Struktuurivahendite kommunikatsioon on korraldatud läbi struktuurivahendite rakendamises osalevate asutuste võrgustiku. Võrgustik koosneb korraldusasutusest (Rahandusministeerium), kõikide rakenduskavade juhtministeeriumidest, rakendusasutustest ning rakendusüksustest. Igal institutsionaalne tasand vastutab võrgustikus erineva kommunikatsiooni aspekti eest.

- Korraldusasutus (välisfinantseerimise osakond koostöös Rahandusministeeriumi kommunikatsiooniosakonnaga) on vastutav tegevuste eest, mis on suunatud avalikkuse üldise teadlikkuse säilitamisele ja tõstmisele struktuurivahendite valdkonnas. Korraldusasutus korraldab ühtlasi kommunikatsioonitegevusi, mis on seotud rohkem kui ühe struktuurivahendiga. Korraldusasutus on kommunikatsioonivõrgustiku tööd vedav institutsioon ning seega koordineerib rakenduskavade kommunikatsioonikavade väljatöötamist valmistades ette juhiseid ning andes nõu.
- Iga rakenduskava jaoks valmistakse ette eraldi kommunikatsioonikava. Rakenduskavade juhtministeeriumid vastutavad kommunikatsioonikavade ettevalmistamise ning hilisema rakendamise faasis toimuva kommunikatsioonikavade hindamise eest. Rakenduskava elluviimise vältel teostavad juhtministeeriumid tegevusi, mille eesmärgiks on tõsta teadlikkust konkreetsest rakenduskavast. Juhtministeeriumid koordineerivad nende rakendusasutuste ja rakendusüksuste kommunikatsioonitegevusi, kes rakendavad meetmeid nende poolt juhitava rakenduskava raames.
- Rakendusasutused ja rakendusüksused viivad ellu teavitustegevusi, mis on otseselt seotud konkreetsete prioriteetsete suundade või meetmetega. Nad pakuvad detailset informatsiooni rahastamisvõimaluste kohta ning annavad teavet reeglitest ning nõuetest, mida kohaldatakse toetuse andmisele ja kasutamisele.

Iga institutsioon on määranud kommunikatsioonivõrgustikku vähemalt ühe avalike suhete spetsialisti, kes on vastutav teavitustegevuste eest antud asutuses. Põllumajandusministeeriumi kaasatakse juhtudel, kui planeeritakse ühiseid teavitustegevusi struktuurivahendite, maaelu ja kalanduse instrumentide osas.

Indikatiivsed kommunikatsioonitegevused ja eelarve

Kommunikatsioonivõrgustiku liikmed on kohustatud kasutama kõigi võimalikke ning sobivaid kommunikatsioonivahendeid saavutamaks kommunikatsioonikavas määratletud eesmärgid. Võimalikud meediumid, mida võib kasutada, on veebileheküljed, pressiteated, infovoldikud, infopäevad, seminarid, brošüürid, ajakirjad, ajaleheartiklid, raadio- ning teleasaated jne. Seminarid ning teised üritused võivad olla suunatud laiemale avalikkusele eesmärgiga avalikustada ning anda teavet nii planeeritud meetmete kui saavutatud tulemuste kohta. Üritused võivad olla korraldatud ka selleks, et anda teavet kitsastele sihtrühmadele konkreetsete meetmete kohta. Kuigi paljud üritused toimuvad pealinnas, on plaanis organiseerida regulaarseid infopäevi ka kõikides Eesti maakondades.

Üksikasjalikum loetelu kommunikatsioonivahenditest ning sotsiaalpartnerite kaasamiseks kasutatavatest meetoditest esitatakse kommunikatsioonikavades. Samas tuleb märkida, et paljud sotsiaalpartnerid ning katusorganisatsioonid osalevad aktiivselt kommunikatsioonis omal algatusel ning rakendusasutuste, rakendusüksuste või korraldusasutuse toel, vahendades informatsiooni oma liikmetele ning organiseerides üritusi (tihtipeale koostöös administratsiooniga ning nende osalusel) selleks, et tõsta teadlikkust rahastamisvõimaluste kohta spetsiifiliste huvirühmade seas.

Rakenduskavade kinnitamisele järgnevalt on plaanis mitmesuguseid kommunikatsioonitegevusi – peale tavapärase pressiteadete on kavas avada struktuurivahendite uuendatud veebileht, korraldada infoüritusi (nii pealinnas kui teistes piirkondades), valmistada ette trükitud materjale tutvustamiseks eelneva perioodi edulugusid ning ka uut programmperioodi jne. Enamus nendest tegevustest leiavad aset suvel 2007 (ulatudes sügisesse). Teavitamisel kasutava sümbolika kohandamine Euroopa Komisjoni määruse 1828/2006 nõuetele on samuti alanud.

Iga asutus kommunikatsioonivõrgustikus omab piisavaid rahalisi vahendeid kommunikatsioonikavades ettenähtud tegevuste elluviimiseks. Üldiseid ning rakenduskavade jaoks ühiseid tegevusi ning kommunikatsioonispetsialistide palgakulusid saab rahastada horisontaalse tehnilise abi prioriteetsetest suundadest ning ka riigi enda vahenditest. Kommunikatsioonitegevusi, mis on seotud ainult ühe rakenduskavaga, saab rahastada selleks ettenähtud rakenduskava tehnilisest abist või riiklikest vahenditest.

8.3 Rakenduskavaga seotud haldussuutlikkuse tagamine

Arvestades struktuurivahendite mahu kasvu võrreldes perioodiga 2000-2006 on haldussuutlikkuse säilitamine ja tõstmine üks olulisemaid vahendite eduka rakendamise eeldusi.

Struktuurivahendite andmise ja kasutamise haldussuutlikkuse arendamist ei saa lahutada riigi kui terviku haldussuutlikkuse adresseerimise küsimusest. Seetõttu toimub struktuurivahendite administratsiooni suutlikkuse tõstmisele suunatud tegevuste rakendamine sh koolituse korraldamine ning infotehnoloogiliste lahenduste väljatöötamine kõikide seotud asutuste sh Riigikantselei omavahelises koostöös.

Suurt osa struktuurivahendite administratsiooni koolitusest koordineerib Rahandusministeerium, pakkudes seeläbi kõikidele struktuurivahendite rakendamisega seotud ametkondadele juurdepääsu regulaarselt toimuvatele koolitustele ning tagades ametnikkonna informeerimise õigusaktides või rakendussüsteemides aset leidvatest muudatustest. Teine osa

koolitusest toimub jätkuvalt asutusepõhiselt, vastavalt asutuse spetsiifilistele vajadustele. Rakendusüksuste ja rakendusasutuste tehnilist suutlikkust parandatakse erinevate juhendite ning koolituste kaudu, samuti pakub korraldusasutus, vajadusel välisekspertide abi kasutades (nt JASPERS), jooksvat nõustamist ja ekspertiisi erinevates valdkondades (nt. abikõlblikkus).

Ühtekuuluvusfondi kontekstis on kaalutud jätkata käesoleva perioodi hangete eelkontrolli, kindlustades nii riigihangete korrektne läbiviimine kui ka hilisem lepingute täitmine ja projektide rakendamine.

Elukeskkonna arendamise rakenduskava elluviimisega seonduvad haldussuutlikkuse arendamise küsimused seonduvad järgmiste asjaoludega:

- funktsioonide ümberjaotamine struktuuriabi rakendamisega seotud asutuste vahel võrreldes perioodiga 2004-2006,
- struktuuriabi rahalise mahu kasv - erinevates allvaldkondades on mahu kasv kaks kuni kolm korda,
- taotlejate võimekuse suurendamine projektide ettevalmistamiseks ja elluviimiseks.

Kui perioodil 2004-2006 rakendati Eestis ühtset programmdokumenti ja ÜF projekte lahus, siis perioodil 2007-2013 jätkab üht osa nii ERDF kui ÜF kaasfinantseeritavatest tegevustest Elukeskkonna arendamise rakenduskava. Seoses sellega reorganiseeritakse osaliselt kavaga kaetud tegevusvaldkondade rakenduskorraldus, kusjuures ÜF projektitaotluste eelhindamise ja kõigi projektide seire funktsioonid detsentraliseeritakse Rahandusministeeriumist rakendusasutustesse ja/või rakendusüksustesse. Moodustatakse rakenduskava seirekomisjon ja tagatakse selle sekretariaadi toimimine.

Tulemaks toime suureneva abi haldamisega värvatakse rakendusasutustesse ja rakendusüksustesse juurde töötajaid taotlejate nõustamise, projektide eelhindamise, järelevalve ja seire funktsioonide täitmiseks. Personali asjatundlikkuse tagamiseks viiakse läbi uute töötajate esialgne väljaõpe ning kogu rakendava personali perioodiline täiendõpe.

Perioodil 2004-2006 on ilmnenu, et projektide rakendamise üheks peamiseks takistuseks on sageli toetuse saajate (sh eeskätt kohalike omavalitsuste ja nende osalusega äriühingute) poolne vähenenud haldus- ja finantssuutlikkus, eelkõige puudulik võimekus hangete ettevalmistamiseks ja projektide juhtimiseks.

Probleeme on ilmnenu näiteks ÜF projektide elluviimisel, kus lisaks ohule, et rakendussuutmatuse tõttu muutuvad võetud finantskohustused tühiuks, viib hangete takerdumine jätkuva ehitushindade tõusu tingimustes projektide kallinemisele. See omakorda seab täiendavad vajadused omavalitsustele kaasfinantseerimise täiendavaks eraldamiseks, mis sõltuvalt finantsolukorrast võib mõnele omavalitsusele osutuda probleemiks.

Toetuse saajate haldussuutlikkuse parandamiseks on kavas rakendada järgmiseid abinõusid:

- toetuste kavandamis- ja menetlusprotsessi muutmine paindlikumaks;
- toetuse saajate omafinantseerimisvõime tõhusam hindamine toetuste kavandamisel ja heakskiitmisel;
- täiendavate toetuste ettenägemine toetuse saajatele kvalifitseeritud nõustamisteenuse ostmiseks projektijuhtimisel ning nende koolitamine hangete läbiviimise osas;
- juhendmaterjalide ettevalmistamine, sh "Arengukaval põhinev kohaliku omavalitsuse arendustegevus";
- omafinantseeringunõude alandamine 15%le;

- erasektori kaasamise soodustamine.

8.4 Rahvusvaheline koostöö rakenduskava elluviimise raames

Koostööd teiste Euroopa Liidu riikide ja naaberriikidega toetatakse peamiselt Euroopa territoriaalse koostöö eesmärgi (EL sisepiiridel) ja Euroopa naabruse ja partnerluse instrumendi (ENPI) (EL välispiiridel) raames. Euroopa territoriaalse koostöö eesmärk on suunatud piiriülese koostöö (kahepoolne koostöö piiriregioonide vahel), riikidevahelise koostöö (mitmepoolne koostöö geograafiliselt lähedaste liikmesriikide vahel strateegilise tähtsusega küsimustes) ja regioonidevaheline koostöö (EL ulatuses regioonide võrgustik teadmiste ja kogemuste vahetamiseks) tugevdamisele. Euroopa territoriaalse koostöö programme rahastatakse Euroopa Regionaalarengu Fondist.

2007-2013 Euroopa territoriaalse koostöö programmid täiendavad lähenemise eesmärgi rakenduskavasid, luues täiendavaid võimalusi saavutada viimaste sihte koostöö abil naaberregioonide ja teiste EL riikidega.

Elukeskkonna arendamise rakenduskava omab seoseid järgmiste Euroopa territoriaalse koostöö eesmärgi programmidega:

- Kesk-Läänemere piiriülese koostöö programm 2007-2013. Programmi piirkond hõlmab osa Rootsist (NUTS III regioonid Gävleborg, Uppsala, Stockholm, Södermanland, Östergötland, Gotland), Soomest (Varsinais-Suomi, Uusimaa, Itä-Uusimaa, Kymenlaakso, Åland), Eestist (Kirde-Eesti, Kesk-Eesti, Põhja-Eesti, Lääne-Eesti) ja Lätist (Kurzeme, Riga, Pieriga). Elukeskkonna arendamise rakenduskava seondub nimetatud programmiga järgmistes valdkondades: keskkonnavalase teadlikkuse ja ekspertiisi tõstmine; koostöö jäätme käitluse, veemajanduse ja riskiennetuse alal; koostöö energiatõhususe, puhaste tehnoloogiate ja taastuvenergiaallikate alal; suurenenud valmidus merereostuse tõrjeks; keskkonnakoormuse vähendamine; piiriülese turismi arendamine; piiriüleste IT-võrgustike arendamine; ettevõtetele innovatiivse keskkonna loomine regioonides; ülikoolide ja teiste haridusinstitutionide kaasamine saarte arengusse; koostöö linnaspetsiifiliste probleemide alal, koostöö tervishoiu ja hoolekande valdkonna innovatiivsete meetodite alal.
- Eesti-Läti piiriülese koostöö programm 2007-2013. Programmi piirkond hõlmab osa Eestist (NUTS III regioonid Lõuna-Eesti, Lääne-Eesti) ja Lätist (Kurzeme, Pieriga, Riga, Vidzeme). Elukeskkonna arendamise rakenduskava seondub nimetatud programmiga järgmistes valdkondades: IT-ühenduste arendamine; ühiste teenuste parandamine energia- ja veevarustuse, tervishoiu ja pääste alal; ühised lahendused sarnastele keskkonnaprobleemidele; kaitsealuste alade ühine majandamine; regioonide atraktiivsuse tõstmine külastajate silmis; haridussektori ja ettevõtete vahelise koostöö ja piiriülese haridusinfrastruktuuri edendamine; kohalike avalike teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi arendamine; maapiirkondade puhkeinfrastruktuur.
- Eesti-Läti-Vene piiriülese koostöö programm naabruse ja partnerluse instrumendi raames 2007-2013. Programmi piirkond hõlmab osa Eestist (NUTS III regioonid Kirde-Eesti, Lõuna-Eesti, Kesk-Eesti), Lätist (Latgale, Vidzeme) ja Vene Föderatsioonist (Leningradi oblast, Pihkva oblast, Peterburi linn). Elukeskkonna arendamise rakenduskava seondub nimetatud programmiga järgmistes valdkondades: IT ühenduste arendamine; ühise turismiinfrastruktuuri ja turismitoodete arendamine;

ühised keskkonna ja loodusressursside kaitsele suunatud tegevused; energiatõhususe parandamine; sotsiaalhoolekande ja tervishoiu teenuste arendamine.

- Läänemere piirkonna riikidevahelise koostöö programm 2007-2013. Programmi piirkond hõlmab kogu Eesti, Läti, Leedu, Poola, Soome, Rootsi, Taani ning Saksamaa põhjapoolsed NUTS II piirkonnad. Lisaks osalevad partnerriikidena kõik Valgevene ja Norra piirkonnad ning Vene Föderatsiooni loodeosa. Elukeskkonna arendamise rakenduskava seondub nimetatud programmiga järgmistes valdkondades: kontaktide ergutamine eri riikide ettevõtete, T&A asutuste ja avaliku sektori institutsioonide vahel; biokütuste kasutuse arendamine ja ühistranspordisüsteemide parendamine linnapiirkondades; institutsionaalse korralduse loomine integreeritud poliitika edendamiseks transpordi, keskkonna ja tervishoiu valdkonnas; strateegiad ja lahendused veemajanduse ja veekäitluse parandamiseks; tegevused piiriülese reostuse vältimiseks ja keskkonnakorralduse ja –standardite edendamiseks; väärtuslike merevarude kaitse, Läänemere merevarude kaardistamine; koostöö keskkonnariskide minimeerimiseks ja ettevalmistatuse tõstmiseks õnnetuste või lekke korral, päästealase abi edendamine loodusõnnetuste korral; ühised energiasäästu ja taastuvenergia majandamise strateegiad; ühised strateegiad tööstuse tõttu kannatada saanud alade sotsiaalseks, majanduslikuks ja keskkonnavalaseks rehabilitatsiooniks; ühiste turismitoodete arendamine.
- Regioonidevahelise koostöö programmid 2007-2013 (Interreg IVC, Interact II, Espon II, Urbact II). Programmi piirkond hõlmab kõiki 27 EL liikmesriiki. Elukeskkonna arendamise rakenduskava seondub nimetatud programmiga järgmistes valdkondades: regioonide võimekuse arendamine teadusuuringute ja innovatsiooni tugevdamiseks; uute keskkonnasõbralike tehnoloogiate kasutuse edendamine; strateegiate väljatöötamine paremate regioonidevaheliste IT-ühenduste loomiseks; koostöö kohaliku tööhõive arendamise initsiatiivide alal; kavade ja meetmete arendamine loodus- ja tehnoloogiaalaste riskide vältimiseks ja nendega toimetulemiseks; säästva jäätmekäitluse arendamine ja liikumine taaskasutava ühiskonna suunas; bioloogilise mitmekesisusega ja looduspärandi kaitsega seotud tegevuste arendamine; energiatõhususe edendamine ja taastuvenergia arendamine; säästva transpordi edendamine; säästva turismi edendamine.

Eelpoolnimetatud Euroopa territoriaalse koostöö programmide koordineerimiseks ja rakendamiseks on lisaks peatükis 7.1 kirjeldatud mehhanismidele siseministeriumis loodud ministeriumide vaheline töögrupp.

Lisaks Euroopa territoriaalse koostöö programmide raames tehtavale koostööle, tehakse rakenduskava elluviimisel KA, RAde ja/või RÜde poolt vastastikuse huvi ja võimaluse korral koostööd teiste Euroopa Liidu liikmesriikide ja regioonidega, eelkõige Läänemereäärsete regioonide ja teiste Balti riikidega. Valdavalt seisneb see koostöö vastastikusel rakendatavate tegevuste sisu ja rakenduskorraldust puudutavas infovahetuses, sobivusel kavandatakse ja viiakse ellu konkreetsete tegevuste osas ka nende omavahelist ühtlustamist ja/või ühistegevusi rakenduskava prioriteetsete suundade raames. Üritatakse kasutada ja arendada juba toimivaid koostöömehhanisme, eriti Balti riikide ja Läänemereäärsete regioonide vahel, vajadusel täiendavaid struktuurivahendite alasele koostööle suunitletud mehhanisme juurde luues.

Sobivuse korral ning juhul kui see aitab kaasa rakenduskava prioriteetsete suundade elluviimisele tehakse teiste Euroopa regioonidega koostööd ka Euroopa Komisjoni algatuse

Regions for Economic Change raames, liitudes algatatud võrgustikega kui see aitab kaasa käesoleva rakenduskava prioriteetsete suundade paremale elluviimisele.⁴

Võrgustikega liitumise korral võtab Eesti pool endale kohustuse:

- 1) tuua rakenduskava koosseisu ja anda struktuurivahenditest toetust innovatiivsetele tegevustele, mis põhinevad antud võrgustike töö tulemustel;
- 2) võimaldada antud võrgustike esindajatel rakenduskava seirekomisjoni koosolekutel (vaatlejana) viibimist, et nad saaksid anda seirekomisjonile ülevaadet võrgustike tegevustest;
- 3) näha vähemalt kord aastas seirekomisjoni päevakorras ette punkt, mille raames võrgustike tegevustest ülevaadet saada ning arutada nende tööst tulenevaid ettepanekuid rakenduskava raames uute innovatiivsete tegevuste toetamiseks;
- 4) anda seire aastaaruande koosseisus ülevaade Regions for Economic Change algatusega seotud regionaalsete tegevuste elluviimisest.

⁴ Lisainfo Regions for Economic Change kohta:
http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperation/interregional/ecochange/index_en.cfm

9 KOKKUVÕTE RAKENDUSKAVA EELHINDAMISEST

Rahandusministeerium ja Tallinna Tehnikaülikool sõlmisid lepingu Riikliku struktuuri-vahendite kasutamise strateegia 2007-2013 (RSKS) ja valdkondlike rakenduskavade (OPd) eelhindamise läbiviimiseks 11. mail 2006. Ekspertgrupp koosnes kümnest liikmest, mida juhtis Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonna dekaan professor Enn Listra.

Esialgse eelhindamise käigus hinnati Elukeskkonna arendamise OPd seisuga 7. juuli 2006 (*esialgne Hinnatav dokument*). Täiendaval eelhindamisel töötati läbi Elukeskkonna arendamise OP seisuga 23. november 2006 (*täiendatud Hinnatav dokument*). Lähtuti Euroopa Komisjoni eelhindamise juhendist ja Rahandusministeeriumi poolt esitatud *Hindamise alusküsimustest*.

Eelhindamise töö koosnes viiest osast:

1. Vastavushindamine – sisuks oli hinnata, kas *Hinnatav dokument* on kooskõlas teistes regionaalsetes, riiklikes ja Ühenduse poliitikates ning eelhindamise juhistes esitatud nõuetega. Kokku hinnati vastavust kümnele dokumendile.

Ekspertgrupp jõudis järeldusele, et ei *esialgne* ega *täiendatud Hinnatav dokument* pole vastuolus ühegi võrreldud dokumendiga. Viimased on tihtilugu käsitluselt küll laiemad ja detailsemad, kuid strateegia koostajate otsus – mitte dubleerida kõiki kriteeriume ja indikaatorite sihttasemeid RSKSis ja OPdes – on ekspertgruppi hinnangul põhjendatud.

2. Intervjuud koostajatega – eesmärgiks mõista, kuidas koostajad on strateegia protsessi kavandanud ja läbi viinud. Oluliseks peeti välja selgitada, kas koostajatel on sarnane visioon *Hinnatavast dokumendist* kui strateegiast, kas tegevus toimus süstematiseeritult ning kas kõik koostajad ka ise on lõpptulemusega rahul. Väljatöötatud küsimustiku alusel intervjuueeriti kõiki üheksat koostaja-institutsiooni, sh *Hinnatava dokumendi* koostajaid.

Ekspertgrupp jõudis järeldusele, et koostajad olid tulemusega üldjoontes rahul ja vaatamata mõnede sisemiste erimeelsuste jõudsid kompromissidele. *Esialgses Hinnatavas dokumendis* tunnistati probleeme a) indikaatorite osas; b) esitatud vajadused-eesmärgid-prioriteedid-seoste selguses kõrvaltvaataja jaoks. Dokumendi täiendamisel on nimetatud probleemidele tähelepanu pööratud, kuid kohati on indikaatorid siiski puudu (vt piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng, kutseõppeasutuste õppekeskkonna kaasajastamine) või on hinnangulised (vt säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine); võimalik, et *Hinnatava dokumendi* lõplikus versioonis on siin veel muudatusi tehtud. Koostajad muutsid dokumendi täiendamisel märkimisväärselt keskkonna, aga ka energeetika ja tervishoiu valdkondi, mis eelhindajate hinnangul parandas *Hinnatava dokumendi* kvaliteeti. Täiendamise käigus muutus dokumendi struktuur seoses uute teemade lisandumisega *esialgsesse Hinnatavasse dokumenti*, mis lisas koostajate hulka ka uusi ministeeriumeid. Sellele vaatamata on läbivalt suudetud kinni pidada ühtsest struktuurist (kuigi samasisuliste teemade pealkirjad on tükati erinevad), kuid teemade sisuline käsitlus varieerub konkreetsest ministeeriumist sõltuvalt. Viimast tunnistavad ka koostajad ise.

3. Intervjuud partneritega – eesmärgiks välja selgitada, milline on olnud partnerite tegelik roll strateegia koostamise protsessis. Vastuseid otsiti küsimustele, mil määral on partnerid teadlikud *Hinnatava dokumendi* sisust, milline on olnud nende panus sellesse, kuivõrd

partnerid on lõpptulemusega rahul, kas ja mil määral kattub partnerite nägemus koostajate käsitlusega ning milline on partnerite hinnang kaasamisele.

Ekspertgrupp jõudis järeldusele, et kuigi nimekirja järgi oli kaasatud 15 partnerit, pole enamus partnereid sisulises koostamises osalenud. Peamiseks põhjuseks on partnerite vähene suutlikkus sisuliselt koostamises kaasa rääkida, mis on tingitud eelkõige töötajate väikesest arvust ja koormatusest muude ülesannetega partnerorganisatsioonides. Koostajate poolt ei tehtud huvilistele takistusi protsessis osaleda.

Kuigi mitmed partnerid tunnistasid enda (teiste partnerite) väikest rolli strateegia koostamises, oldi valdavalt seisukohal, et selline strateegia on riigile vajalik.

4. Ekspertgrupi hinnang – formuleeriti ühelt poolt töö käigus kogutud sisendi (vastavushindamine, intervjuud koostajate ja partneritega), teiselt poolt *Hinnatava dokumendi* kohta läbiviidud ekspertide vaheliste arutelude tulemusena.

Hinnang väljendus a) vastustes *Hindamise alusküsimustele* ja ettepanekutes; b) detailsete kommentaaridena *esialgse Hinnatava dokumendi* (kokku 79 kommentaari) ja *täiendatud Hinnatava dokumendi* (kokku 97 kommentaari; täiendamisel dokumendi maht suurenes märgatavalt) kohta. Kokkuvõttena võib neist välja tuua:

- a) **Olemus:** *Hinnatav dokument* ei ole iseseisev strateegia, vaid edasiarendus valdkondlikest arengukavadest. Ekspertgrupi hinnangul on koostajate poolt valitud lähenemisel rohkem plusse kui võimalikel alternatiividel;
- b) **Tervikpilt:** *Hinnatava dokumendi* alusel ei saa ülevaadet valdkonna tervikpildist (st milliste teiste eelarvete-programmide vahendeid on minevikus eraldatud ja prognoositakse perioodil 2007-2013 eraldada probleemidega tegelemiseks nendes teemades), mistõttu on võimatu hinnata, kas mahud (*Hinnatavas dokumendis* planeeritav sisend) vastavad vajadustele ning prognoositav tulemus (indikaatorite sihttase) on reaalne;
- c) **Määratlemine ja piiritlemine:** Olukorra analüüsi osas on valdkonniti käsitletud aktuaalseid teemasid / probleeme. Segadust tekitab see, et kasutatakse „vaikivaid” piiranguid (N: Hariduse infrastruktuuri all on käsitletud kutseharidust, haridusliku erivajadusega õpilaste koole ja noorsootööd. Ei ole üldharidust) tehtud valikut põhjendamata (N: tuues välja, et need ja need hariduse teemad ei ole abikõlblikud);
- d) **Välised tegurid:** Väliste tegurite mõju analüüsiga (st võimaluste ja riskidega) seonduv käsitlus vajaks parandamist;
- e) **Analüüsi stiil:** Analüüsi osa peaks stiililt olema analüüsivam (praegu pigem kirjeldav);
- f) **Prioritiseerimine:** Vajaduste prioritiseerimine (sh näidates üheselt ära otsuse langetamise kriteeriumid) ei ole läbipaistev või ei ole seda üldse tehtud (vt tervishoiu ja hoolekande infrastruktuur), mistõttu ei saa hinnata, kas kõige pakilisemad probleemid leiavad enam tähelepanu ka prioriteetsete suundade ja rahastamiskava osas;
- g) **Analüüsi kokkuvõte:** Analüüsi osa on teemade lõikes reeglina kokku võetud peamiste probleemidena (va tervishoiu ja hoolekande infrastruktuur);
- h) **SWOT-analüüs:** SWOT-analüüsi metoodikat kui analüüsi kokkuvõtet ei ole kasutatud või loobuti sellest *täiendatud Hinnatavas dokumendis*;
- i) **Prioriteedid:** Prioriteedid on väljendatud läbi prioriteetsete suundade ning need haakuvad analüüsi osas käsitletud teemadega. Prioriteedid ise on olulised teiste dokumentide valguses (sh Lissaboni strateegia ning Eesti Majanduskasvu ja Tööhõive Tegevuskava, Ühenduse strateegilised suunised, Säästev Eesti 21). Prioriteedid on sõnastatud väga üldiselt, st sisult ei ole tegemist prioriteetidega (st tegevused, mis on tähtsamad võrreldes alternatiividega), vaid valdkonna koondnimetusega;

- j) **Alternatiivsed prioriteedid:** Ei ole käsitletud;
- k) **Eesmärgid:** Eesmärgid on välja toodud prioriteetsete suundade all ning need on muudetud mõõdetavaks läbi indikaatorite süsteemi ja kirjutatud lahti läbi toetatavate tegevuste ja toetuse saajate;
- l) **Indikaatorid:** Indikaatorid on seoses eesmärkidega valdavalt välja toodud (va piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng, kutseõppeasutuste õppekeskkonna kaasajastamine). *Täiendatud Hinnatavas dokumendis* on indikaatorite osa paranenud, kuid juhtimis- ja otsuste langetamise vahendina ei ole käsitus piisavalt süsteemne ja läbipaistev (st ei ole seotud hetkeolukorra analüüsiga, nii et oleks üheselt näha, et planeeritav sihttase lahendab (aktuaalse) probleemi). Samuti puudub analüüs (ja kuna pole ka **tervikpilti**, siis ei saa kõrvalseisjana seda ise teha), kas indikaatorite sihttasemed on reaalselt saavutatavad, arvestades rahastamist ja seda, et samaaegselt püüeldakse mitme indikaatori sihttaseme poole. Osaliselt ei ole indikaatorite sihttasemed välja toodud 2013 a seisuga, samas on seitse aastat nii pikk periood, et mõistlik oleks esitada indikaatorite sihttasemed ka vaheaastate kohta;
- m) **Horisontaalsed teemad:** Prioriteetse suuna seos horisontaalsete väärtustega on kirjeldatud. Kirjeldus on kohati intuiitiv-deklaratiivsel tasemel, mistõttu see ei lisa *Hinnatavale dokumendile* väärtust. Ei ole selgust, mis rollis on omavahel eesmärgid ja horisontaalsed väärtused (sh võimalikud koordineerimise- ja konfliktisuhted ning nende juhtimine);
- n) **Suurprojektid:** Suurprojektid on välja toodud, kui meetme maht piisav nende teostamiseks;
- o) **Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega:** Käsitlusest ilmneb, et seoseid teiste rakenduskavade ja strateegiliste dokumentidega on analüüsitud. Siiski piirduakse valdavalt vaid nende dokumentide (või dokumendi osade) nimetamise või kirjeldamisega, näitamata ära, kuidas ja mil määral vastav prioriteetne suund toetab võrreldavas dokumendis püstitatud eesmärkide saavutamist. Ebapiisavalt on välja toodud ühistegevused, mis langevad kahe prioriteetse suuna ühisossa;
- p) **Rahastamiskava:** Rahastamiskava on esitatud vastavalt EK nõuetele. Selle formaadi alusel ei ole võimalik hinnata, kas sisendite (st rahastamine) ja väljundite (st indikaatorite muutus) suhe on põhjendatud;
- q) **Rakendussüsteem:** Rakendussüsteemi osas on lahti kirjutatud *Hinnatava dokumendi* elluviimise korraldus. Rakendussüsteem sisuliselt ei erine RAK 2004-2006 rakendussüsteemist. Kuna viimane on end uuringute põhjal hinnatuna näidanud heast küljest, siis võib valitud lähenemise kiita heaks.

5. Tulemuste tutvustamine – igapäevases töös arvestati, et eelhindamine oleks interaktiivne ja iteratiivne protsess.

Protsessi toetati veebipõhises e-õppe keskkonnas Moodle. Töö käigus tehti viis esitlust EK, IMF, ministeeriumide esindajatele ja avalikkusele. Lisaks sellele suhtlesid protsessi käigus regulaarselt Rahandusministeeriumi esindajad ja eelhindamise projektijuht.

Eelhindamise käigus kujunes ekspertgrupil seisukoht, et eelhindamise kriteeriumide osas võib *Hinnatava dokumendi* kohta üldistavalt öelda, et:

- see on piisaval määral oluline, st strateegia on oluline tulenevalt identifitseeritud vajadustest ja probleemidest
- selle **efekt**, st kas programmi eesmärkide saavutamine on tõenäoline, vajab veel paremat esiletoomist

- see on piisaval määral kasulik, st on tõenäoline, et programmil on mõju sotsiaalsete, keskkondlike ja majanduslike vajaduste ja probleemide lahendamisele laiemalt
- Lisakriteeriumide osas võib *Hinnatava dokumendi* kohta üldistavalt öelda, et:
 - **varasemate perioodide kogemust**, st mil määral on strateegia koostamisel arvestatud kogemusega RAK 2004-2006 perioodist, on arvesse võetud (tehtud uuringute järelduste kasutamine) vähesel määral (märkus: tuleb arvestada, et terviklikku ülevaadet perioodi 2004-2006 (vahe)tulemustest on veel vara nõuda)
 - **strateegia sisemine kooskõla**, st seosed strateegia osiste vahel, on üldiselt heal tasemel
 - **strateegia väline kooskõla**, st strateegia kooskõla finantsvahendite jaotusega ja teiste regionaalsete, riiklike ja Ühenduse poliitikatega (sh programmilised ja metoodilised dokumendid), on esituslaadilt deklaratiivne, mitte sisuline (märkus: samas on enamik võrreldud programmilistest ja metoodilistest dokumentidest ise väga üldsõnalised ja deklaratiivsed)
 - **sihtide kvantifitseeritud väärtused**, st saamaks hinnata strateegia tulemuste arvulisi mõõdikuid, ei ole saavutatavuse seisukohalt hinnatavad
 - **rakendussüsteemi kvaliteet**, st kuidas see võib mõjutada strateegia eesmärkide saavutamist, on eeskujulik
 - **lisandväärtus Ühendusele tervikuna**, st mil määral on arvestatud Ühenduse prioriteete ja kuidas on arvestatud vajadusega maksimeerida lisandväärtust Ühendusele, ei ole analüüsi mõistes käsitlemist leidnud

Ekspertgrupi koondhinnang *Hinnatavale dokumendile* on positiivne. Märkused on tehtud eelkõige sooviga aidata kaasa paremale juhtimisele strateegia elluviimisel (sh tähelepanu juhtimine potentsiaalsetele probleemvaldkondadele) ning suunitlusega tõhustada edaspidi planeerimise ja juhtimise protsesse avalikus sektoris.

Käesolevas peatükis esitatud kokkuvõte *Hinnatava dokumendi* eelhindamisest põhineb eelhindajate kommentaaridel ja ettepanekutel, mis on tehtud seoses *Hinnatava dokumendi* läbitöötamisega ja vastamisega *Hindamise alusküsimustele*. Kommentaarid ja ettepanekud ning ministeeriumide poolsed vastused on esitatud koondtabelina eelhindamise aruande lisades.

10 KOKKUVÕTE RAKENDUSKAVA KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISEST HINDAMISEST

Käesoleva peatüki eesmärgiks on anda ülevaade läbi viidud KSHist, mille läbiviimise kohustus tuleneb EL direktiividest 2001/42/EÜ ja "Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusest". Keskkonnamõju strateegiline hindamine (KSH) toimus samaaegselt rakenduskava koostamisega. Töö erinevatel etappidel konsulteerisid hindajad rakenduskava koostajatega ja esitasid oma ettepanekud rakenduskava täiendamiseks. KSH ülesandeks oli kaasa aidata tasakaalustatud, ELi ja Eesti keskkonnapoliitikaga kooskõlas olevate rakenduskavade koostamisele. Keskkonnamõju strateegilise hindamise eesmärgiks oli:

- keskkonnaküsimuste integreerimine valdkondlikesse rakenduskavadesse;
- valdkondlike rakenduskavade kooskõlla viimine EL keskkonnapoliitikaga;
- valdkondlike rakenduskavade keskkonnamõjude kaardistamine ning vastavalt sellele hinnangu andmine valdkondlike rakenduskavade strateegilisele osale ja soovitude esitamine keskkonnamõjude vähendamiseks;
- valdkondlike rakenduskavade prioriteetsete suundade hindamine keskkonna seisukohast.

Eesti keskkonna üldine ülevaade on esitatud Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007-2013 peatükis 2.5, põhjalik rakenduskava poolt mõjutatav keskkonna kirjeldus elukeskkonna rakenduskava peatükis 3.1 ja eeldatavalt mõjutatava kesk-konna kirjeldus, survetegurid ning trendid KSH aruande peatükis 8.

Praegune keskkonnaseisund mõjutataval alal ja survetegurid.

Eesti on "keskmiselt" puhas maa, kuid Kirde-Eesti, Tallinna ja intensiivsete põllumajandus- tootmisalade keskkonnaseisund ei vasta nõuetele (välisõhk, veekogude ja põhjavee seisund, rikutud maastikud, jääkreostus) – siin aga elab suur osa elanikkonnast. Vooluveekogude hea seisundi saavutamist raskendavad jõgedele rajatud tammid, mis tõkestavad kalade liikumist.

Oluline osa Eesti territooriumist on reostatud või kaetud jäätmete ja aherainega. Suur on keskkonnaavariide sagedus ja nende esinemise tõenäosus. Traditsioonilise maakasutuse vähenemise tõttu nõuab väärtuslike ja pool-looduslike maastike säilitamine pidevat hoolt. Maastike kasutamistingimused puhkuseks halvenevad: osa linnade ümbruse puhkemaastikest on täis ehitatud ja prügistatud. Jätkub eraomanike maastike sulgemine liikumiseks. Ruumilisel planeerimisel ja ehitamisel ei arvestata piisavalt avalike huvidega, mis läbi halveneb ehitatud keskkonna kvaliteet. Eesti elanikkond on teadlik keskkonnaprobleemidest, aga ei ole valmis keskkonnahoidlikult käituma.

Elukeskkonna rakenduskava mahust ligikaudu poole moodustavad veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamine, säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine ja energiamajanduse (energiasäästu) arendamise prioriteedid. Keskkonnainfrastruktuuri mahajäämus ning sotsialismiperioodist pärinev jääkreostus on kaasa toonud keskkonnareostuse, mis on eriti ulatuslik Kirde-Eestis

Kui rakenduskava ellu ei viidaks suureneks surve keskkonnale (kanalisatsioon, jäätmemajandus, jääkreostus, paisud jõgedel) rajatiste nõuetele mittevastavuse tõttu.

Teise poole rakenduskavast moodustavad regionaalarengu, hariduse, tervishoiu ja hoolekande infrastruktuuri prioriteedid. Need tegevused leevendavad eelkõige kinnisvaraarengu ja transpordi iseoolse arengu survet linnade ümbruses.

Keskkonnaaspektid ja probleemid.

Olulised keskkonnaaspektid on järgmised:

- maa, veekogude, atmosfääri kasutamine;
- õhu- ja veeheitmed, müra, vibratsioon ja valgus;
- põlevkivi ja turba varude kasutamine;
- põllumajandusmaa kasutamine biokütuste tootmiseks;
- jäätmete ladestamine.

Rakenduskava on kooskõlas strateegiliste planeerimisdokumentidega. Rakenduskava prioriteetide valikul on lähtuti Euroopa Liidu ja Eesti keskkonnavaladest õigusaktidest ja ühinemislepingust Euroopa Liiduga.

Rakenduskava elluviimise võimalik keskkonnamõju.

Rakenduskava sisu ja peamised eesmärgid hõlmavad suure osa Eesti põhilistest keskkonnaprobleemidest.

Rakenduskava keskkonnamõju on oluliselt positiivne inimese tervisele ning sotsiaalsetele vajadustele, bioloogilisele mitmekesisusele, populatsioonidele, pinnasele, veekogude seisundile. Mõju inimeste varale, taimedele, loomadele, vee ja õhu kvaliteedile, kliimamuutustele, kultuuripärandile, maastikele on eeldatavalt positiivne või neutraalne. Mõju jäätmetekkele on neutraalne või positiivne.

Rakenduskava elluviimine ei too kaasa olulisi täiendavaid keskkonnaprobleeme. Veevarustussüsteemide veeallikate planeerimisel Tallinna ümbruses ja mujal Põhja-Eestis on vajalik tervisekaitse institutsioonide seisukoht Kambrium-Vendi veekompleksi kõrgeenenud radionukliidide sisaldusega põhjavee kasutamise võimaluste kohta joogiveevarustuses.

Rakenduskavas on realiseerunud lahendused lõppeval programmeerimisperioodil ebapiisavat tähelepanu pälvinud kiiret lahendamist vajavad probleemidele nagu keskkonnoaohutuse tagamine (sh jääkreostuse lokaliseerimine), keskkonnaavariide ennetamine, haldussuutlikkuse ja asjakohase keskkonnajuhtimise tagamine.

Rakenduskava positiivse mõju realiseerumise ulatus keskkonnaseisundis oleneb suuresti energeetika, transpordi ja põllumajanduse arengust. Rakenduskava tasemel on valdavalt oodatav positiivne keskkonnamõju, lisaväärtusena tuleb püüda parandada koosmõju teiste rakenduskavadega ja muude arengutega.

Negatiivse keskkonnamõju vältimiseks, leevendamiseks, kompenseerimiseks ning positiivsete mõjude suurendamiseks soovitatavad meetmed.

Keskkonnarajatiste olulist negatiivset mõju õhule, veele, kaitsealadele, kaitsealustele üksikobjektidele ja liikidele on võimalik projektide elluviimisel vältida, leevendada ja kompenseerida tegevuste õigeaegse planeerimise ja keskkonnamõju hindamise abil.

Kõigi projektide puhul tuleb järgida keskkonda säästva ehitamise ja kasutamise reegleid, mis tuleb ära näidata tööde projektides, keskkonnakoostööstustes või olulise negatiivse keskkonnamõju kahtluse korral keskkonnamõju hindamise aruandes.

Mitmesuguste jäätmete kasutamine kütuseks või selle tootmiseks on perspektiivne, kuid sellega võib kaasneda ohtlike ainete heidete lubamatu suurenemise risk. Uurimist vääril kindlasti vanadest rehvidest kütuse tootmise võimalus.

Keskkonnainvesteeringute tulemuslikkuse ning sünergia tagamiseks on soovitatav rakenduskava de elluviimisel silmas pidada järgmisi eesmärke ja meetmed:

- halduse, keskkonnastutuse ja keskkonnajuhtimise läbiv arendamine koostöös teiste rakenduskavadega;
- keskkonnanäitajate, järelevalve ja seire tasakaalustatud arendamine;

- piiriülese koostöö arendamise toetamise võimalus rakenduskava tegevuste raames (Läänemeri, Peipsi ja Narva jõgi).

Rakenduskava elluviimisega kaasneva olulise keskkonnamõju seireks kavandatud indikaatorite süsteemi on soovitatav täpsustada.

Võimalikud tegevused veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamise ning piirkondade tervikliku ja tasakaalustatud arengu positiivse mõju tugevdamiseks:

- asuda veemajanduse üleviimisele isemajandamisele: suurendada veetarbijate, vee-ettevõtete ja kohalike omavalitsuste osalust projektide finantseerimises, diferentseerides abi osas arvestades piirkonna majanduslikke näitajaid;
- jäätmemajanduses tuleb kohustuda kõik elanikud ja ettevõtted ühinema jäätmekäitlussüsteemiga;
- keskkonnavastutuse ja saastaja maksab põhimõtte rakendamine kinnisvaraarendajatele.

Võimalikud tegevused energeetika arendamise positiivse mõju tugevdamiseks:

- võtta vastu otsus põlevkivi kasutamise suurendamisest loobumiseks ja edasiseks vähendamiseks absoluutarvudes;
- uurida laialdasemalt soojuspumpade kasutamise võimalusi (põhjavesi, pinnas);
- jäätmekütuse tootmine ja kasutamine (olmejäätmed, prügilagaas, vanarehvid, paberi ja puidujäätmed);
- selgitada biokütuste (raiejäätmete, energiavõsa ja heina, rapsiõli, sõnniku jms) tegelik potentsiaal taastuvenergia ressursina, arvestades aineteringe ja energiavoogudega metsa- ja põllumaal.

KSH konsultatsioonide ja vahearuande ettepanekute arvestamine.

Elukeskkonna rakenduskava analüütilist osa on oluliselt täiendatud, vastavalt KSH ekspertide ettepanekutele on lisatud keskkonnajuhtimise ja keskkonnajärelevalve osa.

Energiamajanduse prioriteedi koondamine ühte rakenduskavasse ja selle mahu suurendamine on kindlasti positiivse mõjuga. Samuti annab hariduse, tervishoiu ja hoolekande infrastruktuuri koondamine KKM võimaluse suunata nende objektide terviklikku renoveerimist, arvestades ka keskkonnanõudeid.

Regionaalarengu arengukava rõhutab avalikuks kasutamiseks mõeldud alade planeeringute tähtsust. Positiivne on ühistranspordi arendamise mahu suurendamine.

Keskkonnahariduse alamprogramm, mida toetub elukeskkonna rakenduskava keskkonnahariduse infrastruktuuri suund, on KKM ja HTM koostöös ettevalmistamisel. Keskkonnahariduse infrastruktuuri suuna mahtu on suurendatud.

Rakenduskava koostajatega arutati läbi keskkonnajuhtimise arendamise võimalused riigi tasandil ning vastav alaprogramm ka käivitub inimressursi haldussuutlikkuse prioriteedi tegevuste raames. Sama teema arengut toetab keskkonnaseire toetamise laiendamine ka keskkonnajärelevalve toetamisele.

Keskkonnaeesmärkide ja indikaatorite täpsustamine piiritleb varasemast täpsemalt elukeskkonna rakenduskava positiivse mõju. Varasemate liiga ambitsioonikate eesmärkide ja indikaatorite kasutamine oleks olnud eksitav. KSH ekspertide ja rakenduskava koostajate poolt tehtud analüüs aitab kõigil osapooltel mõista, et kogu riigi hea keskkonnaseisundi saavutamiseks ei piisa elukeskkonna rakenduskava vahenditest. Selle eesmärgi saavutamine nõuab kogu ühiskonna jõupingutusi.

Piiriülene koostöö lisamine rakenduskavasse toetust ei leidnud, seda tegevust on kavas arendada muude programmide raames.

Terviklik ülevaade KSH raames tehtud märkustest ja ettepanekutest ning rakenduskava koostajate vastustest neile on esitatud KSH aruande Lisas 6.

Alternatiivide võrdlus.

Viimane elukeskkonna rakenduskava (07.12.2006) on vaadeldud alternatiividest eelistatud. Kolme rakenduskava koostöös on elukeskkonna rakenduskavas püstitatud keskkonnaeesmärkide saavutamine suures osas tõenäoline.

Seire.

Olemasolev järelevalvesüsteem tagab võimaluse jälgida rakenduskavaga planeeritud tegevuste vastavust keskkonnanõuetele. Vajadusel on tarvilik teha täiendavalt asjakohased keskkonnauuringud, planeeringud ja keskkonnamõju hindamine. Valitud rakenduskava keskkonnaindikaatorite abil on võimalik keskkonnaeesmärkide elluviimist hinnata.

Avalikustamine.

KSH protsess järgis kehtestatud avalikustamise korda (*Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus* § 37 ja 41). Ülevaade avalikustamisest on toodud KSH aruande peatükis 13.

KSH aruanne on saadaval koos KSH protsessi puudutavate materjalidega Rahandusministeeriumi kodulehel www.fin.ee/sf2007.

LISA 1: Kaasatud sotsiaal-majanduslike partnerorganisatsioonide nimekiri.

	Eesti Keskkonnaühenduste Koda
	Eesti Looduskaitse Selts
	Eesti Jäätme käitlejate Liit
	Eesti Veeühing
	Eesti Linnade Liit
	Eesti Maaomavalitsuste Liit
	Liikumine Kodukant
	Eesti Väikesadamate Liit
	Haridus- ja Teadusministeeriumi Koolivõrgu Büroo
	Rektorite Nõukogu
	Eesti Kutseõppe Edendamise Ühing
	Eesti Tööandjate Keskliit
	Rakenduskõrgkoolide Rektorite Nõukogu
	Eesti Teaduste Akadeemia
	Eesti Kaubandus- Tööstuskoda

LISA 2: Rakendusasutused ja rakendusüksused prioriteetsete suundade lõikes*

Prioriteetne suund	Rakendusasutused	Rakendusüksused
1. Veemajanduse ja jäätmekäitluse arendamine	Keskkonnaministeerium	Keskkonnainvesteeringute keskus
2. Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine	Keskkonnaministeerium, Siseministeerium	Keskkonnainvesteeringute keskus
3. Energiamaajanduse arendamine	Keskkonnaministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	Keskkonnainvesteeringute keskus, SA Kredex
4. Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng	Siseministeerium	Enterprise Estonia
5. Hariduse infrastruktuuri arendamine	Haridus- ja Teadusministeerium	Elukestva Õppe Arendamise SA Innove
6. Tervishoiu ja hoolekande infrastruktuuri arendamine	Sotsiaalministeerium	Sotsiaalministeerium
7. Horisontaalne tehniline abi	Rahandusministeerium	Rahandusministeerium
8. Technical assistance	Rahandusministeerium	Rahandusministeerium

* Vastavalt Vabariigi Valitsuse määrusele 19. aprillist 2007 nr 111, nimistut võidakse muuta rakenduskava elluviimise käigus.

LISA 3: Horisontaalse tehnilise abi osas lubatav rakenduskeem

